«Căci e aşa de dur neamul românesc, că numai cu pedeapsa cu moartea poate fi înfricat şi prea puţin cu închisoarea sau alte genuri depedeapsă.»

Argument

Evocarea personalităţii şi a procesului lui Iuliu Maniu nu poate fi făcută înainte de a aminti pe cea a lui Horea şi a procesului ce i s-a făcut, tot proces înscenat dar cu 162 de ani mai înainte şi tot învinuit pentru apărarea drepturilor românilor.

Amândouă aceste procese au fost ordonate de puteri străine care subjugaseră poporul român, urmărind desfiinţarea fiinţei luinaţionale.

Procesul lui Horea a fost ordonat de împăratul-despot de laViena, iar cel al lui Maniu a fost impus de călăul omenirii de laMoscova. Două puteri clădite pe minciună şi furt şi care de secole au urmărit să câştige stăpânirea Balcanilor. Amândouă au întâlnitrezistenţa românească, insulă latină, ce nu s-a lăsat înghiţită deasalturile furibunde date asupra ei.

Horea a fost arestat, prin trădarea pădurarului Anton Melzer din Abrud pentru 300 de galbeni, în ziua de Sfântul Ştefan, 1784. Qe preţ a avut „capul lui Horea" ne dăm seama prin comparaţie cu cei 16 890 florini plătiţi de aceeaşi Cancelarie de la Viena, numai cu 10 ani mai înainte (7 mai 1775) pentru obţinerea Bucovinei, teritoriu românesc, de la imperiul otoman.

Capul lui Iuliu Maniu a costat enorm de mult: pierderea libertăţii, independenţei şi jefuirea poporului român vreme de ojumătate de veac.

Condamnările s-au făcut prin procese-spectacol dupăindicaţiile stăpânirilor care le regizau.

Horea, cu căpitanii lui, se ridicaseră împotriva obligaţiiloriobăgeşti de nesuportat:

„Greutatea slujbei la domni în timpul muncilor grabnice când iobagii au trebuit să lucreze dintr-o duminică în alta fără cea mai mică bucătură de pâine, iar în celelalte timpuri câte patru zile pe săptămână si trebuiau să dea şi dijme din bucate, oi, miei, porci..."

Barbaria execuţiei pedepsei din 28 februarie 1785 nucunoaşte asemănare, iar ordinul împărătesc suna:

„să li se frângă toate membrele corpului începând de jos în sus... în felul acesta să fie trecuţi de la viaţă la moarte... iar trupurile împărţite în bucăţi să fie împrăştiate la margini de drumuri".

Şi supliciul împărătesc s-a împlinit

Primul a fost Cloşca. Execuţia lui a durat vreun ceas şi aprimit 20 de lovituri de roată până ce şi-a dat sufletul. Horea a fost obligat să asiste la chinuirea „fratelui" său de luptă, până ce cu roata i s-a dat lovitura de graţie.

Moartea lui care a cutremurat fiinţa românească a făcut ca, înacel an 1785, pe 22 august, împăratul să dea „patenta" dedesfiinţare a iobăgiei, publicată în 4 limbi (latină, germană,maghiară şi română) motivând-o că „fericirea popoarelor sale sepoate asigura înainte de toate prin îmbunătăţirea agriculturii şistimularea industriei şi că aceasta nu se poate obţine decât prinlibertatea personală care i se cuvine fiecărui om de la natură".

Nobilimea cerea ca şi preoţii să fie loviţi în mod exemplar, iarsatele turbulente să fie pustiite cu totul, locuitorii să fie decimaţifără milă. Ecourile sacrificiului pentru libertatea poporului român asuprit au însufleţit generaţiile ce au urmat. Nicolae Bălcescu spunea că:

„Horea scrise drepturile naţiei române şi programa politică şi socială a revoluţiilor ei viitoare".

Revoluţionarii de la 1848 si în special tribunul Avram Iancudeclara: „nu cu argumente filosofice şi umanitare vei puteaconvinge pe acei tirani, ci cu lancea, ca Horea".

Un alt tribun ardelean care a mers pe linia luptei lui Horeapentru scuturarea jugului feudal fi a asupririi naţionale a fostSimion Bărnuţiu, unchiul dinspre mamă al lui Iuliu Maniu. În cuvântarea ţinută în catedrala Blajului, pe 2/14 mai 1848, a spus spus:

„A venit timpul ca iobăgia să se şteargă şi românii încă să se pună în drepturile lor ce li se cuvin, ca unei naţiuni... Uniţi-vă cu poporul toţi, preoţi, nobili, cetăţeni, ostaşi, învăţaţi şi vă consultaţi cu un cuget asupra mijloacelor reînvierii naţionale, pentru că toţi sunteţi fiiiaceleiaşi mame şi cauza este comună; ţineţi cu poporul toţi ca să nu rătăciţi, pentru că poporul nu se abate de la natură, nici nu-l atrag străinii aşa uşor în partea lor cum îi atrag pe unii din celelalte clase care urlă împreună cu lupii şi sfâşie pe popor dimpreună cuaceştia..."

Acest discurs Bărnuţiu îl scrisese sub coroana părului de laBădăcin, din curtea celei de-a şasea surori - Ileana - (rămasăvăduvă în 1835 când Ion, tatăl lui Iuliu Maniu, avea numai 2 ani).

Simion Bărnuţiu în 1848 împlinea dorinţa fierbinte aepiscopului greco-catolic loan Inochentie Micu care se zbătusezadarnic în Dieta de la Cluj (între 1730-1751), strigând că „ poporul român e apăsat până la sânge... lucrând pentru domnii lor de pământ, care le trag şi pielea de pe ei"... *fi care ceruse ca românii să fie consideraţi a patra naţiune pe pământul lor strămofesc.*

Această dorinţă a lui loan Inochentie Micu dusă de el până laMaria-Tereza (Viena) a fost preluată de numeroase personalităţiromâneşti (Samuil Micu, Iosif Mehesi, Petru Maior, GheorgheŞincai ş.a.) şi concretizată în „Supplex Libellus Valahorum" şi dusăde asemenea în martie 1791, tot la Viena, împăratului Leopold al ll-lea şi tot de „preoţi cu crucea-n frunte", de episcopii ortodox fiuniţi, Gherasim Adamovici şi Ioan Bob.

Acest „Memoriu", cel mai reprezentativ act politic, se baza peargumente istorice, lingvistice, înlănţuite logic în prezentarearevendicărilor:

„...Naţiunea română este cu mult mai veche dintre toate naţiunile Transilvaniei... întrucât este lucru sigur şi dovedit, pe temeiul mărturiilor istorice, a unei tradiţii niciodată întrerupte, a asemănării limbii, datinilor şi obiceiurilor...

Naţiunea română să fie pusă în toate drepturile alături de upguri, saşi şi secui, ca numirile odioase şi pline de ocară... toleraţi, admişi, nesocotiţi între stări şi altele de acest-fel, care, ca nişte pete din afară, au fost întipărite fără drept şi fără lege pe fruntea naţiunii române, acum să fie cu totul îndepărtate, revocate şi desfiinţate în chip public ca nedemne şi nedrepte, şi astfel... naţiunea română renăscută, să fie pusă în folosinţa tuturor drepturilor.

Românii să aibă posibilitatea de a-şi exercita toate drepturile civile, politice, adică în comitate, scaune, districte şi comunităţi orăşeneşti, cu ocazia alegerii slujbaşilor şi a deputaţilor în Dietă, de asemenea când se întâmplă să se facă numiri noi sau înaintări în slujbela dicasteriile aulice şi provinciale, să se procedeze în chip just, la punerea în slujbă în număr proporţional a persoanelor din această slujbă; unităţile administrative cu majoritatea etnică românească să poarte şi numiri româneşti, întregul cler, unit sau neunit, nobilimea şiplebea (oamenii de rând) să aibă aceleaşi drepturi pe care le aveau categoriile similare ale celorlalte naţiuni; locuitorii Transilvaniei, indiferent de naţiune, dar potrivit cu starea şi condiţia socială căreia îi aparţin, să suporte sarcinile statului.

Românii să se poată întruni într-o adunare naţională, unde să-şi aleagă delegaţi proprii care să-i reprezinte oriunde şi oricând."

În această „Adunare de la Blaj", având ca participanţi deseamă pe Mitropolitul Andrei Şaguna şi pe viitorul domn alPrincipatelor Unite - Alexandru Ioan Cuza - şi în programulprezentat de Simion Bărnuţiu, se poate socoti originea PartiduluiNaţional Român. Similitudinea constituirii acestor înjghebări politiceîn toate cele trei provincii româneşti însemna nu numai unitateaetnică dar şi maturitatea conştiinţei de a-şi câştiga dreptul oprimat la o viaţă naţională şi socială.

Românii îşi afirmă dreptul la viaţă unitară

În timp ce Principatele se uniseră în 1859 şi ochii tuturorromânilor erau aţintiţi spre Alexandru Ioan Cuza, fraţii ardelenitreceau prin clipe grele. Curtea de la Viena a decretat, pe 27 decembrie 1860, încorporarea Banatului la Ungaria, fapt ce a iscat numeroase proteste ce au rămas fără rezultat. Intelectualitatea ardeleană continua să fie, din ce în ce mai mult preocupată de soarta neamului lor asuprit ca pe timpul barbarilor. lin anul 1861 se va înfiinţa „ASTRA" (Asociaţia transilvană pentru literatură şi cultura poporului) care va promova dezvoltarea conştiinţei naţionale şi strângerea legăturii cu românii de pretutindeni pentru păstrarea fiinţei naţionale ameninţate.

Dar politica maghiară de subjugare a celorlalte naţiuni a făcut ca Dieta transilvană, la 6 decembrie 1865, să decreteze uniunea acestei provincii cu Ungaria, încorporând-o şi desfiinţându-i autonomia. Prin acest act samavolnic săvârşit peste voinţa poporului băştinaş şi majoritar, s-a comis o mare nedreptate istorică ce a declanşat reacţiuni imediate din partea fruntaşilor români.

La numai doi ani, pe data de 8 iunie 1867, împăratul Frantz losif s-a încoronat ca rege al Ungariei consfinţind dualismul austro-ungar, în timp ce Italia îşi întregea unitatea prin obţinerea Veneţiei de la habsburgi. Austria, învinsă la Sadova, unde s-a pus capăt federaţiei germanice, urmărea prin acest act să-şi întărească autoritatea împotriva recrudescenţei nemulţumirilor naţionalităţilor din imperiu, dând mână liberă aristocraţiei maghiare să menţină cu forţa popoarele în sclavie.

Imediat la Budapesta s-au votat legi drastice printre care legea /XLIV/ a naţionalităţilor, proclamând existenţa unei singure naţiuni „naţiunea maghiară unitară şi indivizibilă", precum şi legea privitoare la învăţământ prin care se instituia limba maghiară oficială, celelalte limbi materne nemaiputându-se folosi deoarece funcţionarii şi justiţia refuzau să ţină cont de ele.

Avram lancu, „Craiul munţilor", fiind solicitat de împărat să-l vadă, îi va da un răspuns ţâşnit din adânca inteligenţă a celui cebătuse şi cutreierase drumurile pentru a cere dreptate celornăpăstuiţi: *„Ce au să-fi spună un mincinos si un nebun?"*

Ca protest, în 1867, Ilie Măcelariu, preşedintele PartiduluiNaţional Român, a vorbit în limba română spunând pestevociferările deputaţilor unguri:

„Dacă am început să vorbesc în limba maternă credeam că nu voi provoca agitaţie fi indignare, dar durere, lucrul asa s-a întâmplat. Ca patriot din Ardeal si ca român, văzând că Ungaria fi nobilimea maghiară fi-au redobândit independenţa fi Constituţia, nu pot decât să mă bucur. Că doar fi naţiunea mea de secoli tocmai pentru redobândirea libertăţii patriei a luptat fi va lupta totdeauna, pentru că ftie că fără patrie nu există libertate... fără

întrebuinţarea limbii materne, patrie fi naţionalitate sunt numai iluziune..." iar mai târziu a adăugat că *„dreptul de a folosi limba maternă, defi a fost interzis, el nu poate fi fters niciodată dininima naţiunii române."*

Deşi activitatea Partidului Naţional Român din Transilvania sefăcuse simţită după **1848,** când Simion Bărnuţiu şi MitropolitulAndrei Şaguna iniţiaseră lupta ideologică a drepturilor româneşti, între 24 februarie şi 8 martie 1869 cei 400 de delegaţi au oficializatexistenţa acestui partid sub preşedinţia lui Ilie Măcelariu, hotărându-se cu acea ocazie tactica abţinerii de la alegerileparlamentare, din cauza legii electorale care se baza atât pe censul intelectual, cât şi pe cel material.

În anul 1875 guvernul Coloman Tisza a început o politică deasuprire şi deznaţionalizare, prin toate mijloacele, încătuşânddezvoltarea culturii naţionalităţilor.

Conferinţele Partidului Naţional Român au adoptat, încontinuare, tactica pasivităţii în anii 1872, 1875 şi 1878. în schimb s-a trecut la o luptă aprigă împotriva oprimării maghiare,înfiinţându-se asociaţii şi ziare prin care intelectualii români seocupau de luminarea poporului.

Urmărindu-se consolidarea luptei de rezistenţă, în luna mai **1881**s-a unificat Partidul Naţional din Transilvania cu cel din Banat şi s-a hotărât ca alegătorii din părţile Banatului, Crişanei şiMaramureşului să participe la alegeri pentru ca cineva să poatăprotesta în parlament. Cu acea ocazie s-a hotărât redactarea unuimemoriu de către Victor Babeş şi George Bariţiu, care a fostpublicat în anul următor în limba română (2 000 exemplare), înmaghiară (700), în germană (600) şi în franceză (750), în scopullămuririi Occidentului asupra situaţiei disperate a românilor dinTransilvania şi Banat.

Importanţa şi ecoul acestui document sunt subliniate în ziarulaustriac „Insbrucker Nachrichten": *„Memorandul acesta descrieistoria patimilor de o mie de ani ale poporului român, într-o limbăaleasă, serioasă, bărbătească fi convingătoare, combătând peadversari tocmai cu armele lor..."*

Dar în anul **1883** ungurii au votat o lege şi mai drasticămergându-se pe linia deznaţionalizării şi mai în profunzime. Astfel,guvernul măreşte numărul orelor de predare îp limba maghiară, înliceele naţionalităţilor şi-şi asumă dreptul de a numi comisii deexaminare.

Cu această ocazie a avut loc o mare adunare românească la Sibiu, sub conducerea lui Gheorghe Bariţiu, votându-se moţiunea prin care se spunea:

„...Protestăm contra proiectului numit ca în contra unuia prin care este atacată instrucţiunea în principiile ei vitale, biserica în autonomia ei, naţiunea în drepturile ei... contra proiectului de lege privitor la şcolile medii, ca în contra unui atentat la bazele pe care s-

au constituit raporturile popoarelor din Ungaria fi Transilvania, ca în contra izvorului de nefericire pentru toţi locuitorii de pe teritoriul coroanei ungare..." („Telegraful român", pag. 115, din 24 martie 1883.)

Gheorghe Bariţiu ocupând şi el un timp funcţia de preşedinte al Partidului Naţional Român, rămăsese consecvent atitudinii de pe timpul când, în calitate de co-referent al proiectului către monarh, în 1863 a apărat cu dârzenie drepturile poporului român:

„...Alt teren istoric caut eu, pe care-l aflu, iar acela este pământul în care zac osemintele străbunilor noştri de 1 750 ani! Mie, ca român, nu-mi este iertat a trece acest adevăr cu vederea în această patrie despre care ştiu prea bine că seminţii împreună cu celelalte popoare conlocuitoare, aici au petrecut vărsându-şi sângele şi aici voiesc să petreacă în veacuri şi în veacuri. Acest teren istoric e sfânta mea datorie a-l apăra, şi cred că şi tot oricare alt român va simţi în sine asemenea dorinţă." („Concordia", anul III, nr. 67 (214) din 8/20 august 1883).

În sânul intelectualităţii române din Transilvania s-a produs o confuzie când s-a aflat că, în luna august 1883, Regatul Român a aderat la Tripla Alianţă, făcându-se o apropiere de Austro-Ungaria,asupritoarea românilor ardeleni. Este drept că acest act a rămas un petec de hârtie, fără conţinut, nefiind niciodată prezentatParlamentului pentru ratificare, dar el a produs o profundăîngrijorare.

Ultimul deceniu al secolului a însemnat declanşarea lupteiideologice a intelectualităţii transilvănene şi bănăţene prin folosireaargumentării istorice, sociale şi de drept pentru demonstrarea drepturilor autohtone asupra teritoriului pe care trăia populaţia majoritară românească supusă deznaţionalizării prin metodelebarbare ale minorităţii maghiare.

„Liga culturală" de la Bucureşti, în 1891, la iniţiativatransilvănenilor, a redactat şi înaintat opiniei publice din apusulEuropei un „Memoriu" în limba franceză prin care se arătausuferinţele la care erau supuşi locuitorii băştinaşi şi majoritari dinArdeal:

„Îndreptaţi-vă privirile spre Orient, daţi-vă silinţa de a vă încredinţa voi înşivă prin ai noştri români de încredere despre cele ce se petrec în regatul Ungariei şi stăruiţi prin viu grai şi în scris ca adevărul să iasă la iveală. Atunci când va vedea că Europa ştie cele ce se petrece, reacţiunea din Ungaria se va pleca şi ea, se va supune şi va face act de liberalism şi va scuti astfel naţionalitatea de o încordare pregătitoare progresului şi păcii...

Iar dacă reacţiunea din Ungaria nu va asculta glasul timpului... nouă românilor ni se impune o grea luptă, pe care am fi dorit-o s-o înlăturăm, dar pe care o primim în interesul

luminei fi al libertăţii..." („Memoriul studenţilor universitari români privitor la situaţia românilor din Transilvania şi Ungaria" - Studiu de 52 depagini.)

Studenţii unguri prin intermediul unei iude româneşti -G. Moldovan - au răspuns studenţilor de la Bucureşti, în iulie 1891. Imediat, studentul medicinist Aurel C. Popovici, în numelestudenţilor români de la Cluj, Budapesta, Viena şi Graz a răspuns în 1892.

Răspunsul cunoscut sub numele de „Replica", tradus în limbile italiană, germană, ungară, engleză, franceză a avut un mare răsunet în Europa Occidentală iar ungurii s-au simţit „ofensaţi" pentru că apărea în timpul când îşi serbau mileniul de la venirea lor în pustă.

Ecoul „Replicii" a stârnit solidaritatea cu suferinţa fraţilor noştri din Transilvania şi merită citat comentariul din bisăptă-mânalul „Corrispondenze Internazionale" de la Parma din4.07.1893:

„Parcurgând paginile acestei cărţi, se încearcă un sentiment de vie durere pentru aspra soartă a acestor fraţi ai noştri, de la Dunărea de Jos, constrânşi la o luptă atât de sălbatică pentru apărarea propriei naţionalităţi..."

Aurel C. Popovici a fost dat în judecată şi Tribunalul din Cluj l-a condamnat la 4 ani închisoare şi a fost nevoit să se refugieze înRomânia. De fapt între 1886-1896 regimul represiv maghiar acondamnat 363 de români pentru opiniile lor politice şi apărarea drepturilor lor nesocotite.

Memorandul

Situaţia românilor devenise de nesuportat şi ConferinţaPartidului Naţional Român întrunită la Sibiu pe 21/22 ianuarie 1892 a ales în locul moderatului Vincenţiu Babeş, ca preşedinte, pe Ion Raţiu şi s-a hotărât redactarea unui Memorand, spunând că:

„Plângerile noastre răspândite astfel în toată Europa, ascultate sunt şi recunoscute ca drept şi adevărate de toate naţiunile fi nu noi purtăm vina că opinia publică europeană a ajuns să recunoască că putred este ceva în statul acesta..."

Memorandul întocmit la Sibiu a purtat semnăturile conducerii: dr. loan Raţiu preşedinte, dr. Vasile Lucaciu secretar general, Iuliu Coroianu referent, George Pop de Băseşti vicepreşedinte, Eugen Brote vicepreşedinte, Septimiu Albini secretar.

Memorandul sublinia situaţia de teroare, abuzurile şicorupţiunea electorală, după ce prezentase istoricul pătimiriiromâneşti în vatra strămoşească, accentuat până la insuportabil după instituirea dualismului austro-ungar.

Nedreptăţile împotriva majorităţii populaţiei româneşti erau în toate domeniile vieţii politice, sociale, economice sau culturale, dându-se exemplul că în cele două universităţi se găsea un singur student român şi în întreaga instrucţiune un singur inspector şcolar, iar în ministere nu se mai numiseră români după 1867. *„Noi românii, o poporaţiune compactă de peste 3 000 000 de suflete, contribuim cu sângele nostru si cu averea noastră pentru susţinerea statului, nu avem încă pentru înaintarea noastră culturală nici un aşezământ susţinut de stat."*

O delegaţie de 300 de români a plecat la Viena unde s-acercat pe data de 28 mai 1892 să se înmâneze acest Memorandipăratului. Dar după 5 zile de aşteptări, neprimiţi de împărat, ânii s-au întors în Transilvania unde au fost schingiuiţi de itorităţi. Preşedintele, dr. Ioan Raţiu a scăpat cu mare greutate de a nu fi omorât şi a trebuit să plece de la Turda şi să se Stabilească la Sibiu unde era centrul Partidului Naţional Român.

Studenţii întră în luptă.
Apariţia pe scena politică
a lui Iuliu Maniu

Acest tânăr crescut sub părul de la Bădăcin unde bunicul lui,Şimion Bărnuţiu îşi redactase discursul ţinut pe Câmpia Libertăţii de la Blaj a preluat făclia pentru luminarea drumului naţiunii române flpre scuturarea jugului austro-ungar şi unirea cu ţara. La procesul formare a personalităţii lui a contribuit şi unchiul său Iuliu oroianu, redactorul Memorandului. În acelaşi an 1892, Iuliu Maniu, născut la 8 ianuarie 1873, fiind reprezentantul studenţilor din Transilvania şi Banat, a trecut clandestin Carpaţii şi s-a dus la Roman, în vechiul regat, la Congresul studenţilor, de unde toţi aşteptau ivirea zorilor libertăţii, şi acolo a fost depus jurământul:

JUR ÎN FAŢA LUI DUMNEZEU,
PE CONŞTIINŢĂ Şl ONOARE,
CĂ ÎMI VOI JERTFI VIATA
PENTRU TRIUMFUL CAUZEI ROMÂNEŞTI!"

După cum vom vedea şi-a respectat jurământul reuşind săcontribuie din plin la scuturarea jugului asupritor austro-ungar, săunească Transilvania cu ţara şi să devină unul din ctitorii Românieiîntregite.

Pe 1 decembrie 1918, la Marea Adunare de la Alba lulia, IuliuManiu a jurat pentru a doua oară, în faţa a patru arhierei, că va lupta pentru conservarea integrităţii hotarelor româneşti, până lasfârşitul vieţii.

Iuliu Maniu şi-a respectat jurămintele şi toată viaţa a luptatpentru apărarea fruntariilor româneşti şi împotriva tuturor formelorde dictatură ce căutau să fie impuse poporului român.

A murit exterminat în temniţa Sighetului pe 5 februarie 1953, la vârsta de 80 de ani, în urma unui proces înscenat de trădătorii puşi în slujba imperiului sovietic, ce urmăreau să slavizeze ţara şi să o transforme într-o provincie sovietică.

Am prezentat în rezumat, până acum, cadrul istoric în care s-a desfăşurat drama neamului românesc sub ocupaţia austro-ungară şi vom urmări evoluţia evenimentelor după apariţia în scena politică a lui Iuliu Maniu. A fost necesar acest lucru deoarece în raportul introductiv de trimitere în înscenarea judiciară din 29 octombrie 1947, susţinut de primul-procuror al Tribunalului Militar al Regiunii a ll-a Bucureşti, colonelul Alexandru Georgescu, în capitolul VIII, calificându-l trădător se spune:

„Crimele comise contra poporului român de Maniu, Mihalache fi ceilalţi acuzaţi, în perioada care a urmat înlăturării dictaturii fasciste a lui Antonescu si victoriei obţinute de forţele democratice în ţară au desăvârşit trădarea naţională care caracterizează toată istoria Partidului Naţional Ţărănesc. Documente originale din trecut probează că încă din epocaimperiului austro-ungar, aşa-zisul Partid Naţional din Transilvania condus de Iuliu Maniu, era un susţinător al monarhiei habsburgice care oprima poporul român."

Numai nişte minţi bolnave, cum le caracterizează istoria pe cele ale comuniştilor, criminali odioşi, trădători de ţară şi de principii democratice au putut scorni astfel de acuzaţii, până la urmă ei, între ei, acuzându-se şi omorându-se ca nişte adevăraţi călăi, scursuri ale unei societăţi civilizate.

Peste toată această lucrătură satanică ţesută de debilii mintalicomunişti ce au înecat şi România în sânge, aici în cetateacarpatină s-a înălţat pentru vecie figura luminoasă a lui Iuliu Maniu, adevărat democrat de renume internaţional.

Desfăşurarea vieţii de luptător şi martir a lui Iuliu Maniu, ctitorde ţară şi simbol al democraţiei şi moralităţii politice, va însufleţigeneraţiile tinere ce vor să slujească adevărului şi dreptăţii, reperesigure în perpetuarea naţiunii române.

Luptător din tinereţe până la moarte

În timpul mişcării Memorandului, Iuliu Maniu era preşedinteleSocietăţii studenţeşti „Petru Maior" şi devenise membru înconducerea Partidului Naţional Român, şi a fost însărcinat să se ocupe de organizarea „Tribunei", organul de presă al partidului încă de la vârsta de 21 de ani, din 1894.

În această perioadă Transilvania era în fierbere, adunările desolidaritate cu memoraYidiştii se ţineau lanţ, încurajări veneau de peste tot şi mai ales din Ţara Românească.

Autorităţile ungureşti îl aduseseră la judecată pe 21 septembrie 1892 pe Aurel Popovici şi-l condamnaseră la un an pedoctorul Lucaci, iar pe Eugen Brote îl cercetau pentru răspândireaMemorandului, care făcuse vâlvă în toată Europa, dar pe careîmpăratul nu cutezase să-l scoată din plic şi aşa sigilat l-a trimisguvernului de la Budapesta şi tot sigilat a fost găsit în 1919 detrupele române care l-au adus la Bucureşti.

Şi totuşi, în timp ce procurorul general Vita Sandor extinseseacţiunea asupra întregului Comitet executiv al Partidului Naţional Român, autorităţile încercau prin corupţie (cu bani) să câştige pepreoţi şi învăţători rupându-i de partid. Răspunsul preotului vicar al Făgăraşului, Basil Raţiu, face cinste slujitorilor altarelor:

„E foarte frumos că înaltul guvern vrea să vină în ajutorul preoţilor şi învăţătorilor români, a căror stare materială este dureroasă; se înşeală însă dacă prin acest ajutor speră să obţină o schimbare în atitudinea politică a preoţimii si învăţătorimii române. Noi românii

cu toate că suntem oameni săraci, nu o să renunţăm niciodată la năzuinţele noastre politice, nici la punctele noastre de vedere, de dragul banilor." (Z. Pâcliseanu, „Guvernele ungureşti şi mişcarea memorandistă din Ardeal", 1934, Revista Fundaţiei Regale, nr. 5, p. 3 561).

Primul-ministru ungar a încercat să-l înduplece pe loan Raţiu ca să renunţe la revendicarea autonomiei Transilvaniei şi pretenţiilecerute prin Memorand în schimbul unei legi electorale maifavorabile pentru români. Răspunsul Preşedintelui Partidului Naţional a

fost demn: *„Nu s-a născut acel român care să aibăîndrăzneala să modifice programul partidului".*

De pretutindeni veneau semnele de solidaritate cumemorandiştii care aşteptau senini procesul ce li se intentase de către stăpânirea austro-ungară. Gheorghe Pop de Băseşti, proaspăt ieşit din închisoare şi trimis în judecată şi în procesulMemorandului, îi scria lui Vasile Lucaci:

„Scumpe Bade, ...Acest proces al nostru va trebui să aibă un răsunet istoric. Aştept cu nerăbdare procesul şi sunt convins că vom putea arăta din nou tiranilor noştri demnitatea noastră de a sta neclintiţi de orice tentativă sau uneltire... Recunoşti, dragă bade,cât a fost de zadarnic să te încrezi în graţia împăratului. Nu se deosebeşte nici el de guvernele sale... este ca şi când te-ai plânge directorului puşcăriei contra brutalităţii temnicerului.

Cauza noastră nu se poate câştiga decât prin luptă şi solidaritatea noastră dârză şi neînfricată... Ne aşteptăm la cele mai grozave inchiziţii. Ele nu trebuie să ne intimideze, să ne slăbească credinţa, ci, din contră, să ne-o întărească, şi convingerea fermă este că trebuie să ne dezrobim de jugul străin cu orice preţ, aducând chiar jertfa supremă, viaţa... Este chestia numai de timp şi vom învinge... numai având curaj vom putea atrage simpatia întregii lumi civilizate spre noi... Am scris lui Raţiu la Sibiu; el mă întrece în însufleţire. Dacă avem un astfel de conducător curajos şi înţelept, vom putea fi condamnaţi, dar nu învinşi." (Gh. Pop de Băseşti a fost ales preşedinte al Partidului Naţional Român după loan Raţiu, din 1903 până în 1918, când l-a urmat Iuliu Maniu, în perioada luptei şi realizării unirii.).

După 20 de luni de instrucţie a procesului s-a fxat datajudecăţii pe 7 mai 1894, la Tribunalul din Cluj. în toată aceastăperioadă presa românească de pretutindeni a dezbătutnedreptăţile făcute poporului român arătând dreapta argumentare a Memorandului, iar „Tribuna" condusă de Iuliu Maniu a fostprezentă, număr de număr, apărând fruntaşii partidului care avuseseră curajul să aducă la cunoştinţa întregii lumi dramapoporului român.

Ziua de 7 mai 1894 a rămas şi ea memorabilă. Peste 20 000 de ţărani îmbrăcaţi în cămăşi albe au invadat străzile Clujului, veniţi de prin toate satele cu preoţii în frunte. „Tribuna" din acea zi a scris:*„Ziua de azi va fi pururea înscrisă cu litere de aur în paginileistoriei poporului român ca o zi epocală, ca o zi de triumf aconştiinţei naţionale, ca o zi de izbândă a civilizaţiei europene. Ziuade 7 mai 1894 va fi de 6 însemnătate nepieritoare nu numai pentru*

politica naţională şi culturală a poporului român, ci ea îşi va săvârşiefectul binefăcător departe peste hotarele etnice ale neamului..."(„Tribuna", nr. 83/1894 - Sibiu.)

Procesul Memorandului

După ce avocaţii apărării au fost obligaţi să plece, după ce inculpaţii" au fost supuşi violenţelor, Ioan Raţiu, preşedintelePartidului Naţional, din boxa acuzaţilor şi-a asumat misiuneaistorică de apărător al poporului român, spunând printre altele:*„…Ceea ce ne-a forţat, pe noi şi pe naţiunea română să facem acest demers, este că legislaţia şi guvernul ne-au convins definitiv că nu putem aştepta de la ele niciodată să ne facă dreptate… Guvernul ne-a împiedicat să fim primiţi de monarh şi acum ne-a adus să fim judecaţi de către cei contra cărora ne-am plâns. CEEA CE SE DISCUTĂ AICI, DOMNILOR, ESTE ÎNSĂŞI EXISTENŢA POPORULUI ROMÂN! EXISTENŢA UNUI POPOR NU SE DISCUTĂ, EA SE AFIRMĂ. De aceea, nu ne gândim deloc să venim în faţa dumneavoastră pentru a proba că avem dreptul să existăm... nu ne rămâne decât să denunţăm în faţa lumiicivilizate sistemul asupritor care ţinteşte să ne răpească ceea ce un popor are mai de preţ: limba şi naţionalitatea. IATĂ DE CE NOI NU MAI SUNTEM AICI ACUZAŢI, CI DE FAPT ACUZATORI.*

Lumea va afla cu mirare că s-a găsit un tribunal ca să judece unii oameni fără ca ei să poată avea cel puţin apărători. Aţi proclamat pe faţă că forţa primează dreptul... Nu ne cereţi deci să devenim complici ai acestei făţărnicii de proces... Prin violenţă şi insulte aţi forţat apărătorii noştri să plece... (şi noi) am fost chiar supuşi violenţelor aici, aşa cum am fost terorizaţi totdeauna şi chiar astăzi, dar mai ales de când am denunţat lumii civilizate jignirile pe care le îndurăm. Cum ar putea fi deci, chestiunea de judecare, de apărare, în sensul juridic al acestui cuvânt! NU! Faceţi ce credeţi de cuviinţă. Sunteţi stăpâni pe persoana noastră fizică.

Dar ceea ce vă scapă, este conştiinţa noastră, care este conştiinţa naţională a poporului român. Dumneavoastră nu sunteţi în drept de a ne judeca, dar există un alt tribunal mai mare, mai luminat şi negreşit fără părtinire, tribunalul lumii civilizate care vă va condamna odată mai mult, şi cu mai multă severitatedecât până azi... Declar, prin urmare, în numele meu şi al tuturor camarazilor mei co-acuzaţi, că, pentru motivele expuse mai sus, renunţăm să ne apărăm."

După 53 de ani de la acest monstruos proces, lui Iuliu Maniu i se va înscena tot o farsă juridică, în care judecătorii şi procurorii vor fi români şi după nume şi după origine, puşi în

slujba ocupantului ca trădători ai neamului. Teroarea şi metodele folosite împotriva lui Iuliu Maniu, după cum vom vedea, au depăşit imaginaţia ungurească. Şi au avut neruşinarea aceşti „români" să-l acuze pe ctitorul României de pactizare cu imperiul austro-ungar, numai pentru a fi pe placul cotropitorului şi jefuitorului comunist.

În faţa abuzurilor ce se petreceau la Cluj, o delegaţie de ţărani formată din Teodor Onişor, Gavrilă Trifu şi Nicolae Herlea a luat trenul la Viena pentru a protesta şi nefiind primiţi au depus la cabinetul imperial o scrisoare spunând printre altele:

„Reprezentanţii aleşi ai naţiunii noastre, care au aşternut în anul 1892 la treptele tronului un memorand, sunt traşi astăzi pentru acest act de lealitate înaintea barei judecătoreşti ca orice alţi criminali ordinari. Ceea ce aceşti meritosi bărbaţi au făcut este numai rezultatul unei hotărâri puternice a celor 3 000 000 de români".

Această atitudine de afirmare în scris a majorităţii româneşti de către câţiva plugari, fusese exprimată cu doi ani mai înainte de Vasile Lucaci, care declarase tot la Viena într-o întrunire publică cu ocazia depunerii Memorandului:

„De vom pieri noi care am venit la Viena ca reprezentanţi în număr de peste 300 de oameni, naţia noastră nu va pieri pentru că acasă mai sunt două milioane nouă sute nouăzeci si nouă de mii de români... Azi vorbim înaintea Europei..."

La Viena se găsea o generaţie tânără care s-a avântat în luptă pentru a face cunoscută durerea celor 3 000 000 de români. Printre conducătorii acestei noi generaţii de luptători se numărau Mihai Popovici şi Alexandru Vaida care au şi alertat Europa.

Solidaritatea studenţimii era unanimă şi printre nenumărateatitudini merită subliniat „Manifestul junimii academice române dinTransilvania, Ungaria şi Banat" expresie a domnişorilor plecaţi peste tot, în Europa, să se instruiască şi care exprima hotărârea lor de a continua lupta:

„...Părinţii şi strămoşii noştri au luptat veacuri de-a rândul pentru drepturile naturale ale naţiunii române. Desconsiderând interesele lor personale, înfruntând necazuri, insulte, pericole şi vijelii, membrii Comitetului partidului nostru naţional, cu fruntea ridicată, au mers tot înainte spre ţinta libertăţii noastre naţionale. Demni urmaşi ai lor, voim să trăim şi, dacă va pretinde soarta, să şi murim în serviclhl cauzei poporului nostru. Prin osânde grele, persecutări, asupriri, nu ne vor înfrica puternicii zilei! Dar ne vom învăţa că numai prin fapte organizate şi rezistenţă va putea învinge cauza românilor! DIN TEMNIŢA S-A NĂSCUT LIBERTATEA TUTUROR POPOAREL OR."

Ecoul nedreptăţii cauzei româneşti s-a auzit pe tot întinsulEuropei şi cea mai verosimilă apărare, în lipsa avocaţilor româniîndepărtaţi cu baionetele din tribunalul de la Cluj, a

făcut-oGeorges Clemenceau, viitorul preşedinte al Franţei, pe data desâmbătă, 12 mai 1894 în ziarul "La Justice", scriind printre altele:

„...În acest moment se judecă la Cluj, capitalaTransilvaniei, un proces de înaltă trădare care interesează în cel mai înalt grad supuşii împăratului Frantz losif şi pe toţi cei ce doresc o mai bună repartiţie a dreptăţii faţă de popoare. Toată lumea ştie că Austria datorită aşezării geografice este victima naţionalităţilor. Peste tot sunt numai conflicte şi lupte. Gândiţi-vă la grija unui împărat ai cărui supuşi vorbesc 17 limbi!

Când îţi arunci ochii pe o hartă colorată cu repartiţia naţionalităţilor, cu ideea de a atribui fiecăruia partea ce-i revine, te găseşti în mare încurcătură în faţa nenumăratelor enclave răspândite la întâmplare. Ungaria, pentru a nu cita decât pe ea, este presărată cu grupuri germanice; găsim chiar nuclee cu populaţiecehă destul de importante. Nimeni n-a propus, după câte ştiu, să constituie aceste enclave în state cu guvernare separată. Sunt cu totul altceva românii din Ungaria şi Transilvania, care în număr de 3 milioane şi jumătate luptă pentru a obţine autonomia la care ei audreptul, pe drept cuvânt... în 1892, românii din Transilvania s-au întrunit într-o conferinţă naţională şi au ales 25 de delegaţi care să redacteze un Memorand cu doleanţele lor.

Acest Memorand a fost tradus şi publicat în mai multe limbi.O delegaţie însărcinată să-l prezinte împăratului n-a fost primită din cauza presiunilor ministrului ungar. Aceştia sunt cei 25 de delegaţi trimişi în judecată pentru crimă de înaltă trădare. Acest proces este cu adevărat o ruşine pentru libera naţiunemaghiară. Poate să fie condamnat doctorul Ion Raţiu şi prietenii săi. OPINIA EUROPEANĂ I-A ACHITAT DINAINTE... Independenţa naţionalităţii maghiare va fi mai bine garantată prin pacea şi libertatea naţionalităţilor vecine, decât prin opresiunea violentă cuconsecinţele inevitabile: războiul totdeauna primejdios, în interesul chiar al Ungariei trebuie acordată libertate românilor din Transilvania."

Aceasta a fost o pledoarie magistrală în apărarea memoran-diştilor. A fost cuvântul de justiţie al Europei în favoarea celor oprimaţi de un regim bazat numai pe terorizarea supuşilor nemaghiari. Pedepsele pronunţate împotriva conducătorilor poporului român au fost grele, iar torturile şi mai grele. Să urmărim sentinţele:

- Vasile Lucaci 5 ani
- Ion Raţiu 2 ani
- Dimitrei Comşa ..... 3 ani
- MihaiVeliciu 2 ani
- Iuliu Coroianu..... 2 ani şi 8 luni
- Aurel Suciu 1 an şi 6 luni

- Gherasim Domide ..... 2 ani şi 6 li&ni
- Nicolae Criste 8 luni
- Teodor Mihali 2 ani şi 6 luni
- Patriciu Barbu 2 luni
- Rubin Patita 2 ani şi 6 luni
- Daniil Barcianu ..... 2 ani şi 6 luni

Glasul Europei asupra fărădelegilor din Transilvania s-a făcut auzit şi prin pana ziaristului Maximilian Harden, care cu un curaj excepţional a înfierat starea de spirit din monarhie, într-un articol critic publicat în ziarul „Die Zukunft" din 2 octombrie 1897:

„...De multă vreme Ungaria este grija de căpetenie a monarhiei habsburgice, ale cărei neamuri au avut o pildă rea în egoismul neînfrânt şi nesăţios al maghiarilor. Ei care sunt doar minoritari în ţările coroanei ungare, au exploatat şi călcat în picioare toate celelalte naţiuni din cuprinsul imperiului Sfântului Ştefan şi îşi arată puterea prin cea mai neruşinată corupţie. Fraza gazetărească, cum că Ungaria este o ţară liberă, este *cea mai neruşinată înşelăciune care a putut fi vreodată servită cetitorilor naivi.*

In această ţară liberă, majoritatea popoarelor este lipsită de drepturi, fiind redusă la starea de robie. Aici domneşte silnicia brutală unită cu o perfidă viclenie şi orice gest care nu convine elicei stăpânitoare este reprimat cu o implacabilă cruzime. De aceea europeanul liber nu aude nici un protest împotrivamizerabilei legi electorale, împotriva voturilor cumpărate, împotriva asupririi neruşinate..."

De-abia se încheiase procesul Memorandului şi conducătoriipoporului român porniseră pe drumul temniţelor, iar prestigiul lor era elogiat în presa franceză, italiană, belgiană, engleză şi germană. Românii, deşi condamnaţi, câştigaseră moralicește procesul, demnitatea lor făcând vâlvă în parlamentul de la Budapesta unde problema românească devenise „o boală grea a statului maghiar" şi făcuse pe deputatul Pazmandy Deves să sublinieze necesitatea de a *„Tăia firele care leagă iredentismul cu străinătatea şi să zăgăzuiască mişcarea naţionalităţilor".* Cu durere, acest deputat se plângea în faţa deputaţilor unguri:

„Ei (acuzaţii) vorbeau atât de bine limba maghiară încât ar fi putut deveni membri ai Academiei maghiare de ştiinţă. însă în faţa instanţei, au declarat că nu ştiu limba noastră şi astfel Curtea a fost nevoită timp de trei săptămâni să martirizeze publicul, pe juraţi, pe ea însăşi."

Când conducerea Partidului Naţional intra în închisoileungureşti, deja schimbul de „mâine" era pregătit şi continuitatea a fost asigurată.

Preşedinte al „Societăţii Petru Maior", Iuliu Maniu şi-a făcut intrarea la vârsta de 20 de ani în Partidul Naţional Român, iar în anul 1895 a fost ales împreună cu „fratele" Alexandru (Vaida), în Comitetul de conducere al partidului, preluând ştafeta unchiului (Iuliu Coroianu) pornit pe drumul temniţelor ungureşti, la Seghedin...

Tânărul de atunci, Iuliu Maniu, devenise o personalitatepolitică foarte cunoscută, nu numai prin jurământul depus laRoman, dar şi faptul că în 1893 când a luat fiinţă „Asociaţiastudenţilor români şi slovaci" el a fost ales ca preşedinte.

Lupta românilor se împletea, în acea epocă, cu a popoarelor asuprite din imperiul austro-ungar. în acest scop s-a întrunit la 10 august 1895, în capitala asupritorului, la Budapesta, Congresul românilor, slovacilor şi sârbilor, un adevărat forum al naţionalităţilor oprimate, deoarece existau atunci în Ungaria numai 7,5 milioane de unguri dintr-o populaţie de 17,5 milioane locuitori.

Conducerea partidului fiind în temniţe, Gheorghe Pop deBăseşti a fost ales ca preşedinte al congresului (proaspăt ieşit dinînchisoare), slovacii şi-au ales pe Paul Mudron iar sârbii peneînfricatul luptător Mihail Polyt.

Atunci s-au pus bazele „Clubului parlamentar al naţionalităţilor din Ungaria", comunicându-se „Uniunii Internaţionale" de la 'Bruxelles atrocităţile săvârşite în acest imperiu. La sfârşitulcongresului, Gheorghe Pop de Băseşti şi-a terminat astfelcuvântarea: „Să *cază blăstămurile cerului pe acei ce nu vor ţinea ce au făgăduit astăzi - frăţietatea naţionalităţilor - şi pe toţi urmaşii lor care nu vor stima ceea ce noi astăzi am întemeiat".*

Iuliu Maniu în prima linie

După ce şi-a trecut doctoratul în drept la Budapesta în 1896, Iuliu Maniu şi-a obţinut dreptul de a profesa advocatura în 1898, tot la Budapesta şi imediat şi-a deschis biroul advocaţiei la Şimleul

Silvaniei, dar la foarte scurt timp Mitropolia română greco-catolicăl-a angajat pentru apărarea intereselor ei şi astfel s-a stabilit la Blaj.Activitatea profesională a fost deosebită. Cunoscuţii povesteau că în ziua când Maniu avea procese la Tribunalul din Cluj ceilalţijudecători amânau procesele pentru a asista la pledoariile lui. în această calitate a servit interesele Mitropoliei până în 1915, când a fost înrolat ca simplu soldat, după câte vom vedea, deoarece viaţa profesională a fust dublată cu cea politică în care a excelat spre cinstea neamului românesc.

Am văzut , că o dată cu numirea în Comitetul naţional, la vârsta de 23 de ani şi-a trecut şi doctoratul dovedindu-se omul de principii logice, juridice şi democratice, angajat în viaţa socială şi naţională a poporului său, militând pentru ieşirea din pasivitatea decisă în 1892."

Începutul secolului scoate în evidenţă punctul de vedere alactivismului politic susţinut cu înflăcărare de Iuliu Maniu şi care vede subliniat în prefaţa „Discursurilor parlamentare" (apărută înv Tipografia Seminarului Arhideocezan de la Blaj):

„…Viaţa parlamentară şi lupta electorală sunt mijloacele cele mai potrivite pentru a trezi oamenii noştri, a trezi lumea străină şi a dovedi tuturor că încrederea ce punem în forţa poporului român nu a fi dezminţită de decepţiuni, căci poporul românesc este cel mai puţin vinovat de starea politică în care se afla. Sunt adânc pătruns de misiunea mare a neamului românesc. Am nestrămutata încredere în forţele de care dispune pentru împlinirea acestei misiuni şi simt îndatorirea *pe care o are fiecare român de a contribui la întărirea şi dezvoltarea în toate direcţiile a acestor forţe, îndatorire a cărei nebăgare în seamă înseamnă de-adreptul TRĂDARE DE NEAM."*

După 1903 Iuliu Maniu şi-a asumat rolul hotărâtor înconducerea destinelor românilor transilvăneni. Moartea doctorului loan Raţiu pe 4 decembrie 1904 a făcut să dispară ultimul obstacol al activismului. Imediat, pe 15 ianuarie 1905, la Sibiu a i fost convocată „Conferinţa naţională a Partidului Naţional Român", formată din 97 delegaţi, majoritatea tineri şi unde s-a hotărât menţinerea autonomiei Transilvaniei şi intrarea în activitate.

Printre hotărârile aprobate de această conferinţă se numărau:

1. Recunoaşterea poporului român ca individualitatealcătuitoare de stat şi asigurarea dezvoltării lui etnice şiconstituţionale prin instituţiuni de drept public.

2. Menţinerea unităţii de conducere, de administraţie şi a limbii de comandă în armata comună a monarhiei.

3. Respectarea legii de naţionalitate din 1896... Legiferarea dreptului de a folosi limba maternă în administraţie, justiţie şiinstrucţie. Fiecare popor să fie judecat, administrat şi instruit înlimba sa proprie...

4. Autonomie deplină pentru toate confesiunile.

5. Autonomie deplină tuturor comunelor şi circumscripţiiloradministrative şi arondarea lor după hotarele etnice ale diferitelorpopoare din ţară.

6. Lege electorală pe baza sufragiului universal... Votareasecretă în circumscripţiile electorale în faţa unei comisii…Legiferarea dreptului de întrunire şi asociere, fără nici o restricţie. Libertatea de presă.

7. Modificarea radicală a sistemului de impunere. Împroprietărirea proporţională a agricultorilor prin vânzarea moşiilor statului, în parcele, la preţuri ieftine. Indivizibilitatea minimului de proprietate. Ţinuturile locuite de români să fie colonizate numai cu populaţie românească... Statificarea higienei publice, asistenţa medicală şi medicamente gratuite pentru săraci.

După „Conferinţa" de la Sibiu, Partidul Naţional Român şi-a pus candidaţi în toate circumscripţiile electorale româneşti, cu toate că împotriva lui s-au executat de către prefecţii unguri nu numai teroarea dar şi coruperea alegătorilor, ameninţări şi alte acte samavolnice specifice regimului de opresiune a popoarelor subjugate.

După dizolvarea parlamentului condus de Ştefan Tisza, regeleFrancisc losif a încredinţat guvernul lui Alexandru Wekerle care a fixat alegerile pe 29 aprilie şi pe 8 mai 1906.

Sever Stoica, în lucrarea despre Iuliu Maniu publicată la Cluj în 1932, spune despre acest eveniment: *„...deşi alegerile s-audesfăşurat în sărbătoarea bâtelor alcolizate şi în iordanul ouălorclocite, un număr impunător de deputaţi români a reuşit săpătrundă în parlamentul maghiar. De rândul acesta a străbătut înparlament şi domnul Iuliu Maniu, ales în Vinţul de Jos, judeţul Alba.Din prima clipă domnul Maniu s-a impus ca o figură marcantă a parlamentului maghiar, cucerind respectul unanim prindemnitatea atitudinilor şi spontaneitatea replicilor sale miezoase".*Iuliu Maniu şi-a făcut debutul pe 25 mai 1906, când răspunzând discursului programatic al primului-ministru maghiar A. Wekerle în numele partidului coalizat al naţionalităţilor, spuse printre altele:

„Domnilor deputaţi, uzanţa parlamentară fiind ca partidele politice să-şi clarifice atitudinea faţă de programul guvernului, îmi iau îndrăzneala să-mi spun şi eu cuvântul, în numele partidului naţionalităţilor din care fac şi eu parte... (esenţa discursului este dată fără întreruperile care au avut loc).

Dumneavoastră tăgăduiţi existenţa partidului nostru, deşi avem un program şi deşi noi cei care suntem membrii acestui partid, suntem aici, deşi avem o organizaţie de partid şi în faţa fiecărui om cu mintea întreagă ne înfăţişăm ca partid organizat...

Noi susţinem că existenţa partidelor nu se poate discuta, aşa cum nu se poate discuta nici dreptul lor de a se afirma. Noi vă vom afirma aici nu numai cu argumentele dar şi cu fapte că existăm ca partid şi că nu vom înceta nici o clipă să luptăm pentru binelenaţiunilor noastre şi al ţării...

Ceea ce spun, o spun cu toată sinceritatea şi din adâncul inimii. Mărturisesc că am aşteptat cu nerăbdare acest program pe care domnul preşedinte de consiliu a binevoit să-l desfăşoare înaintea noastră.

Declaraţiile domniei sale însă m-au decepţionat, pentru că cunoscând misiunea lui, ne-am fi putut aştepta cu drept cuvânt ca domnia sa să ne vorbească mai lămurit şi mai amplu despre modul cum are de gând să-şi îndeplinească această misiune...

Guvernului acestuia în afară de sarcina de a împlini necesităţile statului, i s-a mai încredinţat sarcina de a elabora proiectul de lege pentru sufragiul universal. Guvernul a primit sarcina de a deschide porţile constituţiei pentru păturile largi ale poporului, dar domnul preşedinte al consiliului a învăluit în întunerictocmai clarificarea acestei chestiuni importante.

Este aproape un an de când a început această luptă care n-a avut alt rezultat decât că a împins problema sufragiului universal pe primul plan al interesului înaintea celorlalte chestiuni. Noţiunea sufragiului universal se poate însă interpreta în mai multe feluri şi pentru rezolvarea ei se pot prezenta diferite soluţiuni...

Când domnul preşedinte al consiliului a declarat că va întocmi proiectul de lege pentru sufragiul universal pe baza ideilor democratice l-am aprobat şi noi, dar când domnia sa a mai spus, dacă am înţeles bine, că vrea să confere dreptul de vot numai acelora care au suficientă pregătire pentru a exercita acest drept şi care vor fi socotiţi ca atare de guvern, am înţeles că guvernul se gândeşte la un sufragiu limitat pe care noi nu-l putem primi si care ne-a îndemnat să-i retragem creditul, pentru că noi naţionaliştii ştim preabine că din prilejul transplantării acestor principii în viaţa practică, tocmai principiile fundamentale vor fi date de minciună...

Afară de aceasta mai este o împrejurare, care mă face să n-am încredere în programul guvernului, şi anume împrejurarea că domnul preşedinte al consiliului n-a amintit nici un cuvânt că va executa cu imparţialitate şi echitate legile fundamentale ale ţării. Din nenorocire noi ne-am obişnuit să vedem că legile nu se execută... Domnilor deputaţi, domnul preşedinte al consiliului a socotit de cuviinţă să declare că a respectat legile fundamentale ale Croaţiei. Cunosc bine legile ce stabilesc raporturile Ungariei cu Croaţia şi cunosc şi celelalte legi fundamentale ale ţării, dar mai ştiu că acestea din urmă nu sunt aplicate.

Eu am spus şi afirm neclintit şi acum că după cum domnul preşedinte al consiliului a găsit de cuviinţă să dea asigurări cu privire la respectarea legilor fundamentale ale Croaţiei, tot aşa credem că are datoria să se declare şi asupra altei legi fundamentale, legea referitoare la egala îndreptăţire a naţionalităţilor cuprinsă în articolul 44 din 1868 şi să declare că varespecta această lege în mod conştiincios.

Noi nu avem încredere în acest guvern pentru că ne dăm seama că acest guvern este în serviciul aceluiaşi sistem de guvernare care de la 1867 încoace încătuşează şi împiedică valorificarea acelor drepturi naturale care susţin într-adevăr această ţară. Pentru că servesc

acelaşi sistem de guvernare, care din nenorocire călăuzeşte de la 1867 încoace destinele acestei ţări şi care nu se poate numi altfel decât: dominaţiunea exclusivismului de rasă şi de clasă.

Fiindcă domnul preşedinte al consiliului chiar şi atunci când făgăduieşte proiectul de lege al sufragiului universal, care ar trebui să stea în slujba celor mai democratice principii, face declaraţia că această lege va fi dominată de caracterul naţional al acestui stat...Fiindcă noi ştim din tristele experienţe ale trecutului că această lozincă înseamnă încercarea de a ne topi în rasa maghiară...

Din nenorocire, din trecutul nu prea îndepărtat ştim că sub lozinca statului naţional maghiar voiţi să distrugeţi fiinţa etnică a naţionalităţilor nemaghiare şi fiindcă din toată cuvântarea domnului preşedinte de consiliu respiră această lozincă, deşi în părţile mai cizelate ale programului guvernului vedem unelegânduri bune, nu putem avea totuşi încredere în acest guvern mai ales pentru că din programul său cultural reiese limpede dorinţa de maghiarizare, tendinţă care împiedică adevărata fericire a ţării şi evoluţia dreaptă a popoarelor ei...

Noi spunem cu toată hotărârea că nu suntem aici pentru guvern, ci pentru binele poporului.

Fiindcă noi suntem aici în serviciul poporului se înţelege că vom socoti ca o datorie a noastră să susţinem toate intenţiunile, toate faptele şi toate proiectele guvernului care vor ţine seama într-adevăr de interesele poporului şi vor servi binele lui.

Dar în acelaşi timp declarăm că împotriva tuturor intenţiunilor şi faptelor guvernului prin care se va încerca să se împiedice afirmarea şi înaintarea socială, economică şi politică a celorlalte naţionalităţi din ţară, vom începe şi vom continua cea mai energică, cea mai conştientă şi cea mai bărbătească luptă, fără nici oconsideraţie.

Domnilor deputaţi, punctul de plecare al politicii noastre, idealul nostru este ca toate popoarele din această ţară să aibă posibilitatea de a progresa pe terenul economic, cultural şi politic...

Mă mărginesc a lămuri idealul mare şi general şi a ruga onoratul guvern să nu neglijeze valorificarea acelor principii politice care numai ele sunt în stare să asigure fericirea şi progresul acestei ţări, dar să le valorifice nu numai în folosul unei singure naţiuni şi al unei singure clase sociale, ci pentru toate popoarele şi toate claselesociale care alcătuiesc această ţară, asigurându-se pentru toţi deopotrivă dezvoltarea economică, politică şi culturală.

Pentru că acest principiu nu este lămurit destul, noi nu putem avea încredere în acest guvern."

Timp de 4 ani Iuliu Maniu a combătut politica ungurilor deasuprire şi a apărat drepturile poporului său încât împotriva lui s-a ridicat opinia publică maghiară incitată de presă. După discursul lui Iuliu Maniu ţinut în problema maghiarizării şcoalelor şi a armatei a făcut să cadă guvernul Wekerle în 1910, zădărnicind planul de a se introduce limba maghiară cel puţin în companii. Cu acea ocazie furia presei nu a cunoscut limite în a-l acuza, iar ziarul maghiar „Budapesti Hirlap" a scris că *„Maniu este vrednic să fie lovit în cap ca o fiară sălbatică".*

Dacă atunci maghiarii n-au făcut-o, vom vedea că au reuşit s-o facă iudele puse în slujba comunismului în 1947.

Cu toate aceste ameninţări Maniu rămânea prezent în fruntea luptei pentru apărarea fraţilor transilvăneni ameninţaţi la începutul anului1 9 1 2 cu „deznaţionalizarea şi maghiarizarea greco-catolicilor maghiarizaţi", prin anexarea lor la Episcopia ungară de la Hajdudorog, ce a fost-creată prin Bula Papală din 1 iulie 1912.

Românii s-au întrunit pe 29 iunie în Congresul de la Alba lulia sub preşedinţia lui Gheorghe Pop de Băseşti, congres în care Iuliu Maniu a prezentat rezoluţia celor 50 de membri ai comisiei protestând împotriva proiectului de a *„face din biserică un instrument politic de deznaţionalizare şi de silnicie".*

Aceasta se petrecea în preziua venirii lui Istvan Tisza laconducerea guvernului maghiar şi care va încerca prin tratative sădivizeze pe români, dar ghinionul acestuia a fost că românii l-au ales tot pe Iuliu Maniu ca să le reprezinte interesele.

Situaţia politică internaţională

Problema românilor transilvăneni devenise o problemăinternaţională la fel de importantă ca a tuturor naţionalităţilorasuprite de imperiul austro-ungar şi rezolvarea lor depindea nunumai de propriile lor forţe dar şi de conjunctura politicăeuropeană şi de oamenii politici angajaţi în această luptă dedezrobire.

Providenţa ne-a dat omul care să se descurce în păienjenişul, atât de încurcat al intereselor marilor puteri şi să conducă cu măiestrie politica transilvăneană până la împlinirea dezideratului strămoşesc, de a fi una cu ţara, de a trăi laolaltă toţi cei de o limbă şi de o fiinţă.

Acest om a fost Iuliu Maniu şi românii transilvăneni au făcut zid în jurul lui, desemnându-l după cum vom vedea nu numaiconducător al politicii externe dar şi comandantul ministerului derăzboi în timpul prăbuşirii imperiului ce asuprise 17 naţionalităţi.

Să aruncăm o scurtă privire asupra situaţiei internaţionale dinEuropa în preziua izbucnirii primului război mondial şi aceasta oputem face numai scormonind puţin trecutul nu prea îndepărtat în care se încropise configuraţia forţelor europene.

Problema Peninsulei Balcanice, care era recunoscută ca„butoiul cu praf de puşcă al Europei", a încercat Rusia s-o rezolve pe trupul „omului bolnav de la Constantinopole" prin Pacea de la San Stefano unde se statuase independenţa Serbiei, Muntenegrului şi României. Dar acest aranjament n-a fost pe placul Austro-Ungariei care dorea anexarea primelor două ţări şi nici pe al Angliei care urmărea ca strâmtorile dintre Marea Neagră şi Egee să rămână în continuare sub supravegherea Turciei. Cele două puteri pentru a intimida Rusia au făcut intense pregătiri militare în primăvara anului 1878 cerând convocarea unui Congres european. Acesta a avut loc la Berlin, Rusia nemaifiind în stare să facă faţă unui război.

României, care a cerut participarea, i s-a spus că va fi„auzită" dar nu şi „ascultată". La încheierea Congresului de la Berlin (1/13 iulie 1878) s-a recunoscut independenţa României dar i s-a dat Rusiei sudul Basarabiei, Anglia şi-a luat insula Cipru, iar Austro-Ungariei i s-a dat Bosnia şi Herţegovina spre administrare; mai târziu, în 1908, Austro-Ungaria va anexa Herţegovina.

După acest congres, în 1879 s-a încheiat alianţa întreGermania şi Austro-Ungaria iar în 1882 s-a lărgit cu intrarea Italiei şi a devenit Tripla Alianţă, la care a aderat în mod secret şi regele Carol I,fără să aducă la cunoştinţa parlamentului spre ratificare. Ea a încetat să mai existe în 1915, când Italia s-a retras.

Pentru contrabalansarea acestei Triple Alianţe s-a creat în anul 1892 acordul franco-englez care prin afilierea Rusiei în 1895 s-a transformat în Tripla înţelegere la care se va alătura şi Italia în 1915, după izbucnirea primului război mondial.

Motorul Triplei Alianţe l-a constituit la început Bismark iardupă înlăturarea lui frânele Germaniei au intrat în mâinile luiWilhelm II care a dus o politică pangermanică şi colonialistă,făcând din această ţară prima putere economică de pe continent.

Urmărind politica expansionistă colonială, Germania încearcă să intimideze Franţa provocând cele două crize marocane, în 1905 (Tanger) şi 1 9 1 1 (Agadir), iar în anul următor prin Acordul de la Fez, Franţa devine protectoarea acestor locuri în afară de Marocul spaniol.

În sânul „Triplei Alianţe" erau ambiţii expansioniste. Dacă pe plan extern, Germania voia să-şi întindă dominaţia pe alte continente, nici Austro-Ungaria nu se lăsa mai prejos, râvnind să stăpânească Balcanii pentru a avea ieşire prin Bosfor şi Dardanele. Aceste interese se ciocneau cu ale Rusiei.

La rândul său monarhia habsburgică avea o viaţă artificială după „dualismul" din 1867, ungurii constituind o povară grea ce trăgea Austria spre prăpastie datorită încăpăţânării

conducătorilor de la Budapesta. Campionul intransigenţei era întruchipat în obtuzul conte Istvan Tisza care intenţiona să suprime naţionalităţile subjugate şi pe ruinele lor să ridice „viitorul măreţ al naţiunii maghiare omogene" şi al „statului maghiar unitar".

În faţa acestei absurde concepţii politice, aşa cum am amintit,providenţa a dat românilor un om în persoana lui Iuliu Maniu şiromânii au ştiut să-l secondeze în politica pe care a dus-o până la capăt în vederea unirii tuturor celor de o limbă şi un neam, răspândiţi pe atâtea meleaguri străine din cauza vitregiei vremurilor.

„Domnii Iuliu Maniu şi Alexandru Vaida vorbesc fi ei oungurească admirabilă, dar n-avem de ce să le fim mulţumitori, căci ei nu întrebuinţează frumoasa noastră limbă decât ca să ne pălmuiască în ungureşte"; (contele Apponyi Albert, ministru).

În „Schiţa monografică a Sălagiului", publicată în 1908 laŞimleul Silvaniei de către doctorul Dionisie Stoica şi loan P. Lazăr, la pagina 193 se spune:

„Între toţi deputaţii naţionaliştilor însă mai sigur vorbeşte şi mai ascultat de adversari este deputatul Vinţiului de Jos, debaterul simpatic şi adânc pătrunzător în intrigile politice. Având conştiinţa superiorităţii proprii şi a cauzei sfinte ce o reprezintă faţă de adversarii săi politici, Iuliu Maniu este una dintre personalităţilepolitice marcante ale parlamentului."

Iuliu Maniu a forţat istoria pentru a rupe lanţurile ce legaseră Transilvania, timp de un mileniu, de cel mai sălbatic asupritor. Ieşirea din pasivitate atât de mult dorită de Maniu, a făcut să se cutremure parlamentul maghiar, iar ziarul „Pesti Hirlap" să scrie cu ură că: „(Maniu) ar trebui spânzurat în piaţa publică".

Pe 22 iulie 1906, când în parlament ungurii au aruncat asupra Partidului Naţional acuzaţia de iredentism, Iuliu Maniu s-a ridicat şi a protestat din raţiuni diplomatice, dar în mod deghizat a arătat că poporul român are dreptul să fie iredentist:

„Dacă ne numiţi iredentişti, vă rog să analizaţi cauzele generatoare ale iredentismului. Iredentismul prosperează acolo unde domneşte absolutismul, unde se strangulează orice aspiraţie naturală, adică într-o ţară unde se paralizează dezvoltarea naturală a puterilor. Vă pot asigura că dacă în Austria ar fi existatde la început libertatea care singură este prielnică pentru dezvoltarea popoarelor, desigur că nici în această ţară nu ar fi existat iredentism, după cum nu-mi veţi putea arăta nici într-un stat din Europa iredentism, unde a domnit şi domneşte libertatea şi libera dezvoltare a fiecărui neam.

Noi stăm pe baza principiului de liberă dezvoltare a popoarelor, idealul guvernului maghiar este hegemonia de rasă.

Ţara aceasta, statul acesm, indicând inegalitatea de tratament a popoarelor şi deci, iredentismul poporului român, conducătorii actuali ai acestui stat şi cercurile sale diriguitoare nu apără deopotrivă interesele tuturor locuitorilor din această ţară."

Şi când pe 25 iulie 1906 s-a ridicat problema ajutorăriisecuilor în dauna altor popoare, Iuliu Maniu a protestat energic:

„Acţiunea inaugurată de guvern nu a avut drept scop dezvoltarea economică a secuilor, ci a fost considerată ca un instrument în mâinile guvernului maghiar pentru ca poporul maghiar să fie fortificat faţă de poporul român şi întărindu-l, după cum s-a spus, eventual şi pe preţul pauperizării economice a poporuluiromânesc, poporul secuiesc să fie bastionul, cetatea de apărare a maghiarismului în Transilvania.

Eu protestez categoric şi cu ultima energie împotriva principiului de a se sprijini din averile publice şi din bugetul statului un popor (faţă de altul) ce se găseşte într-o mizerie neasemănat mai mare..."

Şi profetic, li s-a adresat:

„Dacă veţi continua a nu promova binele tuturor popoarelor din această ţară, Ungaria va ajunge pe marginea prăpastiei."

Când deputatul maghiar D. Farkashazy a declarat că „statul acela mic şi zdrenţăros, care este România, cheltuieşte mai mult pentru scopurile culturale decât Ungaria", Iuliu Maniu a protestat indignat cu voce tare:

„România nu este un stat balcanic! Declaraţia făcută de d. Farkashazy cu privire la România nu poate fi considerată nici de noi nici de alţii că ar respecta normele bunei cuviinţe parlamentare şiinternaţionale, şi eu cred că dacă dl. preşedinte ar fi auzit expresiunea care s-a proferat aici nu ar fi uitat să-l cheme la ordine pe dl. orator. Neglijând, însă, să-l cheme la ordine, am socotit că este de datoria mea, după cum orice membru al acestei camere ar fi trebuit să o considere ca o datorie a sa, de a protesta cu ultima energie contra acestei expresiuni foarte jignitoare pentru statul vecin, cu care monarhia austro-ungară întreţine cele mai cordiale relapuni...

Nu ştiu ce întreruperi s-au mai făcut din partea prietenilor mei. Dar dacă cineva dintre membrii partidului meu nu a mai făcut observaţiunea că România nu este zdrenţăroasă, ci sfâşiată - această întrerupere, la urma urmei, corespunde unui adevărdeoarece ştim din istorie că Basarabia a aparţinut României şi prin urmare România este sfâşiată".

În şedinţa parlamentului din 26 iulie 1906, Iuliu Maniu,conştient că tot „iobagul" ardelean purta în suflet harta rotundă aRomâniei Mari, nădăjduind la ziua mântuirii de sub jugul milenar adeclarat:

„Dumneavoastră ne-aţi luat în nume de rău că noi românii vrem să ne dezvoltăm si să ne încălzim la sânul culturii româneşti. în ce priveşte cultura, vă declarăm că noi nu putem urma decât drumurile pe care le-am bătut în trecut. Căci nu se poate nega dreptul popoarelor deaceeaşi limbă de a avea aspiraţii culturale comune. Nu-mi puteţi deci lua în nume de rău că în calitatea mea de român susţin comunitatea cu limbă şi cultură românească."

Iuliu Maniu a fost acelaşi şi în parlament şi în viaţa publică, omul care şi-a declinat cu mândrie calitatea de român şi pe care a apărat-o cu demnitate.

Ca avocat a folosit firma advocaţială în limba română, încontradicţie cu măsurile ungureşti care urmăreau prin orice mijloc să maghiarizeze orice sector pentru a deznaţionaliza pe toţi.

Dar nu pe Iuliu Maniu.

Pentru cutezanţa de a-şi fi pus firmă românească, Iuliu Maniu a fost deferit baroului advocaţilor din Cluj care l-a pedepsit cu „mustrare" trecută în dreptul numelui Maniu Gyula.

În tomul I al catalogului advocaţilor de la baroul de Cluj segăseşte menţionat „în baza ordinului nr. 707-908 al barouluiadvocaţilor şi al deciziei nr. 184-908 a consiliului curiei regalemaghiare a advocaţilor" - că Maniu este pedepsit cu avertisment.

Duelul Iuliu Maniu-Ştefan Tisza

Politica Budapestei rămăsese neschimbată faţă de popoarelesubjugate şi ea mai fusese combătută chiar în parlament pe 26noiembrie 1900 de deputatul George Popovici: „Naţiuneastăpânitoare maghiară pune în mişcare cerul şi pământul pentru a răpi românilor naţionalitatea lor. Ea întrebuinţează promisiuni şiameninţări, zahăr şi bici, întregul registru al represaliilor de stat până la cunoscutele măsuri luate de baronul Banffy, se întrebuinţează pentru a se fura românilor naţionalitatea cea moştenită."

În 1910 într-un interviu acordat „Gazetei Transilvaniei" IuliuManiu a criticat măsurile arbitrare ale guvernului de la Budapestasubliniind că nu s-a schimbat nimic.

Legăturile culturale şi politice între românii de pe ambeleversante ale Carpaţilor deveniseră tot mai strânse şi România amanifestat tot mai mult independenţa faţă de Austro-Ungaria.Această atitudine din timpul războiului balcanic a întărit încrederearomânilor subjugaţi în apropierea zilei unificării.

După prima fază a războiului balcanjc din octombrie 1912 când popoarele subjugate de turci s-au ridicat împotrivaasupritorului şi a dus la independenţa Albaniei (noiembrie 1912), a făcut ca la ordinea de zi să ajungă diferendul dintre guvernul ungar şi populaţia românească iar contele Tisza să ceară începereatratativelor cu reprezentanţii Partidului Naţional Român.

Comitetul executiv al Partidului Naţional Român a format ocomisie de zece (Teodor Mihali, Iuliu Maniu, Valeriu Branişte,Ştefan Cicio Pop, Alexandru Vaida-Voievod, Vasile Lucaci,Octavian Goga, Vasile Goldiş, Aurel Vlad şi Victor Bontescu) pentru redactarea unui memoriu. Din rândul acestei comisii au fost desemnaţi Iuliu Maniu, Teodor Mihali şi Valeriu Branişte care au început discuţiile pe 14 ianuarie 1913, dar totul s-a dovedit a fi o manevră, deşi au spus că vor ca discuţiile să continue. Budapesta urmărea tergiversarea pentru a împiedica manifestaţiile de protest împotriva legii electorale care era în discuţie şi lovea tot în populaţia românească.

George Pop de Băseşti, preşedintele partidului, pe 16februarie 1913 a adresat o scrisoare comisiei însărcinate cutratativele: „dacă puternicii zilei, guvernul, nu voiesc şi nu se obligă a ne recunoaşte şi a ne asigura individualitatea naţională română etnică, nu are rost pertractarea ulterioară cu dânşii. în consecinţă, reluăm lupta bazaţi pe programul nostru şi publicăm manifestul documentat, hotărât mai de înainte, convocam adunări poporale în centrele noastre acomodate."

Discuţiile reluate în octombrie 1913 au fost sterile şi au dus laîntreruperea lor definitivă în februarie 1914, ceea ce a făcut ca pe 17 februarie Comitetul executiv să dea un comunicat în care se sublinia:

„În situaţiunea dată se impune datoria de a lupta şi mai departe în spirit constituţional, cu arme legale, spre înlăturarea nedreptăţilor de care suferă poporul român şi, spre câştigarea drepturilor care sunt indispensabile pentru existenţa lui naţională, pentru afirmarea sa politică şi prosperarea intereselor sale culturale şi economice."

Eşecul tratativelor s-a datorat clarviziunii lui Iuliu Maniu care adescifrat dedesubturile politicii lui Ştefan Tisza care urmărea cuîncăpăţânare recunoaşterea stărilor de fapt, a ideii de stat naţional unitar maghiar, cu alte cuvinte sugrumarea idealurilor noastre naţionale.

Iuliu Maniu era convins că lupta pentru existenţa noastrănaţională la gurile Dunării nu se dă în România Mică ci înTransilvania. Acest raţionament politic şi l-a exprimat într-ocuvântare:

„Noi, românii din Ardeal care eram în măsură să cunoaştem toate ascunzişurile şi toate gândurile întortochiate ale habsburgilor, a acelei politici în care punctul de gravitate

devenise tot mai mult Ungaria, văzusem un lucru şi anume că această monarhie habsburgică fiind tot mai mult gonită din apusulEuropei, tinde tot mai mult spre Orient.

Conştiinţa naţională a slavilor din sud, dar mai ales conştiinţa ridicata a italienilor astăzi, mâine, dacă nu mâine, poimâine, de bună seamă va scoate această monarhie habsburgică din Marea Adriatică şi, în consecinţă va trebui să-şi câştige în alte părţi plămâni de respiraţie economică care nu puteau fi decât gurileDunării şi prin gurile Dunării, Marea Neagră.

Se prezenta deci înaintea sufletului nostru icoana clară că lupta cea mai mare între monarhia habsburgică reprezentată prin maghiari şi între poporul român se dă pentru gurile Dunării. Ori gurile Dunării, în concepţia de a domina în Orientul Europei, aveau să fie ale noastre şi ştim bine că lupta aceasta dintre poporul român si monarhia habsburgică pentru Dunăre, nu se dă la gurile Dunării, ci în Ardeal.

Avem convingerea că acel popor dintre poporul meu şi poporul maghiar care ar rămâne definitiv stăpân pe Ardeal, acela va domina definitiv gurile Dunării, ceea ce este egal cu dominaţiunea de stat determinată în politica din Orientul Europei. Noi simţind adâncimea acestui lucru, ştiam că lupta nu o dăm numai pentru noiromânii din Ardeal, nu luptăm numai pentru existenţa noastră naţională ci dăm lupta pe viaţă şi pe moarte pentru întreg neamul românesc.

În această concepţiune, am fost totdeauna de părere că între poporul român şi poporul maghiar nu poate exista transacţiune: ori noi, ori ei, pentru că era vorba de existenţa întregului neam românesc, pe care trebuia să-l apărăm faţă de imperiul habsburgic. De aceea am fost totdeauna contra politicii mici de târguiala, care era bună pentru adormit conştiinţele".

Raţionamentul politic al lui Iuliu Maniu era confirmat degândurile perfide ale diriguitorilor acestui imperiu monstruos, caresubjuga neamuri ce vorbeau 17 limbi.

Ministrul de externe austriac, Czernin, declara: „...pierdereaArdealului înseamnă şi din punct de vedere geografic şi strategic amputarea monarhiei ce echivalează cu pierderea rolului nostru de mare putere în Orient".

Aceeaşi obsesie o are acest ministru de externe austro-ungar când scrie prinţului Carol Auersperg: „...o ochire pe harta Europeidovedeşte că prin pierderea Transilvaniei, monarhia pierdesupremaţia în Răsărit şi niciodată nu ar mai conta ca o mare putere în orient..." Intr-o altă scrisoare adresată primarului Vienei de acelaşi Ottocar Czernin, acesta mărturisea: „...în timpul carierei mele publice am reprezentat principiul că ataşând atât maghiarimea cât românimea de germanism să constitui un zid puternic de la Marea de Vest până la Marea Neagră".

Gândurile acestuia i-au fost spulberate şi de către Aurel C.Popovici care în acel martie 1914 i-a spus:

„Sunt orbi la Viena dacă socot că România mai este de partea Monarhiei... ea va trece printr-o perioadă de aşteptare apoi va da aliatei de care este nemulţumită o lovitură de moarte".

Şi lui Iuliu Maniu îi va reveni peste puţin timp misiunea istorică să declare: desfacere totală.

Elanul opiniei publice româneşti era de nestăvilit. Când pe 3 mai 1914 cu ocazia aniversării „Adunării de pe Câmpia Libertăţii de la Blaj" s-a arborat drapelul tricolor pe Mitropolie, un nou val de arestări s-a deslănţuit şi sute de români au luat drumul Seghedinului unde era un du-te-vino românesc, şi de unde abia se eliberase poetul pătimirii neamului, Octavian Goga.

Anul 1914 a fost anul crucial, al începerii prăbuşirii imperiilor absolutiste. Când pe 28 iunie a fost asasinat Frantz losif, prinţulmoştenitor al imperiului Austro-Ungar, Iuliu Maniu care se găsea la Blaj a spus: „Asta înseamnă război". Teroarea s-a dezlănţuit asupra poporului român din Transilvania şi pe baza „legii măsurilor excepţionale în caz de război" (pregătită din timp), guvernul Tisza a publicat 33 de ordonanţe în luna iulie 1914 în scopul asupririi şi grăbirii maghiarizării. Astfel au suprimat libertatea presei româneşti, au interzis întrunirile publice, au nesocotit autonomia bisericească dispunând ca adunările sau congresele naţionale bisericeşti să se ţină în prezenţa comisarilor guvernului, au scos populaţia de sub jurisdicţia tribunalelor civile şi au aruncat-o în braţele curţilor marţiale.

Crunta teroare s-a abătut asupra transilvănenilor

Prin tot felul de minciuni şi mistificări monarhia habsburgicăîncerca să antreneze România în război alături de ea.

Iuliu Maniu, pentru a preîntâmpina această manevră, aîncercat în zadar să meargă la Bucureşti. Nereuşind, I-a adus peConstantin Stere la Braşov, ca lider al Basarabiei, provincie ceurmărea acelaşi scop dar prin intermediul alăturării puterilorcentrale. S-a străduit să-l convingă pe fruntaşul basarabean prinargumente logice şi de mentalitatea unui popor ce suferise un mileniu opresiunea şi nu-şi pierduse nădejdea, spunându-i că el, Maniu, de ar fi ameninţat cu spânzurătoarea şi tot n-ar putea adresa României îndemnuri să meargă alături de Austro-Ungaria. L-a rugat să-i comunice şi regelui Carol această atitudine sugerându-i „să

opună protestaţiunea hotărâtă a satisfacerii în întregime a aspiraţiunilor neamului românesc din Ardeal şi Ungaria".

Maniu urmărea să încurajeze poziţia României pentru a nu fi atrasă de partea Triplei Alianţe. În acelaşi timp la Viena şi Budapesta aveau loc mari frământări şi ambasadorul habsburgic de la Bucureşti era însărcinat să depună eforturi pentru a convinge pe rege şi anturajul lui pentru părăsirea neutralităţii. Nu a reuşit, dân-du-şi seama că problema Transilvaniei este un bloc de neînlăturat între Viena şi Bucureşti, sugerând concesiuni importante românilor. Aceeaşi sugestie i-a făcut-o şi contelui Tisza, dar de la acesta a primit un răspuns scris usturător: „că oricine va încerca să smulgă Ungariei un metru pătrat de pământ, va fi împuşcat". Nu se gândea atunci Tisza că peste 3 ani el va fi cel care va avea această soartă.

Iuliu Maniu văzuse clar rezolvarea problemei româneşti când i-a spus lui Constantin Stere că războiul pregătit şi declanşat de Austro-Ungaria se va sfârşi prin înecarea acestui imperiu „în mişcări revoluţionare". Prevăzând această situaţie a trimis la Bucureşti ca emisari pe Teodor Mihali şi Hossu care la Sinaia, prin Take lonescu, au cerut ca trupele române să treacă Carpaţii fiind aşteptate de tot neamul românesc.

Ştefan Tisza, fiind ameninţat de ofensiva rusească, careajunsese în Maramureş a încercat să poarte discuţii cu membriiComitetului executiv ai Partidului Naţional Român şi a invitat laBudapesta pe Iuliu Maniu, Alexandru Vaida şi Teodor Mihali.

Speranţele lui Tisza de a convinge pe Maniu la unele concesii,chiar la o adeziune pentru susţinerea războiului puterilor centrale, au fost sortite eşecului. Atunci a încercat Tisza să neglijeze pe Iuliu Maniu şi să câştige adeziunea clerului, dar nu a reuşit.

La începutul anului 1915 contele Ştefan Tisza a făcut o nouăîncercare în vederea obţinerii unei declaraţii cel puţin deneutralitate din partea fruntaşilor Partidului Naţional Român. DarManiu fiind chemat la Dej pentru consultare asupra acesteiprobleme, deoarece până atunci nu se obţinuse nici un drept pentru români, a respins sugestia maghiară. Conducătorii românilor transilvăneni rămăseseră singurii care respinseseră toate propunerile făcute de guvernul ungar.

Trecând peste Budapesta, împăratul Wilhelm II a iniţiat în mai 1915 tratative la Viena cu un emisar al lui şi Partidul Naţional Român a delegat pe Iuliu Maniu, Vasile Goldiş şi Aurel C. Popovici. Discuţiile s-au purtat la palatul prinţului de Lichtenstein unde Aurel Popovici a

prezentat situaţia românilor lipsiţi de cele mai elementare drepturi şi supuşi unei politici de deznaţionalizare.

La discuţii, pe lângă câţiva demnitari austrieci, a participat şideputatul german Erzberger, şeful grupului de centru catolic, dinparlamentul german, din opoziţie. Discuţiile s-au purtat pe 2 teme:

1. Doleanţele românilor faţă de unguri şi de ce nu se potînţelege. La acest punct a răspuns Maniu, făcând un istoric pe larg al relaţiilor şi a precizat dorinţele cunoscute şi expuse şi-nParlament şi care se rezumau la dreptul de naţiune egală şi liberă în cadrul imperiului, cu toate avantajele unei astfel de situaţii de drept ce. i se cuvine poporului român majoritar.

2. Dacă aceste doleanţe ar fi satisfăcute, sunt dispuşiconducătorii Partidului Naţional Român din Ardeal să intervină învechiul regat pentru încetarea propagandei ostile? Răspunzând, Iuliu Maniu a spus printre altele că „nu-şi poate lua nici unangajament-pentru că răspunderea morală a acţiunii familieiromâne o are fratele cel mare, care este Regatul liber".

Imediat, printr-un curier special, Maniu a anunţat pe IonelBrătianu despre discuţiile purtate şi atitudinea adoptată.

Regele Ferdinand şi Brătianu au căutat să câştige timp, şiintransigenţa acestuia din urmă se va întâlni la capătul a 4 ani, cu intransigenţa lui Iuliu Maniu, în Marea Unire realizată de cei de peambele versante ale Carpaţilor.

Regele şi Brătianu vor seconda politica desprinderiiTransilvaniei dusă cu perseverenţă de Iuliu Maniu şi o vor promova fără încetare în orice împrejurare, pe toate canalele diplomatice şi în toate actele oficiale ce le vor încheia.

În faţa concentrării de trupe ungureşti în Banat şi regiuneaBraşov, Italia care făcea parte din Tripla Alianţă a trimis o notăguvernului de la Viena, arătând în luna ianuarie 1915, că acest fapt contravine stipulaţiilor tratatului, şi s-a văzut nevoită, pe 6 februarie să încheie un acord cu România angajându-se să acţioneze solidar în caz de agresiune, în apărarea teritoriilor lor.

Pleacă şi Maniu

Acesta a fost titlul articolului scris de Octavian Goga, caomagiu celui ce nu se lăsase înduplecat de opresor, atunci când s-a aflat că Tisza hotărâse să-l trimită pe front. încorporat ca soldat, Iuliu Maniu a urmat şcoala de ofiţeri şi, de pe frontul rusesc a ajuns pe cel italian cu gradul de locotenent. înainte de a pleca pe front îi declarase lui Voicu Niţescu că „...orice s-ar întâmpla, orice document i s-ar prezenta, să se ştie că nici în faţa spânzurătorii, eu nu voi cere ca România să intre în război alături de puterile centrale..."

Dar teroarea dezlănţuită în 1915 a făcut să plece şi Octavian Goga peste Carpaţi, în Regat, fiind urmat şi de alţi fruntaşi politici printre care Vasile Goldiş, Traian Vuia, Ion Clopoţel ş.a.

Prin legea XVIII, guvernul Ştefan Tisza socotea trădători peromâni pe baza unui simplu denunţ, iar după ce armatele regatului au trecut Carpaţii, transilvănenii au fost ridicaţi în masă şi duşi în câmpia Tisei iar alţii au umplut temniţele şi pentru ca teroarea să fie şi mai mare, Tisza a început o campanie în vederea „Fortificării Ungariei" prin colonizări şi dislocări de populaţii pe seama naţiunilor care nu acceptau dominaţia ungară şi aceasta numai cu două luni înainte de intrarea României în război pentru Ardeal.

Sunt convins că Dumnezeu va fi cu noi...

În urma tratativelor secrete dintre regat şi occidentali, ni s-augarantat frontierele pe 4 august 1916, precum şi aprovizionarea cuarmamentul necesar. în aceste condiţii Regele Ferdinand aconvocat Consiliul de Coroană pentru duminică, 14 august la orele 10 dimineaţa, şi la Cotroceni, printre altele a spus:

„Cred că de aici înainte victoria Puterilor Centrale este exclusă. După matură chibzuinţă. înclin mai mult pentru opinia guvernului meu. Austro-Ungaria nu ne-a oferit niciodată nimic. Victorioşi avem în Transilvania o putere de rezistenţă mai mare. Iau răspunderea pentrucă am încredere în viitorul ţării. Sunt convins că Dumnezeu va fi cu noi..."

Iar primul ministru, Ion C. Brătianu a completat, subliniind: „Azi toată latinitatea este în tabără contra Germaniei... încetul cu încetul, fără grabă, am ajuns la garantarea intereselor noastre... Cred în victoria Antantei şi mă conformez ei. Vom declara război Austro-Ungariei... în schimb ni se recunoaşte dreptul de a lua până la Tisa, Banatul, Crişana, un Maramureş de sus care nu este slav, Bucovina până la Prut. Ni se mai recunosc drepturi egale la Congres. Tratatul ne

garantează aceste anexări şi este iscălit de cele patru puteri care garantează integritatea teritoriului nostru..." în faţa unor rezerve din partea lui Titu Maiorescu, P. P. Carp şi Nicoiae Marghiloman care au insistat ca regele să nu semneze declaraţia de război, Ferdinand a dat răspunsul regal: „PUTEM FI BĂTUŢI, NICIODATĂ ZDROBIŢI!

Ori vă mutaţi hotarul mai departe, Ori veţi muri cu trupul frânt în două!"

La „strigătul latinităţii din tranşee" lansat ca o poruncă de Octavian Goga răspunsese I. C. Brătianu: „Azi toată latinitatea este în tabăra contra Germaniei", iar Mişu Ferichide în Consiliul de Coroană a concis ca să fie auzit şi peste veacuri:

„Dacă stăm locului vom ajunge vasalii străinilor, iar generaţiile viitoare ne vor reproşa că nu ne-am făcut datoria".

Aşa a pornit România hotărâtă peste Carpaţi, în Ajunul Sfintei Mării 1916, când Mavrocordat, ministrul Regatului de la Bucureşti a remis la ora 20,45 următoarea declaraţie de război:

„Toate nedreptăţile ce au suportat fraţii noştri au întreţinut între ţara noastră şi monarhie o stare de continuă animozitate, pe care guvernele regatului nu ajungeau s-o calmeze decât cu preţul unor mari dificultăţi şi al multor sacrificii... ei au fost trataţi ca orasă inferioară... Deoarece acest război pune în discuţie cele mai grave probleme, atingând însăşi dezvoltarea naţională, ca şi existenţa statelor, România având dorinţa de a contribui la încheierea mai grabnică

a *conflictului şi sub imperiul necesităţii de a salvgarda interesele sale de rasă, se vede forţată de a intra alături de acele state care îi pot asigura realizarea unităţii naţionale".*

Astfel prevederea lui Iuliu Maniu că „fratele mai mare îşi va asuma răspunderea morală a familiei române", se împlinise. De acum, din ziua de Sfânta Măria 1916 vor începe să curgă şiroaie de lacrimi şi sânge, dar nu în zadar.

Sacrificiile aliaţilor erau comune pe cele două fronturi, din apus şi răsărit. Cea mai mare bătălie angajată pe 21 februarie 1916 la Verdun a putut fi câştigată de Alianţi numai în luna decembrie după ce nemţii retraseseră 18 divizii şi le aduseseră împotriva românilor pe care i-au prins-o ca într-un cleşte cu ajutorul bulgarilor.

Sacrificiile româneşti au fost mari în timp ce ziarul „La LibreParole" se întreba, „Dar Sarrail ce face?" în situaţia devenităcramatică acum pentru România, preşedintele Franţei,Clemenceau îşi punea şi el o altă întrebare: „Am visat ori am citit că ruşii au dat un corp expediţionar? Unde trebuiesc sute de mii, corp expediţionar?" în schimb ruşii ne-au luat ca „amintire" tezaurul, iar Germanii ne-au dus mii de prizonieri în Alsacia unde au murit de boli şi mai ales de foame, fiind îngropaţi într-o salbă de cimitire ce se ţin lanţ de la Soultzmat până la Maubeuge (pe frontiera cu Belgia) şi pe cealaltă parte a Rinului, de la Breisach până la Krefed.

Anul 1917 a însemnat apariţia unei noi forţe care a schimbatatmosfera pe fronturi iar răspunsul Aliaţilor la cererea de paceseparată a germanilor a fost precis: eliberarea italienilor, slavilor,românilor şi cehoslovacilor.

Eliberarea noastră consta în puterea rezistenţei şi în victoriaaliaţilor care începuse să se întrezărească cu toată defecţiunearusească unde începuse revoluţia bolşevică, ce a făcut mari greutăţi României nevoite să facă faţă şi duşmanului şi fostului aliat.

Primăvara anului 1917 se arătase plină de speranţe, dar şi dedurere. Prevestea un an hotărâtor. Colţul ierbii primăvăratice l-aadus pe Regele Ferdinand în mijlocul ostaşilor şi de sub nucul de la Răcăciuni ii s-a adresat în ajunui Bunei Vestiri, miercuri,22 martie 1917:

„ *Vouă fiilor de ţărani care aţi apărat cu braţul vostru pământul unde v-aţi născut, unde aţi crescut, vă spun Eu, Regele vostru, că pe lângă răsplata cea mare a izbândei, care va asigura fiecăruia recunoştinţa neamului nostru întreg, aţi câştigat totdeauna dreptul de a stăpâni într-o măsură mai largă pământul pe care v-aţi luptat. Eu, Regele vostru voi fi întâiul a da pildă. Vi se va da si o largă participare la treburile statului. Arătaţi-vă scumpii mei ostaşi, demni de încrederea ce ţara şi Regele vostru pun în voi şi împliniţi-vă ca până acumadatorie voastră cu sfinţenie."*

I. G. Duca, în „Amintirile politice" subliniază pacostea tifosuluiexantematic ce se abătuse peste ţară în acea primăvară:

,,Am trăit trei luni groaznice şi nenumăraţi au fost militarii şi civilii a căror oseminte zac în Moldova de pe urma acestui flagel periculos, singurul dar pozitiv cu care în acele vremuri îndeajuns de grele, aliata noastră Rusia ne-a gratificat."

Şi pentru că pe 2 aprilie raportul de forţe se schimbase prinintrarea Statelor Unite ale Americii alături de Tripla înţelegere,Regele Ferdinand i s-a adresat preşedintelui Wilson pe 17 aprilie:

„Naţiunea română, care aşteaptă de la acestărăzboi eliberarea fraţilor oprimaţi de Austro-Ungaria, tnmite naţiunii americane apărătoare a acestei nobile cauze, un emoţionant salut, plin de gratitudine."

Preşedintele Wilson mişcat de drama neamului românesc atrimis următorul răspuns:

„Suferinţele şi persecuţiile la care este supus poporul român provoacă indignarea şi compasiunea lumii civilizate."

În acele momente când omenirea era tulburată, când intrigile,pasiunile şi ameninţările creaseră o atmosferă apăsătoare, cândRegelui Ferdinand I se retrăseseră toate titlurile de familie de cătregermani, acuzat fiind de trădare faţă de ei, El, Regele României şi-a păstrat onoarea rămânând credincios jurământului şi poporului român, ca slujitor al celor „mai buni copii ai firii, urziţi din lacrimi şi sudoare... sfinţind cu rouă suferinţei ţărâna plaiurilor noastre".

Armata română renaşte ca pasărea Phoenix

„Spectacolul armatei române reorganizate este impresionant... în ciuda tuturor piedicilor, România a lucrat activ la repararea dezastrului reorganizându-şi armata şi rezolvând multe dificultăţieconomice", spunea Albert Tomas sosit de la Paris, în Moldova.

Cu mare pompă - Capul lui Mihai Viteazul - fusese adus laMitropolia laşului, ca un simbol ce prevestea unificare, dupăperegrinare prin focul revoluţiei bolşevice.

Rusia era bântuită de confuzie şi anarhie. Bolşevicii se bazau pe „principiu satanic" că „...în lupta dusă pentru revoluţia socialăminciuna, trădarea şi înşelăciunea sunt arme îngăduite faţă deburghezie, capitalişti şi guvernele lor... Morala? Nu e moral decât ceea ce duce la revoluţie. Restul nu-i decât absurditate burgheză.Bolşevismul nu-i un pension de domnişoare. Până şi copiii ar trebui să asiste la execuţiile capitale şi să se bucure de pieirea duşmanului proletariatului..."

În această situaţie puterile centrale socoteau problemaromânească, ca şi lichidată. Se propusese împăratului Germaniei o uniune personală sub coroana Austriei pentru a pune capăt iridenţei românilor faţă de Ungaria, iar arhiducele Max al habsburgilor era lansat să creeze divergenţă între cele două case domnitoare în dispută pentru tronul românesc.

Socotelile dinastice fiind făcute rămânea numai victoria pe careMackensen o şi rezolvase pe hârtie, ca pe o ecuaţie fărăneprevăzute: plănuise cu Armata 9 germană să atace de-a lungulŞiretului spre laşi, iar cu alte două armate prin Galiţia să ocupeBucovina, alungând pe ruşi care erau în descompunere. Astfel marele strateg spera că în 15 zile să lichideze problema românească creându-şi drum liber spre Ucraina şi porturile Mării Negre.

Neprevăzuta planului Comandamentului român prevedea ca Armata a ll-a, condusă de generalul Alexandru Averescu, să atace la Mărăşeşti iar Armata I a generalului Eremia Grigorescu să intervină pe linia Galaţi, Nămoloasa, Focşani şi să-şi deschidă drum spre Bucureşti.

Pe data de 11 iulie atacul surprinzător al lui Averescu laMărăşeşti a produs mari pierderi nemţilor, iar arhiducele losif deHabsburg care conducea operaţiunile inamicului şi-a pierdutartileria şi foarte multă infanterie „sub presiunea celui mai ucigător foc de artilerie românesc". În plină ofensivă, eliberează întregul bazin dintre Oituz şi Putna aruncând pe germanii în derută, în Munţii Vrancei şi refuzând să oprească atacul. în acest timp, Kerenski dăduse ordin telegrafic ca trupele ruseşti să înceteze lupta şi să părăsească frontul.

Mackensen în disperare, retrage 8 divizii din Galiţia şi le aduce, prin Predeal-Ploieşti, în regiunea Buzău pentru a întări frontul din sudul Moldovei unde a adus şi trupe turco-bulgare. După ce a decimat pe 24 iulie, armata a 4-a rusă în debandadă din cauza bolşevizării, germanii au dat de rezistenţa legendarului Eremia Grigorescu pe linia Oituz-Valea Şuşiţei-Mărăşeşti.

Aici nemţii au dat de un nou Verdun, triunghiul morţiiromâneşti, o adevărată epopee, unde ordinul lui EremiaGrigorescu *„Pe aici nu se trece"* a fost împlinit cu sfinţenie.Trădarea rusească se produsese, şi în timp ce erau alungaţi, românii au rezistat 14 zile celor 61 de atacuri germane de o vigoare nemaiîntâlnită. Românii au luptat în cămaşă şi izmene, respingând de 7 ori atacul de la Mărăşeşti, cel mai înverşunat fiind pe 6 august 1917.

La 65 000 oameni s-a ridicat pierderea germană.

Primul-ministru francez, Alexandru Ribot, trimitea următoareatelegramă lui I. Brătianu: „Franţa salută naţiunea română, sora sacurajoasă, care a arătat în mijlocul greutăţilor de acum cele mai eroice virtuţi".

Iar ziarul englez „Times" sublinia pe 17 august 1917:

„Românii s-au bătut cu un eroism mai presus de orice laudă.Soldaţii germani au fost atât de violent atacaţi, încât aruncau armele pentru a fugi mai iute ca să nu fie făcuţi prizonieri. Această înfrângere este lovitura cea mai importantă pe care au primit-o germanii în răsăritul Europei."

Dar situaţia pe toate fronturile era proastă pentru puterileoccidentale. Italia pierde lupte după lupte şi numărul prizonierilorpierduţi se ridică la 250 000. Germanii ocupă părţi importante din ţările baltice. Pe teritoriul românesc ruşii sunt în plină revoluţie, jefuiesc şi omoară. îşi degradează ofiţerii. Nordul Moldovei şi Basarabia cunoaşte aceleaşi grozăvii.

Hotărârea puterilor occidentale este fermă. Clemenceau cere, pe 22 noiembrie 1917, război fără întrerupere până la înfrângerea puterilor centrale.

Guvernul român cere armistiţiu în decembrie după ce Leninsemnase şi el armistiţiu" cu germanii pe 5 decembrie la Brest-Litowsk.

Timp de două săptămâni i-a trebuit generalului Prezan ca să dezarmeze pe ruşi, să-i dea afară din ţară. Congresul militar de laChişinău, care proclamase autonomia Basarabiei, a cerutguvernului de la laşi asistenţă militară împotriva anarhiei care seinstaurase de către trupele în retragere.

Armata română a reuşit pe 13 ianuarie 1918 să pacificeBasarabia şi a fost primită triumfal.

Astfel, la Chişinău s-a putut continua activitatea legislativă, care, pe data de 27 martie 1918, a cerut unirea cu România -Patria Mamă - conform principiului că popoarele pot decide singure de soarta lor.

Tânăra Americă sprijină eliberarea naţiunilor

Românii treceau prin momente de disperare, atât în Moldova, unde se înghesuise tot „regatul", atât în Oltenia şi Muntenia, spoliate de cotropitori, cât şi în Transilvania, de unde, peste 600 000 fuseseră smulşi din vatra strămoşească şi trimişi să apere cel mai opresiv imperiu în timp ce zeci de mii umpleau închisorile şi lagărele maghiare, iar zona de frontieră cu Regatul român fusese împănată cu elemente maghiare. Ungaria era incapabilă să vadă desfăşurarea cursului evenimentelor în'favoarea celor asupriţi.

Acest aspect de îndărătnicie maghiară îl descifrase Iuliu Maniu de-a lungul sfertului de veac de confruntare cu „Coroana Sf. Ştefan". De asemenea, el constatase şi şubrezenia militară a imperiului habsburgic târât spre prăpastie de „nobila naţiune maghiară" şi declarase că „niciodată nu va cere ca românii să intre în război alături de puterile centrale".

Justeţea cauzei româneşti ca şi a popoarelor asuprite a fostsubliniată de primul ministru francez, A. Ribot, care, într-odeclaraţie, pe care am putea-o socoti premergătoare celei a luiWilson, făcută pe 25/26 iulie 1917, spusese în faţa ConferinţeiAliaţilor, de la Paris: P*uterile aliate, mai mult ca oricând, pentru aapăra draptul popoarelor, îndeosebi în Balcani, sunt hotărâte să nu depună armele decât atunci când îşi vor atinge obiectivul major, care, în concepţia lor, domină pe toate celelalte: a face imposibilă repetarea unei agresiuni criminale ca aceea existentă azi si a căreiresponsabilitate revine Puterilor Centrale. Nu există puteri mari si puteri mici. Toate sunt egale si se bucură de aceleaşi drepturi. Dacă o naţiune se dezvoltă mai mult decât alta, ea are nu numai datoria, ci şi privilegiul de a proteja şi apăra micile puteri".*

Remarca elogioasă a preşedintelui Franţei, RaymondPoincare, la adresa extraordinarului efort românesc, a fost încă oconfirmare a fraternităţii româno-franceze:

„Acelaşi popor s-a ridicat şi luptă cot la cot pentru acelaşi ideal, a îndurat aceleaşi suferinţe, face aceleaşi sacrificii, nutreşte aceleaşi speranţe, păstrează aceeaşi încredere nezdruncinată în victoria dreptului".

În această atmosferă de recunoaştere a efortului României lainstaurarea justiţiei, pe de o parte, şi a acţiunii de intimidare şi crudă opresiune dezlănţuită asupra popoarelor subjugate de imperiul Austro-Ungar, pe de altă parte, Comitetul executiv al Partidului Naţional din Transilvania, la sugestia lui Iuliu Maniu, hotărăşte, în luna decembrie 1917, reluarea activităţii la toate nivelurile organizaţiilor partidului pentru scuturarea jugului sclaviei.

Încă o dată, intuiţia acestei acţiuni fusese providenţială,deoarece pe 8 ianuarie 1918 preşedintele Americii, WoodrowWilson, a rostit mesajul celor 14 puncte istorice ce anunţau zorii eliberării popoarelor din robie şi în care preciza că *„este programulnostru pentru pacea în omenire:*

11. Tratatele de pace, elaborate în marea zi, după care nu vor mai avea loc acorduri secrete si separate între naţiuni, în plus diplomaţia va acţiona întotdeauna sincer faţade toţi...

.....

10. Popoarelor Austro-Ungariei pe care dorim să le salvăm si să le asigurăm un loc printre naţiuni, trebuie să li se acorde mai întâi posibilitatea unei dezvoltări independente...

.....

11. România, Serbia si Muntenegru trebuie să fie evacuate; teritoriile ocupate trebuie să fie părăsite; raporturile dintre statele balcanice trebuie să se stabilească pe relaţii prieteneşti în conformitate cu interesele istorice şi tradiţionale; garanţii internaţionale de independenţă politică, economică şi teritorială vor fi luate în favoarea acestor state...

.....

14. ... Un principiu evident călăuzeşte întregul program pe care l-am schiţat: este principiul unei dreptăţi pentru toate popoarele şi naţionalităţile, principiu de drept pe care toate naţiunile îl au de a trăi în condiţii egale de libertate şi linişte, unele cu altele, fie ele slabe sau tari. Şi dacă acest principiu nu va devenide bază, nici o parte a edificiului dreptăţii internaţionale nu va rămâne în picioare. Poporul Statelor Unite nu va acţiona decât pe baza acestui principiu. Pentru a apăra acest principiu el este gata să-şi dedice viaţa, onoarea şi tot ce posedă. Am ajuns la momentul cel mai important din punct de vedere moral, al acestei lupte supreme şidecisive pentru libertatea oamenilor: poporul Statelor Unite este decis să-şi pună la încercare, toată forţa sa, idealul său nobil, sinceritatea şi spiritul de sacrificiu."

Aceste principii călăuzitoare expuse de W. Wilson erau înconcordanţă cu vederile lui Iuliu Maniu care credea în biruinţadreptăţii şi adevărului împotriva măsurilor asupritorului milenar, pe care le socotea trecătoare, un simplu provizorat, chiar în ciuda părerilor unor prieteni care-l socoteau nehotărât.

Maniu, om de reflecţie rece, a cărui judecată se vedeaîndreptăţită de logica izvorâtă din dreptatea istoriei ce se voiaîmplinită, confirmată acum de desfăşurarea evenimentelorinternaţionale era mai mult ca oricând solicitat la cârma destinelorTransilvaniei. Şi prezenţa lui se făcea simţită chiar de pe frontulucigător unde-l aruncase guvernul ungar incomodat de prezenţa lui. Cu toate că situaţia Regatului român devenise tragică în urma trădării ruseşti, au avut loc manifestaţii de simpatie faţă de suferinţa noastră, fiind demnă de remarcat aceea a ministrului francez de externe, Pichon:

„Aşa cum nu vom abandona Belgia, Serbia, Polonia, naţionalităţile oprimate, pentru care luptăm în tovărăşia celor mai mari democraţii din lume, spre a le elibera, aşa nu vom abandona nici România care s-a sacrificat ca şi noi, pentru apărarea dreptului".

Semnele descompunerii Puterilor Centrale erau evidente:răscoala de la Berlin, ca şi cea de la Budapesta sau din porturileAdriaticei, precum şi dezertările celor în drum spre front.

Acestea erau şi o consecinţă a unui nou mesaj alPreşedintelui Wilson rostit pe 11 februarie, care venea cu precizări în sprijinul popoarelor subjugate:

„Nu mai poate fi vorba de a transfera popoarele de la o putere la alta printr-o simplă conferinţă internaţională sau printr-un acord între rivali şi antagonişti. Aspiraţiunile naţionale trebuie respectate; în viitor popoarele nu trebuie să mai fie dominate şi guvernate decât cu propriul lor asentiment. Autodeterminarea nu este o simplă frază. Ea este unprincipiu imperativ de acţiune pe care în viitor oamenii de stat nu-l pot ignora decât în detrimentul lor."

Partidul Naţional Român din Transilvania preia conducerea destinelor româneşti

Încheierea păcii de la Brest-Litovsk, între Rusia bolşevică şiGermania, lichidase frontul de răsărit de la Marea Baltică până înBucovina eliberând forţe care au fost trimise pe frontul de apus, iarRomânia rămăsese complet izolată, fără posibilitatea de a mai fiaprovizionată cu armamentul aliaţilor ce venea prin Rusia.

Câteva săptămâni, premergătoare semnării armistiţiului, atmosfera în sânul clasei conducătoare româneşti din Moldova a fost dramatică. Şantajului cu zdrobirea şi anexarea României de către Austria i se opunea altă ipoteză, tot aşa de dezolantă, a retragerii conducerii ţării prin Rusia spre Aliaţi.

Soluţia „gen Iuliu Maniu", de a câştiga timp a fost adoptată şi de Ion Brătianu care l-a sfătuit pe Rege să înceapă discuţiile. Regele, cu lacrimi în ochi, a răspuns la propunerea plecării: „Hotărârea mea în această privinţă este irevocabilă. Cât timp varămâne liber un petec al teritoriului naţional, eu voi rămâne acolo, cât timp va rămâne un soldat şi un drapel românesc, eu voi rămâne alături de el, oricare ar trebui să-mi fie soarta". Şi de aceea Regele Ferdinand a rămas un Rege mare.

Dar, ca întotdeauna în astfel de momente tragice s-au găsitromâni care să se arunce în braţele Puterilor Centrale şi săîmproaşte cu noroi pe cei ce vedeau rezolvarea problemei noastrenumai prin victoria Triplei înţelegeri. Printre ei se număra Petre P.Carp, Alex. Marghiloman, Constantin Stere; Titu Maiorescu, I.Slavici. Pentru a fi drepţi, trebuie amintit că în vremurile de marecumpănă s-au găsit şi ardeleni care au făcut declaraţii de „fidelitate" faţă de Austro-Ungaria, precum Alexandru Vaida-Voievod şi Theodor Mihali (1914) sau, şi mai mult, de colaborare îndetrimentul poporului român, ca Vasile Mangra (1916) înschimbul postului de Mitropolit.

În acel moment dramatic al Regatului României, mulţi români au părăsit ţara plecând prin Rusia să se instruiască în străinătate, printre ei găsindu-se Traian Vuia, George Strat, Zapan, iar alţii şngajându-se în lupta exilului creând Consiliul Naţional Român, cu ramificaţii în Statele Unite, Franţa, Suedia, Elveţia... în scopul sensibilizării lumii asupra dramei româneşti, a strângerii de ajutoare şi a constituirii grupurilor de voluntari.

Greutatea activităţii politice cădea acum pe umerii ardelenilor, care preluaseră „ştafeta făcliei naţionale" confruntându-se în cluburile politice şi cancelariile diplomatice cu ungurii care nu precupeţeau nimic din arsenalul culiselor.

Cauza românească îşi găsea ecou, în acele momente derestrişte, chiar în „Declaraţia de încheiere a Conferinţei Aliaţilor" de la Londra, pe 19 martie 1918:

„România este victima torentului de dominare..., iar toate păcile de acest fel, noi nu le putem recunoaşte pentru că ne propunem ca prin eroism şi stăruinţă să lichidăm cu politica spoliaţiunii pentru a face loc unui regim de pace durabil prin organizarea dreptului".

Iuliu Maniu trece la conducere

Peste un sfert de milion de transilvăneni părăsiseră fronturile austro-ungare înrolându-se în alte acţiuni ce urmăreau scuturareajugului opresorilor şi în peregrinările lor se întâlneau cu fraţii desuferinţă ai celorlalte naţionalităţi asuprite: cehi, sârbi, slovaci... cefuseseră înşiraţi de la Marea Baltică la Adriatica, departe de vetrele lor etnice, pentru a apăra un fals conglomerat ce sedezagrega văzând cu ochii.

Contra ofensivei generalului Ferdinand Foch pornită în iulie1918, în Champagne, continuată în Picardia şi de la Meuse laMare, făcuse ca retragerea germană să se transforme, pe zi cetrecea, în dezastru, năruind speranţele lui Erich Ludendorf.

Iuliu Maniu se găsea în această perioadă de frământări pefrontul italian, la Sacile, la sediul brigăzii de artilerie. El făcea partedin Regimentul 34 Sibiu care se afla în refacere în vedereaofensivei de la Montello de-a lungul râului Piave.

Dar situaţia politică evolua cu repeziciune încât se impuneaprezenţa lui Iuliu Maniu pentru discuţii şi mai ales hotărâri. El a plecat de pe front şi în cursul lunilor august-septembrie 1918 segăsea între Ardeal şi Budapesta, perioadă în care s-a trecut lacrearea comitetului coordonator al partidului compus din: IuliuManiu, Vasile Goldiş, Ştefan Cicio Pop, Alexandru Vaida, AurelVlad şi Teodor Mihali, hotărându-se ca sediul comitetuluicoordonator să fie la Arad în casa lui Ştefan Cicio Pop.

În luna septembrie, românii din Banat şi Transilvania erau înfierbere datorită situaţiei internaţionale şi a fronturilor ce seprăbuşeau făcând să încălzească inimile dornice de libertate.

Iuliu Maniu, care se găsea acum la Budapesta, a fost obligat de autorităţile maghiare să plece imediat pe front, chiar înainte de expirarea concediului, prezenţa lui fiind socotită periculoasă. Dar, prin complicitatea unui ofiţer ceh, se va îndrepta spre Viena unde-l mâna destinul. între timp refuzase un post de ministru în guvernul de la Budapesta, rămânând constant misiunii ce-i fuseseîncredinţată de Partidul Naţional de a reprezenta intereseleromâneşti în problemele militare şi de politică externă.

Frontul aliat din Balcani, sub comanda generalului francezFrachet d'Esperey, a scos din luptă Bulgaria care a încheiatarmistiţiu pe 29 septembrie. în faţa acestei situaţii disperate a

«imperiului Austro-Ungar, împăratul Carol a convocat la VienaConsiliul de Coroană şi, la propunerea ministrului de externeBurian, a solicitat, pe de o parte, să se forţeze Regatul român să semneze Pacea de la Buftea, iar pe de altă parte să se ia măsuri^drastice împotriva popoarelor care ar intenţiona să-şi decidăsoarta, neţinând seama de interesele imperiului. La stăruinţeleîmpăratului Ştefan Tisza a plecat în ţinuturile sârbeşti, unde, plin de ură, a ameninţat că: „Este posibil să ne prăbuşim, însă înainte de a pe prăbuşi, vă vom nimici". Dar dreptatea istoriei a hotărât altfel. |,;împăratul Wilhelm al Germaniei cere, pe 4 octombrie, încheierea armistiţiului, iar împăratul Austriei, Carol, face o cerere asemănătoare pe 7 octombrie, în timp ce, în ultima disperare, Puterile Centrale aruncaseră toate forţele împotriva Apusului, iar cruzimile şi devastările lor nu cunoşteau limită. , Ce ar fi putut răspunde Wilson împăratului la cererea de varmistiţiu, din moment ce Puterile Centrale recurgeau în acele momente la metode ce indignau omenirea? Şi, totuşi, a răspuns pe 8 octombrie 1917 că nu vede posibil în a propune guvernelor aliate o încetare a ostilităţilor atâta timp cât trupele Puterilor Centrale sunt pe teritoriul guvernelor asociate; iar guvernul austro-ungar i-a comunicat că „nu poate să ţină cont de sugestiile actuale laie acestui guvern... şi, că El, Preşedintele, nu mai este liber săaccepte o simplă autonomie a acestor popoare ca bază a păcii, ci este obligat să insiste asupra faptului că ei sunt chemaţi, şi nu El, să judece în ce chip o acţiune a guvernului austro-ungar va putea să satisfacă aspiraţiile şi concepţiile despre drepturile lor şi despre destinul lor ca membri ai familiei naţiunilor". Iuliu Maniu era prezent în Viena şi acţiona pe baza mandatului primit. La începutul lunii octombrie a anunţat convocarea tuturor ofiţerilor români din Viena în vederea constituirii unui „Sfat al militarilor români", ceea ce se va realiza pe 31 octombrie 1917. Pe data de 12 octombrie Comitetul executiv al P.N.R. s-a întrunit la Oradea unde s-a decis ca *„Declaraţia"* înnumele poporului român să fie citită în Parlamentul de la Budapesta, de către Alexandru Vaida Voievod pe 18 octombrie.

Evenimentele se precipitau cu repeziciune. Pe 15 octombrie în Consiliul de Coroană de la Viena s-a hotărât ca în confederaţia de state visată de împărat, Ungaria să intre ca stat independent, dar fără ca ea să acorde independenţă naţionalităţilor pe care le subjugase. Acest vis n-a durat decât 24 de ore de la anunţarea lui în parlamentul de la Budapesta, deoarece a doua zi, pe 18octombrie, a sosit vestea de la preşedintele Wilson prin care seanunţa dezmembrarea Austro-Ungariei. în aceeaşi zi, de la tribunaparlamentului, se citea *„Declaraţia",* în numele poporului român,care a produs panică în Cameră:

„…Singura cale însă este aceea a deplinei *sincerităţi, a deplinei recunoaşteri, a acceptării bazelor cu adevărat democratice, cu adevărat creştine, cu adevărat wilsoniene,*

si atunci, când cu drepturi egale fiind, ne vom întâlni ca naţiuni egale, vom putea să ne întindem mâna şi pentru viitor, dar între oprimatori şi oprimaţi de când e lumea n-au putut să fie raporturi sincere.

Trebuie să tindem, aşadar, ca să fim cu toţii cu drepturi egale şi ranguri egale şi liberi. Nu-i nevoie de discuţii lungi în acest scop, ci e de ajuns să se dea posibilitatea fiecărei naţiuni din Ungaria de a-şi întemeia organizaţia naţională, ca să aveţi cu cine să intraţi în discuţie, nu în cadrele strâmte ale acestei ţări, pentrucă această problemă nu o vor rezolva acei politicieni cu vederi strâmte ale acestei ţări, care cu atâta predilecţie se numesc «bărbaţi de stat»; această problemă e acum internaţională, e chestia de onoare a omenirei, care trebuie cinstit rezolvată.

Şi să ştiţi că nu persoana mea neînsemnată, ci naţiunea română întregită a vorbit prin mine şi că în aceste clipe istorice, fiecare român simte la fel ca mine şi inima fiecărui român e pătrunsă de aceleaşi sentimente, dorinţe şi speranţe, cărora eu le-am dat expresie!"

Din acea zi istorică, când Statele Unite au încetat să mairecunoască monarhia austro-ungară ca reprezentantă a popoarelor pe care le subjugau, când declaraţia românilor, căzută ca un trăznet, a pus capăt activităţilor parlamentare de la Budapesta, s-a dat semnalul prăbuşirii.

Prăbuşirea

Începuse prohodirea funerariilor imperiului de cătrereprezentanţii naţiunilor oprimate având în frunte pe români . A doua zi, pe 19 octombrie 1918, cehii, croaţii, slovenii şi sârbii au anunţat că se declară independenţi, nemairecunoscând ca autorităţile austro-ungare să vorbească în numele lor.

După ce deputatul românilor bucovineni, George Grigorovici,declarase pe 17 octombrie în Parlamentul de la Viena: „Unirea românilor este un ideal şi o ţinută pe care o vor urmări românііtotdeauna şi în veci, în tot momentul şi toate împrejurările,indiferent de cum va fi constelaţia lor viitoare, indiferent de chipul cum li se va desfăşura soarta pe viitor...", i-a venit

rândul colegului său Isopescu-Grecul, un brav luptător român pentru drepturilebucovinenilor, care, în numărate rânduri, îşi ridicase glasulîmpotriva persecuţiilor din imperiul habsburgic, ca pe data de 22octombrie 1918 cu o voce prin care vorbea *„însăşi naţiunearomână",* să tune de la tribuna Parlamentului din Viena:

„*... Care va fi soarta conaţionalilor de pe teritoriul ungar? Poate fi ceva pentru Austria adevărat, iar pentru Ungaria nu? Poate fi soluţia altfel decât egală pentru toţi? Şi mai voiţi ca pumnul de fier al politicei mondiale, indignate de acest joc, evident să nu se abată pentru a îngropa monarhia sub dărâmăturile Parlamentului de la Budapesta? Vai, de trei ori vai vouă, tuturor conţilor sibaronilor finanţei ungare! Opriţi-vă jocul acestui sacrilegiu, căci sfidaţi pe Dumnezeu si justiţia mondială. Cred oare într-adevăr puternicii Ungariei, că vor fi în stare să oprească la graniţa lor incendiul mondial, care nu de Austria a fost pus, ci de dezvoltarea istorică a Ungariei?"*

Bătălia din parlamente a acestor *„capete luminate"* eraexpresia suferinţei de nemaiîndurat a populaţiilor ce-i aleseseră să le reprezinte interesele.

Privind situaţia imperiului din punct de vedere militar şi social,constatăm că masele porniseră la scuturarea jugului alungândautorităţile şi pe jandarmii unguri ce jefuiseră şi chinuiseră pe ceirămaşi în vatra transilvană. Revoltele ţărăneşti cuprinseseră Banatul şi Ardealul.

Situaţia era asemănătoare la toate naţionalităţile subjugate.

Dar şi cei trimişi forţat să lupte pentru cauze străine naţiilorîncepuseră să părăsească frontul.

La 17/18 octombrie 1918 începuse revolta în mijlocul armatei de la Budapesta unde s-a instalat alt guvern sub conducerea lui Karoly, dar situaţia s-a agravat prin greve şi infiltraţii bolşevice trimise de la Moscova, de unde Lenin, pe 22 octombrie spunea că monarhia habsburgică se destramă în state naţionale, în care pretutindeni bate la uşă revoluţia muncitorească". Unul dintre infiltraţi a fost şi cunoscutul anarhist Bela Khun.

Pe data de 23 octombrie 1918 s-au răsculat marinarii din porturile Adriaticei (Fiume, Pola, Triest) împotriva imperiului şi,împotriva lor, s-a încercat o represiune sângeroasă condusă deamiralul Mikios Horty, care, deşi a executat vreo mie de soldaţi, n-areuşit s-o stăvilească. Printre răsculaţi se aflau sute de marinariromâni.

A fost semnalul revoltelor din Serbia şi Croaţia. Nimic şi nimeni nu mai putea opri prăvălirea. Pe 24 octombrie, la poalele Alpilor Dolomiţi, pe râul Piave, la Vittorio Veneta, a avut loc vestita victorie italiană asupra austriecilor în cursul căreia au căzut zeci de mii

de oameni. Era deznodământul. Tiron Albani, militant social-democrat, membru în Consiliul Naţional Român din Transilvania, scria:

„...Şi valul revoluţiei a pornit. Soldaţii răsculaţi pe diferite fronturi au început să le părăsească in corpore, cântând cântece revoluţionare. Şi pentru a fi în nota timpului, pentru a imita revoluţia franceză si pe cea rusească, ofiţerii si subofiţerii revoluţionari şi-au tăiat gradele şi insignele imperiale şi, declarându-se egali cu soldaţii de rând, au forţat şi pe cei cărora nu leconvenea această operaţie să procedeze la fel. Echipe de revoluţionari înarmaţi treceau din tranşeu în tranşeu şi degradau pe ofiţeri, iar pe soldaţi îi îndemnau să ia armele şi să plece cu ele acasă şi să alunge pe conducători din fruntea administraţiei de stat. Ofiţerii numai opuneau rezistenţă. Vedeau că totul este pierdut..."

În lupta de la Piave italienii au luat 400 000 de prizonieri şi 10 000 de ofiţeri. Dar numărul

celor care părăsiseră fronturile era şi mai mare.

Pe Dunăre era oprită navigaţia şi bulgarii trebuiau săpărăsească Bucureştiul până la 25 octombrie. Turcia începuse sădepună armele şi la câteva zile va semna armistiţiul.

În nord-estul imperiului, după ce bucovinenii şi ucrainenii anunţaseră retragerea din imperiu, părţile poloneze (răpite deaustrieci) se declarau independente, constituindu-se în RepublicaPoloneză, sub conducerea generalului Josef Pilsudski.

Dacă Viena încetase de a mai fi centrul imperialismuluisălbatic austro-ungar, în acele zile de sfârşit de octombrie eadevenise centrul de coordonare al românilor ce se întorceau de pe fronturi.

Locotenentul Iuliu Maniu, ca reprezentant al ConsiliuluiNaţional Român, cu probleme militare şi externe, prevăzânddezastrul spre care mergea imperiul, făcuse tot posibilul să segăsească la Viena unde pregătise o mare consfătuire care a avut loc în sala „Weigel din Dreherpark". Cu acea ocazie s-a constituit „Senatul central al ofiţerilor şi soldaţilor români din Ardeal, Banat şiBucovina" sub preşedinţia căpitanului Traian Popa, locţiitorulRegimentului 64.

La data aceea, în Viena, erau prezenţi peste 50 000 militariromâni. Regimentul 64 se transformase în nucleul Armatei române de pe teritoriul fostei Austrii. Misiunea acestui centru era să adunemilitarii întorşi de pe front, urmând ca după depunerea jurământului de credinţă faţă de Consiliul Naţional Român să fie dirijaţi spreTransilvania pentru preluarea puterii şi asigurarea liniştei peteritoriul locuit de români. în apelul lansat atunci, se spunea:

„*... Fiecare român care se află la depourile (efectivele) din monarhie sau care se întorc de la front, este soldatul Comitetului şi n-are să primească nici o poruncă de la străini si nici să deplină jurământ pentru altă ţară decât Ţara Românească si să nu se lase jignit în sentimentele sale naţionale, să nu împiedice pe celelalte naţiuni conlocuitoare în manifestările voinţei lor naţionale sau a drepturilor naţionale si să nu jignească sentimentele naţionale ale altora..."*

Astfel s-a reuşit ca ostaşii români, pregătiţi pentru rolul lor ce le revenea în slujba cauzei româneşti, să fie feriţi de bolşevizarea în care căzuseră ungurii.

În acest context de organizare generalul Ion Boeriu a devenitsecretarul lui Iuliu Maniu iar prin colonelul Herby s-a asiguratserviciul de legătură între Viena şi Arad unde se instalase sediulConsiliului Naţional Român.

Iuliu Maniu, având o forţă aşa de însemnată în spatele lui a hotărât să se instaleze cu birourile de organizare în Ministerul de Război al Austriei însoţit de deputatul Isopescu-Grecu; a reuşit să ajungă până la generalul Straeger Steiger, care era ministru, solicitându-i o aripă a clădirii pentru a-şi putea îndeplini misiunea de conducere a afacerilor militare ale Comitetului Naţional Român.

Descumpănit, generalul austriac a cerut răgaz o jumătate de oră pentru analizarea situaţiei, reţinându-i pe cei doi acolo. Dân-du-şi seama că Austria ceruse armistiţiu Italiei iar Viena era în plină revoluţie, lui Maniu i s-au.pus la dispoziţie cele cerute, şi birouri, şi cazărmi pentru adăpostirea ostaşilor români. O notă din 2 noiembrie spunea: „Noi nu putem sta în legătură cu Senatul militar român, dar recunoaştem Comitetul Naţional Român şi, dacă acest comitet şi-a constituit Senat militar, şi noi îl recunoaştem. Noi vă recunoaştem pe dumneavoastră de reprezentanţi ai Comitetului Naţional şi de conducători ai Senatului militar român".

Cu această ocazie s-a intervenit la Iuliu Maniu, în calitateaOficială ce o avea să asigure ordinea în Viena. Iuliu Maniu aacceptat cu condiţia ca Guvernul şi Comandamentul militaraustriac să pună la dispoziţia Senatului militar român:

- toate alimentele necesare pentru trupele române;

- întregul lagăr de la Weiner Neustadt, şi trenuri necesare pentru transportul trupelor române.

Desfăşurându-şi activitatea, Iuliu Maniu a urmărit, din punct de vedere militar, şi al prestigiului ce-l reprezenta trecutul neamului său, să restabilească ordinea, şi a reuşit mai mult: ca

în acele zile de neuitat, de acolo unde glasul lui Horea şi al Memorandiştilor nu avusese ecou, să facă să răsune vocea şi pasul cadenţat al moţului, în ritmul lui „Deşteaptă-te române!", ce înlocuia Valsul Dunării albastre.

Moţul, care atâta amar de vreme cerşise dreptatea, îşi vărsa focul şi dovedea că este în stare să facă ordine şi-n capitala opresorului. Senatul militar a scos la Viena un ziar „Timpuri noi", îndeplinindu-şi astfel misiunea de informare şi educaţie naţională a soldaţilor ce se întorceau de pe front, Iuliu Maniu a trecut de la Viena cu extinderea activităţii militare spre Budapesta, Praga şi Transilvania.

În capitala Ungariei a reuşit - prin ministrul plenipotenţiarromân loan Erdeli - să obţină recunoaşterea organizaţiei naţionale şi militare a românilor din Transilvania, de către ministrul de război Bartha. Acesta a anunţat, printr-o ordonanţă, că soldaţii români nu pot fi siliţi să depună jurământ pe steagul maghiar. La Praga, cehii şi slovacii s-au ridicat energici când guvernul imperial de la Vienahotărâse să ridice rezervele alimentare. Muncitorii au declanşat greva generală şi după manifestaţii de stradă, Comitetul naţional din Praga a proclamat crearea statului independent ceh şi la 30 octombrie 1918 şi Consiliul naţional slovac a rupt orice legătură cu Austro-Ungaria şi a cerut unirea cu Cehia.

Iuliu Maniu, care era de mulţi ani în legătură cu fruntaşiipoliţiei cehi, a acceptat ca românii să dea ajutor noului stat şi la Praga s-a creat „Legiunea militară română" a cărei conducere a fost încredinţată lui Alexandru Simon, ajutorul de comandant alRegimentului 2 Braşov, care mai avea la dispoziţie şi Regimentele 37 Oradea şi 51 Cluj.

Între „Legiunea militară" şi „Adunarea poporului ceh", de subconducerea doctorului Scheiner, s-a încheiat o înţelegere prin caretrupele româneşti vor menţine ordinea în Praga, pe o rază de 10 km în jur, până la constituirea armatei cehe, deoareceregimentele cehe erau răspândite prin imperiu. Urma ca după aceea să se sprijine ofensiva pentru eliberarea slovacilor din ghearele ungurilor şi apoi armatele cehe şi române să vină spre Ardeal. Românii au arestat pe comandantul austriac din Cehia, au deschis depozitele de armament şi muniţie populaţiei şi au ajutat organizaţia socolilor să ocupe centrele de rezistenţă austro-ungare.

Trupele române au rămas acolo până la 26 noiembrie 1918 când s-au întors în Transilvania. Reprezentantul poporului ceh de la Viena a mulţumit în acele zile lui Iuliu Maniu pentru ajutorul substanţial al trupelor române în împlinirea cauzei cehoslovace.

În Transilvania s-a preocupat ca peste tot să se înfiinţeze Gărzi naţionale cu ajutorul ostaşilor de pe front şi cu sprijinul preoţilor şi învăţătorilor de pe tot cuprinsul locuit de etnia românească. Ordinea trebuia menţinută în faţa încercărilor de revoltă ale armatei

maghiare care se bolşevizase. S-a reuşit aceasta cu eforturi deosebite şi chiar cu unele pierderi umane. Cu sprijinul acestor Gărzi naţionale s-a putut pregăti şi Marea Adunare de la Alba lulia.

Paralel, Iuliu Maniu, ca reprezentant al problemelor de politicăexternă, s-a organizat Comisia de lichidare din Viena, carereprezenta interesele românilor din fostul imperiu, până ce s-a numit un ministru plenipotenţiar în capitala Austriei. Au fost continuate tratativele internaţionale cu naţiunile din fosta monarhie pentru recunoaşterea Consiliului Naţional Român ca organ reprezentativ al neamului românesc.

Iuliu Maniu s-a îngrijit de trimiterea unei delegaţii la Parisalcătuită din V. V. Tilea şi Ionel Mocioni pentru înmânarea unuimemoriu către aliaţi în problema liniei de demarcare a frontierei. Ainsistat pe lângă cei trimişi să discute în primul rând cu ministrulfrancez Pichon.

După 55 de zile armata, care staţionase în Austria şiasigurase ordinea în capitala Austriei, a fost trimisă să pregătească Marea Adunare de la Alba lulia, cu concursul neprecupeţit alGărzilor naţionale, constituind baza armatei române din Transilvania.

Iuliu Maniu, în drum spre Arad, s-a oprit la Budapesta unde apurtat discuţii cu ministrul naţionalităţilor. împreună cu fruntaşiiromâni care se găseau acolo a dat guvernului maghiar „un termen scurt pentru a le preda nu numai administraţia civilă în părţile teritoriale revendicate de ei ci şi de a le acorda dreptul să-şi organizeze o armată română autonomă".

Dar anarhia se instaurase la Budapesta, armata sebolşevizase iar Lenin trimisese ca ambasador pe Cristian Racovski şi ca om de mână forte pe Bela Kuhn, ce va face să curgă sângele. A început-o cu asasinarea lui Ştefa Tisza şi teroarea revoluţiei s-a extins. Revoltele armatei au dezorganizat-o, aşa că la începutul lui noiembrie, comandantul pentru Transilvania comunică guvernului Karoly că la Cluj nu mai dispune nici de zece ostaşi care să-l asculte. în acest haos Gărzile naţionale şi-au luat frânele în mâini să poată apăra satele.

La Budapesta Iuliu Maniu purtase discuţii şi cu saşii înlegătură cu situaţia ce se va crea în Transilvania.

În haosul din imperiu, Ungaria caută să se desprindă deAustria, dar nu accepta ca de ea să se despartă decât Slovacia şi Croaţia reuşind ca acest lucru să-l obţină prin tratativele lui Karoly cu generalul francez Franchet d'Esperey.

Guvernul ungar a trimis pentru tratative cu Comitetul naţionalRomân de la Arad, o delegaţie, având ca şef pe ministrulnaţionalităţilor Oskar Jaszi şi care a sosit pe 13 noiembrie 1918.Tocmai atunci poporul român era sub şocul atrocităţilor comise de jandarmii unguri în comuna Beliş, spre izvorul Someşului Cald, la 35 km sud de Huedin, unde au fost arşi 45 de ţărani moţi.îngrozitoarea scenă a umplut de groază inimile românilor şi presa acelei vremi.

La Arad s-a protestat în faţa lui Jaszi care s-a văzut nevoit sătelefoneze lui Karoly să oprească astfel de scene oribile.

Desfacere totală

Discuţiile au fost amânate până la venirea lui Iuliu Maniu aflat pe drum. Constatându-se din partea ungurilor că nu doresc să cedeze teritoriile locuite de români, Iuliu Maniu, după ce i-a ascultat cu atenţie, pe 15 noiembrie, la întrebarea lui Oskar Jaszi „în definitiv ce vor românii", prin două cuvinte „Desfacere totală" a pus capăt unui mileniu de suferinţă.

Membrii Consiliului Naţional Român şi-au continuat activitatea zi şi noapte la Arad, de unde au trimis emisari în toate colţurileTransilvaniei şi Banatului să pregătească delegaţiile pentru MareaAdunare fixată pe 1 decembrie la Alba lulia, iar pe 20 noiembrie au adresat manifestul „Către popoarele lumii" din care extragem:

„... Naţiunea română din Ungaria fi Ardeal nu doreşte să stăpânească asupra altor neamuri. Lipsită cu desăvârşire de orice clasă istorică stăpânitoare, naţiunea română prin fiinţa sa însăşi este întruparea democraţiei celei mai desăvârşite. Pe teritoriul său strămoşesc naţiunea română este gata a asigura fiecărui popor deplina libertate naţională si organizarea sa în stat liber si independent o va întocmi pe temeiurile democraţiei, care va asigura tuturor indivizilor aflători pe teritoriul său egalitate condiţiunilor de viaţă, unicul mijloc al desăvârşirei omeneşti... Naţiunea română din Transilvania si Ungaria speră fi aşteaptă, că în năzuinţa ei pentru libertate o va ajuta întreg neamul românesc cu care una vom fi de aici înainte în veci."

Marele Sfat al Naţiunii Române din Ungaria şi Transilvania

În timp ce transilvănenii, în alegeri pe circumscripţii, îşidesemnau pe cei 1228 delegaţi care să meargă la Alba lulia,condiţiile de anarhie ale imperiului se abătuseră şi peste românii din Bucovina care au fost nevoiţi să ceară ajutorul guvernului român de la laşi care a hotărât să şi trimită trupele sub comanda generalului Zadig, lansându-se următoarea proclamaţie:

„Răspunzând la chemarea Consiliului naţional bucovinean, armata română a păşit pe pământul ţării marelui Voievod Ştefan... Trupele române sosesc în mijlocul vostru aducându-vă dragostea si sprijinul lor pentru libera înfăptuire a *dorinţelor născute de dreptul legitim al popoarelor de* a *dispune de soarta lor..."*

Preşedintele Consiliului Naţional Român din Bucovina, lancucavaler de Flondor, a convocat pentru 28 noiembrie 1918Congresul general şi a hotărât unirea Bucovinei cu România.

„Astăzi, când una din puterile contractante, Austria, s-a prăbuşit sub greutatea păcatelor şi crimelor ei seculare, noi, urmaşii băştinaşilor acestei ţări, ajunşi stăpânii deplini pe hotărârile noastre, declarăm actul de cesiune de la 1773 nul şi neavenit, şi hotărâm realipirea ţării noastre la Moldova, din trupul căreia fuseseruptă..."

Fruntaşii Consiliului Naţional Român în frunte cu Iuliu Maniu,Ştefan Cicio Pop, Vasile Goldiş, Alexandru Vaida Voievod,episcopul Iuliu Hossu, în dezbaterile ce aveau loc, în acele zilemăreţe, au luat hotătârea ca armata română să nu fie chemată în aGele momente de prăbuşire a imperiului asupritor pentru ca să se poată dovedi lumii întregi voinţa neviciată de UNIRE CU ŢARA, izvorâră din principiul liberei autodeterminări, pe baza dreptăţii istorice şi etnice.

Aceasta prefigura pasajul din scrisoarea preşedintelui FranţeiAlexandre Millerand (1920-1924) trimisă „Comisiunilor deDelimitare a frontierelor" prin care preciza: „...O stare de lucruri chiar milenară nu merită să dăinuiască când ea este recunoscută contrară justiţiei..."

Iar Iuliu Maniu cu judecata lui logică va completa după aceea: „*...Noi nu suntem vinovaţi, precum nu e vinovat nici însuşi poporul maghiar, de altfel foarte vrednic şi foarte patriot, dacă înaintaşii lor, ca popor de stepă, s-au aşezat pe şesurile Dunării şi ale Tisei, şi că în timp de o mie de ani nu au putut să înstăpânească, nicisocial, nici etnograficeşte, văile şi munţii din apropierea acelor şesuri..."*

Pentru „înfiinţarea statului liber şi independent", ţăranii români au început să sosească la Alba lulia încă din ziua de 27 noiembrie iar în ziua de 1 decembrie o masă imensă încolonată şi-a făcut apariţia, pe sub poarta lui Mihai Viteazu, în Cetate, pe platoul execuţiei, în imediata apropiere a locului de supliciu unde au fost traşi pe roată Horia şi Crişan. între 100 000 şi 130 000 de „cămăşi albe" au ascultat cu smerenie slujba religioasă de la ora 7 dimineaţa oficiată de ierarhii celor două biserici. La ora 10 dimineaţa pe întreg teritoriul locuit de etnia românească au început să bată clopotele pentru a vesti măreaţa hotărâre ce se va lua în acea zi de către reprezentanţii ei.

Şi, în sunetul clopotelor catedralei de la Alba Iulia, a apărut Ştefan Cicio Pop, preşedintele Consiliului Naţional Român, care a declarat: „Noi care am fost puşi de lumea noastră în fruntea afacerilor, am aflat momentul psihologic sosit pentru a anunţa duşmanilor noştri de secole cum că noi preluăm imperiul (administraţia) peste toate ţinuturile locuite de românii din Transilvania şi Banat... Venim înaintea voastră ţinând cont de mandatul vostru

şi declarăm că poporul român este matur, îşi cunoaşte chemarea sublimă în lumea civilizată... Consiliul Naţional Român îşi depune mandatul în mâinile naţiunii române. Acum voi reprezentanţi ai poporului sunteţi chemaţi să spuneţi cuvântul".

După ce a numit ca notari pe Laurenţiu Oanea şi SeverMiclea, iar ca raportor al Comisiei pe dr. Ion Suciu, au fost validatemandatele delegaţiilor, s-a propus componenţa Marii AdunăriNaţionale: preşedinţi: George Pop de Băseşti şi episcopii loan I. Papp şi Demetriu Radu; vicepreşedinţi: Teodor Mihaly, Ştefan C: Pop şi Ion Fluieraş; secretari: Alexandru Fodor, Sever Nicolae, Caius Brediceanu, Silviu Dragomir, Victor Deleu, losif Ciser, Ionel Pop şi George Crişan. George Pop de Băseşti, tribunul memorandist, ca preşedinte al Marii Adunări Naţionale a subliniat printre altele:

„*... la locul acesta sfinţit de sângele marilor noştri martiri v-aţi adunat si D-voastră, ca să sfărâmaţi fi cătuşele robiei noastre seculare şi să decidem ca un popor liber asupra sorţii noastre...*"

Pamfil Şeicaru, în descrierea zilei Marii Uniri, zugrăvindportretul „omului zilei" ne prezintă astfel derularea evenimentului:*„Precedat de Ştefan Cicio Pop şi Theodor Mihaly,*

şi-a făcut apariţia Iuliu Maniu. După un moment de tăcere, reprezentanţii celor două Biserici - ortodoxă şi unită - s-au ridicat în picioare dând semnalul aplauzelor şi aclamaţiilor. Era o spontană şi unanimă recunoaştere a operei realizată de Iuliu Maniu, ca şef suprem al revoluţiei naţionale. Ştiuse să utilizeze lucid şi cu tact desăvârşit momentele favorabile aspiraţiilor poporului român, evitând să provoace reacţia desperării ungurilor...

Cu aerul unei simulate dezolări, după ce a respins şi propunerea de independenţă a Transilvaniei într-o confederaţie danubiană, Iuliu Maniu profund mâhnit că venea prea târziu deoarece Partidul Naţional Român îşi exprimase voinţa asupra separării complete de Ungaria şi unirea cu România şi nu mai putea reveni asupra acelei solemne deciziuni fără să-şi piardă legitimitatea reprezentării naţiunii române, care în unanimitate vroia Unirea... Oscar Jaszi nu a mai găsit nici un argument pe care să-l opună impecabilei logici a celui ce reprezenta,în acele momente, poporul român şi voinţa lui naţională. Tactica lui Iuliu Maniu s-a verificat justă în desfăşurarea evenimentelor."

Iată câteva fragmente din discursul lui Iuliu Maniu:

„Dacă privim îndărăt la suferinţele îndurate de neamul românesc, dacă ne amintim de sângele vărsat, nu ştim cum să mulţumim lui Dumnezeu că ne este dat nouă, din generaţia de acum, să trăim aceste timpuri de înălţare. In aceste momente solemne ne vom purta vrednici de

timpurile pe care le trăim. Vrednicianaţională se judecă după înţelepciunea cu care se aduc hotărâri chemate să croiască soarta noastră...

Istoria ne-a învăţat că nu trebuie să aşteptăm nimic de la împăraţii străini şi de la fiii altor neamuri, ci de la propriile noastre puteri. Adevărul ce ne călăuzeşte acum e că singura noastră forţă care ne poate ţinea în viitor, e aceea provenită din unirea tuturor românilor,îndeosebi noi, românii din Ardeal şi Ungaria suntem în drept să cerem această unire fiindcă aci la noi este leagănul românismului... Cine poate să conteste fiinţei noastre naţionale dreptul de a-si croi singură soarta, de a se conduce ea însăşi şi de a-şi constitui un singur trup când sufletul îi este unul singur şi întreg?

Însuşirile specifice cu care contribuie neamurile la înmulţirea civilizaţiei, nu se pot afirma şi dezvolta sub o stăpânire străină şi divizată. Este nevoie de o cârmuire conştientă, unitară şi specifică. Datoria noastră este să fondăm statul naţional dacă nu vrem să fim acoperiţi de dispreţul lumii civilizate... Pentru ca intrigile duşmanilornoştri să amuţească, în proiectul de rezoluţie am precizat principiile de cari ne vom călăuzi.

Noi considerăm realizarea unităţii naţionale ca un triumf al libertăţii omeneşti, vrem să întronăm pe aceste plaiuri libertatea tuturor neamurilor şi cetăţenilor. Nu vrem ca din oprimaţi şi asupriţi să devenim oprimatori şi asupritori. Nu răpim individualitatea etnică a neamurilor conlocuitoare, ci fiecare om este liber să-şi aleagălimba şi credinţa în care vrea să trăiască atât în viaţa sa particulară cât şi în legătură cu viaţa de stat. Nu vrem să sugerăm puterea nimănui, aşa cum a fost şi în vrednicia noastră şi nu vrem să istovim forţele altora.

Sarcinile ce ne revin la vremi atât de grele nu le vom putea presta fără ca cetăţenii să aibe putinţa desfăşurării maxime a forţelor lor, deoarece libertăţile interne ale cetăţenilor trebuie să crească în raport direct cu sforţările externe ale statului. Nu se poate spera ca cetăţenii fără drepturi şi ţinuţi în întunericsufletesc şi în mizerie socială, să devie stâlpi siguri ai unui stat modern, deplina libertate şi egala împărtăşire în puterea de stat a cetăţenilor este singura bază solidă a dezvoltării unui stat.

Toţi cei de faţă suntem de obârşie ţărănească. Tot ce avem înaintea noastră, în haine negre şi cu frunţi luminate, a ieşit din popor. O preocupare constantă a politicii noastre a fost făurirea unei sorţi mai bune a ţăranului român, care este pătura socială cea mai puternică a neamului. Reforma agrară este menită săpotenţeze producţia şi să niveleze păturile sociale. Una din silinţele noastre ne îndeamnă să promovăm industria indispensabilă pentru un stat modern. Cerem ca pe viitor să se evite conflictele cu arma şi să se instituie un juriu internaţional care să limpezeascăchestiunile în litigiu. în locul suveranităţii rigide aplicate, trebuie să se înfăptuiască o frăţietate universală.

Trimitem frăţească închinare bucovinenilor liberi si uniţi cu România si salutări popoarelor cari au dărâmat imperiul Habsburgic. Deodată cu propunerea proiectului de rezoluţie aducem omagiile noastre diplomaţiei iscusite a Antantei şi mulţumirile noastre armatelor ei victorioase."

Un fapt deosebit de important în acest discurs al lui Iuliu Maniu a fost propunerea ca să se „instituie un juriu internaţional care să lămurească chestiunile în litigiu... să se înfăptuiască o frăţietate internaţională", sugestie ce a prins consistenţă în „Liga Naţiunilor" şi apoi în „Organizaţia Naţiunilor Unite", foruri fără de care nu este posibilă garantarea păcii în omenire. Această clarviziune generală a pus-o în aplicare în pactele regionale pe care Ie-a iniţiat, după cum vom vedea. Printre vorbitorii de la Alba Iulia, de la tribuna Adunării, a declarat următoarele şi social democratul Iosif Jumanca:

„... Noi zicem că acolo unde ţi-e patria, acolo să-ţi creezi fericirea vieţii tale. Şi noi n-avem teamă că poporul muncitor român care a rupt acum cătuşele unei robii seculare, nu va avea destulă putere ca şi în România Mare să-şi asigure drepturile la o viaţă liberă. Când aderăm la unire, nu o facem numai pentru că ininteriorul nostru există simţul acesta, ci şi din convingerea fermă şi conştiinţa clară că prin postulatele luate în rezoluţia prezentată sunt asigurate toate celelalte garanţii pentru democratizarea României..."

Vasile Goldiş, referentul Consiliului Naţional, într-o magistralăalocuţiune a subliniat importanţa neamului românesc *„zămislit din necesitatea imperiului român de a-şi aşeza o sentinelă puternică înCarpaţii sud-estici şi coborâşurile lor împotriva seminţiilorbarbare... după 18 veacuri hotarele etnice ale acestui popor, cupreciziune aproape milimetrică, sunt tot aceleaşi frontiere, cari suntresemnate pe harta istorică drept hotare ale Daciei lui Traian însărăscolirile spre fericire ale neamului nostru s-au lovit veacuri de-arândul de nesaţiul hrăpitorilor duşmani. Românii, adevăratul şi itimul proprietar al pământului ce fusese odată Dacia romană au consideraţi străini şi sclavi pe pământul lor strămoşesc.*

Suflul de libertate din Franţa a pătruns şi în munţii noştri, însă când am încercat să creem întocmirile lumii noi, oprimatorii noştri s-au înfrăţit cu împăratul pe care-l detronaseră şi pentru care vărsasem sângele nostru la 1848, au unit cu forţa Ardealul nostru cu ţara Ungurească şi printr-un constituţionalism fals şimincinos ne-au luat libertatea culturei, ne-au desfiinţat politiceşte, bisericile noastre le-au aservit tendinţei lor de opresiune şi ne-au făcut imposibil progresul economic.

Politica de extirpare si prigoană a statului ungar a culminat în timpul războiului mondial, când sutele de mii de români luptau sub steag vitreg, însă fraţii şi părinţii ostaşilor erau târâţi în lagăre de internare şi temniţe, presa ne-a fost sugrumată, şcoala închisă, adunările bisericeşti

puse sub control şi se urzeau planuridiabolice de distrugere politică... şi ne pregăteau mormântul...

Crezul Apusului luminat a fost eliberarea naţiunilor pentru interesul lumii... liberarea naţiunii române înseamnă unirea tuturor românilor într-un singur stat care este cea mai firească pretenţiune a civilizaţiei. Unirea tuturor românilor într-un singur stat, numai atunci va fi statornică şi garantată prin istoria mai departe a lumii, dacă va răspunde tuturor îndatoririlor impuse prinnoua concepţie a civilizaţiunei ne va inspira datoria să nu pedepsim progenitura pentru păcatele părinţilor şi ca urmare va trebui să asigurăm tuturor neamurilor şi tuturor indivizilor conlocuitori pe pământul românesc aceleaşi drepturi şi aceleaşi datorii".

După această cuvântare a lui Vasile Goldiş, el a citit şi„Rezoluţia Marii Adunări Naţionale" referitoare la unirea tuturorromânilor din Transilvania, Banat şi ţara ungurească, prezenţi prin reprezentanţii ei la Alba lulia.

Rezoluţia a fost votată în unanimitate, şi, la scurt timp, voradera la ea toate naţionalităţile conlocuitoare. *„Fraţilor,*

Ceasul împlinirii vremii este acesta, când Dumnezeu Atotputernicul rosteşte prin poporul său credincios, dreptatea Sa, însetată de veacuri... Astăzi prin hotărârea noastră se înfăptuieşte România Mare, una şi nedespărţită, rostind fericiţi, toţi românii de pe aceste plaiuri: Ne unim pe veci cu ţara-Mamă, România! Vă amintiţi când prin sutele de spitale, în zilele de întuneric vă vesteam - va învinge dreptatea!

Vă arătăm că vine ceasul când toţi factorii nedreptăţii vor plânge lacrimi de sânge, în ziua bucuriei noastre. A biruit dreptatea.

Acesta-i ceasul dreptăţii lui Dumnezeu şi al răsplătirii Lui. Acesta-i ceasul bucuriei noastre, bucuria unui neam întreg, pentru suferinţele veacurilor, purtate de un neam, cu credinţa în Dumnezeu şi cu nădejdea în dreptatea Lui. Suferinţele veacurilor se îmbracă înlumina cu binecuvântare. (în acel moment urca soarele de sub norii ce acopereau până atunci întreg orizontul, mulţimea erupând într-un entuziasm înflăcărat, întrerupând câteva momente cuvântarea.) Cuvintele Domnului se plinesc şi aici, întru împlinire dumnezeieşti- mulţi au dorit să vadă ce vedeţi voi si să audă ce auziţi voi si n-au auzit. Ochii voştri sunt fericiţi că văd si urechile voastre fericite că aud.

Văd ziua întregirii neamului şi adu bunăvestirea dreptăţii Lui. Fericit am vestit hotărârea judecăţii lui Dumnezeu prin reprezentanţii a toată suflarea românească; fericiţi voi care aţi pecetluit pe veci Unirea cu ţara-Mumă. O viaţă întreagă veţi mărturisi cu mândrie: şi eu am fost la Alba lulia. Fiii fiilor noştri au fost la Alba lulia. Voi sunteţi marea armată a sufletelor alese, a neamului nostru. De acum o Românie Mare, întemeiată pe dreptatea lui

Dumnezeu şi pe credinţa poporului Său. Cântarea noastră de biruinţă să fie cântarea neamului pe calea lungă şi grea a veacurilor:

DREPTATEA TA, DOAMNE,

E DREPTATE ÎN VEAC

ŞI CUVÂNTUL TĂU ADEVĂRUL

Dreptate si adevăr la temelia României întregite.

Mărire întru cele de sus lui Dumnezeu!

Pe pământ pace! Ziua învierii să ne luminăm popoare!"

Alexandru Vaida Voievod a propus o listă cu 130 membri aiMarelui Sfat al ţării care a fost întregită cu 20 de socialişti, cuarhiereii, prepoziţii capitulări, vicarii, arhimandriţii şi protosingheliicelor două biserici din Transilvania, şi care având atribuţia să dezbată problemele politice şi să legifereze până ia întrunireaConstituantei tuturor românilor.

Pe biroul Marii Adunări, Gheorghe Pop de Băseşti şi-a depusmandatul, primit în 1910 de la Partidul Naţional, declarând că şi-aîndeplinit misiunea încredinţată. Bătrânul Gheorghe Pop deBăseşti a fost prima victimă dintre Ctitorii României, asasinat de obandă de secui, la o lună după înfăptuirea Marii Uniri.

După cum vom vedea au mai urmat şi alte exterminări aleCtitorilor României, dar acestea s-au petrecut după împlinirea a 3 decenii de la Unire, acestea fiind făcute de cei ce s-au pus în slujba cotropitorului comunist venit de la răsărit.

Pe data de 2 decembrie 1918 Sfatul Naţional a ales ConsiliulDirigent format din 15 persoane:

Iuliu Maniu, preşedinte şi cu afacerile interne; AlexandruVaida Voievod, cu probleme externe şi cu presa şi propaganda; Victor Bontescu, delegat cu Agricultura şi Comerţul; Romulus Boilă, cu departamentul Comunicaţiilor; Aurel Vlad, la Finanţe; Ştefan C. Pop, la Război Aurel Lazăr, la Justiţie; Emil Haţeganu, codificator la secţia juridică, împreună cu Ion Suciu şi Ion Fluieraş; ca miniştri fără portofolii au fost numiţi: Octavian Goga, Vasile Lucaci, Vasile Goldiş, Valeriu Branişte; iar secretar George "Crişan.

Sediul Consiliului Dirigent a fost fixat la Sibiu. Sfatul ţării a ales delegaţia care să înmâneze Regelui Ferdinand Actul Unirii votat la Marea Adunare Naţională de la Alba Iulia.

Consiliul Dirigent

Acţiunea de guvernare românească asupra Transilvaniei Integrate României Mari începe în paralel cu trecerea trupelor româneşti în Ardeal unde bandele ungureşti bolşevizate dirijate de pela Khun devastau satele şi ucideau pe bieţii ţărani, aceasta Cdincizând cu acţiunea întreprinsă de Rusia împotriva Basarabiei.

Când Iuliu Maniu, în calitate de Preşedinte al ConsiliuluiDirigent a hotărât ca trupele generalului Traian Moşoiu săpornească la alungarea bandelor bolşevice ce terorizauTransilvania, acestea la dispoziţia lui Bela Khun au luat înretragerea lor ca ostatice pe Clara Maniu şi Cornelia Maniu, mama şi sora lui Iuliu Maniu. După multe suferinţe le-au eliberat.

Dificultăţile au fost destul de mari din pricina armistiţiuluiîncheiat la Belgrad prin care armatele regatului român nu puteau înainta decât până la Mureş, în rest teritoriul urma să fie ocupat de trupele franceze. în acelaşi timp funcţionarii unguri din Administraţie şi-au dat demisiile pentru a produce haos. Cu acea ocazie Iuliu Maniu a făcut apel la intelectualii români şi la toţi cei care aveau clase de liceu să se angajeze în locurile vacante. La scurt timp, mulţi învăţători şi preoţi au sărit în ajutor angajându-se în sprijinul gestiunii Consiliului Dirigent, mai ales că din Regat nu puteau veni prea multe cadre deoarece Basarabia avusese şi ea

aceleaşi nevoi.

Iuliu Maniu a militat consecvent pentru consolidarea Statuluiromân în perioada de după Adunarea de la Alba Iulia împuternicind pe Alexandru Vaida Voievod să trateze la Conferinţa de Pace din partea Consiliului Dirigent. Şi acesta l-a dublat cu competenţă pe Ionel I. C. Brătianu, celălalt stâlp al ctitoriei româneşti din Regat în ceea ce priveşte încheierea păcii, Iuliu Maniu a declarat: *„...trebuie* să *constat că prin Tratatul de la Trianon nu s-au atribuit din Ungaria pentru România teritorii maghiare şi că prin acel tratatUngaria nu a fost spoliată, ci prin el s-a restabilit numai, după minuţioase examinări, dreptatea istorică si etnică atât de mult aşteptată de poporul român".*

Şi tot Iuliu Maniu, în legătură cu Tratatele de Pace a mai făcut unele precizări foarte importante pentru a demonstra înţelegerea poporului român faţă de hotărârile internaţionale:

„... Conferinţa de Pace ne-a impus alte hotare decât acelea pe care le aşteptam, hotare cari exclud din ţara noastră multe sute şi zeci de mii de suflete şi teritorii româneşti importante, scumpe sufletului nostru şi necesare siguranţei noastre de

Stat" (N.N. se referă la aproape două milioane de români rămaşi în nordul Maramureşului, în câmpia ungurească, în Banatul sârbesc, pe Valea Timocului şi în Bulgaria şi chiar în Transnistria.)

„... *Dacă, cu durere în suflet, ne-am împăcat cu starea creată prin impunerea acestor hotare, am făcut-o de dragul bunei convieţuiri cu vecinii noştri şi mânaţi de un spirit de jertfă de a nu crea dificultăţi marilor noştri aliaţi şi a servi ideea păcii europene".*

Lupta celor doi ctitori, Iuliu Maniu şi Ionel Brătianu, rămâne ca un unicat în apărarea drepturilor româneşti. în timp ce Brătianu, neputând apăra respectarea literei tratatului încheiat în 1916 cu Aliaţii, a părăsit Conferinţa de pace la începutul lunii iulie, în acelaşi timp trupele române din Transilvania, încurajate de preşedintele Consiliului Dirigent, ignorând dispoziţiile Consiliului suprem aliat, au trecut la asalt împotriva bandelor comunisto-teroriste şi nu s-au oprit decât la Budapesta pe 3 august 1919, sub comanda generalului de cavalerie Rusecu, din armata generalului Traian Moşoiu, extirpând flagelul comunist din centrul Europei. Această ignorare a autorităţii Consiliului suprem aliat era ca o răsplată a luptei îndârjite pe care o dusese Ionel Brătianu la Conferinţa de pace pentru apărarea integrantă a drepturilor Vbmâneşti nesocotite de cei ce semnaseră angajamentul în vara lui 1916. Această perioadă de împlinire a năzuinţelor de veacuri, în care figura cea mai proeminentă a fost Iuliu Maniu, nu se poate încheia fără a sublinia aprecierile unuia dintre marii portretişti ai oamenilor politici, caracterizarea lui Sterie Diamandi, din revista Gândul vremii", din 15 martie 1934, sub simplul titlu „Iuliu Maniu": „*...Am săvârşi o mare greşeală, dacă ne-am încumeta să judecăm pe Iuliu Maniu, neţinând seama de împrejurările în care a fost silit să lupte. Nu trebuie* să *pierdem o clipă din vedere că în cea mai fragedă tinereţe se asvârle în vâltoarea luptelor naţionale, participă din ce în ce mai activ la memorabilile lupte din Ardeal, asumându-şi roluri din ce în ce mai importante în conducerea lor, până când sfârşeşte prin a lua comanda supremă a Partidului Naţional. Având în faţa lui un adversar puternic cu reale calităţi sufleteşti cum este poporul ungur, fără scrupule în lupta pentru desnaţionalizare şi înarmat cu toate mijloacele pe care i le pune la îndemână aparatul de stat ca şi necesitatea de a lupta pe două fronturi, Viena şi Budapesta, fiecare cu tactica şi metoda de luptă, deosebită, Iuliu Maniu care avea răspunderea istorică a marei bătălii, trebuia să-şi măsoare fiecare cuvânt, să cumpănească fiecare gest.*

Cea mai mică imprudenţă putea să atragă după sine urmări din cele mai neplăcute. Şi erau în joc interesele vitale ale unui neam. Se cerea, prin urmare cârmaciului care avea să vâslească prin asprele vârtejuri ale apelor învolburate, prudenţă şi îndemânare. O vorbă necugetată sau un pas pripit erau de natură să primejduiască situaţia. Alţii puteau să agite fără mari riscuri flamura iredentistă, el însă trebuia să-si înăbuşe orice fel de expansiune, punând lacăt gurii şi frâu avânturilor năvalnice.

Cu mentalitatea noastră de adolescenţi, deprinşi să preţuiască gestul, în timpul războiului mondial noi liceenii găseam nepatriotică atitudinea lui Maniu şi aveam pentru dânsul numai cuvinte de blam. îl voiam autor de manifeste incendiare şi agent de răsvrătire. Spre marea noastră dezamăgire Iuliu Maniu nu neoferea nimic din toate acestea. In loc să-l vedem cap al rebeliunei, târât prin temniţe sau în faţa plutonului de execuţie, noi îl vedem caporal în oastea drăguţului de împărat. Ni se părea o adevărată trădare de neam. Astăzi însă adolescenţii de pe vremuri care cârteau împotriva lui Maniu, în faţa evenimentelor care i-au datdreptate, va trebui să recunoaştem că am greşit.

Astăzi, ne dăm seama cât de înţeleaptă a fost tactica întrebuinţată de dânsul. A ştiut să evite jertfe inutile. A ştiut să pândească momentul cel mai prielnic, când avea să dea o lovitură decisivă cu maximum de şansă. Şi momentul a venit. N-a fost atunci în Partidul Naţional din Ardeal om mai hotărât ca şovăielniculManiu. Propunerile guvernului revoluţionar de la Budapesta, ca şi tratativele de la Arad, erau de natură să provoace diversiuni în rândurile fruntaşilor ardeleni, în acele clipe hotărâtoare, în rândurile acestor fruntaşi au fost momente de şovăială, au fost intenţii de târguiala. Din capul locului, Maniu e acela care îşi dăfoarte bine seama că sosise clipa decisivă, când şovăiala e nefastă, iar tocmeala echivala cu trădarea. Şeful îşi spusese atunci cuvântul lui autorizat, hotărât şi răspicat..."

Am arătat mai sus cât de hotărât a fost Maniu la Arad. Tot Maniu e acela care într-o şedinţă a comitetului naţional, la Budapesta, în anul 1912-1913, s-a declarat categoric împotriva oricărei înţelegeri cu ungurii: *„Nu poate fi pace între noi şi unguri (a spus în acea şedinţă Iuliu Maniu), sau ei ne doboară pe noi sau noi îi doborâm pe dânşii"*. Acesta era limbajul pe care-l ţinea *„şovăielincul"* Maniu în momentele hotărâtoare.

Iuliu Maniu prin lupta lui a aparţinut poporului român iar dupărealizarea ţelului a intrat pentru veşnicie în galeria oamenilor politicieuropeni, şi atestările sunt enorm de multe. Merită subliniatecâteva care vin din partea unor personalităţi, cu totul şi cu totulexcepţionale:

„*... Figura lui Maniu se înalţă ca una dintre cele mai mari, printre rezistenţii din Europa. El a fost unul dintre creatorii naţiunii române. El a luptat toată viaţa pentru dreptul popoarelor...*"(Paul Reynaud, Preşedinte al Consiliului de miniştri francez, fost în lagărele de exterminare naziste).

„*... Iuliu Maniu a murit în închisoare. Acest campion al reunificării pământului românesc, acest Bărbat de Stat fără teamă şi fără reproş îşi va sfârşi viaţa în nişte temniţe mai groaznice decât cele pe care le-a cunoscut la începutul acţiunii sale politice...*" ' (Georges Bidault, om politic francez, de mai multe ori Preşedinte al Consiliului de Miniştri, luptător în rezistenţa franceză împotriva invadatorului nazist).

Consecinţele invaziei ruseşti

Când după 23 august 1944 i s-a permis Uniunii Sovietice năstrivească sub cizma ei o jumătate de Europă, în visul ei de a stăpâni ieşirile la cele două mări, Egee şi Adriatică, Stalin, călăul omenirii, a dat dispoziţie să se şteargă urmele trecutului şi noi istorii să se confecţioneze în ţările „eliberate".

În ianuarie 1945, Stalin şi-a chemat valetul la Moscova, peGheorghe Gheorghiu-Dej, şi, înainte de Conferinţa de la Yalta, i-a dat dispoziţie să elimine din viaţa publică pe Iuliu Maniu.

La mai puţin de 2 luni, la începutul lui martie 1945, Vîşinski,după ce a bătut cu pumnul în masă regelui, strigând „eu sunt Yajta" şi-a adus reprezentanţii Cominformului cu planul de sovietizare al României, etapa primilor 5 ani, în care se preciza: „suprimarea partidelor istorice prin arestarea, uciderea şi răpirea membrilor ei..."

După toată teroarea dezlănţuită, după falsificările alegerilor din 1946, s-a dezlănţuit acţiunea de suprimare a lui Iuliu Maniu,concomitent cu a altor lideri politici din ţările ocupate de ruşi.Arestat în iulie 1947, lui Maniu i s-a înscenat un proces de înaltătrădare, judecat între 29 octombrie-11 noiembrie 1947.

În „actul de trimitere în judecată", primul procuror alTribunalului militar al Regiunii a ll-a militare, colonel GeorgescuAlexandru, a menţionat, printre acuzaţiile denaturate şi câtevareferitoare la perioada făuririi României Mari de care ne-am ocupat mai sus:

„Crimele săvârşite împotriva poporului român de Maniu, Mihalache si ceilalţi... au încununat trădarea naţională care a caracterizat toată istoria Partidului Naţional Ţărănesc. Documente originale ale trecutului dovedesc că încă din perioada imperiului austro-ungar, aşa zisul partid naţional din Transilvania, condus deIuliu Maniu era un susţinător al monarhiei habsburgice care oprima poporul român... Declaraţiile conducătorilor Partidului Naţional Ţărănesc, Iuliu Maniu si Alexandru Vaida-Voievod confirmă faptul că aceşti vechi duşmani ai poporului român erau în serviciul imperiului austro-ungar care oprima si jefuia populaţiaromânească din Transilvania şi Banat.

Acestea sunt antecedentele unui aşa zis partid «istoric» ale Partidului Naţional Ţărănesc, care cu 40 de ani în urmă (1918) a trădat interesele naţionale cele mai vitale ale poporului român..."

Aceste acuzaţii au fost aduse de reprezentanţi iresponsabili aijustiţiei care s-au pus în slujba cotropitorului.

Viaţa şi lupta dezinteresată a lui Iuliu Maniu s-a oglindit înrealizarea unităţii naţionale, iar procesul înscenat împotriva lui a fost procesul intentat în acelaşi timp împotriva neamului românesc, a desfiinţării Statului român în vederea sovietizării teritoriului.

Pentru a şterge urmele existenţei noastre, trădătorii puşi în slujba Moscovei au izgonit regele şi au trecut la exterminarea celor care au înfăptuit România Mare şi care ar mai fi fost în viaţă, indiferent de vârsta la care ajunseseră.

Pentru a aduce un omagiu acestor ctitori de ţară şi a se arătadimensiunea genocidului, prezentăm lista, incompletă, a acelora dintre ei care au murit în temniţele comuniste, majoritatea chiar fără procese înscenate.

Personalităţi care au înfăptuit unirea provinciilor cu România

Transilvania: Iuliu Maniu (Preşedinte de Consiliu de Miniştri),Traian Frentiu (Episcop), Iuliu Hossu (Cardinal), Alexandru Rusu(Episcop), Aurel Baciu (Ministru), Ion Flueraş (Membru în Consiliul Dirigent), Iosif Jumanca (Membru în Consiliul Dirigent), Alexandrutapedatu

(Preşedintele Academiei Române), Ion Lapedatu(Profesor universitar), Lazăr Măglaşu (Fruntaş socialist), Teodor Roxin (Deputat), Aurel Vlad (Ministru)...

Maramureş: Alexandru Filipaşcu (Profesor universitar)...

Banat: Sever Bocu (Ministru)...

Bucovina: Gheorghe Grigorovici (Profesor universitar), IonNistor (Profesor universitar şi Membru al Congresului, Ministru, amurit după eliberarea de la Sighet)...

Basarabia: Daniel Ciugureanu (Ministru), Ştefan Holban(Deputat în Sfatul ţării), Ion Gh. Pelivan (Deputat în Sfatul ţării,Ministru şi delegat la Conferinţa de Pace de la Paris), PantelimonHalippa (Ministru, răpit de NKVD şi dus în Siberia)...

Personalităţi din Regat care au luptat şi au participat

în războiui de întregire

Aurel Aldea (General şi Ministru), Gheorghe Alexianu(Profesor universitar şi Guvernator al Transnistriei), ConstantinAngelescu (Prim Ministru), Constantin Antohie (General),Constantin S. Anton (General), Ion Antonescu (Mareşal, căruiaRegele Ferdinand i-a spus: *„Maiorule Antonescu, numai Regele ţării ştie cât îţi datorează România Mare"* şi care a pornit războiul de reîntregire a teritoriilor furate de URSS, în 1941), Ion Arbore(General), Constantin,Argetoianu (Prim Ministru), Virgil Ariton(Colonel, erou în primul război mondial), Gheorghe Avramescu(General de Armată).

Radu Bălădescu (General), Victor Bădulescu (Profesoruniversitar), Aurelian Bentoiu (Ministru), Zaharia Brăţescu(Ministru), Dinu Constantin Brătianu (Ministru), George Brătianu(Profesor universitar), Dragu Buricescu (General), DumitruBurileanu (Guvernatorul BNR), Constantin Buşilă (Ministru), JeanCămărăşescu, Gheorghe Calotescu (General, Guvernatorul

Bucovinei), Mircea Cancicov (Ministru), Ion Carlaonţ (General),Dumitru Căpătâneanu (Ministru), Nicolae Ciupercă (General deArmată), Constantin Constantin (General, invalid de război).

Gheorghe Dobre (General), Aurel Dobrescu (Ministru),Constantin Eftimiu (General), Ion Enescu (Ministru), ConstantinGane (Ministru), Nicolae Gheneraru (General), AlexandruGheorghieş (General), Stan Ghiţescu, Ion Gigurtu (Prim Ministru),Alexandru Glatz (General), Victor Gomoiu (Ministru), ModestIsopescu (General), Gheorghe Leon (Ministru, Profesoruniversitar), Alexandru Liciu (Preşedintele Curţii de Apel), Ion C.Lupescu (Erou din primul război mondial, deputat).

Nicolae Macici (General, Erou din primul război mondial), IonMacovei (Ministru), Mihai Manoilescu (Ministru, profesoruniversitar), Strunga Manolescu (Ministru), Socrate Mardare(General), Gheorghe Marinescu (General), Istrate Micescu(Ministru, profesor universitar), Ion Mihalache (Ministru,întemeietorul Partidului ţărănesc din 1918), Gabriel Negrei(General), Constantin Pantazi (Ministru, General), Nicolae Păiş(Ministru, Amiral), Emil Pălăngeanu (General), ConstantinPopescu-Corbu (General), Epure Popovici (General mort la 96 de ani), Dori Popovici (Ministru).

Mihai I. Racoviţă (General), Mihai Racoviţă-Cehanu, IonRăducanu (Ministru), Andrei Rădulescu(Preşedintele AcademieiRomâne), Aurelian Runceanu (General), Radu Roşculeţ (Ministru),Nicoale Samsonovici (General), Ion Sichitiu (General), GheorgheStavrescu (General), Gheorghe Strat (Ministru, Profesoruniversitar), Gheorghe Tască (Profesor universitar), CostelTătăranu (Guvernatorul Băncii Naţionale), Alexandru Tătărescu(General), Constantin Treistoreanu (General).

Petre Vasilescu (General), Artur Văitoianu (General, Prim Ministru), Zadig (General, Comandantul trupelor ce au intrat în Bucovina s-o scape de teroarea comunistă, în 1918. A murit la 100 ani la Jilava), Vasile Zorzor (General), Anton Zwiedinek

(General, Mareşal al Palatului Regal)... Mulţi alţi români, din toatestraturile sociale şi care au participat la lupta pentru înfăptuireaRomâniei Mari şi-au găsit sfârşitul în temniţele comuniste.

Iuliu Maniu şi politica din România Mare

Politica lui Iuliu Maniu în contextul politicii româneşti de după1919 s.-a manifestat pe două planuri: intern şi extern.

Pe plan intern a urmărit consolidarea Partidului în care seiviseră unele plecări ale unor oameni periferici din punt de vederepolitic, ca Petru Groza şi Octavian Goga, atraşi de portofoliiministeriale, şi s-a preocupat de cristalizarea programului partidului în noua conjunctură.

La acest capitol susţinea problema reformei agrare pornind de la principiu că pământul trebuie să ajungă în mâna celor ce-l cultivă, cu excluderea oricărei rente fără muncă ţinând seama de cerinţele unei nivelări sociale sănătoase. Pe această problemă se apropia de programul Partidului ţărănesc al lui.Mihalache care sublinia că muncitorul *„îşi reclamă întreg produsul muncii sale individuale şi exploatarea braţelor sale nu mai poate fi îngăduită, iar pământul trebuie considerat un mijloc determinat şi mărginit la plasare a muncii unei categorii de cetăţeni, care ca obişnuita lor ocupaţie munca pământului"*. Pământul rămânea izvorul de viaţă materială şi morală al celor ce trăiesc din cultura lui şi acest izvor trebuie să le aparţină lor în primul rând.

Programul lui Maniu în refacerea consolidării economicecerea intervenţia statului pentru reconstituirea regiunilor distruse de război şi recunoaşterea păgubiţilor de război *„dreptu de a pretinde de la stat rebonificarea daunelor cauzate de război"*.

Din punctul de vedere financiar se prevedea revizuireaaverilor făcute în timpul războiului, impozitul progresiv pe venit,urmărirea şi confiscarea averilor făcute prin fraudă şi abuz,scutiorea de impozit a minimului de existenţă, reforma BănciiNaţionale şi altele.

Programul de ocrotire socială preconiza crearea, organizarea şi consolidarea unor instituţii sociale care să aibă ca scopdezvoltarea şi prosperarea tuturor păturilor sociale şi reglementarea muncii pe principii fundamentale democratice asemănătoare cu cele din ţările democrat occidentale. Se propunea raportul dintre patron şi muncitor prin arbitrajul ca singurul mijloc de judecare a diferendelor ivite şi echilibrarea dintre capital şi muncă cu participarea muncitorului la beneficii în conformitate cu munca ce o presta şi priceperea de care da dovadă.

Din punct de vedere moral se accentua extinderea şi diversificarea învăţământului, iar fiecărui cetăţean i se recunoştea deplina libertate de conştiinţă subliniindu-se o deplină autonomie a confesiunilor, aici statul rezervându-şi dreptul la supraveghere şi confirmare a organelor conducătoare bisericeşti.

Iuliu Maniu a căutat să armonizeze politica României cupolitica marilor democraţii occidentale urmărind să promoveze bunele raporturi cu marii noştri aliaţi, susţinând că

diferendeledintre popoare trebuiesc rezolyate numai pe cale paşnică, prinsupunerea lor judecăţii Societăţii Naţiunilor.

După dizolvarea Consiliului Dirigent, pe 4 aprilie 1920 s-aînceput întrepătrunderea vieţii politice de pe cele două versante aleCarpaţilor cu partidele politice, cu moravurile lor şi cu luptaconcurentă spre putere. Cu calmul lui proverbial, Iuliu Maniu aasistat şi a privit la asaltul Patidului Naţional Liberal, în Ardeal, lasimplele improvizaţii în organizaţiile judeţene şi mai ales laatragerea unei clientele politice prin crearea de sucursale ale Băncii Româneşti.

A asistat şi la încercările de fuziune între cele două partide dorite de unii prieteni din anturajul lui. l-a lăsat să se agite, să viseze, dar atât. Ruptura s-a produs în 1922 pentru doi senatori pe care liberalii îi cereau în plus, în Transilvania.

În 1920 toată lumea îşi dăduse seama că Iuliu Maniu era singura personalitate din Transilvania care putea să polarizezemasele. Era clar că lupta politică se dădea între Ionel Brătianu şi Iuliu Maniu. Faptele au dovedit-o. Ionel Brătianu era abil şi puternic, reuşind să „doboare" în lupta politică o serie de oameni de prestigiu ca: Titu Maiorescu, Petre Carp, Vasile Lascăr, generalul Alexandru Averescu, Constantin Stere, Take lonescu, Nicolae Lupu, Nicolae lorga, Constantin Argentoianu, Toma Stelian... dar numai pe „şi mai abilul" Iuliu Maniu n-a reuşit să-l clintească, fiindcă Maniu nu era de vânzare, nu avea preţ.

La orizontul vieţii politice se ivise Partidul Ţărănesc ieşit dintranşeele Mărăşeştiului sub flamura lui Ion Mihalache acoperit de„pelerina lui Mihai Viteazul". Acest autentic reprezentant al ţărănimiiînsetate de pământ şi dreptate va conduce cămăşile albe sprecâştigarea drepturilor sugrumate şi le va striga durerile nu numai înparlament dar şi de pe banca ministerială. El a făcut să amuţească pe Ionel Brătianu la auzul frazelor izvorâte din adâncul suferinţei ţărăneşti revărsându-se ca sudoarea muncii lor peste parlamentul rămas şi el mut în faţa expunerii simple şi sincere presărate cu imagini şi comparaţii cunn numai Ion Mihalache ştia să facă.

Învăţătorul de la Topoloveni a rezistat tuturor tentaţiilor ce-idădeau târcoale şi nu s-a lăsat sedus nici de seducătoareleperspective fluturate de I. G. Duca. în permanenţă a fost înopoziţie căutând să-şi consolideze partidul. Prin dârzenia ce-lcaracteriza, Ion Mihalache se impusese ca o autoritate politică, fapt ce nu a trecut neobservat de transilvăneni şi mai cu seamă de Iuliu Maniu.

Ion Mihalache a reuşit astfel să-şi atragă alături de ţărănişti din Basarabia şi pe cei din Moldova consolidând poziţiaţărănească în opoziţia ce se înjghebase împotriva Partidului Liberal, împotriva ostilităţii oligarhiei liberale.

Alături de Iuliu Maniu, Ion Mihalache a fost cel de-al doilea om politic din România Mare care a avut curajul să-l înfrunte pe„teribilul" Ionel Brătianu, dictatorul politicii la acea vreme care aameninţat adversarii politici cu Mărăşeştii interni. Ion Mihalache a fost singurul om politic care a avut curajul să-i răspundă prin renumitele declaraţii de la Craiova, în 1925, şi să-l facă să tacă pe versatul liberal.

Cei doi piloni ai democraţiei şi adversari ai sistemului autoritar liberal, Iuliu Maniu şi Ion Mihalache, s-au atras reciproc după multetatonări şi observaţii şi au pus bazele celui mai solid partid, care după 26 octombrie 1926, va deveni apărătorul drepturilor româneşti în faţa tendinţelor totalitare care se vor dezlănţui cu o deosebită vigoare.

Iuliu Maniu va fi preşedintele partidului, iar Ion Mihalachevicepreşedinte.

Politica de destabilizare a României după Marea Unire prin agenţii comunişti

Unirea României s-a făcut cu duşmani la apus (imperiulaustro-ungar), cu duşmani la răsărit (armatele bolşevice, foste aliate) şi cu infiltraţii comunişti în Transilvania, Bucovina, Basarabia şi vechiul Regat, urmărind prin acte de teroare şi manifestaţiile duşmănoase-ale unei infime minorităţi, să perturbeze procesul de redresare naţională ce se începuse după încheierea păcii.

Elementele perturbante, de numărul zecilor, s-au recrutat dinrândurile unor străini de ţară şi ceva zişi socialişti, iar gruparea lor a fost anunţată de Cristian Rakovski în primul congres alCominterului din 1919. Atunci, folosind munciuna, a anunţat căPartidul Socialist din România s-a transformat în partid comunist.Libertăţile constituţionale româneşti permiteau funcţionarea şi aformaţiunilor ce-şi propuneau răsturnarea ordinei sociale.

Atunci, la congresul de la Harkov, din 1919, acelaşiRakovski, care împreună cu Bela Khun, instalase teroarea laBudapesta, din dispoziţia lui Lenin, a acuzat de oportunism

pe social democraţii care participaseră la Unirea României (Gh. Grigorovici, Ion Flueraş, losif Jumanca) şi după arestarea lui Iuliu Maniu au fost şi ei exterminaţi prin închisorile comuniste.

Comitetul Internaţionalei a lll-a i-a acuzat pe social democraţii din România de oportunism pentru că purtau discuţii cu partideleautohtone făcându-i chiar trădători, deoarece se împotriveaumişcării clandestine în vederea pregătirii revoluţiei din România. Li se imputa social democraţilor români că nu cer restituireaBasarabiei către Rusia.

Întâlnirile şi congresele comuniste în URSS, mai ales, se ţineau destul de des şi la ele au participat şi români social-democraţi câştigaţi de comunişti, unii infiltraţi din ţară. Printre participanţi se numărau: Lucreţiu Pătrăşcanu, Ana Pauker, Gheorghe Cristescu (închis şi el de tovarăşii lui după 1948), Elek Koblos, Al. Crişan, A. Dobrogeanu-Gherea, Ecaterina Arbore, H. Steinberg... Românilor participanţi la discuţii li s-a cerut ca în documentele partidului comunist din România să se popularizeze problema autodeterminării, accentuându-se chiar asupra dezmembrării unor provincii din statul român făurit cu atâta suferinţă şi jertfe.

Menţionarea acestui aspect are scopul de a demonstra reauacredinţă a comuniştilor şi minciuna permanentă în activitatea lor.Aruncând o privire asupra actului de trimitere în judecată aconducerii Partidului Naţional Ţărănesc din noiembrie 1947,constatăm că Maniu este acuzat de lupta de autodeterminare şi de*,,trădarea intereselor naţionale cele mai vitale ale poporului român",*în 1918, tocmai de ministrul de Justiţie din România, LucreţiuPătrăşcanu, care fusese de faţă când Stalin Ie-a dat directiva în 1923 ca să popularizeze problema autodeterminării în vedereadezmembrării României. Şi tot sub Stalin şi sub aprobarea lui va fiîmpuşcat Pătrăşcanu, după 30 de ani, de data aceasta înRomânia, nu ca ceilalţi trădători executaţi în Rusia în perioada 1937-38.

După ce V. I. Lenin în eseul intitulat ,,Imperialismul, stadiul celmai înalt al capitalismului" socotea România, după Unirea din 1918, printre statele imperialiste din Europa (fiind un stat tipic format din mai multe naţiuni), iar în Conferinţa Federaţiei comuniste balcanice de la Berlin, din 1924 s-a pus direct în discuţie dezmembrarea României.

După moartea lui Lenin, Stalin însărcinase pe comuniştii din secţia română să treacă la subminarea statului român din interior, în timp ce el, prin partidul comunist din exterior, a pregătit o serie de treceri clandestine a unor terorişti ca să provoace răscoale.

În rezoluţiile celui de al V-lea Congres al Cominformului,partidul comunist român din exterior, în rezoluţia *„Desprechestiunile naţionale în Europa centrală fi în Balcani",* acceptasemenţinerea următoarelor: *„După Pacea de la Versailles au apărut (...) noi state mici imperialiste: Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia,România, întemeiate pe anexarea de teritorii considerabilepopulate cu alte naţionalităţi si constituind focare de oprimarenaţională si reacţiune socială",* cerându-se separarea popoarelorasuprite din aceste ţări.

În paragraful II al acestei rezoluţii, la Chestiunea ucraineană,se precizau sarcini partidelor comuniste din Polonia,Cehoslovacia, România, de a sprijini constituirea unei republicisovietice muncitoreşti şi ţărăneşti, prin includerea în graniţele noului stat a teritoriilor statelor menţionate mai sus.

Chestiunea maghiară, din capitolul VIII al rezoluţiei preciza:„Congresul apreciază că este indispensabil să se întărească activitatea comunistă printre ungurii din regiunile anexate deRomânia, Cehoslovacia şi Iugoslavia. Partidele comuniste dinaceste ţări trebuie să revendice pentru ei dreptul de a dispune de ei înşişi, până la, şi inclusiv, separarea lor de statele care le-au anexat..."

Şi pentru că era vizat tot teritoriul României, prefigurândînţelegerea Hitler-Stalin (23 august 1939) şi cotropirea teritoriilorromâneşti din 1940, la capitolul IX al sus-zisei rezoluţii „ProblemaTransilvaniei şi Dobrogei", se indica: „Congresul aprobă punerea de către Partidul comunist din România a lozincilor separării statale a Transilvaniei şi Dobrogei din componenţa României, în regiuniindependente...".

Acestea nu au rămas simple indicaţii ci s-au transformat înacţiuni concrete urmărindu-se provocarea de revolte şi chiaratentate de către agenţii comunişti infiltraţi în România şi care cuconcursul agenţilor comunişti interni (puţini la număr) plătiţi deinternaţionala comunistă, urmăreau să servească scopurileexpansioniste al U.R.S.S.-ului care de secole era preocupată, sub tot felul de pretexte mincinoase, să cucerească PeninsulaBalcanică, pentru a-şi croi drum la Marea Mediterană prin Bosfor şi Dardanele.

În calea lor aveau ca obstacol România, iar după 1944 peManiu. De aceea au inventat şi acuzat pe Iuliu Maniu, de tot ce aveau ei de gând să facă pentru a dărâma stavila de neclintit.

Şi pentru atingerea acestui scop şi-au găsit iude nu numai printre mercenarii pregătiţi în şcolile teroriste şi de dezinformare ale KGB-ului, dar şi printre românii din România.

Consiliul Dirigent

Acţiunea de guvernare românească asupra Transilvaniei Integrate României Mari începe în paralel cu trecerea trupelor româneşti în Ardeal unde bandele ungureşti bolşevizate dirijate de pela Khun devastau satele şi ucideau pe bieţii ţărani, aceasta Cdincizând cu acţiunea întreprinsă de Rusia împotriva Basarabiei.

Când Iuliu Maniu, în calitate de Preşedinte al ConsiliuluiDirigent a hotărât ca trupele generalului Traian Moşoiu săpornească la alungarea bandelor bolşevice ce terorizauTransilvania, acestea la dispoziţia lui Bela Khun au luat înretragerea lor ca ostatice pe Clara Maniu şi Cornelia Maniu, mama şi sora lui Iuliu Maniu. După multe suferinţe le-au eliberat.

Dificultăţile au fost destul de mari din pricina armistiţiuluiîncheiat la Belgrad prin care armatele regatului român nu puteau înainta decât până la Mureş, în rest teritoriul urma să fie ocupat de trupele franceze. în acelaşi timp funcţionarii unguri din Administraţie şi-au dat demisiile pentru a produce haos. Cu acea ocazie Iuliu Maniu a făcut apel la intelectualii români şi la toţi cei care aveau clase de liceu să se angajeze în locurile vacante. La scurt timp, mulţi învăţători şi preoţi au sărit în ajutor angajându-se în sprijinul gestiunii Consiliului Dirigent, mai ales că din Regat nu puteau veni prea multe cadre deoarece Basarabia avusese şi ea

aceleaşi nevoi.

Iuliu Maniu a militat consecvent pentru consolidarea Statuluiromân în perioada de după Adunarea de la Alba Iulia împuternicind pe Alexandru Vaida Voievod să trateze la Conferinţa de Pace din partea Consiliului Dirigent. Şi acesta l-a dublat cu competenţă pe Ionel I. C. Brătianu, celălalt stâlp al ctitoriei româneşti din Regat în ceea ce priveşte încheierea păcii, Iuliu Maniu a declarat: *„...trebuie* să *constat că prin Tratatul de la Trianon nu s-au atribuit din Ungaria pentru România teritorii maghiare şi că prin acel tratatUngaria nu a fost spoliată, ci prin el s-a restabilit numai, după minuţioase examinări, dreptatea istorică si etnică atât de mult aşteptată de poporul român".*

Şi tot Iuliu Maniu, în legătură cu Tratatele de Pace a mai făcut unele precizări foarte importante pentru a demonstra înţelegerea poporului român faţă de hotărârile internaţionale:

„... *Conferinţa de Pace ne-a impus alte hotare decât acelea pe care le aşteptam, hotare cari exclud din ţara noastră multe sute şi zeci de mii de suflete şi teritorii româneşti importante, scumpe sufletului nostru şi necesare siguranţei noastre de Stat"* (N.N. se referă la aproape două milioane de români rămaşi în nordul Maramureşului, în câmpia ungurească, în Banatul sârbesc, pe Valea Timocului şi în Bulgaria şi chiar în Transnistria.)

„... *Dacă, cu durere în suflet, ne-am împăcat cu starea creată prin impunerea acestor hotare, am făcut-o de dragul bunei convieţuiri cu vecinii noştri şi mânaţi de un spirit de jertfă de a nu crea dificultăţi marilor noştri aliaţi şi a servi ideea păcii europene".*

Lupta celor doi ctitori, Iuliu Maniu şi Ionel Brătianu, rămâne ca un unicat în apărarea drepturilor româneşti. în timp ce Brătianu, neputând apăra respectarea literei tratatului încheiat în 1916 cu Aliaţii, a părăsit Conferinţa de pace la începutul lunii iulie, în acelaşi timp trupele române din Transilvania, încurajate de preşedintele Consiliului Dirigent, ignorând dispoziţiile Consiliului suprem aliat, au trecut la asalt împotriva bandelor comunisto-teroriste şi nu s-au oprit decât la Budapesta pe 3 august 1919, sub comanda generalului de cavalerie Rusecu, din armata generalului Traian Moşoiu, extirpând flagelul comunist din centrul Europei. Această ignorare a autorităţii Consiliului suprem aliat era ca o răsplată a luptei îndârjite pe care o dusese Ionel Brătianu la Conferinţa de pace pentru apărarea integrantă a drepturilor Vbmâneşti nesocotite de cei ce semnaseră angajamentul în vara lui 1916. Această perioadă de împlinire a năzuinţelor de veacuri, în care figura cea mai proeminentă a fost Iuliu Maniu, nu se poate încheia fără a sublinia aprecierile unuia dintre marii portretişti ai oamenilor politici, caracterizarea lui Sterie Diamandi, din revista Gândul vremii", din 15 martie 1934, sub simplul titlu „Iuliu Maniu": „*...Am săvârşi o mare greşeală, dacă ne-am încumeta să judecăm pe Iuliu Maniu, neţinând seama de împrejurările în care a fost silit să lupte. Nu trebuie* să *pierdem o clipă din vedere că în cea mai fragedă tinereţe se asvârle în vâltoarea luptelor naţionale, participă din ce în ce mai activ la memorabilile lupte din Ardeal, asumându-şi roluri din ce în ce mai importante în*

conducerea lor, până când sfârşeşte prin a lua comanda supremă a Partidului Naţional. Având în faţa lui un adversar puternic cu reale calităţi sufleteşti cum este poporul ungur, fără scrupule în lupta pentru desnaţionalizare şi înarmat cu toate mijloacele pe care i le pune la îndemână aparatul de stat ca şi necesitatea de a lupta pe două fronturi, Viena şi Budapesta, fiecare cu tactica şi metoda de luptă, deosebită, Iuliu Maniu care avea răspunderea istorică a marei bătălii, trebuia să-şi măsoare fiecare cuvânt, să cumpănească fiecare gest.

Cea mai mică imprudenţă putea să atragă după sine urmări din cele mai neplăcute. Şi erau în joc interesele vitale ale unui neam. Se cerea, prin urmare cârmaciului care avea să vâslească prin asprele vârtejuri ale apelor învolburate, prudenţă şi îndemânare. O vorbă necugetată sau un pas pripit erau de natură să primejduiască situaţia. Alţii puteau să agite fără mari riscuri flamura iredentistă, el însă trebuia să-si înăbuşe orice fel de expansiune, punând lacăt gurii şi frâu avânturilor năvalnice.

Cu mentalitatea noastră de adolescenţi, deprinşi să preţuiască gestul, în timpul războiului mondial noi liceenii găseam nepatriotică atitudinea lui Maniu şi aveam pentru dânsul numai cuvinte de blam. îl voiam autor de manifeste incendiare şi agent de răsvrătire. Spre marea noastră dezamăgire Iuliu Maniu nu neoferea nimic din toate acestea. In loc să-l vedem cap al rebeliunei, târât prin temniţe sau în faţa plutonului de execuţie, noi îl vedem caporal în oastea drăguţului de împărat. Ni se părea o adevărată trădare de neam. Astăzi însă adolescenţii de pe vremuri care cârteau împotriva lui Maniu, în faţa evenimentelor care i-au datdreptate, va trebui să recunoaştem că am greşit.

Astăzi, ne dăm seama cât de înţeleaptă a fost tactica întrebuinţată de dânsul. A ştiut să evite jertfe inutile. A ştiut să pândească momentul cel mai prielnic, când avea să dea o lovitură decisivă cu maximum de şansă. Şi momentul a venit. N-a fost atunci în Partidul Naţional din Ardeal om mai hotărât ca şovăielniculManiu. Propunerile guvernului revoluţionar de la Budapesta, ca şi tratativele de la Arad, erau de natură să provoace diversiuni în rândurile fruntaşilor ardeleni, în acele clipe hotărâtoare, în rândurile acestor fruntaşi au fost momente de şovăială, au fost intenţii de târguiala. Din capul locului, Maniu e acela care îşi dăfoarte bine seama că sosise clipa decisivă, când şovăiala e nefastă, iar tocmeala echivala cu trădarea. Şeful îşi spusese atunci cuvântul lui autorizat, hotărât şi răspicat..."

Am arătat mai sus cât de hotărât a fost Maniu la Arad. Tot Maniu e acela care într-o şedinţă a comitetului naţional, la Budapesta, în anul 1912-1913, s-a declarat categoric împotriva oricărei înţelegeri cu ungurii: *„Nu poate fi pace între noi şi unguri (a spus în acea şedinţă Iuliu Maniu), sau ei ne doboară pe noi sau noi îi doborâm pe dânşii"*. Acesta era limbajul pe care-l ţinea *„şovăielincul"* Maniu în momentele hotărâtoare.

Iuliu Maniu prin lupta lui a aparţinut poporului român iar dupărealizarea ţelului a intrat pentru veşnicie în galeria oamenilor politicieuropeni, şi atestările sunt enorm de multe. Merită subliniatecâteva care vin din partea unor personalităţi, cu totul şi cu totulexcepţionale:

„*... Figura lui Maniu se înalţă ca una dintre cele mai mari, printre rezistenţii din Europa. El a fost unul dintre creatorii naţiunii române. El a luptat toată viaţa pentru dreptul popoarelor..."*(Paul Reynaud, Preşedinte al Consiliului de miniştri francez, fost în lagărele de exterminare naziste).

„*... Iuliu Maniu a murit în închisoare. Acest campion al reunificării pământului românesc, acest Bărbat de Stat fără teamă şi fără reproş îşi va sfârşi viaţa în nişte temniţe mai groaznice decât cele pe care le-a cunoscut la începutul acţiunii sale politice..."* ' (Georges Bidault, om politic francez, de mai multe ori Preşedinte al Consiliului de Miniştri, luptător în rezistenţa franceză împotriva invadatorului nazist).

Consecinţele invaziei ruseşti

Când după 23 august 1944 i s-a permis Uniunii Sovietice năstrivească sub cizma ei o jumătate de Europă, în visul ei de a stăpâni ieşirile la cele două mări, Egee şi Adriatică, Stalin, călăul omenirii, a dat dispoziţie să se şteargă urmele trecutului şi noi istorii să se confecţioneze în ţările „eliberate".

În ianuarie 1945, Stalin şi-a chemat valetul la Moscova, peGheorghe Gheorghiu-Dej, şi, înainte de Conferinţa de la Yalta, i-a dat dispoziţie să elimine din viaţa publică pe Iuliu Maniu.

La mai puţin de 2 luni, la începutul lui martie 1945, Vîşinski,după ce a bătut cu pumnul în masă regelui, strigând „eu sunt Yajta" şi-a adus reprezentanţii Cominformului cu planul de sovietizare al României, etapa primilor 5 ani, în care se preciza: „suprimarea partidelor istorice prin arestarea, uciderea şi răpirea membrilor ei..."

După toată teroarea dezlănţuită, după falsificările alegerilor din 1946, s-a dezlănţuit acţiunea de suprimare a lui Iuliu Maniu,concomitent cu a altor lideri politici din ţările ocupate de ruşi.Arestat în iulie 1947, lui Maniu i s-a înscenat un proces de înaltătrădare, judecat între 29 octombrie-11 noiembrie 1947.

În „actul de trimitere în judecată", primul procuror alTribunalului militar al Regiunii a ll-a militare, colonel GeorgescuAlexandru, a menţionat, printre acuzaţiile denaturate şi câtevareferitoare la perioada făuririi României Mari de care ne-am ocupat mai sus:

„Crimele săvârşite împotriva poporului român de Maniu, Mihalache si ceilalţi... au încununat trădarea naţională care a caracterizat toată istoria Partidului Naţional Ţărănesc. Documente originale ale trecutului dovedesc că încă din perioada imperiului austro-ungar, aşa zisul partid naţional din Transilvania, condus deIuliu Maniu era un susţinător al monarhiei habsburgice care oprima poporul român... Declaraţiile conducătorilor Partidului Naţional Ţărănesc, Iuliu Maniu si Alexandru Vaida-Voievod confirmă faptul că aceşti vechi duşmani ai poporului român erau în serviciul imperiului austro-ungar care oprima si jefuia populaţiaromânească din Transilvania şi Banat.

Acestea sunt antecedentele unui aşa zis partid «istoric» ale Partidului Naţional Ţărănesc, care cu 40 de ani în urmă (1918) a trădat interesele naţionale cele mai vitale ale poporului român..."

Aceste acuzaţii au fost aduse de reprezentanţi iresponsabili aijustiţiei care s-au pus în slujba cotropitorului.

Viaţa şi lupta dezinteresată a lui Iuliu Maniu s-a oglindit înrealizarea unităţii naţionale, iar procesul înscenat împotriva lui a fost procesul intentat în acelaşi timp împotriva neamului românesc, a desfiinţării Statului român în vederea sovietizării teritoriului.

Pentru a şterge urmele existenţei noastre, trădătorii puşi în slujba Moscovei au izgonit regele şi au trecut la exterminarea celor care au înfăptuit România Mare şi care ar mai fi fost în viaţă, indiferent de vârsta la care ajunseseră.

Pentru a aduce un omagiu acestor ctitori de ţară şi a se arătadimensiunea genocidului, prezentăm lista, incompletă, a acelora dintre ei care au murit în temniţele comuniste, majoritatea chiar fără procese înscenate.

Personalităţi care au înfăptuit unirea provinciilor cu România

Transilvania: Iuliu Maniu (Preşedinte de Consiliu de Miniştri),Traian Frentiu (Episcop), Iuliu Hossu (Cardinal), Alexandru Rusu(Episcop), Aurel Baciu (Ministru), Ion Flueraş (Membru în Consiliul Dirigent), Iosif Jumanca (Membru în Consiliul Dirigent), Alexandrutapedatu (Preşedintele Academiei Române), Ion Lapedatu(Profesor universitar), Lazăr Măglaşu (Fruntaş socialist), Teodor Roxin (Deputat), Aurel Vlad (Ministru)...

Maramureş: Alexandru Filipaşcu (Profesor universitar)...

Banat: Sever Bocu (Ministru)...

Bucovina: Gheorghe Grigorovici (Profesor universitar), IonNistor (Profesor universitar şi Membru al Congresului, Ministru, amurit după eliberarea de la Sighet)...

Basarabia: Daniel Ciugureanu (Ministru), Ştefan Holban(Deputat în Sfatul ţării), Ion Gh. Pelivan (Deputat în Sfatul ţării,Ministru şi delegat la Conferinţa de Pace de la Paris), PantelimonHalippa (Ministru, răpit de NKVD şi dus în Siberia)...

Personalităţi din Regat care au luptat şi au participat

în războiui de întregire

Aurel Aldea (General şi Ministru), Gheorghe Alexianu(Profesor universitar şi Guvernator al Transnistriei), ConstantinAngelescu (Prim Ministru), Constantin Antohie (General),Constantin S. Anton (General), Ion Antonescu (Mareşal, căruiaRegele Ferdinand i-a spus: *„Maiorule Antonescu, numai Regele ţării ştie cât îţi datorează România Mare"* şi care a pornit războiul de reîntregire a teritoriilor furate de URSS, în 1941), Ion Arbore(General), Constantin,Argetoianu (Prim Ministru), Virgil Ariton(Colonel, erou în primul război mondial), Gheorghe Avramescu(General de Armată).

Radu Bălădescu (General), Victor Bădulescu (Profesoruniversitar), Aurelian Bentoiu (Ministru), Zaharia Brăţescu(Ministru), Dinu Constantin Brătianu (Ministru), George Brătianu(Profesor universitar), Dragu Buricescu (General), DumitruBurileanu

(Guvernatorul BNR), Constantin Buşilă (Ministru), JeanCămărăşescu, Gheorghe Calotescu (General, Guvernatorul

Bucovinei), Mircea Cancicov (Ministru), Ion Carlaonţ (General),Dumitru Căpătâneanu (Ministru), Nicolae Ciupercă (General deArmată), Constantin Constantin (General, invalid de război).

Gheorghe Dobre (General), Aurel Dobrescu (Ministru),Constantin Eftimiu (General), Ion Enescu (Ministru), ConstantinGane (Ministru), Nicolae Gheneraru (General), AlexandruGheorghieş (General), Stan Ghiţescu, Ion Gigurtu (Prim Ministru),Alexandru Glatz (General), Victor Gomoiu (Ministru), ModestIsopescu (General), Gheorghe Leon (Ministru, Profesoruniversitar), Alexandru Liciu (Preşedintele Curţii de Apel), Ion C.Lupescu (Erou din primul război mondial, deputat).

Nicolae Macici (General, Erou din primul război mondial), IonMacovei (Ministru), Mihai Manoilescu (Ministru, profesoruniversitar), Strunga Manolescu (Ministru), Socrate Mardare(General), Gheorghe Marinescu (General), Istrate Micescu(Ministru, profesor universitar), Ion Mihalache (Ministru,întemeietorul Partidului ţărănesc din 1918), Gabriel Negrei(General), Constantin Pantazi (Ministru, General), Nicolae Păiş(Ministru, Amiral), Emil Pălăngeanu (General), ConstantinPopescu-Corbu (General), Epure Popovici (General mort la 96 de ani), Dori Popovici (Ministru).

Mihai I. Racoviţă (General), Mihai Racoviţă-Cehanu, IonRăducanu (Ministru), Andrei Rădulescu(Preşedintele AcademieiRomâne), Aurelian Runceanu (General), Radu Roşculeţ (Ministru),Nicoale Samsonovici (General), Ion Sichitiu (General), GheorgheStavrescu (General), Gheorghe Strat (Ministru, Profesoruniversitar), Gheorghe Tască (Profesor universitar), CostelTătăranu (Guvernatorul Băncii Naţionale), Alexandru Tătărescu(General), Constantin Treistoreanu (General).

Petre Vasilescu (General), Artur Văitoianu (General, Prim Ministru), Zadig (General, Comandantul trupelor ce au intrat în Bucovina s-o scape de teroarea comunistă, în 1918. A murit la 100 ani la Jilava), Vasile Zorzor (General), Anton Zwiedinek

(General, Mareşal al Palatului Regal)... Mulţi alţi români, din toatestraturile sociale şi care au participat la lupta pentru înfăptuireaRomâniei Mari şi-au găsit sfârşitul în temniţele comuniste.

Iuliu Maniu şi politica din România Mare

Politica lui Iuliu Maniu în contextul politicii româneşti de după1919 s.-a manifestat pe două planuri: intern şi extern.

Pe plan intern a urmărit consolidarea Partidului în care seiviseră unele plecări ale unor oameni periferici din punt de vederepolitic, ca Petru Groza şi Octavian Goga, atraşi de portofoliiministeriale, şi s-a preocupat de cristalizarea programului partidului în noua conjunctură.

La acest capitol susţinea problema reformei agrare pornind de la principiu că pământul trebuie să ajungă în mâna celor ce-l cultivă, cu excluderea oricărei rente fără muncă ţinând seama de cerinţele unei nivelări sociale sănătoase. Pe această problemă se apropia de programul Partidului ţărănesc al lui.Mihalache care sublinia că muncitorul *„îşi reclamă întreg produsul muncii sale individuale şi exploatarea braţelor sale nu mai poate fi îngăduită, iar pământul trebuie considerat un mijloc determinat şi mărginit la plasare a muncii unei categorii de cetăţeni, care ca obişnuita lor ocupaţie munca pământului"*. Pământul rămânea izvorul de viaţă materială şi morală al celor ce trăiesc din cultura lui şi acest izvor trebuie să le aparţină lor în primul rând.

Programul lui Maniu în refacerea consolidării economicecerea intervenţia statului pentru reconstituirea regiunilor distruse de război şi recunoaşterea păgubiţilor de război *„dreptu de a pretinde de la stat rebonificarea daunelor cauzate de război"*.

Din punctul de vedere financiar se prevedea revizuireaaverilor făcute în timpul războiului, impozitul progresiv pe venit,urmărirea şi confiscarea averilor făcute prin fraudă şi abuz,scutiorea de impozit a minimului de existenţă, reforma BănciiNaţionale şi altele.

Programul de ocrotire socială preconiza crearea, organizarea şi consolidarea unor instituţii sociale care să aibă ca scopdezvoltarea şi prosperarea tuturor păturilor sociale şi reglementarea muncii pe principii fundamentale democratice asemănătoare cu cele din ţările democrat occidentale. Se propunea raportul dintre patron şi muncitor prin arbitrajul ca singurul mijloc de judecare a diferendelor ivite şi echilibrarea dintre capital şi muncă cu participarea muncitorului la beneficii în conformitate cu munca ce o presta şi priceperea de care da dovadă.

Din punct de vedere moral se accentua extinderea şi diversificarea învăţământului, iar fiecărui cetăţean i se recunoştea deplina libertate de conştiinţă subliniindu-se o deplină autonomie a confesiunilor, aici statul rezervându-şi dreptul la supraveghere şi confirmare a organelor conducătoare bisericeşti.

Iuliu Maniu a căutat să armonizeze politica României cupolitica marilor democraţii occidentale urmărind să promoveze bunele raporturi cu marii noştri aliaţi, susţinând că diferendeledintre popoare trebuiesc rezolyate numai pe cale paşnică, prinsupunerea lor judecăţii Societăţii Naţiunilor.

După dizolvarea Consiliului Dirigent, pe 4 aprilie 1920 s-aînceput întrepătrunderea vieţii politice de pe cele două versante aleCarpaţilor cu partidele politice, cu moravurile lor şi cu luptaconcurentă spre putere. Cu calmul lui proverbial, Iuliu Maniu aasistat şi a privit la asaltul Patidului Naţional Liberal, în Ardeal, lasimplele improvizaţii în organizaţiile judeţene şi mai ales laatragerea unei clientele politice prin crearea de sucursale ale Băncii Româneşti.

A asistat şi la încercările de fuziune între cele două partide dorite de unii prieteni din anturajul lui. l-a lăsat să se agite, să viseze, dar atât. Ruptura s-a produs în 1922 pentru doi senatori pe care liberalii îi cereau în plus, în Transilvania.

În 1920 toată lumea îşi dăduse seama că Iuliu Maniu era singura personalitate din Transilvania care putea să polarizezemasele. Era clar că lupta politică se dădea între Ionel Brătianu şi Iuliu Maniu. Faptele au dovedit-o. Ionel Brătianu era abil şi puternic, reuşind să „doboare" în lupta politică o serie de oameni de prestigiu ca: Titu Maiorescu, Petre Carp, Vasile Lascăr, generalul Alexandru Averescu, Constantin Stere, Take lonescu, Nicolae Lupu, Nicolae lorga, Constantin Argentoianu, Toma Stelian... dar numai pe „şi mai abilul" Iuliu Maniu n-a reuşit să-l clintească, fiindcă Maniu nu era de vânzare, nu avea preţ.

La orizontul vieţii politice se ivise Partidul Ţărănesc ieşit dintranşeele Mărăşeştiului sub flamura lui Ion Mihalache acoperit de„pelerina lui Mihai Viteazul". Acest autentic reprezentant al ţărănimiiînsetate de pământ şi dreptate va conduce cămăşile albe sprecâştigarea drepturilor sugrumate şi le va striga durerile nu numai înparlament dar şi de pe banca ministerială. El a făcut să amuţească pe Ionel Brătianu la auzul frazelor izvorâte din adâncul suferinţei ţărăneşti revărsându-se ca sudoarea muncii lor peste parlamentul rămas şi el mut în faţa expunerii simple şi sincere presărate cu imagini şi comparaţii cunn numai Ion Mihalache ştia să facă.

Învăţătorul de la Topoloveni a rezistat tuturor tentaţiilor ce-idădeau târcoale şi nu s-a lăsat sedus nici de seducătoareleperspective fluturate de I. G. Duca. în permanenţă a fost înopoziţie căutând să-şi consolideze partidul. Prin dârzenia ce-lcaracteriza, Ion Mihalache se impusese ca o autoritate politică, fapt ce nu a trecut neobservat de transilvăneni şi mai cu seamă de Iuliu Maniu.

Ion Mihalache a reuşit astfel să-şi atragă alături de ţărănişti din Basarabia şi pe cei din Moldova consolidând poziţiaţărănească în opoziţia ce se înjghebase împotriva Partidului Liberal, împotriva ostilităţii oligarhiei liberale.

Alături de Iuliu Maniu, Ion Mihalache a fost cel de-al doilea om politic din România Mare care a avut curajul să-l înfrunte pe„teribilul" Ionel Brătianu, dictatorul politicii la acea vreme care aameninţat adversarii politici cu Mărăşeştii interni. Ion Mihalache a fost singurul om politic care a avut curajul să-i răspundă prin renumitele declaraţii de la Craiova, în 1925, şi să-l facă să tacă pe versatul liberal.

Cei doi piloni ai democraţiei şi adversari ai sistemului autoritar liberal, Iuliu Maniu şi Ion Mihalache, s-au atras reciproc după multetatonări şi observaţii şi au pus bazele celui mai solid partid, care după 26 octombrie 1926, va deveni apărătorul drepturilor româneşti în faţa tendinţelor totalitare care se vor dezlănţui cu o deosebită vigoare.

Iuliu Maniu va fi preşedintele partidului, iar Ion Mihalachevicepreşedinte.

Politica de destabilizare a României după Marea Unireprin agenţii comunişti

Unirea României s-a făcut cu duşmani la apus (imperiulaustro-ungar), cu duşmani la răsărit (armatele bolşevice, foste aliate) şi cu infiltraţii comunişti în Transilvania, Bucovina, Basarabia şi vechiul Regat, urmărind prin acte de teroare şi manifestaţiile duşmănoase-ale unei infime minorităţi, să perturbeze procesul de redresare naţională ce se începuse după încheierea păcii.

Elementele perturbante, de numărul zecilor, s-au recrutat dinrândurile unor străini de ţară şi ceva zişi socialişti, iar gruparea lor a fost anunţată de Cristian Rakovski în primul congres alCominterului din 1919. Atunci, folosind munciuna, a anunţat căPartidul Socialist din

România s-a transformat în partid comunist.Libertăţile constituţionale româneşti permiteau funcţionarea şi aformaţiunilor ce-şi propuneau răsturnarea ordinei sociale.

Atunci, la congresul de la Harkov, din 1919, acelaşiRakovski, care împreună cu Bela Khun, instalase teroarea laBudapesta, din dispoziţia lui Lenin, a acuzat de oportunism pe social democraţii care participaseră la Unirea României (Gh. Grigorovici, Ion Flueraş, losif Jumanca) şi după arestarea lui Iuliu Maniu au fost şi ei exterminaţi prin închisorile comuniste.

Comitetul Internaţionalei a lll-a i-a acuzat pe social democraţii din România de oportunism pentru că purtau discuţii cu partideleautohtone făcându-i chiar trădători, deoarece se împotriveaumişcării clandestine în vederea pregătirii revoluţiei din România. Li se imputa social democraţilor români că nu cer restituireaBasarabiei către Rusia.

Întâlnirile şi congresele comuniste în URSS, mai ales, se ţineau destul de des şi la ele au participat şi români social-democraţi câştigaţi de comunişti, unii infiltraţi din ţară. Printre participanţi se numărau: Lucreţiu Pătrăşcanu, Ana Pauker, Gheorghe Cristescu (închis şi el de tovarăşii lui după 1948), Elek Koblos, Al. Crişan, A. Dobrogeanu-Gherea, Ecaterina Arbore, H. Steinberg... Românilor participanţi la discuţii li s-a cerut ca în documentele partidului comunist din România să se popularizeze problema autodeterminării, accentuându-se chiar asupra dezmembrării unor provincii din statul român făurit cu atâta suferinţă şi jertfe.

Menţionarea acestui aspect are scopul de a demonstra reauacredinţă a comuniştilor şi minciuna permanentă în activitatea lor.Aruncând o privire asupra actului de trimitere în judecată aconducerii Partidului Naţional Ţărănesc din noiembrie 1947,constatăm că Maniu este acuzat de lupta de autodeterminare şi de*„trădarea intereselor naţionale cele mai vitale ale poporului român"*,în 1918, tocmai de ministrul de Justiţie din România, LucreţiuPătrăşcanu, care fusese de faţă când Stalin Ie-a dat directiva în 1923 ca să popularizeze problema autodeterminării în vedereadezmembrării României. Şi tot sub Stalin şi sub aprobarea lui va fiîmpuşcat Pătrăşcanu, după 30 de ani, de data aceasta înRomânia, nu ca ceilalţi trădători executaţi în Rusia în perioada 1937-38.

După ce V. I. Lenin în eseul intitulat „Imperialismul, stadiul celmai înalt al capitalismului" socotea România, după Unirea din 1918, printre statele imperialiste din Europa (fiind un stat tipic format din mai multe naţiuni), iar în Conferinţa Federaţiei comuniste balcanice de la Berlin, din 1924 s-a pus direct în discuţie dezmembrarea României.

După moartea lui Lenin, Stalin însărcinase pe comuniştii din secţia română să treacă la subminarea statului român din interior, în timp ce el, prin partidul comunist din exterior, a pregătit o serie de treceri clandestine a unor terorişti ca să provoace răscoale.

În rezoluţiile celui de al V-lea Congres al Cominformului,partidul comunist român din exterior, în rezoluţia *„Desprechestiunile naţionale în Europa centrală fi în Balcani",* acceptasemenţinerea următoarelor: *„După Pacea de la Versailles au apărut (...) noi state mici imperialiste: Polonia, Cehoslovacia, Iugoslavia,România, întemeiate pe anexarea de teritorii considerabilepopulate cu alte naţionalităţi si constituind focare de oprimarenaţională si reacţiune socială",* cerându-se separarea popoarelorasuprite din aceste ţări.

În paragraful II al acestei rezoluţii, la Chestiunea ucraineană,se precizau sarcini partidelor comuniste din Polonia,Cehoslovacia, România, de a sprijini constituirea unei republicisovietice muncitoreşti şi ţărăneşti, prin includerea în graniţele noului stat a teritoriilor statelor menţionate mai sus.

Chestiunea maghiară, din capitolul VIII al rezoluţiei preciza:„Congresul apreciază că este indispensabil să se întărească activitatea comunistă printre ungurii din regiunile anexate deRomânia, Cehoslovacia şi Iugoslavia. Partidele comuniste dinaceste ţări trebuie să revendice pentru ei dreptul de a dispune de ei înşişi, până la, şi inclusiv, separarea lor de statele care le-au anexat..."

Şi pentru că era vizat tot teritoriul României, prefigurândînţelegerea Hitler-Stalin (23 august 1939) şi cotropirea teritoriilorromâneşti din 1940, la capitolul IX al sus-zisei rezoluţii „ProblemaTransilvaniei şi Dobrogei", se indica: „Congresul aprobă punerea de către Partidul comunist din România a lozincilor separării statale a Transilvaniei şi Dobrogei din componenţa României, în regiuniindependente...".

Acestea nu au rămas simple indicaţii ci s-au transformat înacţiuni concrete urmărindu-se provocarea de revolte şi chiaratentate de către agenţii comunişti infiltraţi în România şi care cuconcursul agenţilor comunişti interni (puţini la număr) plătiţi deinternaţionala comunistă, urmăreau să servească scopurileexpansioniste al U.R.S.S.-ului care de secole era preocupată, sub tot felul de pretexte mincinoase, să cucerească PeninsulaBalcanică, pentru a-şi croi drum la Marea Mediterană prin Bosfor şi Dardanele.

În calea lor aveau ca obstacol România, iar după 1944 peManiu. De aceea au inventat şi acuzat pe Iuliu Maniu, de tot ce aveau ei de gând să facă pentru a dărâma stavila de neclintit.

Şi pentru atingerea acestui scop şi-au găsit iude nu numai printre mercenarii pregătiţi în şcolile teroriste şi de dezinformare ale KGB-ului, dar şi printre românii din România.

Politica externă a lui Iuliu Maniu

Preşedintele Partidului Naţional, Iuliu Maniu, a urmărit şimilitat în politica externă pentru participarea României în cadrulorganizaţiei Societăţii Naţiunilor, preconizată în punctul 14 din„Declaraţia preşedintelui american Wilson" prin care se spunea în ianuarie 1918 că o asociaţie generală a naţiunilor trebuie creată înscopul garantării mutuale a independenţei politice şi integrităţiiteritoriale atât a statelor mari, cât şi a statelor mici. PactulSocietăţii naţiunilor a făcut parte integrantă din tratatele de la Paris şi la 16 ianuarie 1920 a avut loc prima reuniune a Consiliului celor 44 de state constitutive a Societăţii Naţiunilor, din care făcea parte şi România.

Iuliu Maniu a urmărit să armonizeze politica Ţării Româneşti cu politica marilor democraţii occidentale şi să promoveze bunele raporturi cu marii noştri aliaţi.

România intrase încă din 1920/21 într-o alianţă regională de state, cunoscută sub numele de „Mica înţelegere" şi care urmărea statu-quoul după Pacea de la Paris prin apărarea graniţelor. Caracterul era evident politico-militar influenţat de politica puterilor occidentale şi îndreptat împotriva pericolului rusesc şi german. Viabilitatea acestui pact va fi până la declararea celui de al doilea război mondial.

În contextul politicii europene, asistăm, în 1926, şi la crearea unui pact germano-sovietic ieşit din orchestrarea ministrului de externe sovietic Litvinov. Pe parcurs vom asista la manevrele acestui diplomat care va trata şi cu Franţa după 1932 reuşind să încheie pactul din 21 IX 1932 care a avut drept consecinţe: ieşirea Germaniei şi intrarea U.R.S.S.-ului în Societatea Naţiunilor, urmată de dublul asasinat, Louis Barthou (Franţa) şi regele Alexandru (Iugoslavia).

Guvernul prezidat de Iuliu Maniu vine la putere pe 10 noiembrie 1928 în preziua declanşării crizei economicemondiale care va zgudui omenirea circa 4 ani. Şi în aceastăperioadă s-a ocupat de punerea în aplicare a numeroaselor legi şi mai ales cu caracter economico-social, dar n-a neglijat niciperspectiva politicii externe.

Iată cum prezintă Maniu această preocupare:

„De *aceea din primul moment am fost de părere că realizându-se înfiinţarea Statelor naţionale Sud-Est Europene, ele vor trebui să înfăptuiască în scurtă vreme o puternică Confederaţiune Sud-Est Europeană cu scopul de a forma o forţă comună si de a crea unteritoriu economic unitar, păstrându-şi fiecare statsuveranitatea sa, pentru a-şi asigura desfacerea produselor lor în mod raţional. Mânat de convingerea acestei inexorabile necesităţi, în primăvara anului 1924, într-o conferinţă ţinută la Institutul social, am spus:*

«Cred, din tot sufletul meu, că numai întronând în ţara noastră un sistem de legalitate, moralitate şi de libertate pentru toţi, ea va putea să dăinuiască. Cred, nestrămutat, că idealul naţional, prin întregirea între hotarele de astăzi, nu este încă împlinit. Vai de naţiunea care nu este în stare să-fi fixeze noi fi noi ţinte nobile,idealuri măreţe, tot mai desăvârşite, demne de frământări, de lupte, de jertfe şi de martiri. Viitorul este al unităţilor mari sociale fi economice, fie că ele se numesc State, Confederaţiuni, în materie politică, cooperative sau întovărăfii, în materia economică.

Statul român, mai curând sau mai târziu va trebui să facă parte din o astfel de unitate mare fi rolul lui în această perspectivă va depinde de modul cum a ştiut să se organizeze şi să se conducă până-n momentul acelei noi fi mari prefaceri. De la destoinicia sa de azi şi de la măsura în care va putea să-şi câştige autoritatea fi prestigiul, încrederea fi respectul vecinilor săi fi ai lumii civilizate în viitor, va depinde dacă Statul român va fi un obiect de târguiala, ori un factor hotărâtor, dacă va fi un centru al formaţiunii grandioase ce va veni, ori îşi va târî viaţa umilită - dacă o va mai avea - de pe o zi pe alta, din graţia altora fi servind pe alţii.

Cred, şi trebuie să creadă întreg neamul românesc, în măreaţa chemare a poporului românesc de a deveni în aceste părţi ale lumii, de-a lungul Dunării şi la Marea Neagră, centrul de gravitaţiune al unei formaţiuni puternice, mondiale, compusă din State fi popoare libere, în stare să-şi asigure existenţa lor naţională fi având forţe de a contribui la progresul culturii, ordinei şi propăşirii veşnic ascendente al civilizaţiei omeneşti...»".

Consecvent acestui principiu, Iuliu Maniu imediat dupăpreluarea puterii, s-a întâlnit cu un alt ctitor al Statului vecin,Polonia. Legaţi de destinul istoric, să scoată din robie ţările lor, lainterval de 10 zile, în acelaşi an 1918, Iuliu Maniu şi marşşalul losifPilsudsky au discutat, la

sfârşitul anului 1928, planul Confe-deraţiunii Sud-Est Europene, Maniu bucurându-se de simpatia şi atenţia vecinului polonez.

România ducea o politică de apropiere faţă de Polonia. în 1926 reînnoise alianţa militară cu această ţară, fapt ce nu era bine privit de către URSS, iar acum Maniu încerca să se apropie de Polonia şi pe alte planuri.

Problema româno-rusă pe chestiunea Basarabiei era vie, cu toate că prin protocolul din 1920 Franţa şi Anglia recunoscuseră autodeterminarea şi revenirea Basarabiei în sânul României. înschimb, Japonia şi Italia nu ratificaseră protocolul.

Pe 10 iunie 1926, Aristide Briand şi Diamandi (ministrul României la Paris) semnaseră tratatul de alianţă franco-român, încondiţiile în care preşedintele Raymond Poincare promisese acest lucru. Doar URSS era nemulţumită - tratatul încheiat confirma Basarabia ca pământ românesc - şi printr-o notă anunţa că aceasta putea conduce la- o ruptură a relaţiilor între Paris şi Moscova. în acest timp, România purta discuţii şi cu Italia în vederea încheierii unui tratat.

Anul 1926 fusese un an politic foarte agitat, mai ales princererea Germaniei de a fi primită în Societatea Naţiunilor. Fuseseră discuţii furtunoase, Brazilia se retrăsese şi până la urmă tot Briand a reuşit să pună lucrurile la punct. într-un discurs fulminant, în care arătase că în timp ce pământurile sunt încăîmbibate de sânge şi când popoarele care se înfruntaseră atât decrâncen erau pe cale să se întâlnească într-o adunare paşnică pentru a conlucra la desăvârşirea păcii, Briand se întreba cum este posibil să se pună obstacole? Şi încheia: „înapoi cu armele, cu mitralierele, cu tunurile şi să lăsăm loc discuţiilor, arbitrajului şi păcii".

Iuliu Maniu, o dată venit la putere, a căutat pe planul politiciiexterne să-facă politica ţării, nu una de partid. Această politică voia s-o continue şi s-o completeze în interesul integrării României în politica europeană. în declaraţia făcută după depunerea jurământului, Maniu a precizat:

„... Vom menţine şi vom întări alianţele existente, vom păstra şi vom cultiva legăturile de amiciţie actuale şi vom căuta a stabili relapuni de bună vecinătate cu statele dimprejur şi relaţii normale cu toate statele. Vom uita ceea ce ne-a despărţit în trecut şi vom ţine seama numai de ceea ce trebuie să ne unească în interesul păcii şi al propăşirii omenirii. Politica externă fiind o politică esenţialmente o politică de pace, România îşi pune speranţele cele mai bune în Liga Naţiunilor."

Şi, într-adevăr, primul act săvârşit de diplomaţii naţional ţărănişti a fost aderarea la pactul *„Briand-Kellogg"* semnat de 15 state la Paris pe data de 27 august 1928 şi prin care se prevedea:

„Marile puteri declară solemn în numele popoarelor că vor condamna recurgerea la război ca mijloc de a rezolva diferendele internaţionale... că reglementarea tuturor diferendelor sau conflictelor, indiferent de orice origine ar fi şi care ar izbucni între ele, vor fi rezolvate numai prin mijloace paşnice...".

Ministrul de externe, G. G. Mironescu, după indicaţiile PNŢ-ului, a semnat pe 9 februarie 1929 „Protocolul de laMoscova" în care URSS, România, Polonia, Estonia, Letonia şiLituania se angajau să-şi rezolve diferendele pe cale paşnică.Iniţiativa a fost susţinută de toate partidele.

După semnarea acestui protocol, în februarie 1929,Preşedintele Consiliului de Miniştri s-a întreţinut cu Graig (ministrul ambasador al Angliei) şi cu Gabriel Puaux (ministru ambasador alFranţei) împreună cu ministrul de externe român, asupra uneiacţiuni pe care intenţiona s-o inaugureze în vederea realizării uneiConfederaţii Economice Sud-Est Europene. Ministrul Franţei îşinota: *„Iuliu Maniu m-a convins repede că iubea Franţa evocândfigurile mareşalului Franchet d'Esperey şi a generalului Berthelot...era până în măduva oaselor un democrat ataşat unui ideal delibertate, nepunând nimic deasupra binelui public, al cărui simplu slujitor se socotea...*".

Cele două ţări au dat răspunsuri favorabile, încurajându-l pe Iuliu Maniu în planurile pe care şi le propunea.

În cadrul Conferinţei Micii înţelegeri din 21 mai 1929 s-aîncheiat „Actul general de conciliaţie, de arbitraj şi de reglementarejuridică", socotit ca o nouă contribuţie în domeniul pacificării şiconsolidării organizaţiei regionale. Începându-se agitaţia revizionistă, şefii Marilor State Majore ale ţărilor din Mica înţelegere au întocmit un plan de apărare militară în cazul în care Cehoslovacia ar fi atacată de Ungaria singură sau împreună cu Germania.

Urmarea vizitei mareşalului Iosif Pilsudski şi discuţiilor purtate cu Iuliu Maniu, în cursul lunii octombrie a sosit în România ministrul de externe polonez şi s-a semnat la Bucureşti „Tratatul deconciliaţiune şi arbitraj" prin care cele două ţări se supuneauprocedurii hotărâte de Societatea Naţiunilor în caz de neînţelegeri. S-a mers şi mai departe cu strângerea relaţiilor între cele două ţări, încât, pe 27 martie 1931, la Geneva s-a semnat între Polonia şi România „Tratatul

de garanţie" prin care îşi lua îndatorirea de a respecta şi menţine integritatea lor teritorială actuală şi independenţa politică în chip reciproc, în cazul în care s-ar vedea atacate fără provocare, dându-şi imediat ajutor şi sprijin.

Acest tratat era prelungirea celui din 1926 şi automat seprelungea în viitor dacă nu se da un preaviz cu un an înainte deexpirare.

Datorită crizei economice mondiale, Iuliu Maniu s-a gândit săacţioneze pe plan internaţional şi iată ce a făcut (citat din IuliuManiu):

„Am şi ajuns de acord asupra unui plan de procedare, care deocamdată vrea să se mărginească la acţiuni de informapuni diplomatice fi la o propagandă ştiinţifică, socială si economică în opinia publică a tuturor statelor interesate. în scurtă vreme însă lucrurile s-au precipitat în aşa măsură încât n-a mai fost nevoie de această acţiune. S-au produs două evenimente de o extremă importanţă: publicarea Memorandum-ului d-lui Briand despre Confederaţiunea Statelor Europene si eruperea crizei economice în Europa, care a pus în discuţia oficială a statelor marea problemă aConfederaţiunii şi a necesităţii inexorabile a unei înţelegeri economice între Statele Sud-Est Europene şi în general între Statele agrare. Sub impresiunea acestei necesităţi s-au produs: Conferinţa vamală de la Geneva (ianuarie 1930), înţelegerea economică a Miniştrilor de externe ai Micii Antante (ţinută în Cehoslovacia), Conferinţa delegaţilor din Iugoslavia, din Ungaria şi din România (tot în 1930 la Bucureşti).

La scurt timp după asta, are loc Conferinţa Agrară de la Varşovia, la care în afară de statele susmenţionate iau parte: Bulgaria, Cehoslovacia, Letonia şi Estonia. La 24 octombrie 1930 s-au întrunit la Belgrad experţii exportului de cereale din Ungaria, Iugoslavia, Polonia, Bulgaria şi România, iar în noiembrie 1930 s-aîntrunit Conferinţa economică de la Geneva şi mai târziu Conferinţa grâului de la Roma.

Toate acestea s-au ocupat de criza statelor agrare şi au găsit soluţii pentru asanarea ei. Aceste conferinţe în concluziunile lor nu s-au fixat asupra ideii unei confederaţiuni economice propriu-zise a statelor respective, ci s-au mărginit la precizarea unor puncte privitoare la un sistem preferenţial şi de contingentare, o foarte importantă colaborare a guvernului nostru şi în special a d-lui Madgearu. în această stare de lucruri am părăsit Preşedenţia Consiliului de Miniştri...

împrejurarea că între timp s-a ivit prin surprindere acţiunea Germaniei pentru realizarea Anschluss-ului cu Austria mi-a dat bun prilej, în primăvara anului 1931, să arăt domnilor Briand

şi Tardieu, pe atunci Miniştrii activi, domnului Barthou, actualul ministru de externe, domnilor Chautemps şi Loucheur şi mai multor conducători ai vieţii politice din Franţa, efecteleprejudicioase pe care le-ar putea avea Anschluss-ul în ceea ce priveşte România şi politica internaţională în Centrul şi în Sud-Estul Europei, şi de a ne arăta convingerea că este o profundă greşeală din partea Marilor Puteri de a lua o atitudine pur negativă faţă de Austria, ci este necesar să se inaugureze neîntârziat o acţiune pozitivă pentru salvarea economică şi financiară a Austriei, care nu mai poate rezista greutăţilor imense.

Am arătat că în special Franţa trebuie să ia imediat iniţiativa în privinţa aceasta. Am fost determinat în această direcţie şi de faptul că în timp de două luni, cât am stat la Viena, mi-am câştigat impresia hotărâtă că industriaşii, agricultorii, profesioniştii şi mare parte aintelectualilor din Austria nu erau aderenţii Anschluss-ului. Am arătat mai departe că, în afară de Austria toate statele din Sud-Estul Europei şi în special cele agrare, împreună cu Ungaria, vor ajunge din ce în ce mai mult în situaţiuni insuportabile economice şi financiare, subpovara cărora se vor găsi în imposibilitatea de a satisface îndatoririle lor financiare interne şi externe şi vor fi expuse la grave nelinişti interne.

Ca soluţie practică, am susţinut ideea Confederaţiei Economice Sud-Est Europene sau deocamdată a statelor din bazinul Dunării. Am putut constata cu satisfacţie că propunerile mele au găsit apreciere şi aprobare.

Ştiind însă foarte bine că o Confederaţie a Statelor Sud-Est Europene şi a Statelor Dunărene nu se poate face şi nu trebuieşte făcută fără asentimentul şi colaborarea activă a Italiei şi în urma unei sugestiuni primite prin d-l Madgearu, care se afla la Conferinţagrâului la Roma, m-am hotărât să plec de la Paris la Roma, pentru a cerceta pe d-l Musolini, a-i arăta vederile partidului nostru şi a-i câştiga eventual colaborarea în realizarea acestei idei în oarecare formă, în drum spre Roma, am fost surprins de ştirea căguvernul Mironescu, pe neaşteptate, a demisionat şi că sunt reclamat acasă.

Astfel, a trebuit să ia sfârşit acţiunea mea concretă pentru realizarea unei Confederaţiuni Sud-Est Europene sau Dunărene".

Situaţia din ţară s-a degradat din cauza numirii unui guvernpersonal al regelui Carol II, sub conducerea lui Iorga-Argentoianu, care a făcut numai greşeli pe plan extern dar şi pe plan intern, mergând până acolo încât funcţionarii publici nu au fost plătiţi timp de nouă luni. Prima încercare a regelui de a guverna fără partide, ci prin aşa zise coaliţii hibride a eşuat,

făcându-l până şi pe Argentoianu să ajungă la concluzia: „... că nu se poate clădi nimic I serios numai pe sprijinul coroanei" deşi acceptase punctul de vedere al acesteia de a conduce fără consultări politice şi fără negocieri spre a dovedi că este posibilă închiderea gurii partidelor politice. Experienţă dăunătoare pentru ţară, şi, spre nenorocire, Carol II nu a învăţat nimic, fiind preocupat de acum înainte numai, de această idee, de a găsi oameni care să accepte jugul lui.

Pe plan extern în această perioadă s-au început discuţii la Riga pentru încheierea unei înţelegeri româno-ruse pe chestiuneaneagresiunii, fără rezultat însă, deoarece ambasadorultomoniakov, diplomatul rus voia să se menţioneze cel puţin înpreambulul acordului că problema Basarabiei nu va fi luată îndiscuţie. România nu a fost de acord socotind rezolvată problemabasarabiei prin plebiscitul din 1918. Problema înfiinţării înţelegerii economice a statelor dunărene, evidenţiată după cum am văzut de Iuliu Maniu, a fost inclusă în jplanul Tardieu, preşedintele Consiliului de Miniştri al Franţei, dar a împotrivirea Italiei şi Germaniei.

Iuliu Maniu, readus la guvern în 20 octombrie 1932, relatează astfel:

„*... Greutăţile imense ale tuturor statelor agrare şi în special ale celor din bazinul Dunării, au dăinuit mai departe şi Statele interesate au continuat opera lor de* a *găsi o soluţie oarecare... Ca urmare a acestei năzuinţi* s-*a convocat şi s-a ţinut conferinţa de la Stresa şi pe urmă Conferinţa Mondială de la Londra, care însă nuau putut avea alte rezultate decât stabilirea la Conferinţa de la Stresa, a unor principii şi directive foarte interesante, foarte utile, fără posibilitea însă de a putea fi puse până acum în aplicare. Drept urmare, criza economico-financiară în întreg Sud-Estul Europei continuă, simţind cu toţii, zi de zi, efectele ei sociale sieconomice dezastruoase.*

Venind a doua oară la guvern în 1932, toamna, m-*am decis a relua firul acţiunii pentru realizarea Confederaţiunii Economice. în acest scop am plănuit să* iau *contact, în cel mai scurt timp posibil cu statele interesate şi cu Guvernul Italiei. în vederea acestui plan,* am *fost de acord cu d-l Titulescu, care m-a onorat cu colaborarea sa atât de preţioasă ca Ministru de externe, ca acţiunea Micii înţelegeri să fie lipsită de orice nuanţă, cât de palidă, de ascunziş contra Italiei şi Conferinţa Micii înţelegeri de la Belgrad să aibă timbrul unor cât maibune sentimente faţă de Italia, ceea ce s-a şi întâmplat.*

Tot în vederea acestui scop am plănuit ca guvernul prezidat de mine, în timpul cel mai apropiat, să ia contact personal la Roma, fie prin d-l Titulescu, fie prin mine, cu şeful Guvernului italian. Nu am realizat acest plan, fiindcă, în ianuarie 1933, am fost nevoit din nou să mă retrag de la Preşedenţia Consiliului, iarrealizarea lui ulterioară a fost îngreuiată de alte evenimente survenite nu din vina noastră..."

În guvernarea naţional ţărănistă, în ceea ce priveşte politica externă, Iuliu Maniu şi-a urmat drumul drept, de la începutul vieţii lui de a lupta alături de Puterile care au susţinut eliberarea de sub sistemul asupritor al imperialismului austro-ungar. A continuat după întregirea ţării să rămână alături de democraţiile occidentale şi a militat la guvernare pentru constituirea de confederaţiuni de State în care fiecare naţiune să-şi păstreze independenţa. Guvernul condus de el a dus tratative cu toate ţările din Centrul şi din Sud-Estul Europei, referitor la tot felul de probleme legate de dezvoltarea economico-socială şi împotriva celor ce urmăreau agresiune şi revizuirea frontierelor.

Politica sănătoasă, conformă cu interesele poporului român, după guvernarea lui a început să fie alterată de Statele ce s-au dovedit agresoare în scopul schimbării orânduirii existente şi care, şi-au găsit discipoli în sânul politicienilor români. Alţii s-au aruncat în jocul dictaturii personale începută de regele Carol II, joc de destrămare şi care a dus ţara la dezastru. După plecarea lui Iuliu Maniu de la guvernare au început şi pe plan internaţional ciocniri i de interese în care oameni politici au fost asasinaţi, ţări agresate şi state dezmembrate sub *„lozinci"* demagogice de crearea unor noi ordini în omenire, sub imperiul forţelor nimicitoare.

Cea mai mare operă naţională de după război

Dacă Iuliu Maniu s-a înscris în istoria poporului român caartizan minuţios al politicii externe şi al instaurării democraţiei, IonMihalache a rămas arhitectul politicii interne şi al imprimăriidreptăţii sociale peste durerile îngrămădite de veacuri în sufletul Iţăranului român. Această simbioză, dintre cele doua feluri de viaţă ale aceluiaşi popor, despărţit de vitregia vremurilor s-a împlinit în Partidul Naţional-Ţărănesc, botezat cu sângele nevinovat din tranşeele şi revoluţiile social-naţionale. Asupra genezei acestei opere durabile, Ion Mihalache spunea la „Arenele Romane" pe 31 mai 1936, în faţa a 150 000 de cămăşi albe:

„Ramura ardeleană, vechiul partid naţional, a luat forma sa de organism politic conştient de sine şi de rolul său, pe Câmpia Libertăţii, primind botezul de sânge al revoluţiei lui Avram Iancu după ce ţărănimea iobagă ardeleană încercase emanciparea ei naţională, sub forma de răscoale, cu cincizeci de ani mai înainte, sub Horia, Cloşca şi Crişan.

Partidul ţărănesc din Vechiul Regat a luat naştere în pântecele transeelor războiului de întregire. Primele sale începuturi - societăţi de demobilizaţi întorşi la vatră cu conştiinţa forţei şi rostului lor în noua ţară - dibuiau numai forme de viaţă politică.

Partidul ţărănesc din Basarabia şi Bucovina se născuseră în timpul revoluţiilor care declaraseră unirea cu Patria Mumă.

România Mare nu putea rămâne opera rezoluţiilor şi declaraţiilor înaltelor foruri oficiale. Trebuia sărbătorită până jos nunta sufletească a poporului român adunat laolaltă, după despărţirea de veacuri. Această operă a împlinit-o partidul naţional şi ţărănesc într-un singur organism politic, expresie a noilor nădejdi frământate de masele ţărăneşti ale poporului român depretutindeni. Partidele lor luptaseră împreună în guvernul federaţiei şi în opoziţie, împotriva guvernelor liberale directe şi camuflate. Contopirea într-un singur organism era un comandament naţional. Realizarea lui a fost salutată de întreaga suflare românească, mai presus decât graniţele de partid.

Cea dintâi operă naţională, realizată prin fuziunea partidului naţional şi ţărănesc, a fost cimentarea sufletului românesc într-o unitate organică şi asigurarea unei conştiinţe naţionale unitare.

Veacuri întregi despărţiseră pe fraţi. Tradiţii, moravuri, legislaţii deosebite, stăteau în calea grabnicei lor înfrăţiri; iar stăpânirea păturilor dominante din Vechiul Regat, cu obiceiuri moştenite dintr-o lungă tradiţie de fanariotism, împiedica cimentarea sufletească.

A fost dat Partidului Naţional-Ţărănesc să spargă cel dintâi zidurile despărţitoare de suflete, şi, la flacăra unui ideal social şi naţional comun, să adune laolaltă naţiunea întreagă, reprezentată prin milioane de ţărani în frunte cu oamenii ei de încredere. Prin valorificarea politică a energiei ţărăneşti canalizată într-un organismunitar, spiritul românesc si energia naţională şi-au asigurat preponderenţa lor legitimă, în provinciile unde minorităţile favorizate de împrejurări istorice, avuseseră situaţiuni economice, culturale şi politice privilegiate.

Conştiinţa naţională şi-a destupat isvoarele adânci de la care se poate mereu adăpa viguros şi curat. Fără de această fuziune, echilibrul naţional în viaţa sufletească şi în viaţa politică a Statului român ar fi întârziat, dacă nu compromis.

Astfel importanţa politică a fuziunii celor două partide depăşeşte graniţele de partid şi îmbracă un caracter naţional istoric."

În procesul înscenat contra conducătorilor Partidului Naţional-Ţărănesc, de către URSS, prin agentura ei comunistă dinRomânia, între 29 octombrie şi 11 noiembrie 1947, în *„Actul"* detrimitere în judecată citit de col. Alexandru Georgescu (primulprocuror al Tribunalului militar Bucureşti) se spunea:

„Zilele cele mai întunecoase din istoria României sunt legate de venirea la putere a guvernanţilor naţional-ţărănişti conduşi de Iuliu Maniu... care prin metodele de guvernare se diferenţiază foarte puţin de dictatura lui Antonescu... Prin urmare, atunci când au venit la putere, guvernanţii naţional ţărănişti au dezvăluit, prin activitatea lor, caracterul anti-naponal şi anti-democratic al partidului lui Maniu, cu toate că trecuseră 15 ani de la sfârşitul războiului... Contrar promisiunilor demagogice pe care Maniu nu se sfiise să le facă pentru a înşela poporul ca să ajungă la putere;contrar asigurărilor pe care le făcuse, în timpul opoziţiei, că va asigura libertăţile... guvernul naţional-ţărănesc a recurs la măsuri severe politice şi economice contra proletariatului din ţară în scopul restituirii împrumuturilor străine...

... De asemenea a fost PNŢ-ul ostil faţă de ţărănimea muncitoare... a fost lipsită ţărănimea de credite, a fost obligată să-şi vândă pământurile... Mihalache Ie-a aplicat principiul «selecţiei naturale» valabil celor de culoare, după cum ştim, era principiul de bază al ideologiei fasciste, plină de ură contra oamenilor... înaceastă politică economică şi financiară, Partidul Naţional-Ţărănesc a subordonat economia ţării intereselor bancare şi monopolurilor străine... Astfel s-a deschis larg porţile invaziei coloniale în ţara noastră, a capitalului străin şi a reprezentanţilor săi, care au ocupat posturile cheie de comandă în ministere şi în instituţiile economice şi financiare ale ţării. în scopul atragerii capitalului străin în ţară, guvernul naţional ţărănesc a modificat legile ţării în sensul favorabil capitalului străin şi a scăzut mult taxele vamale. România a fost transformată într-o ţară dependentă de monopolurile străine... o parte a bogăţiilor naţionale atrecut în mâinile monopolurilor străine, guvernele naţional-ţărăniste au deschis drumul dictaturii fasciste în ţara noastră...".

Lungul şir al aberaţiilor este continuat de acest colonel Georgescu, ce a fost răsplătit, după proces, cu gradul de general.

Toate aceste zise acuzaţii se făceau după invadarea ţării de trupele ruseşti, după înlocuirea siguranţei şi Ministerului de interne cu agenţi ai NKVD-ului, după ce documentele şi cărţile ce atestaudrepturile noastre istorice asupra ţinuturilor răpite, fuseseră furate sau arse, aşa cum făcuseră fasciştii, tovarăşii de pradă aicomuniştilor. Ţara fusese împânzită de Sovromuri, societăţi ceprefigurau o ţară pe drumul anexării ei, de către sora mai mare, o ţară căreia i se începuse rescrierea istoriei după normativele staliniste.

Dar până a ajunge acolo, merită să aruncăm o privire asupra celei mai prodigioase guvernări dintre cele două războaie mondiale, care a dat cele mai multe legi, cuprinzând întreaga situaţie socială, economică şi administrativă în vederea împlinirii unei dreptăţi sociale.

Merită, mai înainte de a documenta perioada, să subliniezunele păreri despre arhitectul politicii interne româneşti - IonMihalache - făcute de criticul politic Stere Diamandi, în „Gândulvremii" din 15 iunie 1934:

„(Ion Mihalache) e omul care s-a ridicat la cea mai înaltă ierarhie socială prin muncă si merit; e omul care s-a devotat trup fi suflet cauzei ţărăneşti. N-a cunoscut alte bucurii si alte dureri decât acelea ale partidului, întemeiat din iniţiativa si cu truda sa. A dovedit în acţiunea întreprinsă, perseverenţă, dârzenie, devotament, pricepere, prudenţă, curaj si îndemânare. Este unul dintre rarii oameni politici care n-are ambiţia situaţiilor personale. N-acceptă şefia decât în momentele critice pentru partid când apare ca singurul om indicat să salveze situaţia. Nu se dă însă înapoi să-şi asume răspunderea în momentele cele mai criticepentru partid... Prin tactul şi spiritul lui de abnegaţie a *reuşit să scoată partidul din multe şi grele încurcături... A contribuit mai mult ca oricare altul la crearea celui de-al doilea partid de guvernământ, lucru pe care nu l-au putut face cele mai proeminente personalităţi politice dela noi... a creat partidul de guvernământ cel mai necesar şi cel mai viabil din România... Mihalache este astăzi omul care alături de Iuliu Maniu, deţinedestinele acestui partid."*

Partidul naţional ţărănesc a venit la putere în urma falimentuluifinanciar al partidului liberal care nu putea obţine credite înstrăinătate pentru stabilizarea monetară, cu ajutorul unui mareîmprumut extern.

Naţional ţărăniştii au anunţat politica „porţilor deschise"oferind posibilitatea pătrunderii nestingherite a capitalului străin îneconomia românească.

După mari manifestaţii în toată ţara împotriva guvernului liberalcondus de Vintilă Brătianu, Iuliu Maniu a declarat ca îşi asumăîntreaga răspundere a guvernării naţional-ţărăniste.

Liberalii au fost nevoiţi să demisioneze şi Maniu a primitmandatul formării guvernului depunând jurământul pe 10 noiembrie1928 şi anunţând data alegerilor pe 12 decembrie.

Prima măsură a lui Maniu a fost ridicarea cenzurii şi a stării deasediu, pe 19 noiembrie.

Partidul Naţional-Ţărănesc a obţinut un procent de 77,76% din voturi în Camera deputaţilor (348 de deputaţi), în timp ce liberalii nu au luat decât 6,55% din voturi (13 deputaţi).

La mai puţin de un an de la marea victorie a naţional-ţărăniştilor, pe 24 octombrie 1929, a avut loc marele crah de la Bursa din New-York, care a declanşat criza mondială ce va avearepercursiuni timp de 4 ani de zile.

Guvernul a făcut un împrumut extern, pe timp de 30 de ani şi proiectul de stabilizare monetară a fost votat în unanimitate atât în Cameră, cât şi în Senat, reuşindu-se menţinerea stabilizării leului,convertibilitatea lui la bursa liberă de devize pe baza cererii şi aofertei, refacerea finanţelor publice în vederea unui echilibrufinanciar, precum şi investiţii în domeniul lucrărilor publice pentrudezvoltarea economiei naţionale.

Partidul Naţional-Ţărănesc şi-a desfăşurat activitatea în toatesectoarele vieţii contribuind cu legi de organizare şi dezvoltare.

De la început a pornit cu dezvoltarea reţelei rutiere dinRomânia pentru a asigura circulaţia rapidă a mărfurilor şiaprovizionarea în toate colţurile ţării. În 1929 s-a montat postul de radio Bucureşti. Prin legea organizării administrative a ţării s-a accentuatasupra autonomiei locale şi a descentralizării administrative,creându-se 7 directorate (regiuni); iar prin legea organizăriiministerelor, acestea au fost reduse la zece, având ca scopmicşorarea sarcinilor economice din criza plină în care se găsea şi ţara.

Organizarea învăţământului a urmărit mărirea şcolilor primare cu încă 5 000 iar al învăţătorilor cu 11 000; de asemenea, s-a accentuat asupra extinderii şcolilor industriale, de

comerţ şi a celor cu caracter agricol pentru formarea de specialişti pentru sectorul agricol (care trebuia organizat) şi în sprijinul căruia a venit cu:

- revizuirea împroprietăririlor; cu planul de reajustare asituaţiei datoriilor private, asanarea datoriilor agricole;

- legea privind cooperaţia şi înfiinţarea Oficiului Naţional alcooperaţiei şi a Băncii centrale a cooperaţiei (prin care s-a ajutatlumea satelor în plină criză, înfiinţându-se peste 5 200 băncipopulare până la sfârşitul anului 1930);

- s-au organizat: Banca agriculturii româneşti, Creditulfinanciar rural, Creditul Agricol, Creditul Agricol ipotecar...;

- s-a reorganizat Casa Rurală şi Camera Agricolă pentru aocroti interesele agricultorilor;

- legea pentru Administrarea pescăriilor şi exploatarea raţională, avându-se în vedere ameliorarea zonei inundabilecuprinzând planuri de desecări, amenajări funciare, irigaţii,dezvoltarea legumiculturii, a viticulturii, sericiculturii...;

- pentru sate s-au prevăzut de asemenea: ameliorareaterenurilor degradate, înfiinţarea silozurilor, plantarea drumurilorpublice, vânzarea pe credit a maşinilor industriale şi agricole...

Un alt capitol pentru exploatarea bunurilor statului a constat înînfiinţarea regiilor autonome pentru: C.F.R.; P.T.T., Conductepetrol, Gaz metan...

Lege pentru construcţia vagoanelor şi locomotivelor în ţară.Pentru îmbunătăţirea balanţei comerciale s-a trecut laaccentuarea exportului şi limitarea importului, înfiinţându-setotodată Oficiul central de export şi Oficiul central al exportului decereale.

Pentru protecţia ţăranilor şi muncitorilor s-au promulgat:

- Legea contra cametei, limitând abuzurile în percepereadobânzilor şi suspendarea execuţiilor silite.

- Contracte colective de muncă, prevăzându-se interzicereadenunţării contractelor în caz de grevă, îngrădind abuzurilepatronilor şi impunându-se concedii de odihnă plătite dupăvechimea în muncă.

- Legea minelor şi înfiinţarea Casei minerilor în scopulajutorării acţiunilor sociale în acest domeniu.

- Casa Autonomă pentru ocrotirea şi ajutorarea personaluluiCFR.

- Protecţia muncii indigene.

- înfiinţarea de Oficii de ocrotire sanitară în fiecare judeţ, curamificaţii mai departe spre periferie, prevăzând până şi înfiinţarea de farmacii şi băi populare la sate...

Trecându-se la reorganizarea ministerelor s-au întocmit legipentru organizarea: Justiţiei, Jandarmeriei, poliţiei, armatei cumăsuri de restructurare a tuturor sectoarelor de viaţă.

A militat pentru egalitatea tuturor cetăţenilor în faţa legiiindiferent de naţionalitate, apărându-i împotriva abuzurilor statului,ocrotind drepturile omului în faţa legilor, a susţinut afirmarea şiextinderea drepturilor şi libertăţilor politice şi cetăţeneştifundamentale. Acesta a fost obiectivul Partidului Naţional-Ţărănesc.

Guvernarea naţional-ţărănească s-a desfăşurat în contextul crizei economice mondiale care a avut repercursiuni peste tot. Şi cu toate acestea a fost recunoscută ca cea mai avansată guvernare democratică din răsăritul Europei.

Iuliu Maniu în luptă cu dictatura

Iuliu Maniu, depozitarul ideologiei partidului, a acţionattotdeauna nu ca un politician de rând stăpânit de patime şi dorinţepersonale, ci ca un adevărat om de stat preocupat numai deinteresul ţării căreia îi jurase credinţă şi devotament.

Şi nu a ezitat să-i atragă atenţia şi celui ce se încoronase fără a-şi respecta cuvântul, că poporul este singurul suveran ce investeşte şi cere să fie respectat în năzuinţele lui.

Este semnificativ, în însemnările lui Ion Mihalache, momentulhotărâtor în care Maniu a cerut fiecăruia din conducere să sepronunţe cu privire la prinţul Carol: *„Maniu a ţinut o cuvântareaproape plângând, în care arată că se împlinesc 39 de ani de când face politică fi că nu i s-a întâmplat să fie înfrânt, că el se supune, dar nu-fi ia răspunderea"*.

Despre împrejurările în care a avut loc restauraţia, Iuliu Maniu a spus că *„a fost o necesitate în scopul unei guvernări liniftite care nu se putea face în absenţa unui pretendent la Tron susţinut pe baza drepturilor sale legitime de opinia publică a întregii ţări fi că d-na Lupescu nu trebuia să se întoarcă în ţară".* în noaptea sosirii s-a înţeles cu Maniu că va intra în Regenţă, dar a doua zi a cerut lui Ion Mihalache şi Gr. lunian ca să fie rege.

Maniu, ca să legalizeze monarhia, a aranjat, cu acordulRegelui, ca pe 20 septembrie 1930 să fie încoronat la Alba Iuliaîmpreună cu Alteţa Sa Regală Principesa mamă Elena şi în acest sens a început pregătirile. Dar la începutul lui august, revenind în ţară Lupeasca, totul s-a schimbat şi regele n-a mai ţinut cont de hotărârea luată.

Regele s-a înconjurat de o camarilă condusă de PuiuDumitrescu şi Gabriel Marinescu neadmiţând schimbarea lor, fapt ce nu l-a admis Preşedintele Consiliul de Miniştri şi a dus la demisia acestuia.

De aici, văzându-se tendinţa regelui spre o guvernarepersonală prin elemente politice care să i se subordoneze, aînceput conflictul între Carol şi Maniu (care a durat până laînlăturarea regelui).

În această înfruntare, regele a recurs la manipulareaoamenilor politici împotriva lui Maniu, la ruperea unor personalităţi ale partidului lui Maniu şi la înscenări, cum a fost afacerea Scoda. însă nimic nu l-a putut clinti pe Maniu în lupta deschisă începută cutendinţele dictatoriale ale regelui.

Încă din vara anului 1932, Iuliu Maniu, în declaraţiile făcute peperioada campaniei electorale, a subliniat că *„nimic durabil nu se va putea realiza în România câtă vreme nu era lichidată camarila".*

Iuliu Maniu n-a acceptat să facă compromisuri pe spatele ţării şi de dragul regelui de a conduce nerespectând constituţia. Datorită acestui fapt a ripostat împreună cu Ion Mihalache când oamenii din camarilă, generalii Dumitrescu şi Marinescu, au trecut peste autoritatea ministrului de interne, prin declaraţii jignitoare şi nesupunere.

Faţă de manevrele Palatului care urmărea să destramepartidul prin acapararea unor fruntaşi atraşi de mirajul puterii, IuliuManiu nu s-a angajat în lupte fratricide, ci a ştiut să se retragă evitând dizidente sau rupturi, lăsând pe alţii să navigheze în apele tulburate de Lupeasca, fiindcă ea era în miezul camarilei.

Pur şi simplu Maniu şi-a dat demisia şi de la PreşedinţiaConsiliului de Miniştri şi din a Partidului retrăgându-se în aşteptare la Bădăcin, spre exasperarea multora, care-l credeau decapitat. Dar el ştia să aştepte cu folos fiindcă deşi se plimbase cu regii nu-şi pierduse simţul comun. Rămânea mereu ataşat plebei, lorga, făcând aluzie la verticalitatea lui Maniu, spune: *„nici dracul nu-i vine de hac egumenului de la Bădăcin".*

Stere Diamandi în *„Gândul vremii"* din 15 martie 1934analizându-l pe *„sfinx"* spune:

„Maniu are grijă să-si stăpânească revolta, să înăbuşe durerea ca nu cumva sub imperiul mâniei de o clipă, să cârtească cu gândul sau cu vorba împotriva a ceea ce s-a înfăptuit *după veacuri întregi de trudă, jertfe si necontenită aşteptare, Iuliu Maniu si-a făcut pe deplin datoria. Intră în caracterul lui să nu se hotărascădecât pe raţiunile conştiinţei sale. în această privinţă, este unul dintre puţinii oameni politici pentru care conştiinţa e pe primul plan al preocupărilor sale. Cum de asemenea puţini sunt oamenii politici care să vadă ca Iuliu Maniu în morala creştină factorul hotărâtor al progresului nostru naţional. Pentru d-sa, religia creştinănu înseamnă o simplă nomenclatură istorică sau o reminiscenţă pitorească din anii copilăriei, ci o forţă activă inepuizabilă şi veşnic proaspătă. De aici şi tăria* acestui om politic *ca ţinută dârză şi neinfluenţat de contingentele mărunte ale vieţii."*

Demisia lui Iuliu Maniu se producea într-un moment cândsituaţia internaţională se încurca prin venirea la putere a lui Hitler (pe 30 ianuarie, în Germania), iar pe plan intern se degrada datorită politicii nefaste a lui Carol II care făcea şi desfăcea guverne. începuse să se intensifice propaganda, atât din răsărit cât şi din apus, pe teritoriul României, provocându-se incidente din ce în ce mai grave, ce vor face să curgă sânge.

Sub guvernul Vaida Voievod asistăm la astfel de acte. El va fi şi cel căruia-i va plăcea să se mândrească cu denumirea de naş al „Gărzii de fier".

Manevrele „hidrei care s-a încuibat în jurul Palatului" (aşa eraconsiderată camarila de Iuliu Maniu), au început sase accentueze după întoarcerea lui I. G. Duca din străinătate unde îşi luaseangajamentul dizolvării Gărzii de fier, fiindcă se pronunţase pentru o alianţă cu Germania. Aşa că, actul de la 7 noiembrie 1933, prin care Duca era însărcinat cu noul guvern şi ţinerea de alegeri, nu a mai surprins pe nimeni; după cum nici dizolvarea „Gărzii de fier" din 9 decembrie 1933 n-a mai fost o surpriză.

Tragedia s-a petrecut pe 29 decembrie 1933 când, I. G.Duca, plecând de la Palat, a fost împuşcat pe peronul gării Sinaia de legionari. Aşa era asasinat un prim-ministru cu complicitatea regelui Carol II.

Tot el, Carol II, urmărea să asasineze politiceşte un alt prim-ministru, pe Iuliu Maniu, prin intermediul afacerii Skoda, dar nu afeuşit. Partidul Naţional-Ţărănesc a cerut o anchetă parlamentară care s-a format din 30 de deputaţi şi 23 de senatori, reprezentanţi ai tuturor partidelor, şi care l-au audiat pe Iuliu Maniu. în faţa acestei Comisii, Iuliu Maniu a dezvăluit toată înscenarea şi a prezentat actele originale şi pe cele falsificate. Adresându-se Comisiei,Preşedintele Iuliu Maniu a spus, printre altele, în iulie 1934:

„Domnilor, nu ştiu cine putea avea interesul să încerce un asasinat moral contra unui fost prim ministru al ţării. Eu înţeleg: oamenii politici pot fi incomozi multor persoane, se întâmplă; înţeleg ca aceşti oameni să fie trimişi pe cealaltă lume, se întâmplă, se poate explica prin interesul de stat; dar ceinteres de stat poate fi în aceea că, cu voie şi cu fals să pecetluieşti ruşinea pe seama unui stat, că a avut un prim ministru care a fost un ticălos, aceasta n-o mai înţeleg!... Pe mine nu reuşesc să mă intimideze, eu de la calea mea nu mă abat, eu de la hotărârile mele nu mă schimb, eu ce cred că este bine pentru ţară şi pentru neam, asta fac".

Maniu, prezentând situaţia, a demonstrat că s-a falsificat unproces-verbal de către primul comisar regal, colonelul Pomponiu, şi că s-au făcut intervenţii pe lângă reprezentantul firmei Scoda,Seletzki, pentru a declara în defavoarea primului-ministru sub care s-a semnat contractul cu firma Scoda. Ion Scurtu în cartea „Din viaţa politică a României (1926-1947)", la pag. 317 prezintă

situaţia reală: *„După ce a prezentat originalele, Iuliu Maniu a depus pe biroul Comisiei de anchetă parlamentară fotocopiile unor documente din care rezulta că regele Carol al ll-lea dăduse dispoziţia confidenţială pentru implicarea într-o formă oarecare a lui Maniu sau a anturajului său în afacerea Scoda. Documentele depuse erau un bilet scris de mâna lui Carol pentrucolonelul Pomponiu si un proces-verbal scris de mâna grefierului militar Ilie, în care era consemnată depoziţia lui Bruno Seletzki; în acest proces-verbal colonelul Pompoiu intercalase cu mâna lui câteva corecturi şi o adăugire de cinci rânduri. Procesul-verbal de audiere, dactilografiat cu intercalările respective, a fost semnat de Seletzki, căruia, în prealabil, i se citise originalul nefalsificat, fără ca acesta să sesizeze denaturarea (din care rezulta un indiciu asupra unor comisioane de care ar fi profitat Romulus Boilă). Originalul*

procesului-verbal falsificat de Pomponiu fusese păstrat în seifulProcuraturii militare, de unde a fost sustras, împreună cu notiţa regelui, de doi subofiţeri grefieri, si vândut cu 100 000 de lei avocatului Rappaport, apărătorul lui Seletzki în proces, care l-a predat lui Iuliu Maniu."

Guvernul comunist care, la dispoziţia Moscovei, a înscenatprocesul conducătorilor Partidului Naţional-Ţărănesc, s-a folosit şi de această falsă afacere pentru a crea „atmosferă", subliniind-o înraportul de trimitere în judecată, în felul următor:

„România a fost transformată într-o ţară dependentă de monopolurile internaţionale. Conducătorii naţional-ţărănisti au fost amestecaţi în afacerea «Skoda»..."

Urmărind falsificarea istoriei, agenţii NKVD-ului din Românіade după 1945, vor acuza, după cum vom vedea, PNŢ-ul de pregătirea drumului fascismului, pentru a masca infiltraţiilecomuniste din acea perioadă şi colaborările lor cu fasciştii, după cum vom vedea.

Sângele nevinovat începuse să curgă în Europa. După ceţăranii, şi nu numai ei, fuseseră şi erau încă seceraţi de mitralierele lui Stalin, după ce infiltraţiile comuniste se simţeau peste tot, şi-n ţara noastră de asemenea, numai la un an de la venirea lui Hitler la putere, a fost asasinat Cancelarul Austriei - Dolffuss şi la şase luni diferenţă (în acelaşi an) au fost asasinaţi şi regele Alexandru al Iugoslaviei cu Louis Barthou (Ministrul de externe francez), Albert I regele Belgiei, Kurt von Schleicher (cancelar german)...

În acelaşi an, printre sutele de asasinaţi din URSS se numără şi tovarăşul de luptă al lui Stalin, Kirov, căzut la comanda călăului.

Kominternul nu se juca. îşi exportase agenţii şi la noi, unde niexista un partid comunist, ci o secţie a Kominternului din România,având ca şef pe Eugen lacobovici, care, fiind în pericol cu descoperirea celor ce manevraseră Griviţa din 1933, a fostchemat la Moscova şi înlocuit cu Ana Pauker (cumnata lui),anunţată ca moartă (prin otrăvire) în URSS, dar, în realitate,prezentă pe plaiurile româneşti, sub numele de Măria Grigoraş, cubuletinul de populaţie nr. 34163/5732 din 15 octombrie 1934,eliberat de primăria din Piatra-Neamţ.

Fiind inapţi în munca de partid, comuniştii existau, în aceastăperioadă, în URSS, şi sub denumirea partidului comunist dinexterior. Am zis că existau atunci, fiindcă, până în 1937, Stalin a reuşit să-i lichideze, bineînţeles şi cu concursul Anei Pauker. Dar ea şi-a scăpat viaţa în temniţele româneşti, după ce trădase siguranţei legătura ce-i venise din URSS.

În iulie 1936, lotul complotiştilor comunişti, ce lucrau ladispoziţia Moscovei, a fost judecat la Craiova, iar rechizitoriul l-afăcut Comisarul Regal, colonelul magistrat Popescu P. Cetate.Printre altele a spus:

„... Avem aici în boxă unul dintre cele mai importante nuclee comuniste din ţară, în frunte cu Ana Pauker, «ambasadoarea» pentru România a Kominternului rus... Comunismul este cancerul omenirii, iar dictatura proletariatului e mai periculoasă ca despotismul antici... Care sunt rezultatele? La Kiev, Troţki, înainte de a fi mazilit, ţinea cândva un discurs. Un lucrător, Efimov, a vorbit apoi în contradictoriu. A venit la tribună cu un baston si a zis: - Acest baston vă va povesti istoria revoluţiei ruse. înainte de revoluţie ţara era guvernată de aristocraţi, pe care vi-i înfăţişează mânerul de fildeş al acestui baston. Fierul de josreprezintă pe ocnaşi. Mijlocul bastonului pe muncitori şi ţărani.Lucrătorul tăcu o clipă. învârti bastonul cu mânerul în jos.

„- Tovarăşi s-a făcut revoluţia, s-a răsturnat situaţia. Acum aristocraţii stau jos, ocnaşii sus, iar voi, muncitori şi ţărani tot unde vă găseaţi înainte! - Efimov a fost împuşcat...

E un lucru cunoscut că peste tot pământul există mişcări intense, în toate clasele sociale, care apar ca o stare de nemulţumire generală, provocate de revendicări pe care le înţelegem, dar şi de pofte şi dorinţe pe care demagogii le aţâţă spre a le specula şi pe care societatea nu le poate satisface. Trăim într-adevăr o epocă unde revoltele sunt peste tot, de război care ameninţă, de crize economice, griji politice, turburări sufleteşti, dezlănţuiri de patimi, friguri de arivism etc. însă, dintre toate aceste stări, cele mai periculoase din toată omenirea şi civilizaţia sunt: dictatura proletariatului, comunismul, bolşevismul... Mentalitatea comunistă se caracterizează peste tot, printr-o ură contra tuturor superiorităţilor, fie a bogăţiei, fie chiar a inteligenţei.

În aceste cuvinte magice: dictatura proletariatului sau dictatura maselor, toţi mediocrii şi neisprăviţii întrevăd o feudalitate nouă, unde subordonaţii să devină şefi, instituind o feudalitate nouă în profitul lor; tocmai astăzi când în evoluţia actuală a lumii, rolul capacităţii a devenit mult mai important ca altă dată. Mentalitatea şi curentele internaponaliste-comuniste încep să bată în retragere şi vor fi înfrânte de puterea inteligenţei, posedată de elita intelectuală şi morală a societăţii omeneşti. Dar, mai presus de orice, toate aceste pericole sociale vor fi dominate de forţa lucrurilor, cam e superioară acestor doctrine bolnăvicioase. Comunismul nu cunoaşte nici sentimentul social, nici al onoarei, nici pe cel moral sau patriotic.

Acestea sunt slăbiciuni burgheze. Scopul Kominternului este întronarea proletariatului, transformarea lumii într-un imperiu sovietic prin distrugerea statelor naţionale. Acest Komintern, văzândcă vechile agitaţii de care se servesc agenţii comunişti pentru a produce dezorientarea, nu duceau la rezultatul visat, au dat ordin ca aceşti agenţi să formeze un front zis «popular» intitulat antifascist, în care să trâmbiţeze lupta contra războiului şi să pozeze ca apărători ai libertăţii maselor şi în care să pătrundă sub acele măştimistificatoare de care am pomenit, spre a le răzvrăti, iar prin violenţă să schimbe actuala stare de lucruri."

În acelaşi an, 1936, Ion Mihalache, Preşedintele PartiduluiNaţional-Ţărănesc, în discursul aniversării unui deceniu de lafuziune spunea:

„... Democraţia nu înseamnă însă demagogie şi anarhie, ci utilizarea politică a forţelor sociale şi naţionale, disciplinate în cadrul intereselor de Stat şi potrivit cu noile sale cerinţe şi în ritmul vremurilor. Democraţia nu înseamnă comunism. Comunismul înseamnă dictatura minorităţii, ca si fascismul, ca sinazismul. Democraţia este prin urmare, baraj comunismului, baraj dictaturii, si albe si roşii."

Viaţa politică internă a României se degradează datorităregelui Carol II, care, încercând să-şi deschidă drumul uneidictaturi personale, şi-a găsit o unealtă docilă, capabilă de orice, înpersoana lui Gută Tătărăscu, şi, în acelaşi timp, urmăreştefărâmiţarea celor două partide, PNL şi PNŢ, şi atragerea a cât mai mulţi fruntaşi care să se alinieze politicii lui.

În ţară, în cursul anului 1934 îşi făcuse apariţia şi Gestapoul(poliţia secretă de stat a lui Hitler), având ca victimă tot sufletulpoporului român, iar patru prim-miniştri, până la sfârşitul anului1940, vor fi ciuruiţi de gloanţe: I. G. Duca, Armând Călinescu,Nicolae lorga şi generalul Gheorghe Argeşeanu. Vom fi un unicat, mai ales că alţi patru prim-miniştri vor fi exterminaţi de comunişti după ce Rusia îi va instala la putere.

Lupta pentru putere pe căi oculte devine preocupareaprincipală a multora, încurajaţi de camarila regelui.

Pe 25 februarie 1935 se înfiinţează Frontul românesc sub conducerea lui Alexandru Vaida Voievod (care vâ fi exclus dinPartidul Naţional-Ţărănesc).

La mai puţin de o lună, pe 20 martie 1935, sub denumirea de*„Partidul Totul pentru Ţară"*, reapare Garda de fier, de dataaceasta având ca preşedinte pe generalul Zizi Cantacuzino, despre care se zice că generalul L. Barthou ar fi spus: „Este *un om pe care trebuie*

să-l închizi pe timp de pace si să-l eliberezi pe timp de război". Nicolae lorga într-un comentariu scrisese că generalul, mucalit şi cinic, afirmase: *„Uitap-vă la mine! S-a suit scroafa-n copac. Adică, din ordinul căpitanului meu am devenit şeful partidului - Totul pentru Ţară."*

Politica sub ameninţare

În această nouă fază vine la rând Nicolae lorga care primeşte o scrisoare cu următorul cuprins:

„Domnule lorga, în drumul spre guvernarea României, Partidul Totul pentru Ţară nu se mai împiedică de nici o persoană, oricine să fie si oricât de sus pusă. Acţiunea d-voastră contra «Partidului Totul pentru Ţară» este îndreptată si contra Ţării, căci ţara şi-a pus nădejdea în acest partid. Pentru aeasta văconsiderăm un Trădător. Vă prevenim să vă astâmpăraţi. Contrar, echipa morţii nr. 12 din laşi îşi va îndeplini misiunea cu care a fost însărcinată, adică suprimarea D-voastră".

Echipa morţii nr. 12

Se agita la drumul mare problema naţională cu pistolul şiciomagul. Metoda naţională agresivă, explozivă, revanşardă,bazată pe ideea de rasă, îşi găsise adepţi şi-n ţara noastră, care-şi luaseră ca model gândirile străine sufletului românesc.

Ion Mihalache s-a adresat atunci, în 1936, tineretului naţional ţărănesc spunând printre altele: *„Războiul a adus în toate ţările o accentuare a ideii şi conştiinţei naţionale. Era firesc. Războiul mondial a însemnat triumful principiului naţionalităţilor; fiecarenaţiune în statul ei naţional. Este necesar, pentru afirmarea şi întărirea Statului ei naţional, o puternică afirmare a conştiinţei naţionale. Conştiinţa noastră naţională, naţionalismul nostru, nu pot fi inspirate şi imitate după naţionalismul imperialist german sau italian. Sufletul ţărănesc, nu poate dori războiul gata de a ne sfărâma hotarele şi de a ne trece prin foc şi sabie. Este de mirare că se găsesc Români care să se bucure de spiritul războit ic al Germaniei şi*

care să se inspire de la tendinţele naţionalismului german... Cu totul alta trebuie să fie direcţia naţionalismului românesc. Ea nupoate fi decât în sensul consolidării hotarelor fi al colaborării întregii suflări întru consolidarea internă a Statului românesc naţional. Nu un naţionalism distructiv, ci un naţionalism constructiv... A ridica ţărănimea printr-un întreg program de reforme, economiceşte, fiziceşte si sufleteşte, este esenţialulmijloc serios de a ridica românismul.

... Statele dominate în trecut au asuprit pe români si mai ales pe ţărani si au favorizat elemente de alte naţionalităţi. Dorim acum, sub statul românesc, egalitate si dreptate... Nu e bună o politică de ură si prigoană din partea populaţiei româneşti contrapopulaţiei minoritare, ci de angrenare a minoritarilor în politica partidelor româneşti împărţindu-se si ei în aceste partide pe baze de programe economice si sociale, în cadrul ideii Statului român... Problema evreiască nu poate fi rezolvată nici prin «Numerus valahicus», nici prin expulzarea în Madagascar cumpropune d. Cuza, fiindcă Madagascarul nu e al d-lui Cuza, ci al Franţei care nu vrea să i-l dea!... De altfel, d. Cuza a adăugat la Cameră, că e pentru expulzare dacă... vor voi şi celelalte ţări! Dar dacă nu vor voi? Nu e serioasă discuţia în acest chip. Nici prin spargerea de capete, spargere de geamuri, scandaluri continue.Toate măsurile pozitive sunt mai bune: a înarma populaţia românească cu virtuţi constructive, statul stându-i în ajutor.

La Borşa - târguşor evreiesc din Maramureş -antisemiţii au aplicat «naţionalismul» lor distructiv: au dat foc satului, acum câţiva ani, şi a ars până-n temelii. Au ars casele, dar populaţia evreiască a rămas înstărită şi cu case de zid ca la oraşe, refăcute din subscripţiaevreilor din toată lumea.

În satul vecin, Vişeul de Sus, am aplicat noi naţionalismul constructiv. Pădurile statului erau devastate de firmele evreieşti... După o cercetare a mea la faţa locului, am introdus exploatarea în Regie de stat, cu ţărani maramureşeni.Poftiţi acum pe Valea Râului din Maramureş şi veţi vedea românizare model.

A pune foc ţării şi a nu aduce o soluţie pozitivă este o crimă naţională. Datele problemei naţionale trebuiesc examinate, nu numai pe planul etic, ci şi economic, cultural, politic etc. Izvorul şi nădejdea rămân însă tot acolo jos, în adâncurile naţiei, înţărănime... cu însuşi frământarea maselor, cu consultarea lor, cu metoda democraţiei ţărăneşti organizate."

Iuliu Maniu, în aceeaşi perioadă, se angrenase în lupta pentrurăsturnarea guvernului şi a camarilei, urmărind să deschidă „ochii şi urechile regelui" asupra relelor ce se petrec în ţară din cauza celor nechemaţi ce mişună în culoarele palatului.

Această atitudine l-a deranjat nu numai pe rege, dar şi pe IonMihalache care urmărea să aducă Partidul Naţional-Ţărănesc la putere printr-o atitudine conciliatoare în faţa capriciilor domneşti. Maniu, convins de eşecul acestei tactici, pentru a nu i se reproşa că a făcut să eşueze tactica, a plecat la Bădăcin, convins că şi de această dată are dreptate.

Paralel cu deschiderea drumului spre o dictatură personală în ţara prin manevrele lui Gută Tătarăscu, asistăm şi pe plan extern la manifestarea făţişă a dictaturii germane la care se ataşază şi Italia, în primul moment, pentru revizuirea statutului militar în vederea sporirii înarmărilor Ungariei, Bulgariei şi Austriei. Hitler nesocoteşte „Tratatul de la Versailles" anunţând serviciul militar obligatoriu şi general, constituirea aviaţiei proprii şi pregătirea condiţiilor pentru „alipirea" Austriei. Toate acestea constituiau în acelaşi timp o încurajare a Italiei care a şi trecut la acţiune prin atacarea Abisiniei, pe data de 5 octombrie 1935. în acest conflict, Ungaria a fost dublă câştigătoare, pe plan politic, prin ajutorarea Italiei cu grâul şi petrolul românesc (furnizat în ducerea războiului), iar pe plan economic câştiga din diferenţa preţurilor acestor mărfuri.

Politica externă dusă de Nicolae Titulescu care urmărea oapropiere de URSS prin încheierea unui pact de asistenţă mutuală a produs furtună în viaţa politică internă, unde, primul-ministru, Gută Tătărăscu, a început să-şi manifeste nemulţumirea, la sugestia lui Carol, faţă de ministrul de externe. Gheorghe Brătianu, după întoarcerea din Germania, a atacat guvernul în cameră, cerând explicaţii cu privire la apropierea de URSS, socotind că era bine să se schimbe orientarea politicii externe a României în funcţie de succesele lui Hitler şi a creşterii mişcării de dreapta.

Germania, şi ea, se lansase într-o campanie împotriva luiTitulescu, mergând până la ameninţarea cu suprimarea făcută deambasadorul lui Hitler la Paris - Roland Koester - care a declarat că ţara lui înţelege să înlăture din cale pe cei ce se împotrivescexpansiunii ei în Europa, printre ei aflându-se şi N. Titulescu „aliatcredincios al Parisului şi Londrei".

Devenise clar cine urmărea scopuri politice prin vărsare desânge. Şi admiratori îşi găsiseră în ţările vizate ca intrând „în spaţiul vital"!

Nu ne vom mai mira când vom afla că, la data de 21 februarie 1936, la Vălenii de Munte.Jegionarii şi cuziştii au făcut parastas lui N. lorga, în bătaie de joc, găsindu-se chiar preoţi ca să oficieze. Aceasta avea loc după ce în Camera Deputaţilor, Nichifor Robu (fruntaş cuzist) se adresase deputatului Petre Andrei: *„Pentru dumneavoastră ciomagul este prea puţin... gloanţele vă trebuie, vă spun eu". A*cţiunile revanşarde ale lui Hitler erau secondate şi pe plan internaţional de agitaţii ale grupărilor ce-l simpatizau şi chiar de încurajări de acţiuni armate în alte părţi. Astfel, Spania, care, începând din februarie 1936 era confruntată cu manifestaţii violente între adepţii generalului Franco şi agitaţiile comuniste de a pune mâna pe putere, şi-a trimis un general care să discute cu Hitler situaţia din Peninsula Iberică. Nu numai că a făcut doar promisiuni de susţinere a cauzei anticomuniste, dar Hitler a trecut la acţiuni de mână forte, în contra neputincioasei „Societăţi a naţiunilor" nesocotind tratatele de limitare a înarmărilor. Pe 6 martie 1936 a ocupat Rhenania şi a doua zi de la tribuna „reichstagului" a tunat ameninţător că împotriva asigurărilor pacifiste pe care Ie-a făcut, Franţa a răspuns cu încheierea unei alianţe militare cu URSS-ul, pe care o califică drept o violare a pactului rhenan.

În contextul acestei agitaţii belicoase începută cu conflictulitalo-abisinian în Africa, continuată cu războiul civil din Spania, s-a concretizat axa Roma-Berlin din octombrie 1936 prin care Musolini îşi manifestase interesul din zona Mediteranei, recunoscându-i-se lui Hitler influenţa asupra regiunilor dunărene, socotite până atunci ca domenii rezervate Romei. Şi nu numai atât, înainte deîncheierea anului, pe 5 noiembrie 1936, Germania a semnat pactul „anticomintern" cu Japonia.

Cadrul general revanşard al nerecunoaşterilor hotărârilor luate după încheierea primului război mondial fusese înfăptuit,urmărindu-se acţiunea pentru o nouă ordine „multilaterală" înpolitica „spaţiului vital".

Ecourile acestei „perturbări" atât din răsărit, cât şi din centrulEuropei, s-au transformat în agitaţii din ce în ce mai violente, înRomânia, conducând la drama din 1940, în prima fază, şi apoi ladezastrul ce a urmat după 1944, în faza a doua.

La începutul anului 1936, în luna februarie, au avut loc înRomânia două alegeri parţiale, în judeţul Hunedoara unde acandidat Ghiţă Pop (din partea naţional-ţărăniştilor) având caadversar pe S. Dragomir (din partea naţional-creştinilor) şi înjudeţul Mehedinţi unde s-au înfruntat dr. Nicolae Lupu (naţional-ţărănist) cu Octavian Goga (naţional-creştin).

A fost o luptă electorală rar întâlnită unde se confruntau douăconcepţii de politică externă, cea alături de democraţiileoccidentale ce întregiseră România şi consfinţiseră pacea prinTratatul de la Versailles şi- cea revanşardă, a unei noi ordinipreconizate de puterile totalitare şi care trecuseră la acţiune.

Partidul Naţional Ţărănesc, protagonistul acestei lupteelectorale, angajat cu programul său închinat realizării statuluinaţional-ţărănesc şi prin care se prevedea: regim democratic,constituţional şi parlamentar; combaterea oricăror tendinţedictatoriale sau fasciste sub orice formă; încetarea persecuţiilorpolitice şi amnistierea tuturor celor[4] condamnaţi sau urmăriţi pentruapărarea libertăţilor publice şi democratice; lupta împotrivamodificării Constituţiei şi sens reacţionar; interzicerea formaţiunilorparamilitare şi a înarmării lor; libertatea presei şi a întrunirilor;combaterea cenzurii şi a stării de asediu; dreptul de organizarepolitică, profesională, sindicală, culturală a tuturor claselormuncitoare; lupta contra războiului şi menţinerea păcii prin întărireaactualelor tratate de pace şi de alianţe tradiţionale...

Partidul Naţional Ţărănesc nu a făcut nici un cartel cucomuniştii. S-a dus o luptă de coalizare a tuturor forţelordemocratice, accentuându-se că este nevoie de mobilizareatuturor pentru înfrângerea ofensivei fasciste. Partidul Naţional-Ţărănesc propusese o luptă comună pentru salvarea naţiunii pe baza unei platforme democratice. Ghiţă Pop, candidatul de laHunedoara a precizat: „Cartelul are un caracter electoral localpentru alegerea parţială din judeţul Hunedoara şi primeşte cumulţumire concursul amical şi politic al grupărilor locale, alePartidului Social Democrat, dornice de un climat de sincerădemocraţie...".

Partidul advers, „Naţional-Creştin", prin ziarul cuzist „Apărareanaţională", venea cu precizarea că alegerile parţiale nu sunt alegeriobişnuite, ci de rezultatul lor depinde „orientarea viitoare a politiciiromâneşti".

În campania electorală din judeţul Mehedinţi, Octavian Goga şi-a adus peste 2 000 de partizani înarmaţi şi îmbrăcaţi în uniforme, utilizând teroarea, violenţa şi ameninţările împotriva alegătorilor, sub privirile complice ale reprezentanţilor puterii tătărăsciene. Nicolae Lupu, în parlament, spunea că „aveai impresia că nu eşti în România, ci la Nurnberg. Oraşul (Tr.-Severin) era invadat de o miliţie, de o armată în regulă, disciplinată, îmbrăcată în cămăşi albastre, unii partizani, alţii mercenari."

Rezultatul a adus câştig de cauză la Mehedinţi, lui N. Lupu cu 31 339 contra 17 935 pentru Goga, iar la Hunedoara a câştigat Gh. Pop cu 31 900 contra 17 300 obţinute de Silviu Dragomir.

Atitudinea împotriva imixtiunii germane fusese subliniată şi de Ion Mihalache care la începutul campaniei electorale spusese: „Nu pot să-mi dau seama cum vor unii tineri să meargă alături de Germania, când orice minte clară ştie că Germania urmăreşte spargerea tratatelor şi a graniţelor prin război"; iar N. Lupu, printre altele, declarase şi el pe 16 ianuarie 1936: „*... propaganda germană se desfăşoară cu neruşinare în faţa noastră, ca si cum am fi uitat si morţii noştri, si marii mutilaţi de război şi suferinţele campaniei şi durerile ocupaţiei inamice...*

Români, nu îngăduiţi să fâlfâie, sub pretextul unui falsnaţionalism, - steagul cu crucea încârligată al Germaniei duşmanepeste cimitirele noastre de război, peste morţii noştri din ultimulrăzboi mondial", aşa era apelul cu care-şi încheiase N. Lupudeclaraţiile.

l-am amintit deocamdată pe aceştia fiindcă, după cum vom vedea au primit scrisori de ameninţare cu moartea, peste trei luni.

O dată cu ivirea colţului ierbii din România, pe 20 martie1936, generalul Gheorghe (Zizi) Cantacuzino-Grănicerul,preşedintele Partidului „Totul pentru Ţară" a trimis două scrisori de ameninţare cu moartea, una lui Virgil Madgearu şi alta lui ArmândCălinescu. Alte scrisori vor urma.

Pe 1 aprilie 1936, înainte de deschiderea Congresului studenţilor legionari (3-5 aprilie), s-a încercat asasinarea rectoruluiTraian Bratu, de la laşi, care, împreună cu alţii, se împotriviseacestei adunări, printre care şi Ministrul Instrucţiei, ConstantinAngelescu.

Congresul de la Tg.-Mureş a fost acceptat de guvernulTătărăscu care a dat dispoziţie ca Ion Inculeţ să dea aprobarea iarRichard Franasovici să pună la dispoziţie 15 vagoane gratuit.Sprijinul material a venit şi din partea regelui Carol II care a dat suma de 100 000 din *„caseta personală"* lui Gheorghe Furdui, şeful studenţimii legionare. La desfăşurarea congresului legionar au participat şi 3 tineri din partea tineretului hitlerist.

Caracterul congresului a fost politic, prezentându-se ca odemonstraţie de forţă legionară împotriva adversarilor, constituindu-se, cu această ocazie, zece echipe ale morţii subconducerea generalului Zizi Cantacuzino, ce urmau să suprime oamenii politici antifascişti, printre adversari numărându-se: IonMihalache, Nicolae Lupu, Florian Ştefănescu-Goangă,

TraianBratu, Virgil Madgearu,'Nicolae lorga, Mihai Ralea, ArmândCălinescu, Victor lamandi.

Studenţilor li s-a interzis, prin acest congres, să se înscrie înPartidul Naţional-Ţărănesc şi naţional liberal.

Imediat după Congres, pe 6 aprilie, Ion Mihalache s-aadresat regelui, printr-un memoriu, arătând lipsa'de autoritate aguvernului:

„Cu autorizaţia smulsă ministerului de interne după ce două Senate Universitare n-au aprobat ţinerea lui în condiţiunile ce-au prevăzut; cu un curaj sporit al preşedintelui Uniunii Studenţilor, în urma audienţei pe care Majestatea Voastră i-a acordat-o după insistenţele D-lui Ministru de Interne, pe cât am fost informat,studenţimea care a pornit la congres luând cu adevărat în stăpânire trenurile; în fapt fiind stăpâni «legionarii Gărzii de Fier» - azi partidul «Totul pentru Ţară» -îmbrăcaţi în uniforme şi înarmaţi cu revolvere, sub autoritatea cărora a intrat de îndată personalul trenurilor fi în multe părţi al gărilor... neputinţa jandarmilor care i-au întâmpinat în gări de a impune ordine...; condamnarea în bloc a anumitor partide politice, întocmirea de liste de proscrişi, fie oameni politici, fie funcţionari publici; constituirea de «echipe de pedepsire» cu şefi care au prestat jurământ solemn;demonstraţiuni politice pentru puteri străine care în prezent luptă pentru revizuirea tratatelor, în timp ce reprezentantul politicii Externe a Ţării - politică confirmată aşa de categoric prin recentele declaraţii făcute de Majestatea Voastră în străinătate -, se străduiesc în respectarea Tratatelor de pace; neputinţaautorităţilor de fapt de a împiedica gesturi şi expresii care lovesc în autoritatea constituită; «moţiunea congresului», care alături de atâte deziderate ce stau în inima fiecărui român conştient de datoria sa, are totuşi caracter vădit de partid politic; adoptând metode teroriste incompatibile cu sufletul şi tradiţia acestuineam; decretând cine poate şi cine nu poate fi numit profesor sau rector universitar etc.

lată câteva fapte ce caracterizează ultimul congres studenţesc.

Majestate,

Aceste fapte tind să înfăţişeze studenţimea română transformată în partid politic - în luptă cu celelalte partide politice ale ţării; partid politic care se identifică cu «Garda de Fier» cea dintâi formaţiune politică apărută în Ţară cu metode teroriste mărturisite si aplicate chiar asupra capului primului Sfetnic al Majestăţii Voastre... Faptele petrecute

se cheamăanarhie. Iar demonstraţiile faţă de anumite puteri străine se cheamă subminarea politicii adoptate de Statul român fi servirea intereselor revizioniste antiromanef ti... Cele petrecute fac dovada că guvernul a pierdut complet frâna; că ordinea legală a devenit în fapt inexistentă. Cei dornici de răsturnarea actualeiordini prin metode teroriste nu pot decât să se felicite de astfel de experienţe... Unde mergem, Majestate?"

Scrisorile de ameninţare cu moartea din partea *„echipelor cedepuseseră jurământ"* au început să sosească la cei vizaţi.

Unii dintre ei au făcut cunoscut prin presă. Mihail Ralea în*„Dreptatea"* din 25 iunie scria: *„Fiare sadice, ticălofi care-ficâftigă niţel confort sau o mizeră glorie de o clipă pe ruinelealtora, vânduţi, abjecţi, simpli prostănaci, cretini iluminaţi, dar mai ales samsari de ură omenească, care găsesc oricând s-o vândă fi s-o cumpere avantajos pentru ei, toţi la un loc întreţin fără cel mai mic cutremur de conftiinţă sabatul jafului, al incendiului şi alasasinatului".*

Virgil Madgearu, în interviul acordat ziarului francez „PetitParisien", spunea despre activitatea legionarilor şi cuziştilor că „este*de-a-ntregul poruncită de la Berlin, care în toate chipurile îi inspiră fi îi susţine"* şi ca aceste rr.işcări extremiste *„nu aveau rădăcini în România".*

îngrijorat de amploarea acţiunilor teroriste ce începuseră să se manifeste deschis în toată ţara, Ion Mihalache, în luna august 1936, într-un mesaj adresat regelui îi aducea la cunoştinţă: *„Lucrurile s-au agravat fi focul se întinde. Asasinatele oamenilor politici se pun la cale în văzul public fi se execută în fir - adeseori de tineri minori, cu scoală neisprăvită, instruiţi în tabere cu tragere la ţintă fi arme militare, la adăpostul impunităţii fi în văzul autorităţilor. Organele de Stat se limitează cel mult a aviza pe oamenii politici «condamnaţi», declarând că nu au mijloace eficace de apărare, recomandându-le să se apere singuri. în această situaţie se află fi Prefedintele Partidului Naţional Ţărănesc şi Secretarul general şi alţi fruntafi, precum şi atâţia alţi oameni politici, oameni ce fi-au pus trupul în gloanţe fi sufletul în foc pentru întregirea neamului fi pentru splendoarea Coroanei...*

Echipele de pedepsire după ce au dep JS jurământul la Tg.-Muref, aceia fi membrii ai «Gărzii de Fier» se întrunesc la Bucurefti, câteva săptămâni n ai târziu, unde reînnoiesc

jurământul... fi difuzează, în toată ţara sub semnătură fi sub ochii autorităţilor un manifest în care se denunţă drept «trădători» cei declaraţiproscrifila Tg.-Muref.

în acelaşi timp se provoacă serioase dezordini în Universităţi fi pe stradă. în cursul lunii iunie-o parte din echipele ce au depus jurământul la Tg.-Muref încep executarea acţiunii plănuite la acea adunare. Agresiuni sălbatice au loc pe stradă împotriva unor ziarifti, profesori etc. (n.n. vara s-au ars cărţi ş/ ziare pe străzileBucure f ţiului)...

La 16 iulie una din echipele ce au depus jurământul la Tg. Muref îfi îndeplinefte mandatul. Este asasinat în Spitalul Brâncovenesc Mihai Stelescu... descărcând 36 de gloanţe asupra celui condamnat de dânfii la Tg. Muref; iar cadravul i-a fost ciopârţit cu topoarele. La asasinat iau parte fi «teologi». Asasinii sepredau parchetului ca unii ce fi-au îndeplinit «misiunea»...

Ziarul «Îndreptarea» publicând un articol de dezavuare a asasinării lui Stelescu, îndată un militant al «Gărzii de Fier», d. I.Moţa, trimite o scrisoare ofensatoare d-lui Mareşal Averescu, care se termină cu cuvintele: «să aflaţi câtă indignare clocoteşte în inima legionară împotriva unor asemenea josnicii a unui Mareşal care face cauză comună cu un trădător». Această scrisoare însoţită de un comentariu tot atât de ameninţător a fost imprimată si împărţită în toată ţara si placardată până pe ziduri...

La Turnu Severin se ţine în ziua de 21 august 1936 un nou congres care sub camuflajul studenţimei, este în realitate o manifestare a «Gărzii de Fier». La acest congres se votează o moţiune în care se reînnoieşte angajamentul de a aduce la îndeplinire hotărârile de la Tg. Mureş. Dar ceea ce este extrem degrav, pe lângă ceilalţi reprezentanţi ai autorităţilor, participă şi Generalul, comandant al Diviziei locale, care ţine un discurs în care se afirmă că în Ţară «suflă vântul anarhiei» şi se declară simpatizant al mişcării, încheind: «Dumnezeu să vă ajute».

La Sinaia un grup de «gardişti» s-au prezentat în ziua de 23 august la locuinţa d-lui Virgil Madgearu şi au citit un «extras din decretul mobilizării legionare» dat de Codreanu la 6 august 1936, în care sunt indicaţi a fi executaţi 3 fruntaşi ai Partidului Naţional Ţărănesc. Cercetările poliţieneşti stabilesc îndată că este vorbadespre «gardişti» proveniţi din tabăra aşa-zisă de lucru a acestei formaţii politice aflată pe moşia regală din Predeal.

La Galaţi în aceiaşi zi un grup de «legionari» atacă şi maltratează nzrunt pe Secretarul General al grupării «Cruciada Românismului». Parchetul, după luarea interogatoriului pune în libertate pe agresori.

Membrii «Gărzii de Fier» se înarmează. Ei posedă depozite de arme, muniţii şi grenade; ceea ce este şi mai grav, această înarmare se face cu concursul unor ofiţeri din armata activă. Suntem informaţi că Siguranţa generală posedă dovezi serioase în această privinţă.

în acelaşi gen, dar pe scară mai mică se înarmează şi se militarizează Partidul Naţional-Creştin.

Iar manifestaţiunile sale sfidează autorităţile constituite în Stat...

Socotim că enumerarea succintă a faptelor de mai sus care cuprind numai cazuri mai însemnate este suficientă pentru a caracteriza starea de lucruri creată în ţară şi primejdia gravă ce ameninţă organizarea noastră de stat."

Aceste fapte prezentate de însuşi Preşedintele PartiduluiNaţional Ţărănesc dovedesc inepţia acuzaţiilor procuroruluicomunist şi dovedesc că influenţa elementelor puse în slujbasusţinerii hitlerismului era susţinută de regele Carol şi GheorgheTătărăscu (membru marcant al guvernului comunist sub care s-aînscenat procesul contra conducătorilor Partidului Naţional-Ţărănescîn iulie 1947).

Gută Tătărăscu, după ce a servit regimul dictatorial al lui Carol, a fost angajat şi de dictatura comunistă, în post de mare răspundere, folosindu-se de el până în ziua când s-a pronunţat sentinţa de condamnare a fruntaşilor naţional-ţărănişti. Atunci a fost destituit şi nu după mult timp aruncat prin închisorile comuniste, drept răsplată pentru serviciile ce le adusese la subjugarea ţării de către URSS.

În timp ce Ion Mihalache căuta să demonstreze pericolulanarhiei partidelor ce făceau jocul politicii expansioniste a lui Hitler,sperând că regele Carol îşi va da seama de situaţia grea şi va chema Partidul Naţional-Ţărănesc la putere, luliu Maniu vedea în rege şi mai ales în „camarila" lui cel mai mare pericol şi alunecarea vertiginoasă spre dictatura personală.

Pentru aceasta, în nume personal a deschis lupta şi înadunarea de la Vinţul de Jos, din 26 iunie 1936; adepţii lui aumanifestat pentru rege, dar împotriva camarilei, având înscrise pepancarde „Piară sfetnicii regelui" şi „Jos dictatura camarilei", iar îndiscursul ţinut a precizat: „... Nu vorbesc în numele nimănui, cinumai pentru mine, cu gândul meu, cu capul meu.

Nimeni nu e obligat să urmeze ceea ce spun eu. Nu reprezint pe nimeni". Dar a criticat cu accente deosebit de tari atât camarila, cât şi pe Elena Lupescu vinovată că „a adunat în jurul său o ceată de aventurieri, care au acaparat conducerea ţării şi şoptesc la urechile regelui visuri dictatoriale".

Acest discurs a fost cenzurat şi, atunci, el a ajuns lacunoştinţa Opiniei publice prin multiplicare şi răspândire, mai ales în Capitală.

Tot în acea perioadă, luliu Maniu, fiind cu punctul de vedere diferit faţă de alţii din conducerea partidului, a spus că Mihalache va fi înşelat de rege.

În această vară viaţa politică era incendiară şi pe plan intern şi pe plan extern. Am văzut reacţiunile interne ale legionarilor cauzate de manevrele lui Hjţler contra parafării protocolului româno-sovietic de pe 21 iulie 1936, de la Montreux, unde Nicolae Titulescu a prezentat principiile ce stăteau la baza politicii externe a României:

„... Nu dau dreptul nimănui din afară să se amestece în treburile noastre lăuntrice; cer dimpotrivă ca directivele politicii noastre interne să fie pur româneşti. Cu această concepţie şi în acest spirit am condus politica externă a ţării fi afirm că i-am asigurat o independenţă, cu privire la înrâuririle din afară, care n-a fost niciodată depăşită în trecut. Dar tocmai că vreau ca românul să fie stăpân la el acasă, doresc să găsească el singur, în plina lui suveranitate, normele cele mai bune pentru păstrarea unităţii noastre naţionale. Am considerat, ca o poruncă internă românească, că unul din cele mai bune mijloace de a păstra unitatea noastră naţională este pacea. Vreau pace, dar nu sunt pacifist. Vreau tratate de asistenţă care să ne asigure hotarele, dar ştiu că nimic nu ni le poate chezăşui mai bine ca forţa noastră militară...".

Prinţul german Friederich von Hohenzollern-Sigmaringen,unchiul regelui Carol II, îi atrage atenţia regelui României că Hitler este numulţumit de primejdiile pe care le implică o prietenie cu URSS. Manevra regală se face prin Tătărăscu care a început să-l „lucreze" pe Nicolae Titulescu, reuşind să-l înlocuiască cu Victor Antonescu pe data de 29 august 1936. între timp, Titulescu, în însemnările sale, menţiona: „Era epoca în care Universul şi Adevărul ardeau pe străzi sub egida binevoitoare a ministrului de interne... Mi-am dat seama imediat că locul meu nu mai era în guvernul Tătărăscu, deoarece se contracara politica externă pe care o duceam autorizat în regulă, prin politica internă ce se urma..."

Ca un răspuns la acuzaţiile ce se aduceau oamenilor politici, Ion Mihalache, în aceeaşi perioadă (27 Iulie 1936), într-un discurs ţinut la Câmpulung-Muscel se pronunţă contra

fascismului dar nu uită să amintească şi pericolul comunist: *„Eu am fost şi sunt adversar al Frontului popular, pentru că nu vreau să cuibăresc comunismul în România sub forma acestui front".*

Dar după acest an de „anarhie" internă, cum defineşte IonMihalache perioada lui 1936, în care s-au împletit intrigile externe cu cele interne pentru destabilizarea ţării, şi în care Carol II a manevrat pentru a-i atrage pe legionari şi să-l îndepărteze pe Ion Mihalache, regele şi-a continuat aceeaşi politică de „Divide et împera". Singurul care avusese dreptate fusese tot luliu Maniu.

Unealta lui Carol, Gută Tătărăscu, încă de la începutul anului 1937, îl măguleşte pe Armând Călinescu că regele vede în el un om cu care poate să se înţeleagă şi să lucreze, dar în acelaşi timp face aluzie la acţiunea lui Maniu care făcuse mult rău Partidului Naţional Ţărănesc, iar Mihalache nu ştiuse să-l frâneze.

Desigur, era o intrigă strecurată pentru a produce răceală între cei doi lideri ai partidului şi pentru un moment a reuşit.

Imediat după această manevră, Carol a căutat să reia legătura ruptă cu Codreanu, după Congresul de la Tg.-Mureş, mai mult pentru ochii lumii, şi I-a invitat pe şeful legionarilor la Palat în cursul lunii februarie. A mers atât de departe încât i-a spus că doreşte să instaureze un guvern dictatorial, întemeiat pe mişcarea legionară, ca şef al guvernului indicându-l chiar pe Codreanu, cu condiţia ca El, Regele, să fie numit şeful mişcării legionare. Nu s-a ajuns la nici un rezultat.

Dar Codreanu a tras concluzia că şi el este ameninţat cusuprimarea, de către Carol, relatându-i această temere lui Zaharia Boilă, solicitând o înţelegere cu luliu Maniu.

Oamenii politici îşi dădeau seama tot mai mult că Maniureprezintă singura soluţie împotriva tendinţei dictaturii personale aregelui. Acesta, la rândul lui, prin tot felul de promisiuni şi intrigi,urmărea să destabilizeze Partidul Naţional-Ţărănesc momindu-l cu o imaginară guvernare după împlinirea mandatului lui Tătărăscu. Şi a reuşit Carol să acapareze pe Armând Călinescu cu un grup din jurul acestuia.

Ion Mihalache în această primăvară a anului 1937, în discuţiile avute cu regele, s-a arătat profund nemulţumit de anarhia ce se instaura, din cauza guvernului care pierduse frânele, ajungându-se ca mişcarea legionară să fie considerată *„stat în stat",* înarmată de luptă, decernând decoraţii şi ordine, situaţia fiind la un pas de ce se petrecea în Spania, de unde fuseseră aduse, cu

mare pompă, trupurile neînsufleţite ale lui Vasile Marin şi Ion Moţa. Mihalache i-a subliniat regelui că *„mistica si spiritualitatea Neamului nu se poate desvolta nici pe linia Berlin, nici pe linia Moscova, ci pe linia Căminului ţărănesc, adevărat naţional, care aşteaptă operă constructivă înlăuntrul hotarelor noastre".*

La şedinţa Comitetului executiv din 2 şi 3 aprilie 1937, luliuManiu, mulţumindu-i lui Ion Mihalache că a acceptat să renunţe la demisia din preşedinţia partidului, i s-a adresat:

„Îţi mulţumesc din tot sufletul că ai pus mai presus de impresiile d-tale momentane interesele ţării noastre si interesele partidului nostru. Continuu am fost convins că interesele partidului nostru se identifică com-plectamente cu interesele ţării, fiindcă singur el este în stare să chiverniseasca în furtuna de astăzi între stâncile care stau în calea si alăturea navei iubitei noastre ţări. Când am cerut să renunţi la demisia D-tale si când ţi-am mulţumit că te-ai gândit la mine ca succesor al D-tale, am întemeiat rugămintea mea de a rămâne mai departe pe scaunul pe care-l ocupi, prin faptul de a fi dovedit că avem întreaga iubire şi toată încrederea faţă de D-ta."

Ion Mihalache, la acea şedinţă a Comitetului executiv, îndiscursul său, a subliniat trei probleme foarte grave: anarhizarea ţării, corupţia şi politica externă, toate dominante ale guvernului Tătărăscu:

„- *Ceea ce iese în ochii tuturor, este că trăim în stare de război civil latent, gata de a isbucni de la un moment la altul; când evenimentele ultime l-au scos la lumină, mai mult s-a evidenţiat că autoritatea de guvern a fost complet absentă şi aparatul de Stat a intrat în paralizie generală* (se referea la atentatul nereuşit asuprarectorului de la laşi, Traian Bratu, ca urmare a hotărârii de la Tg.-Mureş unde studenţii legionari au jurat omorârea mai multor zeci de oameni politici. Traian Bratu, ca şi Florian Ştefănescu-Goangă, rectorul de la Cluj asupra căruia se va încerca un alt atentat la28 noiembrie 1938, amândoi se opuseseră în senatele universitare ale celor două universităţi, la ţinerea congresului studenţilor legionari)...

Şi a adăugat Ion Mihalache printre altele:

„Tot aşa s-a pervertit şi simţul religios. În facultatea de teologie sunt elemente care se pregătesc de măcelărit oameni, în numele religiei lui Christos..."

„Jos, în lumea muncitoare sărăcie lucie... iar sus, băncile înfloresc... simţul adevărului a fost pervertit, iar minciuna ridicată la rangul de dogmă. Abuzurile se ţin lanţ... Când

într-un sat ai un hoţ, toată lumea îl ştie, toată lumea îl arată cu degetul şi când s-a furat ceva, s-a găsit imediat vinovatul. Dar când satul este plin de hoţi, şi când demnitarii satului s-ar recruta dintre aceştia, atunci nu mai ştie nimeni ce e cinstit, şi ce nu e, nu mai reacţionează nimeni şi nu rămâne nici onădejde de îndreptare. Când prefectul este dus la parchet pentru necinste, dar totuşi este ţinut mai departe la prefectură, cum are să judece furturile mici, el, autor de furturi mari?

- În politica externă: cu cine suntem? Ce urmărim?, Ce se pregăteşte alianţelor noastre?... înlăuntrul ţării stăm pe un vulcan; în afară domneşte echivocul, desorientarea, haosul..."

După „decapitarea" lui Gh. Tătărăscu, noul ministru deexterne a declarat în Cameră şi Senat pe 11 decembrie 1936:*„...Constat cu satisfacţie că nici un diferend nu ne desparte deGermania. Putem deci privi cu încredere desfăşurarea ulterioară a relaţiunilor noastre cu dânsa...".*

Dacă ţinem seama că Nicolae Titulescu era (după spuseleambasadorului german de la Paris Roland Koester) socotit printrepersonalităţile ce trebuiau suprimate ca opozante expansiunii lor,constatăm că trompetele Berlinului îşi făceau datoria pe malulDâmboviţei.

Nicolae lorga, adresându-se prin radio, după schimbarea luiNicolae Titulescu spunea: *„... Este vremea ca fiecare să seîntrebe ce se pregăteşte, atât de ameninţător şi de periculos, lumiiîntregi... Teorii îngrijorătoare se ivesc în dauna dreptului de a trăial fiecărei comunităţi naţionale cu trecut istoric şi civilizaţieproprie..."*

Un alt reprezentant al culturii româneşti trecut pe listele celor ce urmau să fie executaţi prin jurământ (şi a murit în 1940), profesorul Petre Andrei de la Universitatea din laşi, fruntaş al Partidului Naţional Ţărănesc, arătând pericolul politicii revizioniste dusă de Germania hitleristă şi al politicii restrângerilor drepturilor şi libertăţilor democratice (preconizată de guvernul liberal al lui Gh. Tătărăscu) a reliefat şi activitatea demagogică şi antinaţională a formaţiunilor de dreapta din ţara noastră:

„... în timp ce acestea strigă - Trăiască Hitler şi Germania - noi strigăm - Trăiască Ţara Românească , care-i a noastră. Acest strigăt al nostru nu-i însă plătit de nimeni, ci-i izvorât din sufletul nostru cinstit şi cu durere de neam..."

La capitolul politicii externe, analizând situaţia, Ion Mihalache în numele Partidului Naţional Ţărănesc preciza că *„democraţianaţională românească este o cerinţă organică... democraţiaromânească, democraţia ţărănească va însemna o disciplină, oîncordată muncă de colaborare a tuturor claselor producătoare şi atuturor reprezentanţilor acestora - ca şi a curentelor de opiniepublică liber manifestate, în opera de legiferare şi de administrare a statului... Noi, ideologie străină nu importăm. Noi, pe mâna uneiputeri străine nu ne lăsăm. Noi linia demnităţii naţionale n-opărăsim... Naţionalismul adevărat nu-l puteţi importa nici în pilulegermanei nici în pilule ruseşti, nici franţuzeşti, nici italieneşti.Coborâţi-vă în adâncurile brazdei satului vostru românesc.Străpungeţi sufletul virgin al ţăranului. Aici veţi găsi adevăratulromânism al pământului. De aci veţi învăţa adevăratul naţionalism.Din naţionalismul de import nu rămâne decât oftică politică,purecele roşu, filoxeră... Este o rătăcire din partea feciorilor deţărani care se oferă să importe pentru părinţii lor jugul dictaturii, fiealbe, fie roşii..."*

În ţară erau agitaţii politice, în timp ce la palat aveau locfrământări matrimoniale, între fraţi, pentru *„prinţese",* dar nu desânge albastru. Carol care fusese odată dezmoştenit, acum, la 7 aprilie 1937 convocase Consiliul de Coroană ca să pună capătcăsătoriei lui Nicolae sau să-l decadă din prerogativele princiare. Dacă el fusese judecat în 1925 pentru Lupeasca, acum îi venise rândul să-l judece pe frate-său că nu-l ascultă şi nu respectă Statutul Casei Regale.

După Comitetul executiv al PNŢ-ului, partidele de dreapta auînceput o campanie de presă prin ziarul „Apărarea Naţională",cerând, pe 2 iunie 1937, „dizolvarea Partidului Naţional Ţărănesc ca primejdios ordinei de stat şi inamic al poporului român".

luliu Maniu, după Comitetul executiv, a plecat în străinătate până la sfârşitul lunii septembrie, petrecându-şi timpul în Elveţia şi Franţa, lăsând mână liberă celor ce urmăreau să vină la putere cu Ion Mihalache „agreat de Carol II". Şi Inculeţ şi Urdăreanu lasă impresia lui Mihalache că este posibilă o guvernare naţional-ţărănistă, dar, într-o combinaţie cu Vaida deoarece „Maniu îi sta în coastă" (intrigă de palat).

Legionarii deveniseră virulenţi în atacurile contra P.N.Ţ.-ului şi în special împotriva lui Ion Mihalache, Virgil Madgearu, Nicolae Lupu, Armând Călinescu, în timp ce, Gh. Tătărăscu, intrat în crizăguvernamentală, era tot menajat.

Regele, în vară, plecasejntr-un turneu prin Franţa, Anglia, Belgia pentru a tatona în legătură cu înarmarea, dar a fost primit cu răceală; în schimb, pe plan militar intern, prin două decrete-legi,

de deblocări şi avansări, s-au promovat în posturile cheie oameni devotaţi palatului, reuşind înlăturarea generalului Ion Sichitiu de la şefia Marelui Stat Major (acesta fiind apropiat PNŢ-ului).-

În luna octombrie, luliu Maniu se găsea la Bădăcin, revenit din străinătate, fiind convins că sosise sfârşitul guvernăriitătărăsciene care lăsa în urmă un dezastru politic ce va arunca ţara nu numai în dictatura personală, dar şi în pierderea integrităţiiteritoriale. Maniu îi spusese de două ori lui Ion Mihalache că regele îl va înşela.

Ion Mihalache ajunge la concluzia: *„Regele urmăreşte planul său de guvern personal. Să guverneze El cum crede, după planul său, acoperit de miniştri politici susţinuţi de partidele lor (atâta timp cât nu le poate desfiinţa) şi cât din mai multe partide, atât mai bine. în această privinţă, Tătărăscu a jucat un rol detestabil pentruregimul constituţional şi pentru morala politică. Trinitatea lichelelor liberale, Tătărăscu, Ion Inculeţ şi Vaier Pop."*

Maniu din nou la comandă

Pe 13 octombrie 1937 regele i-a cerut lui Ion Mihalache săcolaboreze cu Vaida-Voievod într-un viitor guvern; iar după o lunăreluată propunerea ca o condiţie *„sine qua non"* a primit în 24 de ore un răspuns negativ, după ce în Delegaţia permanentă majoritatea în frunte cu Ion Mihalache au refuzat sugestia regală, cu toate că pentru ea au pledat cu căldură Grigore Gafencu şi Armând Călinescu.

Pe 16 noiembrie, în ziarul „Dreptatea", într-un comentariu asupra acestei hotărâri, se spunea:

„... Dacă am fi acceptat o colaborare cu d. Vaida, ce ar fi putut crede ţara şi opinia publică despre sinceritatea şi seriozitatea Partidului Naţional Ţărănesc? Fireşte, fiecare ar fi fost în drept să spună că numai pofta de a veni la putere prin ori şi ce compromis ne-a îndemnat la aceasta... Partidul Naţional Ţărănesc este conştient de rolul şi răspunderile lui. El nu înţelege să renunţe la programul şi la demnitatea lui pentru scaune în ministere sau în parlament..."

Iar regelui, Ion Mihalache îi spusese cu ocazia propunerii făcute:

„... nu trebuie uitat că Partidul Naţional Ţărănesc s-a verificat încă odată ca o forţă si ca o funcţie politică, sub presiunile din ultimul timp. Noi n-am fost răsfăţaţii guvernului - ca partidele de dreapta, ci prigoniţi cu toate mijloacele si de toate grupările - si totuşi am ieşit biruitori. Nu ştiu ce ar fi făcut alte grupări sub astfel deprigoane. Asta înseamnă că el împlineşte un rol în viaţa publică"

În timp ce Iuliu Maniu se găsea plecat de la Bădăcin, în drum spre Bucureşti, prevederile lui se adevereau: „după Tătărăscu va veni tot Tătărăscu" dar cu guvern pentru ţinerea alegerilor.

Imediat s-a încheiat un cartel electoral între Partidul Liberal şi Frontul Românesc al lui Alex. Vaida-Voievod.

Pe 19 noiembrie s-a hotărât dizolvarea parlamentului cu fixarea alegerilor pe 20 decembrie 1937, iar pe 21 noiembrie sosea la Bucureşti Iuliu Maniu chemat de urgenţă.

La Comitetul Central executiv din 23 noiembrie, după ce IonMihalache prezentând situaţia disperată a Ţării, din cauza regelui şi a guvernului tătărăscian, a declarat: *„Regimul constituţional al ţării este astăzi la o răspântie istorică... şi suntem hotărâţi să rămânem la regimul sincer monarhic constituţional..."*. Lupta pe acest teren poate fi dusă *„cu coeficienţi maximi, cu un potenţial politic şi moral sporit"* numai de Iuliu Maniu care reprezintă *„simbolul luptei constituţionale..."*, şi cu deosebită emoţie i s-a adresat: *„DomnuleManiu, ia comanda şi dă porunca"*.

Cu aceeaşi emoţie, reţinută în fiziomonie, dar caldă în vorbire, a răspuns Iuliu Maniu:

„Domnule Preşedinte, Onorat Comitet, Aş vrea să am glasul arhanghelilor şi vocea figurii mitologice, despre care se spune că a fost în stare să mişte şi pietrele, ca prin el să te pot convinge peDumneata, Domnule Mihalache să nu părăseşti locul de comandă pe care l-ai ocupat cu atâta onoare şi în care lucrând ai făcut atâta bine ţării noastre şi partidului nostru... Ai văzut devotamentul cu care te-a înconjurat întreg partidul şi noi tpţi. Ai văzut devotamentul cu care ţi-am sărit în ajutor întru rezolvarea problemelor care cereau soluţionare. Ai văzut cum întreaga ţară a aplaudat atitudinea D-tale demnă, atitudinea morală, atitudinea bărbătească dezinteresată din ultima vreme. Ai simţit cât s-a înălţat autoritatea Dumitale şi cât s-a mărit dragostea ţării întregi faţă de D-ta în urma gestului mare, nobil, foarte rar în viaţa publică a ţării noastre, de a refuza puterea care ţi s-a dat în condiţiuni necorespunzătoare... Toate motivele obiective, toate împrejurările subiective care te înconjoară nu pot decât să te înduplece să stai mai departe în locul unde eşti. Dumneata ai dat o ultimă comandă. Să ocup locul dumitale!...

Dacă ascult această comandă din dragoste şi respect faţă de dumneata şi faţă de partidul nostru o fac cu inima îndurerată şi poate îndoită.

Cu inima îndurerată, fiindcă atât de mult ne-am obişnuit să te vedem în locul pe care-l ocupi şi cu inima îndoită fiindcă nu ştiu dacă voi putea răspunde aşteptărilor Dumneavoastră... Eu te rog să primeşti din partea mea şi din partea întregei obşti a Partiduluinaţional ţărănesc cele mai adânci şi cele mai sincere mulţumiri.

Ai binevoit a-mi spune că-mi dai o comandă.

Trebuie să spun că n-am crezut în viaţa mea că mi se va da o astfel de comandă şi n-am crezut niciodată că ţara românească va ajunge în aşa grea situaţie încât eu va trebui să primesc să satisfac unei comande atât de departe de gândul meu, de străduinţele mele.

După 12 ani de preşedinţie a acestui partid, la un moment dat, nu obosit, nu dezgustat, nu din indiferenţă.

Faţă de marile ţeluri pe care le urmăreşte partidul, nu din nesimţire faţă de soarta acestei ţări, nu că nu mă simţeam capabil de muncă, ci fiindcă credeam că altul poate face mai bine decât mine, fi că poate să aplice metode pe care eu nju le ştiu, pe care eu nu le pot aplica, - mi-am dat demisia din preşedinţia de partid. Atunci rugăminţile dumneavoastră au fost zadarnice, ca să nu duc la îndeplinire această hotărâre. Am dus-o. Am spus prietenilor mei: - Din tinereţe am fost în lupta politică. Am făcut tot ce omeneşte este posibil, după modestele mele puteri să satisfac îndatoririle impuse. Va judeca lumea şi istoria dacă va avea vreme să se ocupe de faptele mele, dacă am îndeplinit cu cinste misiunile încredinţate. Sunt hotărât să nu mai iau parte la viaţa politică şi în viaţa publică a statului român în nici un fel de calitate. Vreau ca liniştit, din depărtare, să mă delectez de felul cum înfloreşte ţara românească, naţiunea constituită într-un stat unitar, puternic şifrumos, realizat cu atâtea jertfe şi muncă uriaşe. Şi am spus: - Ferească Dumnezeu să vină ceasul în care eu voiu crede că ţara este în atâta de mare pericol încât să-mi pun din nou munca mea de om politic în serviciul partidului şi al Ţării mele.

*Dacă comanda Dumitale, domnule Mihalache, astăzi o urmez, o fac din respect faţă de dumneata, din dragoste faţă de partid, din devotament faţă de ţară şi pentru că într*adevăr găsesc că a sosit un moment de suprem pericol pentru naţiune şi ţara română, a sositmomentul tragic când se pun în joc, în cumpănă toate rezultatele obţinute de generaţii şi de secole întru înfăptuirea unui mare ideal. Aşa fiind, fiecare trebuie să stea la locul unde este comanda de corporaţie de care este legat cu sufletul şi cu aceleaşi idealuri. Domnilor, urmez o comandă, o poruncă, care cred că se dăfiindcă cei ce o dau mă cunosc. Deci nu voi arăta programul meu politic, nici metodele mele de luptă.*

Cunoaşteţi programul meu politic, cunoaşteţi metoda mea. Trăiesc şi mor cu ele. Am spus că m-am hotărât să primesc acest post de comandă pentrucă găsesc că ţara este la grea răspântie. Ţara noastră este scena unor contraziceri şi paradoxe revoltătoare, insuportabile…Cele mai frumoase şi strălucitoare uniforme laarmată... Serbări şi parade fără sfârşit. Dar oştirea neînarmată... Edificii insalubre pentru funcţionari; şcoli şi spitale care se dărâmă... Se spune: toate drepturile derivă de la naţiune. Trăim însă în realitate sub un regim dictatorial şi întreaga ţară se prezintă ca o cazarmă... Stăm sub stare de asediu, sub cenzură. Suntemconduşi cu decrete-legi... prin care se încheie contracte, se înstrăinează

averea naţională şi bunuri ale statului... se înfiinţează servicii noi cu rang de ministere, care n-au nici un fel de răspundere faţă de naţiune... se fac deblocări revoltătoare, se dezorganizează servicii, oamenii vrednici sunt trimişi prea timpuriu la loc deodihnă... dictatura e declarată pe faţă fără nici un fel de rezervă... se dă curs liber unei serii întregi de guverne personale, în 8 ani s-au perindat 9 guverne... o bătaie de joc la adresa demnităţii naţionale... o ofensă adusă drepturilor politice şi cetăţeneşti ale poporului nostru...

Ce este de făcut în faţa acestei situaţii?

Trebuie în materie internă să căutăm înlăturarea acestor paradoxe, a acestor echivocuri şi punerea în fiinţă a unui sistem de guvernare sinceră, serioasă, categorică şi devotată intereselor superioare ale naţiunei şi ţării româneşti. Trebuesc înlăturate formele goale, trebue să năzuim a realiza esenţa şi înţelesul adânc al lucrurilor, trebuie înlăturat înainte de toate sistemul dictatorial care ne umileşte...

În materie externă trebuie să înlăturăm echivocul acesta insuportabil care pluteşte asupra ţării şi asupra naţiunii noastre şi acea neîncredere cu care este privită România în toate taberele, indiferent în ce cercuri de interese internaţionale se găsesc. Trebue ca manifestările noastre fi cu vorba, dar şi cu fapta si însuflet, dar si în toate semnele exterioare să fie sincere, adevărate, deschise, clare si fără echivocuri. Alianţele pe care le avem să fie păstrate cu sfiinţenie. Să susţinem pe faţă, franc, categoric şi fără posibilitate de răstălmăcire sistemele internaţionale care se întemeiazăpe marile noastre prietene Franţa şi Anglia, care au ajutat să realizăm idealul nostru naţional şi ne-au ajutat acum ca să-l păstrăm... Să împrăştiem atmosfera ce pluteşte deasupra capului nostru că naţiunea noastră ar putea să lucreze în dos, infidelă şi cu surprinderi... politica externă să se caracterizeze pe sinceritate şiclaritate, prin spirit activ... să contribuim în prima linie la rezolvarea marilor probleme de care depinde pacea lumii şi siguranţa Statelor mici din această parte a lumii... noi trebue să susţinem ideia naţională nu numai în forma exterioară că avem statul nostru naţional, ci să-i dăm şi conţinutul într-adevăr naţional şi prin acestconţinut să ridicăm poporul românesc care a suferit asupriri şi a rămas în urma altor popoare. Noi ştim ce înseamnă pentru ţara noastră regalitatea. Noi ştim ce servicii imense a adus dinastia noastră strălucită ţării noastre... îl rugăm pe regele Carol să înlăture din jurul său sfătuitorii şi apropiaţii nechemaţi care n-au nimic a face cu naţiunea. Şi-L rugăm să nu asculte de sfaturile lor false, ci să pună urechea pe inima poporului care grăieşte prin aleşii săi.

Eu sunt adânc convins că partidul acesta, în care m-am născut şi în care vreau să mor, are cele mai sănătoase şi cele mai potrivite vederi şi metode pentru a asigura prosperitatea ţării noastre şi veşnica ei dăinuire."

Prin discursul lui Maniu din 1937 retrăim situaţia creată decomunişti după 6 martie 1945 cu sprijinul aceluiaşi Tătărăscuîmpingând ţara tot spre dezastru.

Dacă Tătărăscu a rămas omul tuturor dictaturilor, Iuliu Maniu, după cum l-am văzut până acum, a fost adversarul tuturor dictaturilor şi aşa până la sfârşitul vieţii.

În faţa pericolului de atunci, din noiembrie 1937, Iuliu Maniu şi-a ales ca prim obiectiv torpilarea planurilor lui Carol II şi ale camarilei lui de a oficializa dictatura, iar în faţa pactului electoral încheiat de Tătărăscu cu Vaida i-a opus un alt pact de neagresiune electorală prin care a reuşit să doboare guvernul şi în plus, pentru prima dată, în istoria politică a ţării noastre, guvernul care a făcut alegerile, să le piardă.

După trei întrevederi, între Iuliu Maniu şi Codreanu, purtate înlocuinţa doctorului D. Gerota, s-a semnat, pe 25 noiembrie, pactul de neagresiune electorală (pentru a preveni violenţele şi furturileelectorale) neadmiţându-se listele comune. Maniu a propuscolaborarea pe baza unor puncte nu de program, ci de principiiconstituţionale, pentru înlăturarea tuturor interpuşilor între Coroană şi ţară, şi obţinerea ridicării cenzurii şi a stării de asediu.

La acest acord semnat de Iuliu Maniu, Corneliu ZeleaCodreanu şi Gheorghe Brătianu (în scopul apărării libertăţii şi aasigurării corectitudinii în alegeri) se menţiona că pactul deneagresiune însemna înconjurarea actelor şi limbajului de violenţă şi denigrare; dar nu împiedică afirmarea ideologiei proprii şi discuţia de bună credinţă. La apelul lansat (de aderare şi a altor formaţiuni politice), au răspuns, pe 27 noiembrie, Partidul Evreiesc şi Partidul Social Democrat, iar pe 28 noiembrie şi Partidul lui Constantin Argetoianu (acesta intrând ca informator al regelui, pentru a-l ţine la curent cuce se plănuieşte, spre a se lua măsuri de către camarilă; dar nefiind nimic de ascuns, Iuliu Maniu I-a acceptat).

Berlinul privea cu foarte mare atenţie desfăşurareaevenimentelor de la noi, iar ministrul Germaniei - W. Fabricius - laBucureşti plecase, după audienţa de la rege, cu mărturisireaacestuia că „în curând un regim de autoritate va fi instaurat şi înRomânia".

În exterior se lucra de asemenea şi, Parisul cu Londra, în faţaexpansiunii imperialismului nazist şi musolinian spre statele dinbazinul dunărean, aplicau tactica de „îmblânzire" în primul rând a lui Hitler şi începuseră tratative în această lună prin ambasadorul Halifax. Prin „îmblânzire" se înţelegea linişte în apus şi sfaturi ţărilor vizate din răsărit să manifeste prudenţă în relaţiile cu Axa, chiar soluţionarea anumitor cerinţe.

Pentru a lămuri complet această problemă, ridicată de uniitendenţios, redau depoziţia lui Iuliu Maniu în faţa Tribunalului pe data de 25 mai 1938:

La întrebarea lui Cornelia Z. Codreanul De ce s-a făcut între noi pactul de neagresiune, când ideologiile noastre sunt atât de diferite? La întrebare, Maniu, după ce face apologia democraţiei, răspunde:

„Garda de Fier este totalitară si în contra democraţiei. Partidul d-lui Codreanu este un partid antisemit, partidul nostru nu este antisemit. în afară de aceste deosebiri ideologice, este firească întrebarea: cum de am ajuns să încheiem o înţelegere electorală?Motivul este dublu. întâi un motiv personal. Nu l-am cunoscut pe d. Codreanu până am făcut pactul de neagresiune. Am urmărit însă cu atenţie activitatea fi atitudinile d-sale. Am putut constata, din partea d-sale sinceritate în acţiune, consecvenţă si tenacitate, calităţi cari se găsesc atât de rar în viaţa noastră politică si la conducătorii vieţii politice. Pentru aceste motive i-am întins mâna cu încredere si cu plăcere.

Afară de acest motiv cu caracter personal, au mai fost si motive de natură politică.

- *Dl. Codreanu, ca si mine, crede că pentru viaţa sănătoasă naţională si de Stat, este absolut necesară respectarea demnităţii naţionale. Ori, prin numirea d-lui Tătărăscu ca prim ministru, s-a atins grav nu numai demnitatea naţională, dar si spiritul Constituţiei.*
De aceea a fost cazul să ne dăm mâna, pentru a face canaţiunea să respingă această încercare de a isbi în demnitatea naţională. Am reuşit.
- *Dl. Codreanu crede, ca si mine, că ideea naţională este factorul vital în propăşirea unei naţiuni. D-sa crede, ca si mine, că Statul cu toată puterea sa trebuie să perfecteze calităţile fără seamăn defrumoase ale poporului român, susţinător de Stat, sisă-i dea posibilitatea ca, punându-i-se la dispoziţie mijloacele materiale, culturale si sociale, să-fi poată împlini misiunea pe care o are în această parte a lumii.*

Adevărat că dl. Codreanu, precum am arătat, are în concepţiunea sa un element, acel al antisemitismului, pe care nu-l aprob dar ideea fundamentală este identică.

Afară de aceasta dl. Codreanu este de aceiaşi părere cu mine că fără a respecta regulele de corectitudine în viaţa particulară fi publică fi fără a ţine seama de morala creftină, nu se poate asigura dăinuirea unei naţiuni fi că părăsirea acestora ar .Însemna fi pentru poporul nostru, ceeace a însemnat fi pentru multe popoare din trecut: distrugere fi pieire. Pentru aceasta suntem de acord în tendinţa de a impune în viaţa particulară, socială fi publică, corectitudinea, onoarea fi morala creftină, pe careastăzi - durere - atâţia o calcă..."

„În privinţa aceasta am stabilit o deosebire de atitudine între noi: eu insistam ca drept rezultat al alegerilor, partidul nostru să vină imediat la putere, căci era dreptul nostru firesc fi

găseam necesar pentru ţară, pe câtă vreme dl. Codreanu accentua în conţinu că nu este grăbit, că are vreme şi că momentul lui nu a sosit. In chestiunea externă am constatat că suntem adversari şi m-am silit să-l conving că singura politică externă este aceea îndreptată către Franţa, Anglia şi marile democraţii din occident. D-sa a contrazis,întreaga această discuţie a decurs pe tărâmul interesului obştesc şi naţional, fără a fi putut observa la dl. Codreanu vreun interes personal."

În timpul campaniei electorale, Tătărăscu personal l-adenunţat printr-un discurs ţinut la Radio, pe Iuliu Maniu drept„marele infractor... chinuit de dorul răzbunării", tocmai el, Tătărăscu, care a pactizat cu comuniştii şi-a fost părtaş la furturile din 19 noiembrie 1946. Dar până atunci Tătărăscu a acţionat prinMinisterul de Interne şi, în ziua de 12 decembrie 1937, în salacinematografului Marna, la întâlnirea naţional ţărănistă, poliţia afăcut să explodeze o bombă lacrimogenă provocând şi unincendiu. La întrunire participau peste 20 000 de cetăţeni aiCapitalei, care s-au îndreptat spre Piaţa Amzei unde Iuliu Maniu, îndiscursul ţinut, a spus printre altele:

„...De şapte ani suferim de o putere ocultă, de o camarilă al cărei şef văzut şi simţit este o femeie, doamna Lupescu... Mi se pare comic ca oamenii să discute despre dreapta şi stânga, când ar trebui să vorbim cu toţii cum s-o scoatem pe d-na Lupescu din ţară, care a încurcat complet lucrurile şi care cât este în situaţia ei de astăzi, în fruntea camarilei, împiedică ori ce politică sănătoasă fie de dreapta, fie de stânga..."

Guvernul Tătărăscu, pentru a înăspri teroarea, a concentratcontingentele 1933 şi 1934, din jandarmerie. Abuzurile au fostgeneralizate pe tot cuprinsul ţării, la mii de alegători li s-au retrascărţile de alegător, numai în Sălaj, judeţul lui Maniu, s-au oprit 8 000 de cărţi de alegător; la Tg. Mureş au fost de asemenea opriţi de la vot 4-5 000 de alegători. Alte localităţi au fost declarate„contaminate şi nu li s-a permis să se deplaseze la vot (28 de sate din Sălaj, 27 sate din judeţul Satu Mare) iar în alte comune au fost trecuţi locuitorii de câte 2-3 ori şi chiar morţii au „înviat" în ziua alegerilor prin „fachirismul" lui Gută Tătărăscu. Alte măsuri de represiune ale guvernului au constat în masarea, în jurul secţiilor de votare, de unităţi militare de infanterie şi artilerie echipate cu ţinută de campanie, cu unităţi de foc, armament automat şi aparate TFF, pentru a sprijini detaşamentele de jandarmi care nu vor putea face faţă „cerinţelor". Autorităţile au primit ordin, atât cele administrative cât şi cele poliţieneşti, să sprijine falsificarea rezultatelor reale, prin modificarea tabelelor de totalizare a voturilor, confecţionarea de procese-verbale false, introducerea frauduloasă, în urne, de buletine ale Partidului Naţional Liberal ş.a. Nu au lipsit nici morţi şi nici răniţi în timpul campaniei.

În ciuda tuturor măsurilor represive şi de falsificare, pentru prima oară în viaţa politică a României, guvernul care a condus alegerile a ieşit înfrânt, nereuşind să câştige procentul de 40% pentru a beneficia de prima electorală ca să formeze cabinetul nou. Partidele ce alcătuiseră pactul de neagresiune obţinuseră împreună 43,93%, faţă de 35,92% voturi cât obţinuse cartelul Tătărăscu-Vaida. (Maniu singur obţinuse 20,40% iar Totul pentru ţară (legionarii) 15,58%.

La 23 decembrie 1937 când primele estimări semnificative au arătat căderea lui Tătărăscu, Carol al ll-lea l-a anunţat pe Armând Călinescu, prin Urdăreanu, că a hotărât să formeze un guvern cu Octavian Goga, care obţinuse numai 9,15% din voturi, şi pe care să-l completeze cu „centrişti" pe care să-i rupă din partidul lui Maniu. Imediat, Goga şi Călinescu, în noaptea de 23/24, au început să lucreze la întocmirea programului şi a listei de oameni posibili să-i racoleze. Regele a venit urgent de la Sinaia pe 26 decembrie şi, pe 28 decembrie, când Tătărăscu şi-a prezentat demisia, în aceeaşi zi, Octavian Goga a şi depus jurământul cu membrii guvernului pe care-l constituise în mare grabă, reuşind să rupă de la Maniu pe Armând Călinescu, Virgil Potârcă, Dinu Simian, V. Rădulescu-Mehedinţi (care în următoarele 24 de ore au şi fost excluşi din P.N.Ţ.).

Rezultatul alegerilor s-a publicat de abia la 20 decembrie.Lovitura dată de CaroJ lui Iuliu Maniu a fost fără efectul scontat, deoarece unii fruntaşi ai vieţii publice şi-au prezentat adeziunea la P.N.Ţ. Printre ei se numărau Constantin Vişoianu, Savel Rădulescu, Sergiu Nenişor şi Nicolae Titulescu. Acesta din urmă trimitea următoarea telegramă lui Iuliu Maniu:

În momentul când văd că unii fruntaşi ai Partidului naţional ţărănesc găsesc cu cale să părăsească partidul, cer ca o onoare înscrierea mea în partidul d-voastră ca simplu soldat şi fără condiţii."

În faţa manevrelor regale făcute printre oamenii lipsiţi decaracter, gata să renunţe la demnitate pentru un post, Iuliu Maniu a încercat continuarea luptei politice începută pe 25 noiembrie 1937, pentru răsturnarea camarilei şi a planurilor regeşti de instaurare a dictaturii personale, şi a propus lui Comeliu Codreanu prelungirea înţelegerii. Acesta însă a anunţat că îşi ia libertatea de acţiune şi se duce la Predeal să schieze. în faţa acestei atitudini neaşteptate, Iuliu Maniu i-a răspuns Căpitanului:

„Rău faci, acum nu-i timp de sport. Eu sunt de părere că duşmanul, ce-i drept este lovit crunt, dar nu este distrus. Trebuie deci continuată lupta. Trebuie să ieşim în stradă, să ocupăm Piaţa Palatului şi să nu ne retragem de acolo până ce regele nu se va da bătut."

Problema numirii guvernului Goga a avut imediatrepercusiuni, în străinătate. Industriaşii englezi, francezi şicehoslovaci au reacţionat prin retragerea comenzilor de armament (pe care România le făcuse în aceste ţări) iar reprezentantul Franţei la Bucureşti anunţa palatul că instalarea noului guvern nu este bine văzută la Paris. îngrijorare s-a manifestat şi în Cehoslovacia, care, ca şi noi, se vedea ameninţată pe două fronturi, ungar şi german, şi dorea cu orice preţ întărirea Micii înţelegeri.

Presiunile au mers şi mai departe. Prin regina Marioara a Iugoslaviei, sora regelui Carol, acestuia i s-a trimis o scrisoareatrăgându-i-se serios atenţia că în cazul - unor indicii - depromovare a unei politici de apropiere de Berlin şi Roma, atâtAnglia, cât şi Franţa îşi vor retrage sprijinul acordat României.

Camarila intrată în panică i-a atras atenţia lui Goga care şi-a redus campania antisemită şi activitatea organizaţiei lui paramilitare.

Regele îşi da seama că are dificultăţi iar zilele guvernului sunt numărate şi trebuia să se gândească la altă formulă de a sugrumapartidele politice, dezmembrându-le cât mai repede posibil, cu toate că acestea căutau să se regrupeze şi să reacţioneze.

Pe de altă parte liberalii şi-au strâns rândurile, reunindu-se în aceeaşi familie, lui Tătărăscu revenindu-i un rol de mâna a doua. Faptul a fost imediat salutat de Iuliu Maniu care era convins că într-un regim constituţional numai partidele politice temeinice pot prezenta garanţii şi să-şi asume răspunderea conducerii în stat.

Codreanu a reacţionat şi el, în faţa situaţiei ce se contura destul de sumbru din punct de vedere politic, declarând, pe 15 ianuarie 1938, în nr. 972 al „Pruncii Vremii": *„Termin atrăgând atenţia celor care în nechibzuinţa lor încească să împingă Coroana spre o dictatură, că aceasta ar fi o nenorocire..."*

Partidul Naţional Ţărănesc, imediat după nelegiuirea săvârşită prin numirea lui Goga ca prim ministru, şi-a convocat „Comitetul central executiv" în care Iuliu Maniu, analizând situaţia, a declarat printre altele:

„...Nu s-a întâmplat niciodată până acum ca în România, în.alegerile parlamentare un guvern să cadă... S-a întâmplat într-un mod surprinzător ca îndată după Crăciun Majestetea Sa în loc de a ţine seamă de indicaţiunile corpului electoral a dat guvernul d-lui Goga care în alegeri nu a avut decât 9% din totalul voturilor date... însărcinarea d-lui Goga dă guvernului român două caractere esenţiale: un caracter reacţionar si dictatorial, antidemocratic pe de o parte, iar pe de alta îi dă un caracter de schimbare a politicii externe, lucru pe care nu putem să-l tolerăm...

Situaţia era că Regele nu putea face altceva decât ca după o matură chibzuinţă să cheme partidul nostru la guvern. Nu era posibil ca Coroana să se decidă a chema pe dl. Goga la guvern dacă nu avea pretextul să spună: aici este o barcă de salvare, barca de salvare atrădării câtorva oameni din Partidul Naţional Ţărănesc până în aşa măsură încât foştii noştri prieteni să poată comite blasfemia, să spună că actul trădării dumnealor este o «colaborare a d-lui Goga» cu Partidul Naţional Ţărănesc... pe lângă actul de trădare revoltătoare, mai comit şi un şantaj faţă de opinia publică... Foarte mulţi care vor să parvină găsesc o treaptă foarte comodă de a parveni atacându-mă pe mine. De ce? Nu ştiu. Dar se refugiază şi ei la acest mijloc uşor..."

Guvernul Goga-Cuza deschide drumul dictaturii lui Carol al II-lea şi va servi drept sursă a unei politici de dreapta, cu un partid în cămăşi albastre, timp de circa 30 de luni. Dictatura va fi înlocuită prin alungarea regelui Carol al ll-lea, printr-o altă dreaptă, dar în cămăşi verzi, sub scutul unui general. Curios că şi Carol şi Antonescu nu mai erau mulţumiţi cu gradele din ierarhia militară legalizată, şi pretindeau să devină „căpitani" de legiune. Curioasă metamorfoză!

Încă de la începutul guvernării, guvernul Goga-Cuza areintrodus starea de asediu, cenzura, trecând -la restrângereadrepturilor şi libertăţilor democratice. S-au luat măsuri împotriva evreilor, interzicerea liberei circulaţii pe C.F.R. a ziariştilor evrei,retragerea brevetelor de băuturi spirtoase, revizuirea cetăţeniei,înlocuirea personalului de origine străină, românizarea presei, toateaceste măsuri luate prin decrete, legi.

Faţă de nemulţumirile din ţară, pentru a-şi legaliza puterea,guvernul a cerut şi regele a aprobat, pe 18 ianuarie 1938,dizolvarea parlamentului, fixând alegeri pe 2 martie pentru Cameră şi „în zilele ce vor urma" pentru Senat (după cum vom vedea la calendele greceşti, fiindcă numai regele îşi cunoştea gândurile ascunse).

Prin noua lege electorală se urmărea ca partidelor, prin petiţii, să le atribuie, de Comisia Centrală Electorală, număr de ordine şi semn electoral corespunzător, valabil pe toată ţara şi constând din unul sau mai multe puncte, pentru a produce confuzii, intenţionându-se ca Partidul Liberal să aibă două puncte, pentru ca să fie şi mai mare confuzia. Restricţii s-au făcut şi în desfăşurarea campaniei electorale.

Situaţia devenise explozivă şi se conturau alte regrupări de forţe politice pentru alegerile de care se vorbea că se vor ţine.

O campanie electorală care n-a mai avut loc

Iuliu Maniu care vedea plutind în aer pericolul dictaturii şiintuind că altfel se vor face jocurile politice, în întâlnirea de la Cluj, de pe 27 ianuarie 1938, a declarat printre altele:

„...Sunt adânc întristat că pe chestiuni atât de mari cum este aceea a democraţiei fi a politicii externe franco-engleze, sunt în categorică contrarietate cu domnia sa (e vorba de C. Codreanu)... Este direct criminal acel român care, indirect sau direct vrea să ducă politica externă în orbita politicii germane. Căci aceasta este expansionistă, revizionistă şi primejdioasă pentru pacea mondială... ne periclitează menţinerea hotarelor noastre, ne aruncă în vâltoarea unui război... Vrem pace şi trebuie să mergem cu cei care vor, la rândul lor pacea..."

Situaţia se degrada pe zi ce trecea şi ţara intra în anarhie. în faţa acestei probleme grave Iuliu Maniu a prezentat regelui un Memoriu - amănunţit-, trecând în revistă toate necazurile ţării şi din care extragem:

„...Guvernul este obligat să recurgă la măsurianticonstituţionale, sau ilegale. Astfel, a propus dizolvarea Corpurilor legiuitoare înainte de a se fi întrunit şi înainte de a fi încercat o grupare oarecare a trimişilor Naţiunii, ceea ce înseamnă în fond anularea alegerilor, o adâncă ofensă adusă corpului electoral, riscată tot din lipsă de autoritate şi energie a guvernului.Legiferează pe cale de decrete-legi, care nu sunt justificate nici de vreo delegaţie dată de Parlament -care n-a dat fostului guvern depline puteri decât în materie financiară - nici de un drept de necesitate de ordin naţional... Viaţa economică a Ţării se resimte încăde la început de această situaţie politică. Stagnarea este îngrijorătoare: industriile şi-au restrâns cumpărăturile dp materii prime şi au redus producţia, întreprinderile comerciale şi-au micşorat volumul de afaceri... Ţăranii nu mai găsesc cumpărători în târguri, iar preţul produselor agricole a scăzut. în schimb, laconsumatori, viaţa s-a scumpit... Pe terenul financiar, situaţia este alarmantă. Sucursalele Băncii Naţionale, băncile particulare, Casa de Economii au trebuit să restituie depozite de circa două miliarde lei. De aproape o lună nu se mai fac depuneri la bănci. Piaţa schimburilor străine este îngrijorătoare... Nimeni nu mai are nici o încredere în ziua de mâine, şi reacţiunea populaţiei ţării se traduce în resemnare, desnădejde sau revoltă...

Până acum câţiva ani discriminarea între politica externă şi cea internă era posibilă. Astăzi, chiar marile puteri au părăsit-o. Regimurile totalitare nu se mai menţin între graniţele lor. Ele au devenit ca şi comunismul, forţe de expansiune în afară depropagandă internaţională şi imixtiune politică sau cu mâna armată în afacerile interne ale ţărilor mai mici. Crearea unui regim totalitar într-o ţară este pentru ele un succes diplomatic, care le dispensează de nevoia unui război victorios, mai ales acolo unde ele au o minoritate etnică de aceiaşi naţionalitate, pe care se potsprijini.

Aceasta este pentru marile state totalitare o politică înţeleaptă. De ce ar vărsa sângele soldaţilor lor, dacă pe cale diplomatică sau a propagandei, pot realiza cuceriri cu

consimţământul învinşilor? în războiul de ideologii de astăzi - uneori sângeros ca în China şi Spania, alteori fără sânge ca în alte ţări - statele mijlocii sau mici sunt sacrificate. înţelepciunea cere să se ferească cu grijă de a opta pentru orice ideologie, fie ea de extremă dreaptă, sau de extremă stângă."

„Nici în cazul când statele totalitare ne-ar oferi vreo garanţie pentru frontierele noastre, opţiunea pentru ideologia lor nu ar putea găsi o scuză. Dar ele nu ne oferă şi nu ne vor oferi nouă, care trăim pe baza tratatelor, nici un fel de garanţie, fiindcă esenţa politicii lor este revizionistă şi imperialistă. Chiar dacă nu arimplica mutilare materială a hotarelor noastre, ea ar însemna sfârşitul independenţei noastre politice şi economice.

Regimurile totalitare ale axei Roma-Berlin au nevoie de colonii în alte continente pentru politica lor de prestigiu. Dar au nevoie de expansiunea în Europa pentru necesităţile lor vitale, în caz de conflagraţie generală. Aşezată pe hotarul dintre cele două ideologii ostile, care frământă astăzi continentul, nici o ţară nu are o poziţie mai periculoasă de cât România. Bogată în materii prime, indispensabile păcii ca şi războiului, nici o ţară nu oferă o mai mare ispită ca România. A opta pentru una din ideologiile ireductibil duşmane, ar însemna pentru ţara noastră să stârnească primejdia dela apus, sau pe cea de la răsărit. Ori ce om de stat prevăzător trebuie să se cutremure la perspectiva unei Spânii româneşti, unde la adăpostul războiului civil, sau al conflagraţiei generale, ar trebui să se hotărască pe pământul stropit cu sângele strămoşilor, soarta conflictului dintre ideologia comunistă şianticomunistă... Politica noastră externă nu ne aparţine nouă. Ea este fi a înaintaşilor, care au făcut ţara cu jertfa lor, fi a urmafilor, cărora avem datoria să Ie-o păstrăm întreagă. Aceasta este politica externă a Majestăţii Voastre, este fi politica externă a Partidului Naţional Ţărănesc. Ar trebui să fie a tuturor românilor,dar din nefericire nu este cazul. Chiar unii dintre membrii cei mai importanţi ai actualului guvern, au afişat în declaraţii responsabile, făcute în străinătate fi cunoscute în ţară, o altă linie decât cea urmată până astăzi de România, în politica ei - externă. Aceftia nu pot avea prestigiu," nici faţă de vechii aliaţi -întrucât au susţinut altă politică - nici faţă de statele totalitare, cariconstată azi că dau înapoi...

Situaţia critică, descrisă în acest memoriu fi răspunderea de fef de partid, justifică în deajuns necesitatea de a-lprezenta Majestăţii Voastre...

Mă socot mai dator decât oricine să intervin când văd că se apropie o catastrofă asupra ţării fi a domniei Majestăţii Voastre... Am socotit acest act ca o datorie faţă de Suveran, faţă de ţară, faţă de conftiinţă. El reprezintă adevărul trist de azi fi adevărul trist de mâine."

Iuliu Maniu i-a prezentat Regelui această magistrală lecţie depolitică românească ce trebuia urmată în contextul politiciiEuropene în momentul când se vedea apropierea marii încleştări.

Şi Maniu nu se mulţumea numai să vorbească în interesul ţării, dar să şi acţioneze. Deja începuse consultările cu fruntaşii liberali, iar a doua zi, după înaintarea memoriului, pe 6 februarie, s-a întâlnit cu Constantin I. C. Brătianu şi au căzut de acord în vederea constituirii unui bloc al opoziţiei pe timpul campaniei electorale.

Tot în aceeaşi zi Partidul Social Democrat a hotărât să încheie un cartel electoral cu Partidul Naţional Ţărănesc.

Nimeni nu bănuia că regele, şi El, se hotărâse, în aceeaşi zi, să dea lovitura capitală partidelor politice, să-şi formeze partidul său, aducându-i în subordine pe toţi preşedinţii de partide, în afară de unul, şi să-i îmbrace în uniformă.

Primii care l-au ajutat în îndeplinirea diabolicului plan au fost Armând Călinescu şi Ion Gigurtu (care în noaptea de 7/8 februarie şi-au dat demisia pentru că nu pot colabora cu gruparea cuzistă). Şi, ca urmare, pe 8 februarie, Armând Călinescu a dat ordin la prefecturi şi oficiile telefonice ca să se păstreze secretul absolut asupra tuturor transmiterilor ce vor fi comunicate de Ministerul de Interne. De asemenea s-au luat măsuri de întărirea pazei la intrările în oraşe (măsurile vizau, evident, partizanii „militarizaţi" ai formaţiunilor de dreapta).

în seara de 9 februarie Octavian Goga s-a întâlnit cu CorneliuCodreanu în casa lui Ion Gigurtu de pe str. Nicolae lorga şi au stat de vorbă circa două ore, fără să se încheie vreun acord, dar se crede că înţelegerea ar fi fost ca legionarii să se retragă din alegeri şi să voteze Partidul Naţional Creştin. Dar lucrurile se precipitaseră încă de dimineaţă când Carol s-a întâlnit cu o serie de oameni de afaceri (Malaxa, Gigurtu, Bujoi şi alţii) care l-au asigurat de sprijinul lor financiar în situaţia grea în care se găsea ţara din cauza guvernării, situaţie pe care, de altfel, Iuliu Maniu o relatase în memoriul din 5 februarie.

Cu acest sprijin promis, Regele Carol împreună cu ArmândCălinescu, Gută Tătărăscu şi Ernest Urdăreanu s-au apucat de lucru.

A doua zi, pe 10 februarie dimineaţa, Octavian Goga a fostchemat la Palat şi Regele Carol al ll-lea i-a cerut demisia,reproşându-i că s-a înţeles cu Codreanu, şi astfel s-a încheiat oguvernare de 44 de zile, ca într-un basm... a fost odată... şi ce va urma nu va fi bine.

Tot în aceeaşi zi a fost chemat la Palat şi Iuliu Maniu. Nu maifusese în audienţă din 1933. Regele i-a afirmat că urmăreşte săformeze un guvern de uniune naţională care să-i asigure ordine... să revizuiască Constituţia şi se vedea nevoit să suspende temporar activitatea partidelor politice.

Iuliu Maniu i-a atras atenţia regelui că trebuie menţinut regimulparlamentar-constituţional, iar după relatarea lui Zaharia Boilă (dinMemoriile aflate în Arhiva I.S.I.S.P. de pe lângă fostul C.C.),preşedintele Partidului Naţional Ţărănesc ar fi spus:

„Majestate, faceţi o neiertată greşeală ale cărei consecinţe sunt incalculabile. Acum când se adună nori grei pe orizontul internaţional ar fi nevoie mai mult ca oricând să menţineţi sistemul democratic-parlamentar, lăsând răspunderea situaţiei integral partidelor politice. Asumând această răspundere personal, Maiestatea Voastră vă expuneţi inutil si riscaţi chiar Tronul."

La ieşirea de la Rege, Iuliu Maniu a declarat ziariştilor:

„Sunt singurul prim-ministru care nu am acceptat să fac parte din noul guvern." Ceilalţi prim-miniştri care mai erau în viaţă după 1916: mareşalul Alexandru Averescu, generalul Arthur Văitoianu, G. G.Mironescu, Nicolae lorga, Gheorghe Tătărăscu, ConstantinAngelescu şi Alexandru Vaida Voievod au depus jurământ în frunte cu Patriarhul Miron Cristea şi au aşteptat liniştiţi să li se ia măsură pentru uniforme.

Ceea ce a reuşit Carol a fost înjosirea oamenilor politici,subordonarea Bisericii şi armatei, care sub sceptrul patriarhal săprohodească înmormântarea partidelor politice.

Comitetul Central Executiv al Partidului Naţional Ţărănescîntrunit pe 1 februarie 1938, după ce a luat la cunoştinţăexpunerea lui Iuliu Maniu asupra situaţiei grave ce se abătuse asupra ţării a hotărât printre altele următoarele:

„...Revizuirea Constituţiei prin Decret, înlăturareaParlamentului si guvernarea la adăpostul stării de asediu si a cenzurii prin decrete-legi, fără nici un fel de control, precum şi suspendarea activităţii partidelor constituie o adevărată lovitură de stat împotriva căreia naţiunea trebuie să protesteze şi să acţioneze cu ultima energie...

Pentru greşelile săvârşite de un guvern nedorit şi neindicat de ţară, nu poate fi pedepsită o naţiune întreagă prin instaurarea unui regim în afară de lege şi pentru suspendarea pactului fundamental care asigură drepturile naţiunii şi ale cetăţenilor.

Ne găsim astfel în faţa unei dictaturi făţişe, sprijinită pe concursul ocult şi interesat al Partidului Naţional Liberal, încercând să târască pe panta politicii nu numai biserica ci şi armata, care întotdeauna a rămas şi trebuie să rămână şi în viitor scutul de apărare a statului român în faţa duşmanilor graniţelor noastre. Actualul guvern format din personalităţi care au încetat de mult de a reprezenta curente populare şi a căror grupări au fost sistematic respinse de Corpul electoral, nu poate constitui un Guvern de Uniune Naţională...

Constată că astfel s-a evidenţiat încă odată că nimic nu se poate clădi pe temeiuri imorale, pe lipsă de credinţă si trădare...;

Drept consecinţă, Comitetul Central Executiv aprobă în unanimitate atitudinea Preşedintelui, Dl. Iuliu Maniu, si hotărârea biroului Partidului de a refuza participarea la acest guvern.

Dă mandat d-lui Preşedinte Iuliu Maniu şi Biroului Partidului Naţional Ţărănesc să conducă acţiunea partidului pe căile şi în formele impuse de împrejurări, în spiritul menirei istorice, a ideologiei şi programului partidului în conformitate cu interesele permanente ale naţiunii.

Reînnoieşte deplinele puteri acordate d-lui Iuliu Maniu pentru conducerea mai departe a partidului în grelele împrejurări create spre biruinţa finală pentru binele şi fericirea ţării şi a poporului românesc."

Încă din ziua de 10 februarie, Iuliu Maniu avusese dreptate că „nori grei" se adunau pe orizontul internaţional şi aceasta se petrecea cu două zile înainte de întâlnirea dintre Hitler şi cancelarul Austriei, Schuschnigg, la Berchtesgaden, în care Austria a fost făcută vinovată de neretragerea din Societatea Naţiunilor şi i s-a impus deocamdată ca ministru de interne la Viena pe Seyss-Inquart, liderul naziştilor din Austria.

În ţara noastră ameninţările sub jurământ la Tg. Mureş,continuă şi Nicolae lorga face cunoscut că „Ai lui Codreanu măînştiinţează că sunt lucrat", pe 15 februarie, şi aceasta numai la 5 zile după ce Patriarhul pus în fruntea Ţării îşi luase avant-postul în primire.

Iuliu Maniu în acţiunile întreprinse nu lucra niciodată cujumătăţi de măsură şi urmărea eradicarea răului. Şi, în nouaconjunctură, pe data de 16 februarie, s-a adresat Preşedintelui

Consiliului de Miniştri:

„Înalt Prea Sfinte Patriarh, Iubite Amice, prietenia şi amintirile comune de o aşa mare importanţă, ce ne leagă, mă îndreptăţesc în zilele acestea de hotărâtoare răspântie pentru viitorul ţării, cari pot să distrugă tot ce s-a realizat prin munca noastră comună şi prin jertfa atâtor generaţii, să-ţi adresez câteva cuvinte a căror greutate n-aş dori săscape atenţiei Tale. Majestatea Sa Regele m-a rugat şi pe mine seintru în guvernul pe care-l prezidezi. Aflând scopul pt care i l-a fixat Majestatea Sa, am refuzat cu adâncă durere în suflet.

M. S. Regele mi-a comunicat că guvernul prezidat de Tine va înlătura Parlamentul, va guverna prin decrete-legi, va modifica Constituţia prin Decret şi va suspenda partidele. Nu aveam nici o îndoială că Majestatea Sa va proceda la înfăptuirea planului săuurmărit de atâţia ani, de a institui o dictatură regală, care fireşte va putea trece, foarte uşor într-un despotism. Măsurile luate până acum de guvern, justifică întru toate prevederea mea şi sunt perfect informat, că opera catastrofală începută se va continuacu dramatică repeziciune.

Sunt informat că proectul decretului pentru abolirea Constituţiei este gata şi se va promulga în zilele acestea. Cunosc şi dispoziţiile principale ale nouei orânduiri şi mă cutremur la gândul că drepturile Naţiunii Române, dobândite cu atâtea jertfe şi cu colaborarea atâtor slujitori ai Altarului, să fiedistruse, cu colaborarea şi sub patronarea celui mai înalt Preot român; se săvârşeşte o lovitură de Stat, în urma căreia vor fi distruse valori sufleteşti, poate vieţi omeneşti, şi-mi cuprinde sufletul o adâncă tristeţe, că această schimbare de lucruri se întâmplă cuprotecţiunea Patriarhului României, care este ardelean, un fost prieten politic, fiu de iobag, care a ajuns Patriarh, cu activa mea colaborare şi în urma acţiunii mele personale. Dă-mi voie să afirm, cu toată hotărârea, că, în calităţile expuse mai sus şi în urma legăturilor sufleteşti pe care le ai ca fiu al Ardealului cutradiţiile acelei provincii şi ca unul care ai depus jurământ, alături de mine, pentru păstrarea drepturilor Ardealului şi Banatului, prin Actul de Unire din Alba Iulia şi care, la propunerea mea, ai predat împreună cu Comisia trimisă în acest scop, acel Act al Unirii, în Bucureşti, Regelui Ferdinand, să afirm că nu ai dreptul să dai lovitura de moarte prin colaborarea Ta, acelor drepturi şi să iei o răspundere istorică continuând opera Ta, ca Prezident de Consiliu, primită desigur cu bună credinţă, dar care duce la desminţirea întregilor tradiţii ardelene, a activităţii Tale din trecut, a colaborării noastre din acel trecut şi a jertfelor părinţilor şistrămoşilor Tăi.

Gândeşte-te că un fiu al Ardealului nu poate să prezideze opera de răpire a drepturilor ţăranilor din Vechiul Regat, care s-au jertfit cu sutele de mii pentru ca dezrobind pe ardeleni să se dezrobească şi pe ei.

Ai văzut rezoluţiile pe care Ie-a adus partidul nostru, din care ai făcut parte odată şi Tu. Ele sunt în completă conformitate cu părerile şi hotărârile mele. Cât mă priveşte, voiu lupta pentru apărarea vieţii constituţionale şi democratice a ţării şi pentru asigurarea hotărârilor de la Alba Iulia , cu supremaîncordare, cu ori ce risc şi cu ori ce jertfe.

Nu sunt singur. Poporul Român, Ţara, sunt cu mine în această chestiune. Şi nu cred că Patriarhul României ar putea să patroneze o acţiune împotriva lor, o dictatură care nu este pusă în serviciul unei idei mari, generoase şi nu se întemeiază pe un curent popular, ciserveşte un cerc de interese condamnabile şi stat profund imorale, este dinainte condamnată şi că nu e permis să îngroape sub ruinele ei şi cea mai înaltă autoritate bisericească şi falnicele noastre tradiţii ardelene...

În faţa gravităţii problemei, mici consideraţiuni oportuniste, momentane, nu mai au loc, nu pot avea nici o importanţă.

Te rog să iei la dreaptă judecată situaţia Ta înaltă şi rolul Tău istoric, cu aceiaşi obiectivitate cu care Te rog să nu uiţi un moment că eşti Preot şi fiu de iobag din Ardeal..."

Mergându-se pe linia durităţii, guvernul Sfiinţiei Sale a dat pe 7 februarie 1938 Decretul nr. 870 cu următoarele dispoziţiuni:

- Funcţionarii Statului nu pot face politică, nu mai pot face parte din partide politice.
- Cei care nu sunt funcţionari, adică restul de cetăţeni, dacă aţionează politiceşte sunt sancţionaţi.
- Conducerea este sancţionată, dacă mai dă circulari, ordine, dispoziţii.

Iuliu Maniu, ca preşedinte şi Virgil Madgearu, ca secretargeneral, au trimis, pe 19 februarie, o scrisoare către preşedinţiiorganizaţiilor judeţene aducându-le la cunoştinţă următoarele:

„Formarea guvernului zis de Uniune naţională estede fapt intrarea într-un regim de dictatură regală. Partidele politice nu sunt dizolvate, dar, guvernul prin măsurile luate, urmăreşte să suspende orice activitate politică, făcând aproape imposibilă orice manifestare de partid.

Conştienţi de primejdia la care este expusă ţara, dacă acest regim ar dăinui, avem datoria să rezistăm şi să păstrăm intactă organizaţia partidului nostru pentru a fi în stare să ne luăm răspunderea, când se va face din nou apel la noi, ca să restabilim ordinea constituţională şi să salvăm ţara. Socotim că acest moment nu poate întârzia deoarece guvernul prin structura sa fi prin scopul urmărit cât fi prin metodele de guvernare anticonstituţionale fi ilegale, este condamnat la o existenţă efemeră. Avem datoria să rezistăm fi fiecare membru al partidului este obligat să continue a activa ca fi înainte. Veţi menţine deci cluburile fi casele de sfat. Fac excepţie, însă, cu acea categorie de membri, cari prin măsurile recente luate de guvern au fost pufi într-o situaţie dificilă.

Absolvim pe toţi funcţionarii publici (cu excepţia profesorilor universitari), membri ai partidului nostru, de obligaţiile faţă de partid, fi-i considerăm demisionaţi prin forţă majoră. Celor care îfi vor prezenta demisiunea în scris, le veţi da drept urmare certificarea cerută, spre a le servi de dovadă faţă de autorităţi.

Este de la sine înţeles, că dat fiind caracterul de forţă majoră a acestui act de demisiune, cei absolviţi nu sunt împiedecaţi să păstreze legătura sufletească cu partidul nostru.

Dacă intră în categoria prevăzută de decretul-lege, prefedintele, secretarul general, casierul precum fi ori care din şefii de sectoare, în locul lor se vor desemna suplinitori, celelalte locuri din comitetul judeţean sau delegaţia permanentă vor fi lăsate neocupate.

Comitetele îfi vor continua activitatea conform statutelor. Se recomandă chiar o extindere fi o intensificare aactivităţii comitetelor locale fiind îndrumate a îndeplini *toate atribuţiunile... Veţi primi ulterior instrucţiuni corespunzătoare."*

Deoarece problema este foarte importantă, nu pentru ajustifica, ci pentru a arăta generaţiilor viitoare atitudinea plină dedemnitate a Partidului Naţional Ţărănesc şi în principal aPreşedintelui Iuliu Maniu, este nevoie să se redea cât maidocumentat lupta împotriva dictaturii, fiind un model de luptădeschisă, fără şovăire. Pe data de 20 februarie, Iuliu Maniu a semnat următorul |comunicat:

„Astă noapte tipografiile din Capitală au culesDecretul referitor la o "nouă organizare a StatuluiRomânesc.

Lovitura de Stat era afteptată fi anunţată.

Partidul Naţional Ţărănesc socotind ca atare zisul decret declară că nu-l consideră ca o Constituţie a ţării.

El are putere numai în măsura în care poate să-l impună puterea executivă.

Acest decret reprezintă o răpire a drepturilor poporului pentru care el a sângerat fi care i-au fost acordate în timpul când cu viaţa fi cu sângele lui, a făptuit Unirea tuturor românilor întru aceleafi hotare.

Partidul Naţional Ţărănesc protestează în contra farsei afa zisului plebiscit organizat la 4 zile după apariţia la Bucurefti a Decretului cu vot pe faţă, sub stare de asediu fi cenzură fi cu regimul de azi al presei, face imposibilă libera manifestare a voinţei populare.

Pentru acest Decret poartă răspunderea politică fi juridică Miniftrii care au cutezat să contrasemneze, călcându-fi jurământul făcut pe Evanghelie fi Sf. Cruce, ofensând adânc demnitatea naţională fi violând Constituţia ţării fi hotărârile de unire ale provinciilor.

Ei sunt cioclii libertăţii cetăţenefti fi ai drepturilor naţiunii. Partidul Naţional Ţărănesc decide ca membrii săi să nu ia parte la afa zisul plebiscit."

ss. Iuliu Maniu

Pe data de 21 februarie 1938, Corneliu Codreanu a daturmătoarea Circulară nr. 148 - Către legionari, ziarişti, autorităţi şipublicul românesc - din conţinutul căreia extragem:

- *„... Anunţăm pe membri, că începând cu data de astăzi 21 februarie 1938 «Partidul Totul Pentru Ţară» nu mai există. întreaga conducere a căzut de acord că raţiunea de existenţă a Partidului a încetat. Toţi cei legaţi până în prezent juridiceşte de acest partid, funcţionari de Stat, sau nefuncţionari sunt dezlegaţi de toate aceste legături, luându-şi complecta libertate de*

acţiune. Toate funcţiunile, Şefii de regiuni, de judeţe etc, sunt desfiinţate. Sediile se închid şi se dau proprietarilor. Motivele care ne-au determinat laaceastă hotărâre sunt: Decretul 87o/17 Feb.

Deci suntem aruncaţi din raportul de Drept în raportul de Forţă. Pe acesta noi nu-l primim... Noi nu voim să întrebuinţăm forţa. Nu voim să întrebuinţăm violenţa… Generaţia noastră întreagă vede bine mânuşa, care i s-a aruncat. Mânuşa aruncată va rămâne jos. Noi refuzăm s-o ridicăm."

Pe data de 23 februarie, în interviul acordat ziaristului englez prin telefon, declara: *„Am dizolvat întreaga mea organizaţie. Faţă de decretul regelui Carol, care declară Garda de Fier ca ilegală, nu mi-am putut continua opera... M-am decis să mă retrag.Politiceşte nu mai exist..."*

Oficializarea dictaturii regale

Partidul Naţional Ţărănesc a început să fie lovit de duritateamăsurilor „regale" înainte de „votarea" Constituţiei redactate deprofesorul Istrate Micescu.

Astfel, dr. prof. Augustin Popa, preşedintele organizaţieiP.N.Ţ. din Târnava Mică a fost suspendat din funcţia de profesorpentru că a comunicat dispoziţia dată de Iuliu Maniu, ca membriipartidului să se abţină de la votarea noii rânduieli de stat. IuliuManiu, cu durere în suflet, i s-a adresat:

„…Măsura volnică şi ilegală luată contra ta ofensează întreaga opinie publică şi în special partidul nostru. în orice împrejurări vom fi alături de tine. Înaltele tale calităţi sufleteşti, sentimentele creştineşti şi româneşti de care ai dat dovadă întotdeauna vor călăuzi şi în zilele acestea de persecuţie a unei puteri dictatoriale prin nimic justificată.

Furia celor ce nesocotesc morala creştină şi demnitatea naţională nu va putea înfrânge seninătatea sufletească şi energia neînfrânată a noastră cari luptăm pentru întărirea acestor principii şi pentru libertatea naţională."

Pe 24 februarie, sub starea de asediu, cu drastice măsurimilitare, cu instrucţiuni severe privind urmărirea şi pedepsireaexemplară a „elementelor" care făceau o propagandă ostilăConstituţiei sau îndemnau la abţinerea de la vot şi cu abuzuri ale autorităţilor

administrative, s-a „votat" pe faţă şi sub iscălitură. Cutoate acestea s-au găsit 5 413 „elemente" demne de a purtadenumirea de oameni care au votat contra Constituţiei.

A doua zi, fruntaşul naţional-ţărănist - Ion Liveanu - a fostarestat pentru că în ziarul „Dreptatea" a publicat un articol prin care critica Constituţia, şi aceasta înainte de promulgarea ei care s-a făcut pe 23 februarie 1938. El a fost judecat de Consiliul de Război al Corpului II Armată.

Continuând avalanşa măsurilor absurde luate de guvernul„patriarhal" în legătură cu ridicarea inamovibilităţii magistraţilor şifuncţionarilor, precum şi a interzicerii întrunirilor naţional-ţărăniste,precizându-se că nu pot avea loc nici într-o casă particulară, fie chiar la un ceai, fără anunţarea prealabilă a autorităţilor şi prezenţa unui poliţist delegat în acest sens, Iuliu Maniu a fos solicitat de ziariştii din Cluj să facă unele precizări:

„…Fiecare cetăţean conştient trebuie să condamne cu ultima energie această măsură care atacă în temelia sa soliditatea organizaţiei fi administraţiei de stat. Este un pas dureros spre anarhizarea organismului de stat. Independenţa magistraturii este ultimul rezultat al civilizaţiei întruchipate într-un stat modern a cărui bază estejustiţia. In special în România, asigurarea independenţei justiţiei prin inamovibilitate s-a atins după multe si grele lupte politice si a unor experienţe triste făcute de buni patrioţi de pe vremea când nu era introdusă această instituţie absolut necesară într-un stat de drept De altă parte siguranţa zilei de mâine a funcţionarului pus laadăpost de capriciile fluctuaţiilor politice si sociale este singura bază pe care se poate aşeza o dreaptă rezolvare a diverselor chestiuni ale cetăţenilor. Nu pot decât să protestez cu toată hotărârea împotriva atentatului ce se săvârşeşte în contra cetăţenilor, în contra magistraţilor si funcţionarilor si în contra însuşi a organismului de stat prin această măsură adâncjignitoare. Evident, această măsură este lovită de nulitate prin faptul că, atât noua Constituţie cât şi decretul în chestiune, sunt aduse în mod neconstituţional. Ele se întemeiază exclusiv pe forţa brutală a puterii executive fi evident că tuturor celor lezaţi le vor sta la dispoziţie remediile legale de care vor trebui să uzeze fi cetăţenii fi funcţionarii vătămaţi în drepturile lor. hJu numai ca democrat convins fi ca unul care sunt legat cu toată firea mea de respectul legalităţii, ci fi ca om care a trebuit să mă ocup de evoluţia statelor moderne fi de întâmplările ce s-au petrecut în viaţa lor, sunt adânc îngrijorat de soarta ţăriinoastre care a devenit teatrul unor capricii fiexperimentări cari ufor pot duce la adânci zguduiri ale fiinţei noastre naţionale. Mă mir mai ales că Patriarhul ţării ia asupra sa o răspundere atât de grea, lăsând pradă întâmplărilor politice una din cele mai fundamentale instituţii ale

ţării: magistratura. Evident, că va trebui să ne unim forţele, toţi acei cari suntem devotaţi democraţiei fi ai constituţionalismului ca săînlăturăm dictatura ce stăpâneşte astăzi ţara noastră, ceea ce sunt sigur că nu va fi prea greu, deoarece îi lipsesc bazele necesare oricărei dictaturi ca să dăinuiască popularitatea fi autoritatea acelor cari o instituiesc." (Cluj, 6 Martie 1938).

Iuliu Maniu avea dreptate să fie îngrijorat cel puţin asuprasituaţiei din Europa unde puterile Axei începuseră să aibă pretenţii asupra unor colonii, pentru spaţiu vital.

Nişte schimbări de miniştri în Anglia (Eden înlocuit cu LordulHalifax) şi noul Preşedinte al Consiliului de Minjştri francez -Chautemps - şi vizitele Londra-Berlin prelungindu-se prin Berlin peste centrul Europei până la Varşovia, nu puteau să rămână neobservate, dar mai ales neînţelese de cei avizaţi de soarta ţării noastre.

Von Papen, după vizita la preşedintele Consiliului de Miniştri, s-a înapoiat în bârlogul de la Berchtesgarden cu încurajarea: „Spuneţi Fiihrerului c-ar fi un eveniment istoric mondial dacă împreună am pune politica europeană pe o bază nouă şi mai sănătoasă". De asemenea plecase de la Paris cu impresia că ar fi bine privită o legătură economico-culturală germano-austriacă, precum şi o mai largă autonomie pentru nemţii din Cehoslovacia.

Pe 12 februarie, cancelarul Schuschnigg a fost chemat laBerchtesgarden unde după ce l-a „certat" pentru că nu seretrăsese diri Societatea Naţiunilor şi fortificase frontiera între ţările lor, i-a subliniat că are un rol istoric de împlinit cu prietenia Italiei, că Franţa este neputincioasă, şi a terminat cerându-i în mod imperativ să numească, ca ministru de interne, pe Seyss Inquart, şeful naziştilor austrieci. Dar a urmat numai o lună de relativă linişte şi după mai multe ultimate la intervale de ore, între 11 şi 13 martie, totul s-a sfârşit prin intrarea trupelor germane, bineînţeles neanunţate, şi proclamarea încorporării, printr-un plebiscit de 97%, procent mai mic decât obţinuse regele Carol, cu „Constituţia". Salutând cotropirea Austriei, Corneliu Codreanu a adresat lui Hitler o telegramă imediat, socotind actul ca „o lumină triumfală a adevărului" pe care „nici o putere nu o va birui vreodată..."

Reacţia omului politic - Iuliu Maniu - la acest act murdar care va însemna începutul înecării în sânge a Europei, a fost subliniată în declaraţia făcută la cererea reprezentanţilor presei pe 21 martie:

„Partidul Naţional Ţărănesc nu poate să-şi precizeze în mod oficial punctul său de vedere până când guvernul nu fixează în mod oficial atitudinea României.

E regretabil că guvernul nici până acum, de fi a trecut o săptămână de la intrarea trupelor germane în Austria, nu a publicat nici un comunicat fi nici un membru al

guvernului nu a făcut nici o declaraţie pentru lămurirea opiniei publice, defi toate statele interesate, fără nici o excepţie, au ţinut să-fi precizeze punctul lor de vedere, faţă de acest eveniment de o covârfitoareimportanţă fi cu repercusiuni incalculabile în raporturileinternaţionale dintre state. Singură ţara noastră ignorează intenţiunile fi planurile cârmuitorilor ei. Parcă nici nu ar fi vorba de soarta naţiunii noastre, de sângele fi avutul fiilor ei...

În ce mă priveşte, am fost de la început convins că independenţa Austriei atât de necesară pentru echilibrul internaţional în Europa Centrală, nu se poate menţine în mod statornic, decât printr-o confederaţie a statelor dunărene, din care ar face fi ea parte, în mod logic fi natural.

Cu toate că soluţia încorporării Austriei de către Germania este dezagreabilă pentru toate statele dunărene, am preferat dintotdeauna restaurarea Habsburgilor. încorporarea Austriei în imperiul german, considerată din punctul de vedere al evoluţiei ei naţionale se prezintă ca un lucru firesc, dar din punct de vedere internaţional constituie un pericol fi un izvor de conflicte incalculabile.

Întâi pentru că ea calcă în mod unilateral o stare de drept fi deci confirmă încă o dată anarhia juridică în care trăefte omenirea prin nerespectarea tratatelor internaţionale, atât de importante mai ales pentru statele mici.

În al doilea rând, fiindcă prin prezenţa unei mari puteri animată de scopuri imperialiste fi de presantă necesitate de expansiune economică, turbură echilibrul de forţe în Europa Centrală fi introduce rivalitatea fi tendinţa de expansiune în bazinul dunărean.

În noua ei poziţie geo-politică este firesc ca Germania să tindă spre Marea Adriatică fi să nu se mulţumească să-fi adape caii regimentelor sale în sectorul de nord al Dunării, să năzuiască să-fi umple ea însăfi magaziile cu cereale de pe fesul Dunării fi să stăpânească izvoarele de petrol...

Daca în faptul concret al încorporării Austriei la Germania n-ar fi vorba decât de afirmarea principiului naţional fi dacă împlinirea s-ar fi făcut pe căi normale, am putea să ne mărginim la reclamarea pentru viitor, a respectării tratatelor prin care s-a consfinţit unitatea noastră naţională... găsesc profund gref iţi pe acei care, fie din cauza unor idei preconcepute, fie subimpresiunea acţiunei fulgerătoare a Germaniei, se gândesc la schimbarea orientării noastre externe de până acum.

România trebuie să se ferească îndeosebi în vederea unei eventuale conflagraţiuni europene, care poate să fie apropiată, de orice provocaţiune... în raporturile noastre internaţionale nu trebuie să ţinem seama de ideologia regimurilor interioare ale

ţărilor respective. în aceste raporturi nu trebuie să amestecăm probleme si discupuni ideologice. Fiecare naţie are dreptul de a-si alege forma de guvernământ care-i convine. Totuşi ca un democrat convins ce sunt, nu pot să-mi ascund mulţumirea că interesele statului nostru coincid cu interesele marilor state, animate fi conduse de principiile democraţiei, care, sunt convins, vor fibiruitoare.

Mă folosesc de această ocazie pentru a înfiera neglijenţa guvernelor României, care în faţa faptului că realizarea securităţii colective întâmpină mari fi evidente dificultăţi, nu s-a gândit să încheie alianţele ce li s-au oferit fi au neglijat îndatorirea lor de a pune la punct înarmarea ţării, absolut indispensabilă în împrejurările actuale..."

Aceste declaraţii au fost cenzurate, fapt ce l-a obligat a doua zi pe Iuliu Maniu să protesteze printr-o telegramă adresată Regelui:

„Cu adânc respect aduc la cunoftinţa Majestăţii Voastre, că declaraţiile ce am făcut ieri presei, privitor la evenimentele externe fi la atitudinea ce ar trebui să ia România în momentul actual au fost cenzurate în întregime. Această procedare este revoltătoare, ţinând seama fi de împrejurarea că în timp ce articole de presă, cuprinzând vederi opuse politicii externe naţionale, urmată până acum, sunt admise la cenzură, declaraţiile mele, pentru care îmi iau răspunderea întreagă fi care exprimă idei fi argumente în sprijinul politicii externe oficiale fi tradiţionale de până acum, sunt interzise.

Îngăduiţi-mi, Sire, să protestez împotriva acestei măsuri a guvernului, prin care, pe de o parte opinia publică românească este împiedicată să fie exact informată despre problemele externe ale României fi este expusă să fie îndrumată pe căi greftte, iar pe dealtă parte, opinia publică din străinătate poate fi indusă în eroare cu privire la atitudinea poporului românesc faţă de evenimentele externe recente."

ss. Iuliu Maniu

Istoricul cel mai autorizat, profesorul Nicolae lorga, şi-a spus şi el cuvântul în articolul „Noua poartă către Orient a Austriei":*„...Austria nu este un hotar, cum nici nu o poate admite doctrina nazistă, care leagă drepturile statului german, în orice ţară, de prezenţa acolo a unei populaţii germanice, numeroase sau foarte puţin numeroase, întinzând astfel o linie de culoare neagră până peste România la ţărmul Euxinului fi pe deasupra Euxinului, până în regiunea Caucazului. Austria este un popas pe o linie de înaintare pregătită cu cea mai mare grijă fi pentru care poporul german, entuziasmat de noua doctrină, este capabil să aducă cele mai mari sacrificii; Austria este un punct de plecare. Este, afa cum am spus omul care*

cugetă pentru feful statului german «poarta către răsărit»... avântul către Răsărit cuprins în formula, celebră odinioară fi pe urmă prea mult uitată, de Drang nach Osten... Măceluri în masă, oraşe distruse, locuitori nevinovaţi fugind în toate colţurile sub bombardarea aeroplanelor, la sfârfit holeră, astăzi, ciumă, mâine, intervenind pentru ca să cureţe terenul, ceea ce-fi doresc cuceritorii pentru a se instala apoi ei singuri pe pământul de unde sămânţa vieţii de până atunci a fost nimicită. Un stat puternic, dispunând de mari mijloace militare, le întrebuinţează, cu metodeleacelea perfecte la care a ajuns omenirea astăzi, pentru ca, în numele unei naţiuni, să treacă peste tot ce înseamnă în momentul, acela o ţară şi o patrie fi să realizeze ce reprezintă Statul naţional integral. Imperiul, cu tendinţă de continuă expansiune, odată cu naţia,mânată tot înainte şi în aşteptarea întinderii ei peste pământuri slab apărate... Eu însă îmi fac datoria cunoscătorului de trecut şi a înţelegătorului psihologiilor naţionale pentru a spune încă o dată:
«Fereşte-te, popor al meu, că mari primejdii ţi se pregătesc...»"

Fragmentele din scrisorile lui Iuliu Maniu şi Nicolae lorga, spre deosebire de telegrama lui C. Codreanu, demonstrează grija acestora pentru supravieţuirea neamului românesc avertizându-l de drama ce ne pândeşte din partea nazismului care urmărea subjugarea ţărilor. Strigătul lor de alarmă s-a adeverit, amândoi au fost exterminaţi, unul de dictatura legionară, celălalt de dictatura comunistă.

Iuliu Maniu a desfăşurat în acea perioadă lupta nu numai pe plan extern, dar şi pe plan intern atât împotriva dictaturii, cât şi pentru organizarea partidului în vederea rezistenţei.

Pe 21 martie 1938, Iuliu Maniu şi Virgil Madgearu, printr-oadresă trimisă preşedinţilor de judeţe, le aduceau la cunoştinţăintenţiile guvernului şi îndemnul de a se continua activitatea:

„...Ştim că se urmăreşte cu ori ce preţ dizolvarea Partidului Naţional Ţărănesc. Trebuie să protestăm cu ultima energie în contra acestor tendinţe neromâneşti, care atentează la una din comorile tradiţiei şi bogăţiei noastre sufleteşti... Este de presupus că acest regim de răpire a celor mai elementare drepturi acordate naţiunei nu va dura mult. Ar fi însă o gravă eroare dacă între timp noi am sta în pasivitate, căci în acest caz locul nostru în viaţa politică ar fi luat de alte formaţiuni. Această eroare ar fi cu atât mai gravă şi ne-ar face cu atât mai mult răspunzători pentru ea, cu cât ordonanţele în vigoare cu nimic nu opresc funcţionarea interioară a organelor noastre de partid, nici menţinerea membrilor actuali şi câştigarea de noi membri de partid, întrucât partidul nostru nu este declarat de dizolvat..."

Cotropirea Austriei a produs nelinişte în Cehoslovacia unde a început agitaţia germanilor din Sudeţi care merg până acolo încât cer autonomia în Parlamentul de la Praga, dar deocamdată

atât. încep să se agite pe de o parte Anglia şi Franţa, iar pe de altă parte şi Rusia în faţa manevrelor lui Hitler de a-şi extinde spaţiul vital spre răsărit.

Căpitanul Corneliu Codreanu, după ce a trimis o scrisoare |' miniştrilor din guvernul Patriarhului, protestând contra loviturii deStat, a mai adresat altă scrisoare profesorului lorga, acuzându-l de Inecinste sufletească şi jignire a tineretului. Scrisoarea fiinddeosebit de ameninţătoare şi jignitoare în acelaşi timp, Nicolaetorga s-a adresat Parchetului pentru ultragiu adus unui ministru înfuncţiune şi aceasta a condus la deschiderea unei acţiuni judiciare, cu mandat de arestare, pe 16 aprilie, şi trimiterea lui CorneliuCodreanu în faţa Tribunalului militar al Corpului II Armată.

Pe data de 30 martie, guvernul Patriarhului a mers maideparte cu Măsurile represive ale vieţii politice şi, printr-un decret-Jege a dizolvat toate asociaţiile, grupările sau partidele; iar prin alt decret regal s-a creat Consiliul de Coroană compus din consilieri cu rang de miniştri numiţi de Regele Carol al ll-lea.

Cu această ocazie, în sânul guvernului, se produce unincident cauzat de generalul Ion Antonescu numit ministrul armatei I la începutul guvernării Goga şi rămas în continuare sub Patriarh. El | refuză discuţia în guvern a plângerii lui Nicolae lorga, se opune Iarestării Căpitanului sub ameninţarea cu demisia.

Guvernul Patriarhului demisionează şi se reconstituie imediat, dar fără generalul Ion Antonescu.

Iuliu Maniu, în faţa noii situaţii, nu se resemnează, şi, pe | 31 martie 1938, în numele Conducerii Partidului Naţional Ţărănesc a dat publicităţii un comunicat din care subliniem:

„...Partidele politice au izvorât din necesitate dereprezentare a curentelor de opinii, cari frământă diferitele straturi ale populaţiei. întrucât nu prin ordin se pot suprima curentele de opinie, partidele politice nu pot fi desfiinţate prin decrete. Făcând abstracţie de la aceasta, decretul-lege în chestiune este anticonstituţional şi el constituie unul din şirul atât de bogat alloviturilor de stat care au turburat în ultimul timp opinia publică a Ţării...

Drept urmare, conştienţi că Partidul Naţional Ţărănesc continuă să reprezinte curente şi opinii, izvorâte din adâncurile vieţii poporului românesc, nu putem considera rostul nostru istoric în evoluţia statului ca încetat în urma unui decret-lege neconstituţional şi în consecinţă, nu ne socotim dizolvaţi, ci ne simţim obligaţi a continua activitatea noastră depusă totdeauna în interesul superior al statului român.

Constatăm cu durere că Partidul Naţional Ţărănesc, care în vechea lui formă ca partid naţional al Ardealului şi Banatului a fost dizolvat de guvernul maghiar prin ordinul lui Hieronimy în 1895 pentru istorica luptă de desrobire a neamului, este dizolvat dedata

aceasta de un guvern românesc din cauza luptei ce duce pentru democraţia naţională, pentru desrobirea socială şi economică a ţărănimii şi pentru înlăturarea dictaturii."

Dat fiind această atitudine de demnitate luată de Preşedintele Iuliu Maniu, Armând Călinescu a mai încercat să rupă câteva personalităţi din P.N.Ţ. Astfel, Minai Ralea, care era directorul ziarului „Dreptatea" ameninţat cu arestarea pentru articolele publicate după promulgarea Constituţiei, imediat a părăsit P.N.Ţ.-ul şi pe data de 30 martie a fost numit Ministrul Muncii în guvernul Patriarhului şi a rămas în continuare sub toate guvernele carliste până după 3 iulie 1940 când a participat la cedarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord. Specializându-se în slujirea dictaturii, a rămas prea plecat să servească şi dictatura comunistă ca ministru şi ambasador. Un altul, devenit cu el tovarăş, a fost Mihail Ghelmegeanu care, tot de la 30 martie 1938 s-a înhămat la carul dictaturilor şi Ie-a slugărnicit şi pe cea carlistă şi pe cea a slugarnicului comunist, Petru Groza.

Ministrul de interne, Armând Călinescu, şi-a organizatdepartamentul încadrându-l cu servicii speciale, pe care să sesprijine în acţiunile de represiune ce urma să le întreprindă învederea consolidării dictaturii lui Carol II. Printre oamenii de bază s-au numărat: General Gabriel Marinescu (Prefect al Poliţiei Capitalei şi ministrul Ordinei publice), Generalul Ion Bengliu (Inspector general al Jandarmeriei), Mihail Moruzov (Directorul Serviciului Secret de Informaţii); Colonel Ştefan Gherovici (comandantul Siguranţei generale), Niki Ştefănescu (subdirector al Serviciului Secret de Informaţii), toţi aceştia au fost executaţi (asasinaţi) de legionari în noaptea de 27/28 noiembrie 1940, la închisoarea Jilava.

Alt decret lege a fost dat pe ziua de 15 aprilie referitor la„păstrarea ordinei în stat" şi prin care se prevedea că dizolvarea partidelor va fi urmată de închiderea cluburilor sau localurilor deîntrunire ale acestora. S-au sigilat sediile şi s-au sechestratbunurile (care au trecut sub administrarea Ministerului de Finanţe).Articolul 50 din decret prevedea că Ministerul de Interne eraautorizat să fixeze domiciliu obligatoriu persoanelor socotitepericuloase ordinei şi siguranţei. Situaţia ţării era disperată şi decretul publicat în Monitorul oficial nr. 75/31.03.1938 a fost încă un abuz, iar Iuliu Maniu a protestat printr-un Memoriu adresat Regelui, pe 27 aprilie 1938:

„...Decretul prevede desfiinţarea partidelor, pe toate deopotrivă, fără nici o motivare şi fără să arate, în special, de ce s-a făcut vinovat fiecare din ele... Textele constituţionale nu justifică măsura generală de dizolvare în bloc a formaţiunilor politice... Un partid politic caută să-şi impună doctrina prin mijloace legale, prin puterea convingerei si prin disciplina organizării.., Partidul are oorigine naţională fi o misiune naţională. Aspirând să pună

doctrina lui în serviciul ţării, îşi asumă răspunderea de guvernare fi astfel devine un partid de ordine. Partidele sunt expresiunea unei societăţi organice a vieţii de Stat moderne. Partidul devine coloana vertebrală a aşezării de Stat fără a cărui colaborare, însăfi existenţa Statului nu se poateconcepe... Formarea partidelor totalitare n-a reufit decât în State cu tendinţe imperialiste fi ca o reacţie împotriva bolfevismului, reprezentând un pericol real; în celelalte State, astfel de experienţe au dat gref fi regimul de autoritate a luat forma de tiranie sau despotism, provocând reacţiunea bolşevică. Ţaranoastră n-are tendinţe imperialiste. Cât priveşte comunismul, el n-a putut prinde rădăcini la noi, într-un pământ udat de sângele vărsat pentru idealul naţional fi muncit de milioane de ţărani, care au pasiunea proprietăţii individuale fi tradiţia latină fi creştină a familiei fi a moftenirii...

Conştienţi că Partidul Naţional Ţărănesc continuă să reprezinte curente fi opinii izvorâte din adâncurile vieţii poporului românesc, nu putem considera rostul nostru istoric în evoluţia Statului ca încetat, în urma unui decret-lege fi ne simţim obligaţi a continua activitateanoastră legală fi de ordine, depusă totdeauna în interesul superior al Statului român...

Noua ordine de Stat decretată la 20 februarie a.c. fi modul abuziv cum s-a înfăptuit plebiscitul prin nesocotirea Memoriului ce mi-am luat libertatea de a prezenta Majestăţii Voastre au revoltat conştiinţa publică, cetăţenii fiind forţaţi să participe la o votare al cărei obiectiv n-a putut ajunge la cunoftinţa tuturor.

Tot aşa decretul privitor la ridicarea inamovibilităţiimagistraţilor fi a statutului funcţionarilor publici, decretul privitor la reforma procedurii justiţiei militare, care ambele lipsesc cetăţenii de cele mai elementare drepturi de apărare a intereselor înaintea instanţelor de judecată;

decretul privitor la urmărirea celor domiciliaji în străinătate, al cărui ascuţiş personal nu scapă nimănui;

decretul prin care se face posibilă substituirea funcţionarilor de carieră cu ofiţeri, al căror simţ de corectitudine nu poate substitui cunoştinţele practice şi de specialitate;

decretul privitor la introducerea stării de asediu,cu toate măsurile lui exagerate fi instituirea cenzurii cu abuzurile ei;

oprirea adunărilor politice atât de necesare pentru menţinerea interesului public faţă de evenimentele ce ating soarta poporului nostru, precum fi multe alte decrete ocazionale;

urmăririle fi arestările nenumărate ce se fac şi atitudinea ameninţătoare fi autoritară a organelor administrative şi executive au aruncat ţara noastră în întunericul epocii

*medievale, izvor de atâta durere şi suferinţă fi au făcut, ca în loc să depolitic*ianizeze *ţara, să fie introdusă politica fi în cele mai esenţiale instituţii de Stat, armata, biserica, magistratura etc.*

Sub regimul despotic de azi nimeni nu este sigur de ziua de mâine, nimeni nu ftie ce se întâmplă cu el, fi cu averea lui în viitorul apropiat, nimeni nu cunoafte situaţia internă fi externă a statului nostru... un sentiment nelintiftitor pluteşte asupra capetelor tuturor... Ori, noua orânduire de Stat nesocoteşte tocmai acestecondiţii esenţiale ale unei existenţe prospere... Stările ce domnesc azi în ţară duc la dezagregarea sufletească a naţiunii noastre, ceea ce mai ales în momentele grele ce para se apropia, pot fi catastrofale pentru Stat fi Dinastie..."

„Profeţiile" lui Iuliu Maniu s-au adeverit şi de această dată şi | câtă suferinţă şi cât sânge nevinovat a mai curs!

Creşte influenţa germană în România

Europa era în plina frământare. Dictatura şi demografia, aceste două forme anarhice şi ruinătoare mergeau mână-n mână şi se-ntinseseră ca raia şi-n viaţa publică românească, unde era loc destul pentru democraţie care însemna şi garanta ordinea, forţa creatoare libertatea şi civilizaţia.

Şi România se bucura de prestigiu, fiind considerată ca parte a Europei democrate. Pe deasupra, omul capabil ca să scoată ţara din demoralizarea în care fusese aruncată de fiinţe ingrate ahtiate numai de avantaje.

România avea pe Iuliu Maniu, preţuit pentru integritatea sa şi totala dăruire faţă de interesele ţării, ameninţate de dictatură. La aureola ce-i desăvârşea personalitatea de c'onducător al rezistenţei româneşti se alăturau onestitatea, prudenţa, dar şi curajul. Nu se temea de nimeni, dar îi era teamă să nu împieteze adevărul. Îi lipsea limbajul bombastic şi vorbea precis, la obiect, fără să se lase tulburat de nimeni.

Iar mai presus de toate, avea prea des dreptate. De aceea din tinereţe a fost socotit „conducător al destinelor neamuluiromânesc" şi n-a abdicat de la acest titlu de nobleţă, nici în faţacondiţiilor de exterminare.

Acest om reprezenta comoara de înţelepciune politică ademocraţiei în faţa asaltului furibund al celor mai abjecte dictaturi:nazismul şi comunismul.

Nimeni şi nimic nu-l putea intimida, lată ce declara pe 14septembrie 1938:

„Calomniile adversarilor mei supăraţi pentru cunoscuta mea acţiune politică nu mă vor intimida, nici nu mă vor abate de la hotărârea de a lupta contra regimului dictatorial de azi, umilitor pentru naţiune, păgubitor pentru ţară şi nedrept pentru

provinciile alipite. Urăsc din tot sufletul tirania, iubesc cu fanatismlibertatea şi ordinea legală şi ţin neclintit la democraţia naţională. Vreau să fie înfăptuit constituţionalismul parlamentar în România pe veci unită, de la care prostia şi răutatea profitorilor de conjuncturi ruşinoase nu mă vor putea înstrăina. ...Păcătoşenia celor care în dansul lor macabru în jurul puterii calcă în picioare şi cele mai sfinte interese naţionale şi de Stat, nu va împiedica însă mulţimea şi împreună cu ea pe noi, să ne închinăm pentru binele Naţiunei şi tăria neînvinsă a României mari."

Iuliu Maniu era perfect conştient de situaţia gravă în care selăsaseră antrenaţi „profitorii politici" din jurul dictatorului Carol alIWea, în timp ce la Miinchen căuta să obţină acordul apusenilor pentru noua ordine ce vroia să o impună şi Cehoslovaciei, paralel cu agitarea revendicărilor Ungariei asupra României.

Lovitura de forţă a lui Hitler a reuşit, acceptându-se pe 30Septembrie dezmembrarea Cehoslovaciei de către Chamberlain şiDaladier, în timp ce lucrările pentru terminarea liniei de fortificaţie din coasta Franţei - Siegfried - se continuau cu febrilitate.

Acordul de neagresiune semnat imediat între Hitler şiChamberlain a fost urmat pe 6 decembrie 1938 de cel francez semnat de Ribbentrop cu Bonnet la Paris.

Churchill, în faţa delirului lui Chamberlain că „acordulînsemna pacea pentru epoca noastră" a declarat că „Miinchenul e un dezastru".

Şi a avut dreptate.

Şi Iuliu Maniu a avut dreptate când în acea perioadă tragică pentru Cehoslovacia, vedea pericolul ce ne ameninţa şi declara:

„...Guvernul acesta trebuie să plece neapărat si să vină un regim democratic de partid, sau format din mai multe partide, dar pe bază democratică, căci altfel ni se ciunteşte ţara. Soarta României se va decide la conferinţa celor patru mari puteri. Două din acestea,Italia fi Germania, vor susţine interesele Ungariei. Totul depinde de măsura în care Franţa şi Anglia se vor angaja pentru noi. Ori aceste două mari puteri nu se vor expune pentru o ţară cu regim asemănător celui din Germania, si a cărui politică externă nu reprezintă nici o garanţie. Este în general cunoscut că toate guvernele personale ale M. S. Regelui gravitează cătreGermania."

Şi tot atunci, pe 13 octombrie 1938, Iuliu Maniu a făcutdeclaraţii ferme în legătură cu atitudinea lui politică în contextulpoliticii naţionale şi internaţionale:

„Nu ştiu de câte ori să repet; eu sunt democrat convins şi hotărât în contra oricărei dictaturi. Sunt pentru acordarea de drepturi cât mai largi minorităţilor şi am condamnat întotdeauna politica şovinistă a guvernelor liberale şi aşa zis naţionaliste. Sunt

hotărât pentru o politică alături de Franţa şi a aliaţilor noştriistorici în contra expansiunii germane. Am declarat toate acestea, în legătură cu atitudinea mea faţă de fosta organizaţie Garda de Fier, chiar la procesul lui Codreanu."

Asupra felului cum vede o schimbare politică a României arăspuns cu aceeaşi francheţe ce l-a caracterizat toată viaţa:

„Pentru a se ajunge în România la democraţie, în • primul rând trebuie să se ajungă la un lucru: trântirea guvernului dictatorial al M. S. Regelui şi constrângerea lui de a instala un regim absolut constituţional. După ce vom fi realizat aceasta atunci va veni rândul să ne socotim cu Garda de Fier. Eu nu sunt nici comunist,nici social-democrat şi nici gardist. Eu sunt naţional-ţărănist cu convingeri democratice în contra oricărei dictaturi. Condamn atât dictatura fascistă cât şi dictatura comunistă şi dictatura regală. Acum avem o dictatură a M. S. Regelui. După ce voi trânti această dictatură voi avea eu grijă să nu se instaleze o alta nici gardistă, nici comunistă. Dar până atunci de ce să fac eu actualei dictaturi plăcerea să mă lupt cu gardiştii, cu comuniştii sau cu social-democraţii, în loc să concentrez toate forţele şi toate simpatiile faţă de mine şi în contra actualei dictaturi. Nu, această plăcere nu o fac guvernului."

Punând pe acelaşi plan comunismul cu fascismul din punct de vedere al aplicării lor prin metode dictatoriale, a făcutdeosebirea dintre acestea spunând:

„Dictatură este şi a lui Hitler şi a lui Mussolini şi a lui Stalin. Nu accept niciuna din ele şi voi lupta contra tuturor. Comunismul are însă marele avantaj că e progresiv, pe când fascismul e reacţionar. Recunosc că prin comunism se realizează mari reforme sociale în favoarea întregii omeniri, pe când prin fascism seurmăreşte asuprirea omenirii în favoarea unei singure clase sociale. Nu accept însă metodele comunismului, sunt contra nu numai a lor ci şi a social-democraţilor, căci eu sunt numai naţionalist. Dar într-un sistem naţionalist democrat, pentru care militez eu, se poatecolabora cu social-democraţii şi chiar cu comuniştii. Trebuie recunoscut că şi în mişcarea legionară sunt elemente cinstite. Au vederi greşite, ceea ce nu mă poate împiedica însă să colaborez cu ei pe teren tactic pentru ajungerea la un anumit scop, combătându-i totodată pe teren ideologic şi programatic;

În ce priveşte politica externă, eu am fost primul care am susţinut că trebuie să trăim în relaţii normale şi chiar prieteneşti cu Uniunea Sovietică. Astăzi nu ne leagă însă nici un pact de ea şi nu avem nici o obligaţie. Legături de alianţă nu avem cu această ţară decât prin irftermediul Franţei. Marea noastră aliată este Franţa şiprietenii ei sunt şi prietenii noştri. Noi nu ştim ce s-a întâmplat de fapt la Munchen, s-ar putea ca în urma celor discutate acolo relaţiile dintre Franţa şi Rusia să se fi schimbat. Atunci cum o să luăm noi o hotărâre alături

de Rusia şi eventual contra Franţei? Pentru noi nu se pune problema să fim alături de Germania saualături de Rusia. Nici cu una, nici cu alta. în caz de război în ajutorul Franţei ca să ne apere, iar în caz de pace şi de tratative diplomatice alături de ea să ne susţină interesele. Ori pentru aceasta este necesar ca România să ducă o politică fermă şi deschisă alături de Franţa. Atitudinea noastră faţă de Germania şi Rusiatrebuie să depindă exclusiv de aceea a Franţei. Nu se poate în nici un caz practica însă politica actualului guvern care vrea să fie şi cu Franţa şi cu Germania."

Iuliu Maniu, care-l descifrase bine pe Carol al ll-lea eraconvins de pericolul ce-l reprezenta pentru ţară şi ducea o luptăpermanentă contra lui, chiar în momentul când pe planinternaţional se întrezăreau manevrele occidentalilor de a seapropia, sau a calma pe Hitler. în vara anului 1938, când dupăîndepărtarea lui Goga de la putere, spiritele în Anglia se maicalmaseră iar presa britanică nu se mai interesa de viaţaparticulară a regelui nostru, atunci Iuliu Maniu a dat un interviuziarului „Daily Express" foarte violent la adresa celui ce batjocorea viaţa politică. Ministrul de externe, lordul Halifax, a intervenit pentru ca acest articol să nu apară.

Încercând să reducă liderii opoziţiei la predicatori în deşert,Carol al ll-lea se pregătea pentru o excursie în apusul Europei spre a tatona „piaţa economică" în vederea plasării grâului şi petrolului între Anglia şi Germania, contracarând intenţia celor două mari puteri, care se declaraseră interesate făţiş şi în egală măsură de soarta Poloniei şi României, conducându-i la acordarea garanţiilor din primăvara anului 1939.

După Munchen, Germania socotea datorită noilor relaţii cuApusul, că a sosit momentul „adevărului" pentru o apropieredirectă de Bucureşti, fără ascunzişuri, incitând chiar la concurenţăvalutară asupra solului şi subsolului românesc, pe cei ce s-ar mai fi lăsat tentaţi de bogăţia de la gurile Dunării.

Pericolul munchenez l-a făcut pe Iuliu Maniu să reacţionezeimediat şi înainte de a pleca în excursie Carol al ll-lea, să i seadreseze pe 7 noiembrie 1938 printr-un memoriu:

„...Revendicările germane faţă de Cehoslovacia, la cari s-au alăturat Polonia şi mai,ales Ungaria, precum şi metodele prin care se caută a fi impuse, arată pericolul 1a care şi România poate fi expusă, căci ele sunt îndreptate contra tuturor statelor ce cuprind în graniţele lor minorităţi etnice... Atitudinea luată faţă de crizacehoslovacă de către Anglia şi Franţa a putut găsi o justificare, nu numai în dorinţa firească a se menţine pacea, dar şi în lipsa de unitate şi de coeziune, de care a dat dovadă Mica înţelegere în acelaş timp.

Independent, însă, de aceste consideraţiuni, reacţiunea Angliei şi Franţei faţă de revendicările germane - şi anume acceptarea din partea lor a revizuirii frontierelor cehoslovace, în scopul mărturisit de a pacifica Europa - ne pune în faţa unei situaţii clare: chiar dacă pacea va fi păstrată, preţul ei va fi fostplătit astăzi de Cehoslovacia prin dureroase concesiuni teritoriale, deschizându-se mâine calea sacrificiilor asemănătoare, ce ar putea fi cerute şi ţării nostre, deşi condiţiunile nu sunt aceleaşi. Aşadar, situaţia României poate deveni foarte critică, chiar dacă pacea nu va fi tulburată..."

În timp ce viaţa partidelor politice de la noi era interzisă de regimul dictatorial carlist, în timp ce Iuliu Maniu arăta pericolul ce ne paşte după Munchen, la Timişoara se ţinea adunarea comunităţii germane unde Fabricius, prezent, spunea: „Acolo unde germanii sunt mulţumiţi, nu trebue ridicate forturi, fiindcă ei vor apăra frontierele cu viaţa lor proprie."

Şi pe drept cuvânt presa sublinia că: în legătură cu aceastăadunare trebuie însă rem.arcate neapărat două lucruri de odeosebită importanţă:

„a) Dacă nu avem nimic în contră, ca oricare cetăţean român de orice origine ar fi el, să-fi poată organiza partidul său politic fi să-fi poată manifesta convingerile sale, nu putem însă admite că această organizaţie politică să fie o parte întregitoare sau un apendice al unei organizaţii politice din străinătate.

Or, forma în care s-a prezentat adunarea de la Timifoara este identică cu a Partidului Naţional-Socialist din Germania, care este astăzi însufi statul german. Ar fi ridicol să bănuim poporul german de iredentism, cu atât mai mult putem însă să protestăm în contra confuziei care s-ar putea produce fi contraprecedentului pe care l-ar putea crea această adunare, în ţară la noi fi pentru cetăţenii români.

Ceea ce admitem germanilor nu vom putea refuza maghiarilor, rutenilor fi bulgarilor.

De aceea cuvântul nostru de energic protest este necesar.

b) Cum este posibil românilor să nu li se admită drepturi care sunt admise minoritarilor? Cum se poate tolera ca românilor să li se interzică adunări politice de partid, când minoritarilor li se îngăduie libera exercitare a dreptului de întrunire?

Cum se poate ca germanii din Ardeal să aibă mai multe drepturi decât au înfifi românii transilvăneni?

Am ajuns în trista soartă ca noi, românii, să ne plângem pentru inegalitate de drepturi în raport cu popoarele minoritare - un motiv mai mult ca să pretindem respectarea drepturilor civile fi politice a cetăţenilor fi întronarea unui regim de libertate.

La al 20-lea an de la Unire vom avea fi noi românii, măcar atâta drept, ca să pretindem acest lucru."

Politica externă românească, spre acest sfârşit de an, 1938, e alinia tot mai mult politicii germane, ceea ce-l făcea pe Fabricius |să sublinieze anturajului regal, cu satisfacţie „cât de greşită a fostpolitica economică a României în încercarea ei repetată de a seangaja spre orice altă orientare, decât una vizând Germania."

Politica machiavelică a lui Carol al ll-lea

Când „toată floarea cea vestită a întregului apus" mergea să se aştearnă la ciobotele lui Hitler, nici aventurierul carpatin nu s-a lăsat mai prejos şi în acea zi de 28 septembrie 1938 trimite pe mareşalul Curţii regale - Şerban Flondor - la ministrul Germaniei de la Bucureşti comunicându-i acestuia că el, Carol, doreşte să stabilească cu Germania relaţii mai strânse ca în trecut. Ministrul s-a grăbit să-şi anunţe stăpânul că i s-a mai vorbit de mareşalul curţii de „felul cum este tratată Germania în presa românească şi a subliniat că atitudinea luată până în prezent de către presă este dezaprobată de guvern, deoarece nu-i reflectă părerile despre germania".

Şi nu întâmplătoare va fi şi întâlnirea Morozov-Sima, dinacelaşi timp în Grădina Botanică cu îndemnul *„trebuie săacţionezi",* cunoscându-se infiltraţiile serviciilor secrete germane înRomânia, cât şi dorinţa regală de a da semne de bunăvoinţădomnului caporal; Mai rămăseseră doar 55 de zile până la vizita din „bârlog".

Iuliu Maniu şi I. C. Brătianu, în această scurtă perioadă de la 28 septembrie-24 noiembrie, s-au adresat regelui printr-un memoriu avertizându-l:

„Astăzi, când există pericolul real, creat de chestia cehoslovacă, când se pune la ordinea zilei revizuirea fruntariilor si adrepturilor la autodeterminare a minorităţilor, azi când se impune o solidaritate a tuturor cetăţenilor conştienţi, cărora li se cer sacrificii băneşti iar mâine şi trupeşti, azi când contactul dintre rege, guvern şi ţară ar trebui să fie mai strâns ca oricând, se impune revenirea la regimul democratic-constituţional, ca o condiţie esenţială a normalizării vieţii politice."

În această perioadă, 1-27 noiembrie 1938, au avut locnumeroase atentate în Banat şi Transilvania, desigur cu scopul de a influenţa vizita regelui în Germania. Ele erau săvârşite de agentura germană din ţară.

Pe data de 18 noiembrie 1938 s-a cenzurat un articol al lui Iuliu Maniu *„Vrem pace, dar cu onoare şi păstrarea hotarelor",* în care printre altele se sublinia:

„Trista soartă a nenorocitei noastre aliate Cehoslovacia, care a fost condusă de sfaturi insistente pentru «pace», iar apoi părăsită complet, trebuie să ne fie o pildă vie... şi trebuie să ne ferim, dar nu şi cu preţul dezonoare! naţionale şi a siguranţei noastre de stat: războiul. Nu avem faţă de nimeni sentimente de duşmănie sau de inamiciţie.

Suntem gata a avea cele mai bune raporturi cu toate statele vecine şi mai îndepărtate, dar toate aceste state şi mai ales Anglia şi Germania vor trebui să vadă că este în interesul statelor iubitoare de ordine şi pace, ca aici, unde se izbesc valurile orientului cu cele ale occidentului şi unde se întâlnesc interesele pentru a se înfrânge unele pe altele, ale celor mai puternice state ale lumii civilizate, trebuie să existe o România Mare şi puternică, care să poată fi o stâncă de granit în calea oricărei forţe care prin covârşire ar putea să pună mâna pe artera principală de comunicaţie dintre apus şi răsărit...

Mai ales opinia publică a Angliei nu trebuie să se lase sedusă de propaganda vrăşmaşă lipsită de orice temei. Ea trebue să vadă clar fondul chestiunii: interesul mare internaţional de a nu se mişca întru nimic forţa şi siguranţa statului român, care înseamnă siguranţa echilibrului internaţional în sud-estul european."

Delegaţia Partidului Naţional Ţărănesc, în faţa pericolului ce«imeninţa ţara, s-a întrunit şi a dat publicităţii pe data de 20 noiembrie 1938 următoarea

DECLARAŢIE:

„ 1 . Constată că regimul de dictatură regală ascunde prin desfiinţarea libertăţilor publice şi prin înăbuşirea completă a presei, gravele primejdii ce se apropie şi de hotarele ţării noastre, prin tendinţele revizioniste... declară că orice încercare de ştirbire a hotarelor ţării, trebuie să fie respinsă de împotrivireaNaţiunii întregi conştientă şi hotărâtă să apere hotarele cari sunt sfinte, pentru că nu cuprind decât patrimoniul naţional al Românilor...

2. Partidul Naţional Ţărănesc trimite ţării strigătul său de alarmă, şi o chiamă la luptă, pentru apărarea ntegrităţii statului.

3. Hotărăşte să prezinte Coroanei un memorandum, care să protesteze împotriva încălcării hotărârilor de Unire de la Alba-Iulia şi împotriva tratamentului politic, economic şi moral, aplicat ţării şi în special Provinciilor unite; să protesteze împotriva regimului tiranic de azi şi să ceară reintroducerea unuiregim parlamentar, constituţional fi democrat... Acest memorand se va înainta după întoarcerea Suveranului din Anglia.

4. Delegaţia permanentă a P.N. Ţ. socoteşte orice angajament luat de actualul regim, ca neobligator pentru naţiunea română."

Strigătul de alarmă şi de solidaritate al poporului român, cu statele ameninţate cu dispariţia de către imperialismul hitlerist, a fost auzit şi RADIO PRAGA comunica în luna noiembrie:

„Cercurile oficiale cehoslovace, împreună cu întreaga presă si opinie publică au luat act cu cele mai adânci sentimente de recunoştinţă de atitudinea guvernului român. în aceste clipe grele, politica României a dovedit calităţi cu adevărat cavalereşti... Poporul ceh, împreună cu cel slovac au avut în nenorocirea lor mângâierea de a putea constata lealitatea desăvârşită a României... Cehoslovacii nu vor uita niciodată dovezile de cinste şi de credinţă pe care i Ie-a dat poporul român..."

Când astăzi privim în urmă ne îngrozim de ce a putut săînsemne hitlerismul, această doctrină schizofrenică, ca şicomunismul, lată ce însemna spaţiu vital, iată ce însemna puritatea rasei după concepţia bolnăvicioasă a lui Hitler:

„Suferim cu toţii de pe urma infirmităţilor unui sânge impur. Ceea ce nu este rasă bună nu este nimic. O generaţie mai puternică îi va elimina pe cei slabi; elanul vital va sfărâma legăturile ridicole ale unei pretinse umanităţi inventate de individ, pentru a face loc unei umanităţi a naturii care-i extermină pe cei slabi în folosul celor tari. Mila nu poate aduce decât disensiune şi demoralizare. Cei care nu văd în naţional-socialism decât o mişcare politică nu înţeleg aproape nimic din el. Naţional-socialismul este mai mult decât o religie chiar, el este voinţa creării unei noi omeniri. Fără o bază biologică şi fără un scop biologic, politica este completamente oarbă; Eu îi eliberez pe oameni de limitele raţiunii care îi apără, şi de murdareleşi umilitoarele intoxicaţii datorate unor himere, de aşa zisă conştiinţă şi moralitate şi de pretenţiile de libertate şi de independenţă personală, de care nu se pot folosi decât unii. După secole de văicăreală pe tema ocrotirii celor săraci şi umiliţi, a venit momentul să ne hotărâm să-i apărăm pe cei tari împotriva celor inferiori... Instinctul natural porunceşte tuturor fiinţelor vii nu numai să-şi învingă duşmanii, dar să-i extermine. Odinioară învingătorul avea privilegiul să extermine rase şi popoare întregi."

În faţa acestui monstru s-au plecat atâţia şefi de state şi mai mult i-au executat ordinele, iar alţii au căutat să-l imite şi să-l urmeze, chiar mai mult să persiste în adorarea lui şi după ce au văzut curgând atâta sânge nevinovat.

Merită toată cinstirea acei care nu s-au plecat şi l-au înfruntat Cu toată vigoarea, spre a salva fiinţele umane şi a deschide ochii celor orbiţi de acest „vrăjitor" satanic.

Şi s-a mai întâmplat ca unii dintre şefii omenirii, sau pretinşiOameni politici, să facă temeneli şi să-i urmeze dispoziţiile şiceluilalt diavol de la Kremlin ce s-a năpustit cu aceeaşi furiedemenţială, în numele unei alte „religii" tot aşa de sângeroase, de data aceasta de la răsărit spre apus.

În acest context politic a plecat şi regele nostru, care-şipierduse încrederea acasă, fiindcă nu ştiuse să ţină cu poporul, spre apus, să caute sprijn.

Pe 16 noiembrie 1939 Carol al ll-lea a ajuns la Londraîncercând să obţină de la Chamberlain preţuri mai mari pentru grâu şi petrol pentru a nu fi nevoit să le vândă neamţului. Şi a plecat fără să obţină nimic. Era în stare să ofere orice pentru a-şi salva tronul şi anturajul, deoarece ţara nu-l interesase niciodată. Făcând calea-ntoarsă, după sfaturile unor prieteni, s-a îndreptat să-şi vadă unchiul, pe Friederich von Hohenzollern-Sigmaringen, în anticamera de la Berchtensgaden, care-l mai prevenise şi despre primejdiile ce-l aşteptau dintr-o eventuală politică de prietenie cu Stalin. La 24 noiembrie, în discuţia purtată, Hitler i-a cerut retragereadin Societatea Naţiunilor, denunţarea tuturor tratatelor oficiale şisecrete, precum şi a convenţiilor militare sau economice contrare literii şi spiritului tratatului de „alianţă totală" germano-român care urma să stea la baza politicii interne şi externe a României. în cadrul discuţiei dure, Hitler l-a ameninţat cu anihilarea fiind gata să se retragă fără a-şi da mâna. S-a împotrivit şi la aducerea Gărzii de Fier la putere. Totuşi în zilele de 25/26 noiembrie a continuat discuţia la Leipzig între Goring şi Carol al ll-lea în vederea înţelegerii economice.

În orice caz România intrase în sfera intereselor germane, ale căror preocupări erau din ce în ce mai asidue, ceea ce a făcut pe Nicolae lorga să publice pamfletul: „Descoperirea...României". *„S-a petrecut un mare eveniment geografic: descoperirea României. Nu se ştie exact cine a fost cel dintâi care a făcut descoperirea. în această privinţă vor fi discuţii îndelungate şi fără sfârşit, ca în ce priveşte America. S-ar putea ca descoperitorul să fie la Berlin. Dar, în sfârşit, marele eveniment în găsirea de ţări este acesta. Misiuni ştiinţifico-economice vin să cerceteze ce se poate găsi deasupra şi dedesubtul pământului acestei regiuni până atunci fundamental necunoscute. Această palpare va descoperi multe lucruri de folos.Ţara de grâne şi de lemn. Pescării de râu şi de mare. Izvoare de petrol încă nesecate. Minerale abia explorate. Şi scânteierea aurului dacic, care a atras din vechea Romă atâţia aventurieri* (20 noiembrie 1938)."

În timp ce Carol al ll-lea intra în vizuina de la Berchtensgaden, de la Cluj, Iuliu Maniu trimitea un mesaj către ţară:

„ROMÂNI,

...Cei ce aţi fost de faţă la Alba Iulia acum douăzeci de ani, precum şi cei ce v-aţi trimis numai sufletul la marea adunare, îngenunchiaţi şi vă închinaţi pomenind în rugăciunile voastre cetele înaintaşilor ce au luptat, au suferit şi s-au jertfit pentru credinţa înreînvierea vechii Dacii. Clopotele bisericilor cheamă atât pe cei vii, cât şi pe cei morţi la sărbătorirea acestei zile mari.

Am fi dorit să prăsnuim ziua Unirii în toate oraşele şi în toate satele, să adunăm norodul şi să-i vestim cuvântul evangheliei naţionale, propovăduită de cărturari ardeleni de pe vremuri, cari au purtat în sufletul lor, din generaţie în generaţie, flacăra nestinsă a *credinţei în unitatea neamului.*

Am fi dorit în aceste vremuri, în cari vecini hrăpăreţi vreau să rupă fâşii din trupul ţării noastre, să propovăduim poporului tablele de legi ale integrităţii teritoriale ale Statului nostru, să ţinem trează conştiinţa naţională, dorul de libertate şi mândria cetăţenească şi să-l însufleţim pentru ceasul când va fi chemat să-şi apere hotarele cu armele în mână.

Starea de asediu ne împiedică să îndeplinim această sfântă datorie. Regimul de astăzi a *crezut de cuviinţă să introducă o cârmuire cari nu are nimic comun cu voinţa, cu sufletul şi cu idealurile poporului românesc şi să decreteze că statul este un patrimoniu la discreţia Coroanei şi să despoaie naţiunea dedrepturile şi libertăţile cetăţeneşti şi apoi să-i pună lacăt la gură ca nici a grăi să nu mai poată.*

De aceea, cei douăzeci de ani de la Unire îiserbăm sub cerul întunecat al robiei, nu sub razele senine şi strălucitoare ale soarelui libertăţii româneşti, aşa cum am hotărât la Alba Iulia .

Români, sărbătorirea trecutului nu este numai o datorie de pietate, ci şi un prilej de reculegere şi de îmbărbătare.

La Alba Iulia , s-a scris Magna Carta a Românismului din transilvania, sancţionată de Regele Ferdinand, întregitorul de neam, pe care nimeni nu poate să o nesocotească.

Ea e pecetluită de sângele eroilor şi martirilor, cu suferinţele şi jertfele de veacuri ale generaţiilor de cărturari şi de ţărani din Ardeal, cari ne-au lăsat-o nouă drept moştenire sfântă.

Peceţile ei nu pot fi rupte şi călcate în picioare, fără a se săvârşi un sacrilegiu.

Nimeni nu va reuşi să se întoarcă înapoi la vremurile de iobăgie dinaintea revoluţiei lui Horia.

În această zi măreaţă a Unirii, sună goarna conştiinţei noastre româneşti şi ne cheamă la luptă dârză pentru apărarea drepturilor naţiunii, pentru dezrobirea ţării de sub jugul tiraniei şi pentru apărarea hotarelor noastre pe veci statornicite!

Generaţia Unirii încă în viaţă, mai bine înfruntă moartea decât să trăiască ferecată în lanţurile sclaviei politice şi naţionale."

ss. Iuliu Maniu

La întoarcere regele Carol al ll-lea a fost întâmpinat la graniţă de ministrul de interne - Armând Călinescu - şi a dat dispoziţia să fie împuşcaţi conducătorii mişcării legionare condamnaţi. în noaptea de 29/30 noiembrie 1938, au fost ridicaţi 13 legionari de la închisoarea Rm. Sărat şi în drum spre Bucureşti, în pădurea Tâncăbeşti, au murit strangulaţi; parchetul militar al Corpului II Armată anunţa că în timpul transportului, maşinile au fost atacate şi arestaţii împuşcaţi în timp ce fugeau.

Era un comunicat mincinos al unui regim odios, înmormântarea a fost tot aşa de mârşavă, aruncaţi într-o groapă comună de la Jilava, peste trupurile lor aruncându-se acid sulfuric ca să dispară orice urmă.

Desigur nimeni n-a crezut comunicatul oficial, Iuliu Maniu, indignat de procedeu, a adresat regelui Carol un memoriu cerând pedepsirea guvernului asasin.

Iar Nicolae lorga într-un articol publicat pe 5 decembrie 1938 sub titlul „Desălbăticire", scria:

„Oamenii din generaţia mea nu pot să privească decât cu o scârbă care întrece orice sentiment de groază, bun pentru sufletele slabe, revărsarea unor manifestări de voinţă, total dezorientată şi fără nici un sentiment de răspundere, pentru care svâcneşte din nou în această ţară, ce putea fi înfăţişată ca modeltuturor, prin aceea că toate discuţiile, desbaterile şi luptele dintre noi se făceau foarte bine pe calea respectului faţă de adversar - şi cu sentimentul că nici un om nu are dreptul să ia, în numele său şi pentru interesele sale, viaţa sau averea altuia..."

Partidul Naţional Ţărănesc şi Iuliu Maniu nu acceptaucolaborarea sau sprijinirea guvernării dictatoriale şi în special nuacceptase cadrelor universitare încă din februarie 1938 să depunăjurământ pe Constituţia făcută de Carol al ll-lea.

Acum, la sfârşitul anului 1938 pe data de 9 decembrie,cenzura a tăiat din ziarul „Dreptatea", următoarea „Notă":

„Cu mirare aflăm că fostul nostru partizan dl. prof. Petre Andrei a intrat în Guvernul prezidat de Patriarhul M. Cristea. Părăsirea din partea d-sale cu o vertiginoasă grabă a credinţelor şi a prietenilor, desminte tot trecutul său, va atinge dureros desigur petoţi acei cari respectă liniile drepte în atitudinile politice şi cari cred ca şi noi, că pregătirea ştiinţifică poate fi fructuoasă pentru ţară, numai dacă este însoţită de un caracter ferm, capabil să dea o

orientare statornică opiniei publice. în tot cazul, este dureros să vedem un fost prieten în rolul ce si l-a luat de a petici un guverndictatorial, pătat de sânge, gata de a se *prăbuşi.*

Nu putem avea decât cuvinte de categorică reprobare pentru acest fost colaborator al nostru.

Comunicând-o pe această cale, adăugăm că biroul Partidului Naţional Ţărănesc, întrunit astăzi 9 decembrie 1938, declară actul săvârşit de dl. Petre Andrei, drept o trădare, care-l elimină de la sine din partid."

Şi tot conducerea partidului, aşa cum anunţase că va înainta un MEMORANDUM din partea românilor din Transilvania, Banat,Crişana şi Maramureş, a făcut-o pe 15 decembrie, după întoarcerea Regelui din străinătate.

Acest Memorand semnat de 51 deputaţi ai acestor ţinuturi venite să întregească vatra românească pe data de 1 decembrie 1918, după ce trece în revistă suferinţa aproape milenară a strămoşilor şi părinţilor lor, precizează:

„Cele cinci alegeri generale şi treisprezece guverne, cari s-au perindat timp de 8 ani de la restaurare - din care 4 ani ocupaţi de un singur guvern, al dl Tătărăscu - dar îndeosebi politica de guvernământ practicată de aceste guverne, au exasperat şidezorientat şi mai mult opinia publică din întreaga ţară, dar mai ales pe aceea din Ardeal şi Banat...

Starea de spirit din aceste provincii este frământată astăzi de alte preocupări mai grave, cauzate de consecinţele numeroaselor greşeli săvârşite de politica noastră internă şi externă, cu deosebire în cursul anilor din urmă...

Nu o schimbare de guvern se cere acum, ci o schimbare de regim radicală. Nu guvernele personale,ci naţiunea însăşi poate încă să-şi păstreze şi să-şi găsească prieteni, cari s-o apere; numai guvernele cari inspiră încredere sunt capabile să organizeze apărareaţării... ne prezentăm cu rugămintea de a dispune respectarea principiilor fundamentale ale Adunării de la Alba Iulia *din 1 decembrie 1918; a reîntrona ordinea constituţională, pe reprezentanţă parlamentară reală a naţiunii, pe un regim de legalitate, respectuos faţă de drepturile civile şi politice ale tuturor cetăţenilor, desfiinţând starea de asediu şi cenzura; a dispune urgenta înarmare şi fortificare a ţării pentru apărareahotarelor stabilite în tratatele de pace..."*

Acest Memorandum foarte documentat este însoţit de un şi mai documentat capitol de Reflecţiuni şi Note explicative, ce cuprinde dări de seamă şi consideraţiuni asupra unor probleme ce au frământat viaţa social-politică precum: neparticiparea la încoronare, Partidele, Pulverizarea politică, Restauraţia, Crizele, Modificarea Constituţiei, Ocupaţia în

Transilvania, Descentralizarea, Legitismul, Presa, Constatări, Dovezi, Prestigiul Moral, Victimile ideologiilor, Libertatea şi se încheie cu rugămintea respectuoasă: Binevoiţi, Sire, a reda poporului român - Libertatea.

Iuliu Maniu împreună cu C. I. C. Brătianu au înaintat unmemoriu arătând că sub regimul dictatorial glasul opiniei publice este înăbuşit şi o adâncă nemulţumire a cuprins ţara, încât se impune revenirea la vechile principii constituţionale pentru „mântuirea ţării".

Sfidându-şi poporul, regele a dat, pe 16 decembrie 1938 un nou decret prin care înfiinţa Frontul Renaşterii Naţionale.

Iuliu Maniu, împuternicit de Comitetul Central al PartiduluiNaţional Ţărănesc, răspunde regelui peste 3 zile, la decretul4321/1938:

„Cel mai elementar drept, civic şi politic, garantat de toate Constituţiile succesive de la 1866 încoace, dreptul la opinie, libertatea de gândire fi manifestarea credinţelor politice privitoare la viaţa de Stat, la guvernarea fi administrarea ţării; Toate aceste drepturi elementare sunt confiscate prin decretul de mai sus, care face imposibilă participarea cetăţenilor, înconformitate cu opiniile lor, la guvernarea fiadministrarea ţării fi zădărniceşte exercitarea controlului cetăţenesc asupra treburilor publice;

Decretul nr. 4321/1938 desfiinţează libertatea naţiunii fi o împiedică să participe sincer fi direct la viaţa de stat.

Activitatea politică devine un monopol de stat; iar monopolul politic va promova numai favoritismul, protecţionismul vicios fi corupţiunea în afaceri;

De aceea ridic cel mai categoric protest împotriva acestui decret. în ce privefte apelul pentru înscrierea în partidul unic... Partidul Naţional Ţărănesc condamnă pe foftii săi membri cari s-au înscris printre fondatorii partidului unic, îi declară trădători fi excluſi din sânul său...

Avem ferma convingere că acest drum duce la biruinţa finală fi că încercarea de a înăbuſi exprimarea liberă a opiniilor fi concretizarea lor în fapte de interes obftesc, nu va izbuti.

Formaţiunea artificială impusă de sus, a partidului unic se va prăbuşi, fiindcă pe trădare fi pe servilism nu se poate întemeia o renaştere (n.n. - acest partid n-a durat nici 6 luni) *tendinţa de a sugruma conştiinţa prin încazarmarea cetăţenilor într-un partid unic este o insultă adusă naţiunii române.*

Acest atentat nu va izbuti... Fac aceste declaraţiuni să-mi îndeplinesc o datorie de conştiinţă faţă de ţară fi în credinţa că naţiunea română va înţelege semnalul de alarmă ce-l dau:

Adresez acest apel către toate straturile sociale ale ţării fi către membrii Partidului Naţional Ţărănesc, în special către generaţia tânără, a nu se lăsa ademenită de lozinci false pentru a se supune unui regim de teroare, morală fi fizică, ci să rămână strâns unită înjurul steagului demnităţii naţionale, al libertăţilorconstituţionale, al naţionalismului fi moralei ereftine".

Pe 16 decembrie 1938 avem să luăm cunoştinţă de protestul lui Nicolae lorga, contra abuzurilor guvernului prin confiscarea ziarului*„Neamul Românesc".*

„Domnule Călinescu,

Am trăit să văd fi instalarea robiei. Afa fiind, nu mă mir că ai ordonat confiscarea foii, care v-a dat la toţi, ce aveţi mai bun în voi. Dar n-o voi mai supune acestei jigniri. încetez acţiunea mea de scriitor politic.

Primefte expresia profundei mele compătimiri".

Până la această dată, când se păşeşte într-o fază politică şi mai dură exercitată de camarila carlistă, Iuliu Maniu a înaintatnenumărate memorii de protest, foarte bine argumentate din punct de vedere istoric şi de drept şi a publicat în presă articolepermanent, unele din ele fiindu-i cenzurate parţial sau în întregime,întrebat de ziarişti asupra faptului că i se cenzurează articolele, mai ales cele despre politica externă a României, Iuliu Maniu a declarat:

„În fiecare săptămână fac o declaraţie ori scriu un articol spre a-mi face datoria, pe care o am de a orienta partidul pe care am onoarea să-l prezidez fi opinia publică asupra părerilor mele privitoare la evenimentele mai importante. Din cauza cenzurii ele nu pot fi răspândite prin tipar. Sunt însă obişnuit cu acesttratament fi cu acest sistem revoltător".

Şi Iuliu Maniu a continuat să se bată cu dictaturile şi să aperedreptatea şi libertatea neamului său până în ultima clipă.

Regele ajunge şef de partid

Abdicând de la demnitatea de rege, Carol demonstrează încă o dată că nu era croit pentru a fi arbitru al vieţii politice mai ales în momentele critice prin care trecea Europa, deocamdată, când la Munchen se hotărâse dreptul marilor puteri de a dispune de soarta statelor mici.

Constantin Vişoianu, în articolul „Acordul de la Munchen şispiritul de neatârnare", publicat în „Lumea românească", chiar laînceputul anului, pe 4 ianuarie 1939, subliniază: „România nu poate decât să dezaprobe şi să combată o asemenea idee".

Nucleul complotului împotriva democraţiei fusese constituit încă de pe 15 noiembrie 1936 între Germania şi Japonia sub numele de „Pactul anticomintern", deşi era îndreptat împotriva URSS-ului. A evoluat prin includerea Italiei pe 6 noiembrie 1937, iar în anul următor, la Munchen, şi-a demonstrat adevăratele intenţii agresive prin îngenuncherea aliaţilor democraţiilor, spre a sfârşi, după cum vom vedea, cu însăşi încercarea de distrugere a forţelor democrate.

În luna ianuarie 1939, Ungaria horthystă s-a aliat pactuluicomintern, trecând în primăvara acestui an la concentrări de trupemaghiare la frontiera României, alt stat ataşat democraţiilorapusene.

Pe trupul României cele două mari puteri imperialiste îşifăceau jocurile cum voiau sub ochii îngăduitori ai guvernuluimarionetă.

Comploturile şi de stânga şi de dreapta se urzesc şiacţionează.

Mascarada „loviturii de stat" de la Bobotează eşuează şiorganizatorul primeşte bani ca să fugă, chiar de la şeful siguranţei, pentru că fusese condamnat în lipsă la 8 ani. Şi fuge la centru, la Berlin, de unde va trimite în septembrie o „echipă" să verse sânge, indiferent de care, frate sau adversar, numai sânge să curgă.

Dar şi „tovarăşii" mai puţin numeroşi, lucrează şi ei prininfiltrare, dar acum oficială. O făcuseră până atunci sub camuflaj înpartidele politice autohtone, deşi ei erau în serviciul unei puteristăine. Acum, pe 24 ianuarie, se cere comuniştilor să nu boicotezeFrontul Renaşterii Naţionale cum o face Iuliu Maniu, ci să se înscrie şi să activeze în „Front". Comanda desigur venea, de data aceasta, tot de peste graniţă, de la Comintern (Internaţionala III comunistă). Şi era mare duşmănie între cei ce acţionau în numele celor două capitale, ce se urau deocamdată de moarte. Aceasta a durat până la semnarea Pactului Ribbentrop-Molotov.

La acea dată losif Broz Tito, care se găsea la Moscova, aacceptat noua schimbare politică de colaborare între comunism şinazism.

Referitor la atitudinea comuniştilor români, iată ce se spune în„Analele de istorie" anul XXIII - nr. 2/1977, la pag. 12-13, subsemnătura lui Ion Popescu-Puţuri:

„În directivele Cominternului 1939-1940 adresate PCR, în loc de a se aprecia justeţea luptei partidului nostru contra războiului hitlerist fi de a chema la intensificarea acestei lupte, dimpotrivă, se aduc critici partidului, pentru activitatea desfăşurată împotriva agresiunii germane în Europa fi a agenturii ei - Garda de Fier - recomandându-se colaborarea cu această agentură hitleristă" si mai departe „.,. împotriva unor teze greşite din

această perioadă care afirmau că, principalul pericol îl reprezintă imperialismul anglo-francez şi nu hitlerismul."

Iuliu Maniu solicitat de reprezentanţii presei, a făcut pe 28 ianuarie 1939 o declaraţie referitoare la obligarea înscrierilor înFrontul Renaşterii Naţionale, subliniind:

„Faţă de FRN care nu exprimă aspiraţiile, curentele de idei şi interesele maselor populare, ci e răsărit din combinaţiuni de culise, membrii Partidului Naţional Ţărănesc vor avea o atitudine de rezistenţă categorică şi vor continua să profeseze credinţele lorcuprinse în programul partidului... în afară de salariaţii publici, cari au fost exceptaţi din primul moment, toţi membrii partidului nostru vor refuza să se înscrie în FRN... Preşedinţii organizaţiilor judeţene nu se vor înscrie sub nici un motiv. Cele câteva persoane care s-au înscris, s-au exclus ele însele din partid, şi sunt socotite demise din funcţiunea lor. FRN-ul, formaţie politică creată prin Decret şi înzestrată cu monopolul poliţe este un conglomerat hibrid de oameni adunaţi cu forţa, este de la început condamnat să eşueze... Acest partid unic nu izbuteşte în realitate decât săstinghereascăori ce manifestare publică liberă, să împiedice emulaţia curentelor şi talentelor, să înăbuşe progresul natural şi avântul liber al energiilor, condamnând în cele din urmă viaţa naţiunii la un proces de stagnare... Cum va putea rezulta o selecţionare a valorilor şi o «renaştere naţională» dintr-o tovărăşieobligată să tolereze, fără nici un cuvânt, corupţiunea, călcarea în picioare a moralei creştine şi impunerea directivelor şi conducerii politice? Rivalităţile şi competeţiunile vor paraliza orice activitate şi noua organizaţiune nu va fi decât un cadru exterior în care resturile vechilor grupări îşi vor continua luptele, pentru supremaţie şi predominare.

Ni se impune nouă, datoria să păstrăm o grupare de oameni însufleţiţi de aceeaşi credinţă, gata să răspundă la chemarea pentru salvarea ţării, în momentul prăbuşirii formaţiunii efemere a hrontului Renaşterii Naţionale.

Am convingerea că acest moment este foarte aproape".

La foarte scurt timp de la această declaraţie, guvernul s-aremaniat, s-a peticit după părerea lui Iuliu Maniu care pe 4februarie 1939 reamintea proverbul popular: *„Cu cât mai mult seschimbă, cu atât mai mult rămâne acelaş lucru".*

Cu această ocazie, Iuliu Maniu *„condamnă în modul cel maicategoric pe toţi foştii membri ai săi, cari s-au pus în slujbaguvernului de o slăbiciune vrednică şi de compătimire, incapabili să reprezinte cu demnitate naţiunea română. Acest guvern este menit să adâncească anarhia morală şi spirituală, în care a fost aruncată ţara...*

Ţara priveşte cu amărăciune cum cea mai înaltă autoritate bisericească, continuă a fi compromisă prin menţinerea ei în fruntea unei formaţiuni de guvernământ lipsită de autoritate, menită să acopere un regim întemeiat pe nesocotirea consideraţiunilor de legalitate şi ordine morală, călcând drepturile naţiunii înpicioare... Perindarea a cinci miniştri la departamentul Apărării Naţionale şi la Comandamentele militare superioare, când este cea mai mare nevoie de continuitate la conducerea şi înzestrarea armatei... dovedeşte o lipsă de prevedere în alegerea titularilor, sau un viciu mai adânc al sistemului însuşi.

Concluziunea e că regimul guvernelor personale e în plin faliment şi pune interesele ţării în cele mai rele primejdii."

Rechizitoriul lui Iuliu Maniu la un an de la instaurarea dictaturii

Declaraţii făcute ziariştilor pe 20 februarie 1939:

„"Înlăturarea regimului democratic constituţional şi înlocuirea lui cu un regim dictatorial, s-a urmărit metodic şi stăruitor de la instaurarea primului guvern personal, prezidat de dl. Iorga...

Au trebuit 8 ani de domnie ca gândul să devină faptă, ca naţiunea să fie smulsă din «mrejele politicienilor» si să fie supusă unui singur «Stăpân» în cursul acestor 8 ani de domnie s-a recurs la toate mijloacele, ca grupările politice să fie distruse... Fără să ţină seama de jurământul prestat de vechea constituţie la 20 februarie 1938, printr-o lovitură de stat, cu decretul 901 s-a promulgat o nouă Constituţie, supusă naţiunii spre «bună ştiinţă si învoire». Plebiscitul s-a făcut fără o procedură electorală normală, fără putinţa de a se fi putut discuta în prealabil noua Constituţie.

La 27 februarie, cu decretul 1435, Constituţia a fost promulgată a doua oară... Noua Constituţie s-a făurit într-o noapte... rezervând Monarhului toate privilegiile, lăsând poporului numai datorii... introduce un regin despotic, desfiinţând separaţia puterilor în organizaţia de stat, singura garanţie a libertăţilor publice si drepturilor naţiunii... România din stat dedrept a devenit un stat autocrat... în care toate drepturile, chiar si viaţa cetăţenilor sunt scoase de sub pavăza legilor fi aruncate pradă ternarei arbitrare a organelor administrative fi poliţieneşti... membrii guvernului fi funcţionarii nu se selecţionează după merite fi pregătire, ci după gradul trădării fi al servilismului faţă de regim...

Dictatura a dărâmat fi zidurile care mai apărau sanctuarul justiţiei, umilind mândria fi independenţa de odinioară a magistraturii. Justiţia a devenit un mijloc de teroare fi intimidare, lipsită de independenţă chiar în materie civilă...

Biserica a fost umilită fi dezonorată... Patriarhia s-a tocmit slujnică plecată a stăpânirii celei noi. A uitat că misiunea evanghelică a bisericii e mântuirea sufletelor fi mângâierea suferinţelor fi nicidecum acoperirea abuzurilor celor puternici...

... Decăderea bisericii o ilustrează fi apelul celor doi Mitropoliţi români din Ardeal, pentru sărbătorirea aniversării dictaturii la Alba Iulia .

Se urmărefte prefacerea scoalei într-o cazarmă străină de spiritul libertăţii fi al iniţiativei curajoase, creatoare de individualităţi puternice fi absolut trebuitoare unei naţiuni sănătoase... în învăţământ s-a început să se cureţe corpul profesoral de sus până jos, expunându-l la schimbări fi persecuţii vătămătoare nunumai pentru el, ci fi pentru învăţământ...

Acelaf dispreţ suveran faţă de popor se mai manifestă fi la numirea prefecţilor militari... Regimul a decretat desfiinţarea tuturor partidelor politice fi... a *înfiinţat un front al cărui scop adevărat dar nemărturisit este să acopere arbitrarul fi autocratismul, fără a avea* în *fond vreo atribuţie...*

După scurgerea unui an putem constata că bilanţul economic fi financiar al dictaturii este negativ... Caracterul antisocial al finanţării înarmărilor, pecetluieşte întreaga acţiune reacţionară a regimului de dictatură...

Regimul de dictatură uită că Naţiunea română nu-i formată din robi fără drepturi, cari nu au decât o singură datorie: să asculte fi să robească... Ţara se găsefte într-o stare de revoluţie, comploturile fi asasinatele se ţin lanţ fi se învârt într-un cerc vicios... se trage fără somaţie...

... Câteva zeci de români omorâţi fără judecată, de organe oficiale ale Statului fi înmormântaţi fără preot, câteva mii de români întemniţaţi; procese de urmărire penală fără sfârfit; libertăţile cetăţeneşti confiscate; starea materială adânc scăzută; scumpetea ridicată la proporţii aproape insuportabile; lipsa totală de elan, concubinajul ridicat la rangul de obiceiu curent; iată rezultatele nouei Constituţii fi noului regim...

Trăim o epocă de decadenţă naţională fi cetăţenească, dar fi o epocă de eroism din partea acelora cari opun rezistenţă dârză acestui regim de despotism si de teroare. Aceştia sunt mulţi, viitorul îi va cinsti după merit."

Avea dreptate Iuliu Maniu să fie neliniştit pentru că în timpulacestui an de dictatură, Europa începuse să fie măcinată iarflăcările mocnite ale incendiului hitlerist se apropiau vertiginos defrontierele României, ameninţând din ce în ce mai puternic cunăruirea fruntariilor noastre.

Chamberlain întorcându-se de la Roma anunţa la Paris, pe 14 ianuarie că Mussolini îşi va retrage trupele din Spaniastingându-se conflictul sângeros în care peninsula Iberică fusese teatrul confruntărilor nemaiîntâlnite până atunci dintre două ideologii ce vor infecta omenirea. Această declaraţie liniştitoare va duce la actul din 27 ianuarie când Anglia şi Franţa vor recunoaşte pe Franco în Spania, crezând iarăşi în pacificarea Europei pe care primul ministru englez o va anunţa pe 10 martie. Dar nu aflase atunci că pe 18 ianuarie, după plecarea lui de la Roma, ministrul de externe italian, Ciano, plecase la Belgrad chemat de Stoiadinovici care se temea de intervenţia lui Hitler în Croaţia. Cei doi au căzut de acord asupra unei eventuale expediţii italiene în Albania pentru a linişti Balcanii asupra pericolului german. Cam acesta era motivul retragerii din Spania la care se adăuga apetitul lui Hitler pentru a-şi extinde spaţiul vital spre răsărit şi pentru a avea spatele acoperit, pentru aceasta acceptase jocul spaniol, împingându-l pe Franco să adere la pactul anticomintern.

Acest lucru cu siguranţă nu-l ştia Chamberlain când anunţase că „totul era liniştit pe scena europeană", deoarece nu s-ar fi hazardat cu o astfel de declaraţie dezminţită după 3 zile de preşedintele Emile Haca, urmaşul lui Beneş sacrificat de englezi la Miinchen, şi care pe 13 martie 1939 a demis din funcţia de şef al guvernului pe Mgr. Tiso, omul lui Hitler.

Imediat Tiso a fugit la Berlin şi în următoarele 24 de ore Haca a fost obligat să proclame în parlament independenţa completă a Slovaciei. Şi tot Haca a fost nevoit să vină imediat la Hitler şi pe 15 martie să-şi pună ţara sub protectorat german.

Trupele germane deja trecuseră frontiera în mare grabă fiindcă Hitler trebuia în noaptea de 15/16 martie să se odihnească la Praga, după atâta trudă, şi de acolo să vorbească popoarelor descoperindu-le istoria, că „Boemia şi Moravia făceau parte de mii de ani din spaţiul vital german". Deci au fost organizate imediat în protectorat.

„Profitând" de prezenţa lui Hitler, tot în aceeaşi zi de 16martie, Slovacia s-a declarat independentă şi a cerut şi ea să devină protectorat tot german.

Cum apele fuseseră deja tulburate, pentru limpezirea lor auintervenit trupele ungureşti şi au invadat Rutenia subcarpatică ajungând pe frontieră comună cu Polonia.

Forţa devenise un instrument eficace în rezolvareaproblemelor internaţionale.

„Acolo unde suntem noi nu mai este loc pentru nimeni"

(Adolf Hitler)

Dar acest „acolo" se extindea mereu spre adevăraţii „noi" ce eram de-o veşnicie la gurile Dunării. Şi în acel martie 1939 guvernul român (Armând Călinescu) a decretat mobilizarea parţială a armatei spre vest. Tot în aceeaşi direcţie se îndreptaseră şi trupele ungare după ce „stabiliseră" frontieră comună cu Polonia. În Europa încep să circule zvonuri că următoarea victimă ar fi România. Ambasadorul Rusiei la Londra scria în volumul „Cine l-a ajutat pe Hitler" că „astfel de versiuni găsesc uşor crezare, deoarece poftele expansioniste ale «Fuhrerului» făceau absolut verosimil un nou «salt» agresiv, întreprins de astă dată înspre România, ţară cu masive zăcăminte petroliere".

Ziarul american „Washington Evening Star" din 31 mai 1939,dezvăluie semnificativa confuzie produsă cu ocazia invadăriiCehoslovaciei când (15 martie) s-a constatat că în unele localităţi din Moravia se făcuse o greşeală lipindu-se afişe tipărite în limba germană şi română (deci armata germană era pregătită şi pentru această variantă).

Pe 16 martie 1939 Nicolae lorga publica un articol referitor lasituaţia dramatică în care se găsea ţara. Din cuprinsul lui:

„ *Veşti neaşteptate ne vin de la hotarele ţării. O întreagă ordine de lucruri se răstoarnă. Puteri fără preget merg înainte peste orice. Vechile noţiuni de veacuri în care a crezut omenirea într-un şir lung de veacuri sunt acum o simplă amintire. Un duh sălbatic a prins lumea întreagă... Neamul nostru să fie, în astfel deîmprejurări, un bloc de voinţe, din care să poată scapără orice iniţiativă apărătoare şi mântuitoare."*

Înaintea prezenţei militare, în România fusese introdusă„agentura" de infiltrare pentru informare, supraveghere şidezinformare. Şi una din antene se numea Edh von Coler care era prezentă şi activă în zilele ce au urmat lui 15 martie.

Când Hitler amintea Boemilor şi Moravilor că fac parte de„milenii din spaţiul vital german", în acelaşi timp se transmitea de laBerlin un ultimatum şi României. Acesta a ajuns modificat deGustav Schmidt, decodificatorul cifrului de la legaţia germană dinBucureşti care era agent englez. Descoperirea a fost făcută deaceastă Edit von Coler care a anunţat trădarea la Berlin, de unde s-a primit ordinul să fie executat, misiune îndeplinită de ataşatul de presă Voss care imediat a părăsit ţara, în timp ce victima murea într-un spital bucureştean. Întrebat de

englezi, guvernul român a dat explicaţia că a fost vorba de tratative comerciale cu delegaţia condusă de Wohlthat care a declarat:

„M-am prezentat în după amiaza zilei de (22 martie) la ora 17, împreună cu ministrul Fabricius, la ministrul de externe, Gafencu, arătându-i riscul pe care îl prezintă pentru România o nouă tergiversare. Am declarat că în seara de 23 martie voi pleca la Berlin şi am cerut tratative directe cu participarea ministrului deexterne personal sau acordarea unei audienţe imediate la rege. M-am hotărât la aceste măsuri energice, întrucât în atmosfera meridională, sub influenţa opiniei publice mondiale şi sub influenţa mobilizării, se crease la Bucureşti o situaţie critică.

... Când s-a dovedit că românii nu sunt de acord asupra a trei puncte importante pentru că se temeau pentru suveranitatea lor, am intervenit atât de violent, încât a fost chemat şi primul ministru Călinescu."

Tratatul asupra promovării raporturilor economice dintre Regatul României şi Reichul German s-a semnat pe 23 martie.

Dar de această dată Hitler nu a mai ochit România în sfera - spaţiul vital -, ci *„saltul"* l-a făcut spre nord. După o manevră navală în Baltica, şi sub presiunea ei a dat un ultimatum guvernului lituanian şi în plasă i-a picat pe 22 martie 1939 teritoriul şi oraşul Memel.

Hitler s-a gândit să continue acţiunea de intimidare deoarece adusese pe unguri în coasta Poloniei şi obţinuse tratatul economic cu România. Profitând de faptul că flota este desfăşurată în Baltica iar Memelul devenise o bază germană, presiunea s-a revărsat asupra Poloniei, să smulgă Danzigul pe de o parte prin discuţiile din 26-27 martie 1939, şi s-o oblige să adere la pactul anticomintern, "făcând să circule zvonul că pe 29 martie se va produce lovitura de stat în Danzig.

Preşedintele Poloniei, Joseph Beck, pe 28 martie a spus că este gata să declare război decât să schimbe statutul Danzigului.

Toată această manevră „diplomatică" era dirijată de Ribentropp care pentru a-şi adjudeca Polonia şi litoralul balticîntreg, fusese nevoit să-l împace pe Mussolini, căruia i-a dat odeclaraţie că „niciodată" Mediţerana nu va fi germană.

În ultima zi a acestei luni martie, primul ministru englez, Chamberlain, după ce s-a consultat cu guvernul francez, a anunţat că Guvernul Majestăţii Sale a hotărât ca imediat să susţină Polonia cu toate forţele sale, în caz că independenţa Poloniei va fi în pericol şi va decide să se apere cu toate forţele.

Pe 6 aprilie 1939, în timpul vizitei preşedintelui Beck, primulministru englez a anunţat că Polonia şi Anglia au hotărât săînlocuiască promisiunea unilaterală şi temporară din 31 martie,printr-un tratat de alianţă.

Şi francezii nu au întârziat nici ei. Pe 13 aprilie guvernulfrancez a confirmat alianţa franco-poloneză: „Franţa şi Polonia se garantează imediat şi direct contra tuturor ameninţărilor directe şi indirecte care ar atinge interesele lor vitale".

România, aşezată în calea celor două imperialisme, slav şi german, a rămas astăzi aproape izolată

(Iuliu Maniu)

Aceasta era părerea lui Iuliu Maniu după un an de la instaurarea dictaturii regale şi în analiza făcută cu acea ocazie a spus, printre altele:

„După anexarea Austriei, după acordul de la Munchen şi după revizuirea frontierelor Cehoslovaciei, Germania a făcut un pas uriaş spre inima Europei Centrale şi bazinul dunărean, ceea ce înseamnă reluarea vechei politici de expansiune.

România şi-a înstrăinat simpatiile aliaţilor din apus, înstrăinaţi deja în bună parte prin atitudinea neclară şi şovăielnică, manifestată în raporturile internaţionale, fără să se poată apropia de puterile totalitare ale axei Roma-Berlin care susţin revizuirea tratatelor, chiar şi a clauzelor teritoriale, după cum au mărturisit-o de atâtea ori.

Ungaria, care mai desparte România de Germania, a ajuns un stat la discreţia politicei dictate de Berlin. Dacă ne dăm seama că vizitele M.S. Regelui la Londra şi Paris - de altfel atât de mult dorite - au rămas fără rezultate practice pentru România şi că vizita la Berchtesgaden, în loc să netezească, a înăsprit şi mai mult raporturile dintre Germania şi România, după ce Mica Antantă şi Societatea Naţiunilor nu mai aminteşte vocabularul diplomaţiei noastre, a mai rămas numai înţelegerea balcanică, singurul reazim diplomatic al României. Urmează de aici că epoca dictaturii regale a rămas cu totul infructuoasă în materie de politică externă şi înseamnă şi în privinţa aceasta un regres evident în ce priveşte fortificarea siguranţei noastre naţionale şi de stat. Am pierdut forţe amice şi n-am reuşit să câştigăm pe nimeni pentru noi în această epocă de încordare extraordinară internaţională. Aceasta s-a întâmplat şi în urma neclarităţii şi nesinceritătii politicii noastre externe, care, în lipsa concursului naţiunii şi a controlului opiniei publice, este lipsită de o directivă precisă şi este jocul inspiraţiei momentane şi a influenţelor oculte dirijate de interese capricioase, de incidente interne şi externe întâmplătoare. Naţiunea nu este informată, nu este întrebată şi prin urmare nu este sufleteşte solidarizată cu politica oficială

a statului. în această situaţie, România, pentru apărarea integrităţii hotarelor sale, nu se poate încrede decât în propriile ei forţe. "

Previziunile lui Iuliu Maniu că politica dictatorială a lui Carol IIducea ţara la dezastru se adevereau pe zi ce trecea.

Dacă influenţa germană se făcea din ce în ce mai simţită în ţară, nu eram scutiţi nici de ochiul Moscovei care ne privea cu atenţie şi pregătea opinia publică în vederea unei acţiuni contra României. De exemplu, circulau în URSS hărţi care includeau Basarabia, iar ministrul de externe Litvinov pretindea că sunt pentru uz intern.

în cuvântarea din congresul partidului comunist, de pe 10 martie 1939, Stalin a căutat să menajeze Germania, atribuind loviturile de forţă ale lui Hitler slăbiciunii ţărilor occidentale. Iar a doua zi, în acelaşi congres, Manuilski declara: „Planul burgheziei reacţionare engleze este ca să sacrifice statele mici din sud-estul european fascismului german, urmărind astfel să împingă Germania spre răsărit, contra URSS-ului, pentru a încerca prin-tr-un război contrarevoluţionar să întârzie progresul socialismului şi victoria comunismului în URSS".

Kremlinul era deja angajat într-un joc dublu urmărindu-şinumai interesul iui.

Criza era declanşată în jurul Ţării noastre, iar Franţa sestrăduia s-o prelungească până-n august când îi vedeadeznodământul.

După protestul rusesc contra invaziei Cehoslovaciei din 19 martie 1939 Litvinov a propus o conferinţă a statelor interesate asupra acestei probleme: Anglia, Franţa, Polonia, România, Turcia şi URSS, dar a fost de părere să se facă mai ales o declaraţie comună semnată de Anglia, Franţa, URSS şi Polonia. Până la urmă, o declaraţie unilaterală de garanţii a Angliei.

Pe 14 aprilie Franţa a propus Rusiei să facă o declaraţie prin care să precizeze că va adera la Franţa şi Anglia dacă acestea se vor găsi implicate într-un război de agresiune provocat contra Poloniei şi României. Polonia nu voia să facă o declaraţie comună alături de URSS şi pe deasupra primul ministru Beck nu prea era de acord cu garanţii date României.

Ruşii au lansat o altă propunere pe 18 aprilie 1939 cerând cacele trei state, Anglia, Franţa şi URSS să semneze un pact pentru protecţia propriilor state ameninţate de agresiunea fascistă, dintreBaltica, inclusiv Ţările Baltice, şi Marea Neagră, iar în caz derăzboi să se angajeze să nu semneze pace separată. Dar discuţiile au trenat până pe 3 mai 1939 când Litvinov, adeptul securităţiicolective a fost înlocuit la ministerul de externe cu Molotov, adeptulunei alte politici

externe, din cauza căreia România a avut de suferitpeste o jumătate de secol, iar consecinţele nu sunt înlăturate nici azi, în 1997.

Propunerea perfidă a URSS-ului, ca toate ţările ce aveaufrontieră comună cu România să semneze acest pact, era numaipropagandă, fiindcă ştia că Ungaria pretinde Transilvania, încare scop mobilizase armata, iar Bulgaria urmărea să ocupeSudul Dobrogei şi aceasta o putea face numai cu ajutorulGermaniei.

Italia nemulţumită că Hitler întreprinsese o serie de acţiuni,asumându-şi unele anexiuni sub numele de protectorate, a început să se agite pentru a prinde câte ceva, făcându-şi cunoscutepretenţiile.

După ce sugestia lui Musolini făcută Franţei pe 26 martie1939 de a discuta problema Djibuti, Suez şi Tunisia a fost respinsă de Eduard Daladier, radio Bari a anunţat pe 4 aprilie că regele Albaniei a cerut să poarte discuţii pentru întărirea alianţei cu Italia.

La mai puţin de 24 de ore, pe 5 aprilie 1939, Fiihrerul „avizase" operaţia în Albania, care s-a tradus în invadarea de pe 7 aprilie şi trecerea acestei ţări sub protectorat italian. Un nou focar de data aceasta în Balcani. România trecea prin momente dificile la început de aprilie când ministrul Angliei la Bucureşti, Reginald Hoare, discuta cu primul ministru - Călinescu - şi cu regele problema foarte acută a zonei petroliere în cazul unei invazii germane. Puţin mai târziu s-a aflat că „marele Reich" plănuise ocuparea militară a zonei Galaţi, Delta Dunării-Constanţa spre a asigura protecţia petrolului din valea Prahovei.

Desigur, englezii prevăzători trimiseseră un expert la Bucureştipentru a studia posibilitatea distrugerii sondelor. Perfectareaacordului ar fi fost posibilă cu acordarea despăgubirilor, dar mai eraprecedentul că în 1916 se acceptase, dar după război nu se mairespectase decât parţial. Această problemă precum şi blocareaPorţilor de Fier va fi încă în preocupările englezilor.

În acest început de aprilie, Londra a extins acest sistem degaranţii şi asupra României, dar avea mai mult un caracterplatonic, venind după ce Germania oferise armamentul uzinelorScoda, armament pe care Anglia nu-l putuse furniza, iar petrolul şi grânele româneşti începuseră să se scurgă spre Reich.

Hitler, în încercarea lui de a extinde alianţa militară şi înextremul orient, a fost refuzat pe 2 aprilie de Japonia.

Problema care se punea la acea oră depăşea Europa şiajunsese să preocupe şi Statele Unite al Americii care încercau să dea sistemului garanţiilor un aspect internaţional.

Pe 14 aprilie 1939 Roosevelt în discursul lui şi-a pusîntrebarea dacă „civilizaţia noastră se va lăsa antrenată într-o cursă a înarmărilor fără sfârşit, marcată de războaie periodice, sau vom reuşi să salvăm pacea, libertatea individuală şi civilizaţia ca bază a vieţii noastre".

Pe 16 aprilie s-a adresat lui Hitler şi Mussolini cerându-le să declare că în următorii 10 ani nu vor face agresiuni contra a 29 de »ţări, nominalizându-le într-o listă anexă, propunând ca în cazulaprobării să se facă declaraţii de toţi cei interesaţi şi să se discute într-o conferinţă problema dezarmării şi a unei drepte repartiţii amateriilor prime între naţiuni.

Răspunsul lui Hitler s-a făcut auzit prin discursul de pe 28 aprilie din Reichstag, denunţând acordurile germano-engleze,revendicând anexarea Danzigului...

În aceeaşi zi Camera Comunelor a adoptat legea serviciuluimilitar obligatoriu.

În articolul „Convorbirile de la Paris" publicat pe 28 aprilie1939, se arată că se fac mari sforţări diplomatice (ministrul deexterne Grigore Gafencu era acolo) pentru a împiedica cădereabogatelor terenuri petroliere şi a porturilor româneşti de la MareaNeagră sub dominaţie germană.

Ca urmare a extinderii garanţiilor unilaterale franco-engleze asupra frontierelor României, de pe 13 aprilie 1939, se semnează un acord franco-român dublând livrarea produselor petrolifere şi un altul economic, româno-englez, pe 11 mai 1939, dar vor fi sufocate de rapiditatea cerinţelor germane susţinute prin forţă.

Situaţia internă a României

Datorită politicii personale a regelui Carol, prin folosireaoamenilor certaţi cu moralitatea şi corectitudinea, s-a ajuns caRomânia să navigheze în păienjenişul politicii internaţionale, pierzându-şi prestigiul şi încrederea, ajungând în momenteletragice de supravieţuire, izolată, aşa cum prevăzuse Iuliu Maniu. în cursul lunii mai 1939, trecând prin Cluj, Iuliu Maniu a făcuturmătoarea declaraţie, din care extragem:

„... Un regim dictatorial nu poate fi nici drept şi nici nu poate aduce linişte în sufletele cetăţenilor. In lumea modernă de azi, cu diversele ei mijloace tehnice, care fac posibilă comunicarea ideilor si sentimentelor ce frământă opinia publică, un astfel de regim nu poate fi dăinuitor.

Nu va fi dăinuitoare nici noua ordine dictatorială de stat, introdusă de noi neconstituţional, prin voinţa unilaterală a Suveranului, pentrucă ea a nemulţumit adânc pe cetăţenii Ţării şi Ie-a însufleţit hotărârea de a lupta pentru înlăturarea ei, cu convingerea sigură că această luptă va reîntrona, în apropiatul viitor, drepturile constituţionale ale Naţiunii şi libertatea politică şi civică a cetăţenilor...

Adânc revoltat de această încălcare a drepturilor Naţiuniei, protestez împotriva acestui abuz al puterii executive şi invoc cu toată hotărârea viciul de formă al impunerii noui a cetăţenilor Ţării, impunere cari a fost ridicată cu 4 miliarde şi jumătate în raport cu cea a anului trecut. Mă mărginesc să subliniez numai două defecte esenţiale ale noului buget:

Acest buget nu ţine cont de consideraţiunea primordială de a nu se întemeia numai pe venituri pur fiscale...

În acest buget, guvernul îşi rezervă o sumă neobişnuit de mare de un miliard şi jumătate pentru deschideri ulterioare de credite, extraordinare şisuplimentare, cpea ce înseamnă că prevederile acestui buget lasă mijloace fără precedent de mari, la dispoziţia unui guvern dictatorial, lipsit de orice control public, pentru jocuri bugetare conduse de consideraţiuni atât de obişnuite şi bine cunoscute, la regimuri de acest fel..."

Regele era preocupat de afaceri şi de câştig cât mai mare,patronând cercurile oculte ce se aciuiaseră în jurul EleneiLupescu. Ministerul de comunicaţii, direcţia căilor ferate şiministerul înzestrării armatei erau la discreţia unor potentaţi aiindustriei, regele având o participare substanţială la beneficii. MitiţăConstantinescu numit guvernatorul Băncii naţionale şi menţinut înacelaşi timp şi ministru de finanţe, reprezenta un canal de scurgere al beneficiilor regale în străinătate.

Când generalul Iacobici numit pe postul de ministru alînzestrării Armatei, a refuzat să semneze unele contracte care eraupăgubitoare statului, dar aducătoare de mari beneficii anturajuluiCarol-Lupeasca, atunci regele a remaniat guvernul şi l-a îndepărtat pe corectul general.

Pentru ilustrarea situaţiei şi atmosferei ce domnea în ţarămerită subliniat articolul „Pentru hotarele şi independenţa noastră" al lui Nicolae lorga, din 27 mai 1939:

„*... Moliciunea, decăderea morală şi spiritul denesănătoasă aventură care au caracterizat, din nenorocire, viaţa noastră publică după un Război care părea chemat, dimpotrivă, să răscolească toate energiile noastre vitale se datorau fără îndoială lipsei uneia din acele misiuni imperative prin care se ţine viu sufletul unui popor, îndemnând spre muncă şi frăţească unire. Era un scop, dar pentru a-l înţelege şi a-l urmări, se cereau alte mijloace intelectuale decât ale omului din grămadă, şi mai ales cultură decât nisipul de cunoştinţi al şcolilor noastre: trebuia să ne gândim şi noi la un Lebensraum, la un «spaţiu de viaţă», care ar fi însemnat, nu pofta vulgară de a întinde hotarele, chiar pe linia dreptului naţional, ci de a răspândi peste dânsele produsele unei harnice economii naţionale şi unei culturi pecetluite cu firea noastră proprie. La acest scop va trebui neapărat să ajungem, dar până atunci un altul, nu de expansiune, ci de strictă conservare ne e fixat, ca o poruncă imperioasă, de soarta care frământănenorocita Europă. Se văd hotare atacate, spârcuite, «ocupaţiilor» a reapărut în legăturile dintre State. Avem de apărat hotarele noastre cum sunt, cum cer relaţiile, dar şi necesităţile naţionale, devenite astăzi un principiu pe care noi l-am proclamat, şi avem de păstrat independenţa noastră absolută, contra oricăreiintrusiuni şi contra oricărui stat..."*

Tot Nicolae lorga, într-un alt articol intitulat „Naţiunile şipolitica" din 27 mai 1939 subliniază un aspect foarte actual:

„*... Sarcina oamenilor de Stat cuminţi - mai sunt câţiva -, este astăzi deosebit de grea. Ei au de lucru în fiecare clipă, cu acei oameni politici - din nefericire foarte numeroşi -, care nu fac alta decât, prin necumpătările lor în vorbă, să strice puţinul la care au ajuns ceilalţi pentru ca să asigure putinţa de muncăpaşnică a fiinţei omeneşti îngrijorate. Nu mai e nevoie să se adauge această fierbere a urii venind din adâncurile necontrolate ale societăţilor. Naţiile au altceva de făcut. Ele servesc statele, întruparea a lor onestă în toate domeniile. A sparge capetele altora înseamnă a se degrada.'.."*

O nouă samavolnicie regală

După ce se făcuse cel mai mare străjer, regele dorea sădevină şi cel mâi mare preşedinte de partid, prin distrugereacelorlalte partide autohtone, prin tot felul de oferte celor ceacceptau să se plece în aleea Vulpache.

Iuliu Maniu continua să trăiască în modesta lui cameră din sediul parlamentului pe care nu-l părăsea. Rămăseseră câţivacredincioşi care vegheau în schimburi alături de el, printre einumărându-se: Aurel Dobrescu, Victor Anca, Virgil Solomon,Cornel Coposu...

Când se întorceau din „târg" pentru a se schimba unul pe altul, fiecare venea cu zvonurile ce alergau pe uliţe.

Unul spunea: domnule preşedinte a plecat cu FRN-ul MihaiGhelmegeanu... Nu-i nimic, venea răspunsul „sfinxului" fără nici o tresărire pe obraz.

Altă dată venea vestea că a plecat şi Livezeanu... Nu-i nimic, era răspunsul invariabil, fără nici o tresărire pe faţa lui Iuliu Maniu.

Azi aşa, mâine aşa, cu Grigore Gafencu, cu Petre Andrei, cuVictor Jinga, cu G.K. Constantinescu, cu Ion Răducanu...până într-o zi când Victor Anca l-a întrebat: „Cum domnule preşedinte, pleacă unul, nu-i nimic, pleacă altul... nu-i nimic, ni se subţiază (rândurile şi tot nu-i nimic...?

Ehei drăguţule, dacă ai şti cum îi face pălăria pe cap luiCarol, uite aşa... şi învârtind degetul arătător de la mâna dreaptă... şi surâzător de data aceasta, ...uite aşa îi joacă pălăria... bănuieşte că nu-i a bine şi nu mai ştie cum să se descurce... sfârşitul i se apropie... şi de el nu poate scăpa...

În disperare a încercat după atâtea ilegalităţi, să legalizeze FRN-ul prin alegeri şi a convocat „corpul" electoral pe 1-2 iunie sădesemneze deputaţii fabricaţi peste noapte, îmbrăcaţi în uniforme ca şi miniştrii, o adevărată parodie de tip fascist. Furiosul lorga era fălos în uniformă, deşi ura „cămăşile".

A fost numit şi un senat, fiindcă nu au existat contracandidaţi.

În „Monitorul oficial" nr.127 din 5 iunie 1939 s-a anunţat şidepunerea jurământului de cei repartizaţi a fi deputaţi şi senatori şi care erau obligaţi să poarte uniformă.

Au fost şi oameni care au refuzat să depună jurământul fiindcă legea electorală, diabolic cuprindea ca senatori de drept şi pe alţii, cu stagiu în slujba poporului, aleşi pe drept cuvânt. Cei

ce au refuzat să se prezinte şi să depună jurământul au fost excluşi, printre ei numărându-se Iuliu Maniu, Ion Mihalache, dr. Nicolae Lupu, Mihai Popovici, Aurel Dobrescu, Nicolae Grigorescu-Tulcea, hotărârea plină de demnitate a fost lămurită de Iuliu Maniu prin declaraţia „spre a nu colabora nici măcar în calitate de opoziţie cu un regim care pentru noi era absolut evident că va duce ţara la un dezastru extern şi intern sigur."

Referitor la această mascaradă regală de alegeri, Partidul Naţional Ţărănesc a publicat următorul comunicat pe 6 iunie 1939:

„Alegerile din 1 şi 2 iunie a.c. pentru Parlament, au demonstrat din nou caracterul despotic al regimului instaurat în februarie 1938. Făcute în temeiul unei legi elctorale care exclude de la vot pe cetăţenii sub vârsta de 30 de ani şi pe neştiutorii de carte, în avantajul evident al elementelor minoritare, cu eliminarea prinînsăşi lege a oricărei posibilităţi de control atât în timpul procedurii votului cât şi lămurire a alegerilor prin întruniri şi presă asupra adevăratei semnificaţii a acestor alegeri, în sfârşit exclusiv cu candidaţii oficiali ai stăpânirii, aceste alegeri nu puteau fi decât o sinistră parodie menită doar să proiecteze în faţa străinătăţii aparenţa unei vieţi constituţionale şi a unor corpurilegiuitoare.

Spre a crea pseudo-Parlamentul acesta fabricat exclusiv al puterii executive, ales cu înlăturarea de la vot a acelora care au făurit hotarele României Mari sub pretextul că nu ştiu carte, s-a fracţionat naţiunea şi s-au născut formaţiuni artificiale şi improvizate, unele alegând reprezentanţii chiar şi cu 3 voturi spre a decide de soarta drepturilor publice.

Era de prevăzut că în asemenea condiţiuni rămăşiţa de corp electoral va reacţiona în singurul chip ce îi mai era cu putinţă, prin abţinerea sau prin anularea voturilor în masă. Guvernul a dat publicităţii numărul voturilor nule şi anulate pe care le trece cu totul sub tăcere. Este însă absolut neîndoielnic că fără nici unconsemn alegătorii cu sutele de mii şi-au anulat votul, cei mai mulţi dintre ei făcând cu prilejul votului manifestări evidente de ostilitate şi dezgust pentru regim şi mai ales pentru anume canditaturi reprezentative ale guvernului... Partidul NaţionalŢărănesc a hotărât să combată regimul expunând la tribuna Senatului rezervele, criticile şi nemulţumirile pe care le împărtăşeşte cu toată ţara... însă a împiedicat pe senatorii de drept ai PNŢ-ului să intre în Senat sub pretextul că nu sunt îmbrăcaţi în uniforma FRN... se adaugă un motiv în plus la cele vechi, în baza cărora PNŢ-ul socoteşte activitatea acestor adunări ilegală şi de efect nul şi arată valoarea morală a operei legislative ce se înfăptuieşte.

Partidul Naţional Ţărănesc condamnă cu toată hotărârea actele de guvernământ ale regimului actual şi constată încă o dată că numai un regim de libertate şi de sinceră democraţie va putea să elibereze ţara de nepăsarea unui regim de tiranică înăbuşire a libertăţilor publice şi de împiedicarea revoluţiei naturale politice,economice şi culturale a naţiunei."

Asupra problemei „spaţiului vital" care se agita mereu deGermania şi acoliţii ei, Nicolae lorga a publicat în 14 iunie 1939 un articol cu acelaşi titlu, din al cărui conţinut subliniem:

„...O nouă formă s-a adaos la cele care pot să scuze orice: - SPAŢIU VITAL - După răscolirea drepturilor istorice, a căror călcare e foarte relativă, după invocarea unui drept naţional, a cărui exagerare ar rupe putinţa de colaborare între popoare, ni sevorbeşte de nevoia fiecărui grup naţional de a pregăti încă de acum terenul în care generaţiile viitoare ar vrea să-şi desfăşoare activitatea. Sunt oameni care sunt, ori se fac a fi, seduşi de această lozincă. Ei nu se gândesc, sau refuză a se gândi că la pretenţiile lor pot răspunde altele pe aceiaşi bază: tu cauţi spaţiul tău vital la mine de ce nu l-aş căuta şi eu la tine? De câte ori statele vor crede că trebuie să vorbească de aşa ceva, ele se vor înşela. Spaţiul vital, au să-l caute naţiunile, dar la ele sensul e altul. Ele se pot întinde prin spirit în spirit, prin activitate în activitate. Aşa au făcut, devenind mari vechile naţiuni nobile."

În faţa situaţiei grave ce aşteaptă România, după acestsimulacru de alegeri, cei doi preşedinţi ai celor mai mari partidecălite în lupta pentru obţinerea drepturilor româneşti, Iuliu Maniu şiC.I.C. Brătianu s-au adresat preşedintelui şi senatorilor pe 18 Iunie:

„...Am moştenit de la înaintaşii noştri o ţarăindependentă, pe care ne-a fost drag să o întregim, în hotarele ei de astăzi. Renaşterea României, între cele două uniri, s-a îndeplinit prin deşteptarea spiritului public şi dobândirea treptată a drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti...

Prin diferite decrete-legi şi mai cu seamă prin legea electorală din 9 mai a actualului guvern, aceste principii cari au stat la temelia întregirii şi consolidării României au fost călcate în picioare... Adunările ce au ieşit din Alegeri, în cari nimeni nu s-a putut înfăţişa alegătorilor decât cu voia guvernului, îmbrăcat în uniformele „Frontului Renaşterii Naţionale" nu pot fi decât o imagine înşelătoare a regimului parlamentar... Le lipseşte orice control al acţiunii de guvernământ. Puterea executivă nu-şi poate acoperi greşelile prin mandatarii numiţi tot de ea, opinia publică nu află apărătorii pe care îi aşteaptă şi îi doreşte, împotriva urgiei mereu sporite a fiscalităţii şi scumpetei,

anedreptăţilor şi samavolniciei, ea nu întrevede nădejdea unei destinderi. Ţara nu poate admite un sistem de cârmuire, care îngăduie totul minoritarilor şi opreşte orice manifestare liberă românească. Noi nu voim ca popor să asuprim pe nimeni, dar nu putem îngădui ca în România*, Românii să nu aibă nici una din libertăţile publice, pe când minorităţile să se bucure de toate, iarpeste jumătate din Ţărănimea românească să fie lipsită de vot... Alegerile astfel făcute sunt o parodie, iar Parlamentul rezultat din ele este o ficţiune, care nu reprezintă voinţa ţării, şi deci nu poate angaja Naţiunea Română.*

La asemenea alegeri noi nu am luat parte şi nu vom recunoaşte legiuirea unor adunări, cari nu sunt expresia adevărată a ţării şi nu au împuternicirea de a se rosti în marile probleme ale independenţei şi integrităţii...

Pentru apărare drepturilor cetăţeneşti partidele păstrătoare ale legii şi ale ordinei, care au contribuit la întemeierea Statului şi întregirea neamului, ridică astăzi protestul lor împotriva suprimării libertăţilor publice şi cer revenirea la viaţa de Stat democratică şi constituţională."

Preşedintele Senatului, pe 22 iunie 1939, i-a restituit lui IuliuManiu printr-o scrisoare atât adresa cât şi memoriul înaintat, cumenţiunea că ar constitui „un act de răzvrătire împotriva legilor ţării. A doua zi, printr-o scrisoare Iuliu Maniu răspunde:

„…Memoriul şi adresa sunt oglinda fidelă a convingerilor noastre şi ale tuturor claselor sociale din ţară, înăbuşite de starea de asediu şi de cenzură şi era de datoria noastră să le aducem la cunoştinţă Adunării Legislative din care facem parte, pentru aînlătura adâncile nemulţumiri provocate de actualul regim care aconfiscat drepturile şi libertăţile cetăţeneşti... îmi permit să vă atrag atenţia, că nimic nu mă va împiedica să-mi fac datoria şi că voiu năzui, prin toate mijloacele legale, ca Naţiunea să modifice actuala stare de lucruri, izvorâtă dintr-o lovitură de stat şi să-şi redobândească toate drepturile sale cucerite prin lupte şi sacrificii tocmai în interesul unei stări de spirit normale.

Ameninţările lui Hitler continuă. România din nou în obiectiv

Hitler nu renunţa la expansiunea germană prin forţă şi pentruaceasta avea nevoie în primul rând de petrolul românesc pentru aaproviziona maşina de război care devenise de neînlăturat.

La adăpostul relaţiilor economice şi a activităţilor diplomaticeGermania crease în România o stare de incertitudine şi mai ales de ameninţare. Cu toate acestea rezistenţa poporului creştea şi incita pe conducătorii de la Berlin căutând soluţia de a stoarce cât mai mult fără riscuri.

În acest sens, colonelul Karle Wahle, ataşatul militar german din România s-a dus la Berlin pe 7 iulie susţinând că:

„România, în caz de conflict şi chiar în cazul neutralităţii, va avea o atitudine împotriva puterilor axei... în caz de război, nu va ajunge din România, către puterile axei, nici un fel de produse... pe cale paşnică, adică prin tratative diplomatice n-ar fi asigurate livrările... după părerea lui fiind nevoie de o ocupaţiemilitară a ţării, pentru a folosi izvoarele de materii prime ale sale, întrucât populaţia română, în bloc, s-ar opune acestei ocupaţii şi ar duce rezistenţa până la extrem..."

Faţă de această teamă a distrugerii materiilor prime, înspecial petrolul, Germania a mizat în cazul României pe întărireacoloanei a V-a deoarece planul declanşării invaziei Poloniei era în curs.

Armând Călinescu într-o discuţie cu regele şi ministrul deexterne Grigore Gafencu a afirmat că: „Germania în căutareaspaţiului vital (sud-est european şi colonii) va începe cu noi ... Toată chestia e momentul..."

A avut dreptate că momentul a sosit doar pentru eldeocamdată. A fost asasinat după cum vom vedea, în septembrie 1939 de o echipă a morţii venită de la Berlin.

Iuliu Maniu, nu cu mult timp înainte, pe 17 februarie 1939declarase că *„România aşezată în calea celor două imperialisme, f slav şi german, a rămas astăzi aproape izolată... Germania a făcut|un pas uriaş spre inima Europei Centrale şi în bazinul fluvialdunărean, ceea ce înseamnă reluarea vechei politici deexpansiune..."*

Tot Iuliu Maniu, la sfârşitul sesiunii parlamentare, pe 30 iulie1939, într-o declaraţie a făcut un rechizitoriu regimului carlist.

„Parlamentul e un organ închircit, lipsit de orice iniţiativă, de influenţă şi de o acţiune de control, având un rol redus şi mai mult decorativ, pentru înşelarea opiniei publice... Cetăţenii trebuie să plătească şi să tacă... Dar, alături de nevoile oştirii, sporul de miliarde al bugetului este înghiţit de alte organizaţii, care nu sunt decât apanajul unei dictaturi înăbuşitoare de libertăţi şi ruinătoare de ţară. Dictatura costă miliarde. Străjeria, instituţie

impopulară, detestată atât de copii cât şi de corpul didactic, costă vreo 800 de milioane pe an. Serviciul social, Garda naţională, un aparat poliţienesc mult mărit, tribunalele militare, închisorile şi funcţionarii F.R.N.-ului necesită sume formidabile, care nu au nimic de a face cu apărarea naţională... Este un caz unic şi monstruos, un partid plătit direct şi pe faţă din bugetul Statului se compune din oameni care în schimbul înscrierii în partid primesc leafă şi bilet liber pe căile ferate... Sunt deadreptul senzaţionale mărturisirile făcute de domnul lamandi că guvernul Tătărăscu s-a folosit de mişcările de extremă ca de o masă de manevră pentru a împiedica venirea la guvern a Partidului Naţional Ţărănesc... trecând peste jertfa lui I. G. Duca. E o confirmare eclatantă a celor ce am afirmat întodeauna si a acelora ce atunci se tăgăduiau cu seninătate... Nu democraţia, ci dictatura şi sprijinitorii ei au fost patronii fi adesea părinţii extremei drepte, care fără acest sprijin nu ar fi putut niciodată să ia proporţiile pe care le-a luat.

De altfel domnul Tătărăscu s-a făcut vinovat, în afară de greşelile inerente programului său politic, de două concepţii fundamental eronate: a presupus că poate să prefacă o mişcare ideologică naţionalistă indiferent de conţinutul acelei ideologii într-un instrument orb, presupunere naivă şi de la început absurdă, şi apoi a crezut că încurcăturile internaţionale vor continua a se rezuma la discuţii teoretice, domnia-sa n-a prevăzut că ele se vor preface în fapte, care ating în mod tragic de apropiat interesele noastre vitale. Aceste concepţii greşite ne-au dus în situaţia internă şi externă de azi, catastrofal de periculoasă, prin faptul căsuntem materialiceşte şi mai ales sufleteşte, complet nepregătiţi pentru greutatea zilelor de azi...

Să încerce guvernul actual, care se laudă cu starea de mulţumire şi linişte ce ar fi înfăptuit în ţară, să desfiinţeze regimul baionetelor şi al gloanţelor numai 24 de ore şi va vedea cu ce repeziciune fulgerătoare se va desfiinţa regimul său dictatorial, care n-a reuşit să rezolve în mod organic nici o problemă importantă avieţii de Stat.

Un regim dictatorial nu se poate menţine decât prin atitudini şi acţiuni imperialiste ori prin exaltarea şovinismului naţional, sau, în sfârşit, printr-o bună stare materială, evident înfloritoare.

Regimul actual la expansiuni teritoriale nici nu se poate gândi, căci este strâmtorat într-o atitudine de defensivă, adesea penibilă şi umilitoare. în materie naţională este forţat să cedeze teren zi de zi tendinţelor minoritare, în lipsa unui program precis care să salvgardeze alături de consideraţiunile de echitate, şi interesele permanente ale

naţinunii române. Căci politica minoritară este direct catastrofală. Ea are o singură scuză: că factorii determinanţi nu o cunosc. Ei au mai şi făcut marea greşeală de a o fi încredinţat unor oameni fără judecată politică. Iar aceştia, în realitate, deşi au făcut promisiuni nestudiate, n-au rezolvat nicichestiunea limbei, nici a şcolii, nici a bisericii, lăsând materiale de agitaţie politică. Pe de altă parte au dat minorităţilor libertăţi politice complete, constituindu-le în naţiuni separate, cu drepturi şi libertăţi pe care noi Românii, nu le avem. Un parlamentar minoritar a avut curajul şi îndreptăţirea să declare că poporul luiteritorial aparţine României, dar ca naţiune aparţine neamului său propriu, unitar, oriunde s-ar găsi fiii lui. El desigur şi-a râs în pumn de naivitatea guvernului român, care n-a găsit de pe banca ministerială decât cuvinte de laudă la adresa acestui parlamentar... Am ajuns acolo că un conducător minoritar a putut declara acum că sunt asigurate drepturile lor, subînţelegând că vor fi ei înşuşi arbitrii în ce priveşte respectarea acestor drepturi...

Astfel cetăţenii sunt puşi în imposibilitatea să aducă jertfele lor de avere şi sânge cu însufleţirea şi devotamentul necesar... sfârşitul regimului se poate vedea cu siguranţă. Soarta lui este pecetuită...

Cum ar putea dăinui un regim care declară voinţa Coroanei drept lege şi se pretează la o răsturnare ce nu poate fi calificată şi caracterizată după merit; căci câtă vreme până acuma legile emanau de la Naţiune şi Regele trebuia să jure că le va respecta, acum Regeleface legi, iar Naţiunea este obligată să jure că le va păzi. Dar naţiunea va lupta cu hotărâre pentru desfiinţarea acestei stări paradoxale."

Ruşii trag pe sfoară democraţia

Ruşi încercau în luna iunie să obţină de la diplomaţia franco-engleză o convenţie militară însoţită de o convenţie politică, dar fiind angajaţi şi în convorbiri secrete cu Germania căutau să câştige timp.

Occidentalii se puseseră de acord şi la 1 iulie au propusgaranţii asupra Ţărilor Baltice şi Finlanda, adăugând şi pentruOlanda şi Elveţia ceea ce Molotov n-a aceptat. Până la 24 iulie 1939 nu se putuse semna nimic. Atunci s-a refuzat să se dea un comunicat comun, dar s-a trecut la discuţiile militare, de data aceasta cu Voroşilov care reprezenta partea rusă.

Delegaţia anglo-franceză a venit în Rusia cu vaporul şi cuconsemnul de a tergiversa şi ei discuţiile. Ruşii au condiţionatcontinuarea tratativelor de lămurirea dacă Polonia va

acceptatrecerea trupelor sovietice pe teritoriul ei, ceea ce aceasta nu voia. La 20 august un delegat, căpitanul Beaufre, îl cita pe preşedintelePoloniei, Mareşalul Smigly-Rytz care i-ar fi declarat: „Cu nemţiiriscăm să ne pierdem libertatea, cu ruşii vom pierde sufletul."

Între 2 şi 4 august 1939 s-au purtat discuţii germano-ruse mai ales pe zonele de influenţă. Hitler fiind grăbit cu declanşarea războiului planificat pe 1 septembrie, a cerut să urgenteze şi să primească o înaltă personalitate germană, împuternicită a rezolva toate diferendele, aceasta mai ales după ce a auzit că delegaţia militară franco-engleză ajunsese la Moscova. După încă o intervenţie a lui Hitler, Stalin a acceptat ca să fie primit Ribbentrop pe 23 august 1939 la Moscova, mai ales că pe canalele secrete se spusese că Germania poate oferi mai mult decât Anglia.

În noaptea de 23 august s-a semnat de către Molotov şiRibbentrop un tratat de neagresiune ce s-a făcut public a doua zi,însoţit de un protocol secret în care s-au delimitat zonele deinterese a celor doi parteneri, subliniindu-se trecerea ŢărilorBaltice sub dominaţie bolşevică, Vistula delimitând frontieragermano-rusă, iar pământul românesc al Basarabiei neinteresând pe nemţi era lăsat pradă Rusiei care punea mâna pe gurile Dunării.

Asupra acestui protocol secret, Berlinul a dat dispoziţie ca toţi oficialii germani implicaţi în discuţiile acestea să se angajeze prin jurământ scris că vor păstra secretul absolut.

Hitler era hotărât să atace Polonia în noaptea de 25/26august 1939, dar Musolini luat prin surprindere a sugerat oconferinţă generală, motivând şi nepregătirea lui din punct devedere militar.

Dar Hitler doreşte cu încăpăţânare Danzigul, provoacăincidente cu ostaşi germani îmbrăcaţi în uniforme poloneze, dă unultimatum Poloniei care pe 30 august decretează mobilizare generală şi în zori zilei de 1 aeptembrie invadează teritoriulPoloniei.

Cel de-al doile război mondial începea.

Pe ziua de 3 septembrie, Hitler refuzând să-şi retragă trupele din Polonia, Franţa şi Anglia au declarat război Germaniei.

Berlinul a atras atenţia României să închidă graniţa cu Polonia de unde populaţia începuse să fugă din faţa tăvălugului german.

Ruşii au început prin presă să se plângă de persecuţiaucrainenilor şi ruşilor albi care trăiau pe teritoriu polonez.

Pe 17 septembrie ruşii au declarat nule toate tratateleîncheiate cu Polonia, au intrat cu trupele ca să salveze populaţiile lor şi a doua zi s-a dat un comunicat comun ruso-german prin care se manifesta dorinţa comună a celor două state de a instaura în Polonia ordinea tulburată de dezintegrarea statului polonez şi de a ajuta populaţia poloneză.

Linia de demarcaţie între ruşi şi nemţi a fost fixată pe 22 Septembrie de-a lungul râurilor Pisa, Narew, Bug, Vistula şi San.

U.R.S.S. a continuat să-şi ia partea din protocolul trecânddeocamdată la anexiune deghizată a ţărilor baltice prin tratate deneagresiune şi fixare de trupe terestre şi baze navale şi aeriene.

România în sfera intereselor germane

Dispoziţia germană de a bloca intrarea polonezilor în România nu a fost respectată.

Românii au acordat azil celor veniţi, ţara a fost folosită şi catranzit pentru cine dorea, mari personalităţi politice şi chiar tezaurulpolonez, de circa 70 tone, a fost încărcat la Constanţa, pe untrolier şi au luat drumul apusului, operaţie facilitată de Anglia.

Tot Anglia s-a angajat într-un război economic cu Germania pe teritoriul ţării noastre, pentru deturnarea petrolului românescdestinat Germaniei, iar trezoreria engleză a subvenţionatacoperirea diferenţei dintre preţurile mondiale şi cele româneşti.Blocada navală britanică a reuşit să închidă Mediterana navigaţieinemţeşti, Reichului rămânându-i doar calea ferată Ploieşti-Braşov şi Dunărea care era îngheţată două luni pe an.

Pe 16 septembrie 1939 inginerul Leon Wenger, cel care în1916 sabotase sondele din Valea Prahovei pentru a împiedicaexploatarea lor de către nemţi, era prezent şi acum la Marele StatMajor într-o reuniune cu reprezentanţi ai misiunilor anglo-franceze,ofiţeri englezi, francezi şi români, împreună cu ingineri petrolişti de pe Valea Prahovei, pentru a discuta planul sabotării bazinuluipetrolifer.

La 19 septembrie, ambasadorul Rusiei la Londra, Maisky, a declarat fostului preşedinte al Cehoslovaciei, Eduard Beneş, că Rusia va oferi protecţie României numai în schimbul Basarabiei (de fapt, ei o obţinuseră prin protocolul secret încheiat la Moscova).

A doua zi, Molotov a comunicat ambasadorului român Dianu, care era la Moscova, că Rusia e nemulţumită că a acordat azil guvernului şi şefilor militari ai Poloniei şi că primise 500 de avioane pe teritoriul ei.

Pe 21 septembrie, în jurul orei 14, s-a întrerupt transmisiunea de la Radio Bucureşti şi s-a anunţat omorârea primului-ministru Armând Călinescu, de către o echipă de legionari.

Radioul german, anunţând această crimă a precizat că ea a fost comisă de agenţi polonezi şi britanici pentru a compromite bunele relaţii dintre România şi Germania. Dar nimeni nu credea aceasta.

Era opera lui Horia Sima, care a declanşat executarea afoarte numeroşi şefi legionari, care erau închişi în lagăre, nete-zindu-şi calea spre şefia Gărzii de Fier.

Germania scăpase şi ea de omul ce i se împotrivea. Totuşi Hitler îi spune, pe 1 octombrie, lui Ciano că dacă România nu va păstra stricta neutralitate o va pedepsi prin încurajarea Rusiei ca s-o atace, precum şi pe unguri şi pe bulgari.

Iuliu Maniu, în faţa situaţiei destul de grave a României, i s-aadresat regelui Carol II, pe 3 octombrie 1939, relatându-i crudarealitate în care a adus ţara, atât pe plan intern cât şi pe cel extern. Câteva sublinieri din această scrisoare curajoasă:

„...Primejdiile care ne ameninţă din afară sunt agravate azi de situaţia internă. Într-o vreme de prăbuşire de state în imediata vecinătate a hotarelor noastre poziţia României este din cele mai critice si poate deveni catastrofală.

Ţara noastră, astăzi fiind lipsită de orice alianţă sau prietenie temeinică cu vreuna din ţările puternice, nu se poate bizui decât pe propriile sale puteri... Toţi am fost sguduiţi de tragicul eveniment al asasinării primului-ministru care nu putea să provoace în sufletul fiecărui om decât un sentiment de repulsie si de condamnare categorică".

...Opinia publică este îngrozită de vederea ce i se înfăţişează periodic; cetăţeni care asasinează un prim-ministru, organe ale Statului care ucid la rândul lor pe făptuitori fi pe

adepţi fără cea mai sumară judecată, apoi alţi cetăţeni care, drept răzbunare, asasinează din nou un alt prim-ministru.

În loc de a termina acest macabru lanţ de răzbunări fi represiuni, cu durere fi indignare aflăm din presă că asasinii au fost în stradă pufi de autorităţi fi împuşcaţi de organele oficiale, fără o judecată dată de justiţia ţării fi că pe urmă au fost expufi vederii publice.

Se confirmă că au fost săvârfite astfel de fapte sângeroase în mai multe judeţe ale ţării fi în lagărele de concentrare cu scopul de a răzbuna victima fi de a înspăimânta lumea. Mai mult, cu îngăduirea cenzurii, se semnalează chiar în ziare că aceste acte de represiune fi intimidare se vor extinde fi asupra membrilor familieicelor suspecţi. Sire, un stat civilizat întemeiat pe ordinea legală, judecă fi execută sentinţa adusă cu forme legale, în contra celor urmăriţi, dar nu face acte de răzbunare. Numai statele barbare sau cele în descompunere aleargă la asemenea măsuri lipsite de orice prevedere politică, care nu-fi ating scopulniciodată.

Aflu cu cât de sadică bucurie fi cu câtă ironieînregistrează minorităţile din Ardeal fi Banat omorurile săvârfite fără judecată contra unor fii ai neamului românesc, care revendicau odinioară libertatea lui naţională fi emanciparea de sub stăpânirea străină, tocmai pentru a introduce o viaţă de stat civilizată fi domnia unei stricte legalităţi.

Este o mare grefeală politică de a face răspunzători de o crimă sau un act de nebunie un grup întreg nu numai fără o prealabilă judecată legală, dar chiar fără verificarea identităţii fiecăruia dintre cei sancţionaţi...

Situaţia ce s-a creat este cu atât mai îngrijorătoare cu cât, fără dreptate desigur, opinia publică face Coroana răspunzătoare de toate cele ce se întâmplă, fiindcă tocmai în aceste vremuri Ea a găsit de cuviinţă să-fi asume răspunderi directe fi personale, atât înrelaţiile externe cât fi în cele interne, adoptând un regim politic care anihilează orice urmă de voinţă naţională fi de posibilitate de acoperire a Coroanei. ...Un regim se judecă după rezultatele lui, nu după intenţiuni. Rezultatele, după aproape doi ani ai sistemului actual, sunt:

În politica internă: generalizarea sentimentului că Naţiunea este despuiată de drepturile ei fi că este considerată nu ca un subiect de drept, ci ca un instrument de execuţie la discreţia unor forţe suprapuse... O nemulţumire ce clocotefte în toată ţara din cauza apăsării fiscale fi a scumpetei crescânde, aabuzurilor organelor administrative fi

poliţieneşti, care prefac arbitrarul organelor centrale într-o asuprire nedreaptă. Regimul dictatorial a înmulţit abuzurile fi corupţia, în loc de a le stârpi.

In politica externă: înconjuraţi de vrăjmafi seculari, fără nici un aliat, strâmtoraţi între două puteri formidabile, conduse de resentimente, suntem permanent ameninţaţi de a fi măcinaţi ca un grăunte căzut între două pietre de moară. Suntem redufi lapropriile noastre puteri, pe care însă nu le-am organizat la timp nici sufletefte, nici sub raport administrativ fi nici sub raportul înzestrării militare... Se mai pot găsi însă remedii...

Nici un român nu mai voiefte să se întoarcă sub jugul asupririi străine. Desfăfurarea evenimentelor externe este însă în spiritul ardelenilor fi bănăţenilor, mai agravată de greşelile nenumărate ale politicii noastre interne. Ei nu ar putea să se vadă decât în revenirea la o viaţă politică normală un motiv de linişte, o garanţie de consolidare, de rezistenţă împotrivaoricărei primejdii..."

Preocupaţi de soarta petrolului din România, între 10-12octombrie 1939, Canaris, şeful serviciului secret, a hotărât laBerlin să se înfiinţeze o unitate de 500 oameni cu misiunea de a păzi zonele petrolifere din România împotriva sabotajelor engleze, în acest scop au plecat diversionişti nemţi deghizaţi în turişti, negustori de vinuri, reprezentanţi comerciali, ingineri...

Cu ocazia aniversării întemeierii partidului, pe 26 octombrie1939, într-un grup de reprezentanţi ai partidului, care au venit să-l felicite, Iuliu Maniu a declarat, printre altele, în legătură cu situaţiainternă şi externă a României:

„...Statul nostru se sbate într-o grea criză din cauza situaţiei politice interne şi în urma primejdiilor care izvorăsc din situaţia internaţională extraordinar de periculoasă pentru noi.

Între Coroană şi naţiune este un conflict acut din pricină că prin noua aşezare de stat octroiată asupra ţării, cu ajutorul unor oameni cari fără scrupule de conştiinţă şi fără prevedere politică s-au pus în serviciul unor idei preconcepute, naţiunea a fost lipsită de drepturile sale asigurate prin pactul fundamental alnaţiunii, trecându-se toate asupra Coroanei...

Demnitatea naţională şi viitorul fericit al acestei ţări pretind, din punctul de vedere al vieţii noastre interne de stat, grabnica înlăturare a acestui regim, dar în mod înzecit pretinde aceasta situaţia externă în care se găseşte ţara...Ultimele evenimente externe au schimbat multe din

aspectele politicii internaţionale mondiale... Ţinde data aceasta să accentuez numai atât, că ele şi în special hotărârile de la Munchen, au dat un avânt neobişnuit tendinţelor de revizuire a Tratatului de la Trianon, care a creat statutul teritorial al statelor din bazinul dunărean. în special Ungaria a început o acţiune oficială pentru revizuirea acestui tratat, îndreptându-se întâiu contra hotarelor actuale ale Cehoslovaciei, dar cu evidenta tendinţă şi hotărâre de a trece imediat la o acţiune oficială pentru a revizui în favorul ei hotarele noastre şi ale Iugoslaviei. ...Toate mijloacele de propagandă sunt folosite în Ungaria pentru a întări ideia revizionistă... Presa italiană şi o parte a presei germane, engleze şi chiar francezediscută în mod favorabil teza maghiară... Opinia publică românească, necunoscând planurile Ungariei şi pericolul real ce zace în ele, stă impasibilă, dar opinia publică din străinătate, nevăzând nici o mişcare adversă în România, rămâne cu impresia că pretenţiunile maghiare sunt atât de «juste» încât nici românii nu se revoltă, contra lor... Evident că nu este suflet românesc care să nu se revolte la auzul acestor planuri inadmisibile şi care să nu fie hotărât a nu lăsa să se rupă din teritoriul nostru nici o palmă de pământ... Ori guvernul actual este incapabil să îndeplinească acesteîndatoriri; sub regimul actual şi cu menţinerea directivelor generale pe care se întemeiază el, este imposibil să se schimbe starea deplorabilă internă de azi şi să se introducă un mers normal al lucrurilor. Este deci o necesitate urgentă înlăturarea acestui guvern... e un postulat naţional pentru a salva ţara din primejdia iminentă în care se găseşte...

Accentuez că trebuie o luptă politică, iar nu o luptă prin violenţă... Această luptă nu o poate duce însă cu şansă de reuşită decât Partidul Naţional Ţărănesc..."

România şi întreţinerea războiului

Hitler, încă de la începutul lui octombrie, după ce a distrusPolonia, s-a arătat dispus să se ajungă la înţelegere, fiind gata să-şi expună scopurile ce le urmăreşte; în afară de colonii, el nu mai pretindea nimic Angliei şi Franţei. Pacea astfel încheiată, s-ar fi trecut cu vederea toate loviturile de forţă prin care se mărise „spaţiul vital" hitlerist. Răspunsul lui Chamberlain a subliniat absurditatea propunerilor germane şi faptul că ele nu propun nimic pentru repararea prejudiciilor aduse Cehoslovaciei şi Poloniei.

Pentru a-şi demonstra forţa şi hotărârea de a distruge Franţa şi Anglia, Hitler a concentrat 90 de divizii la frontiera Belgiei şiOlandei, ţări care au propus medierea între cei doi coloşi ce

urmau să transforme şi apusul într-un câmp de bătaie. Propunerea susţinută de mai multe ţări din nordul şi apusul Europei, a fost respinsă pe 9 noiembrie, dată când pripit, Hitler a părăsit berăria din Munchen distrusă de o bombă; de fapt, încă un trucaj, acest presupus atentat la viaţa lui.

Aliatul lui Hitler, Stalin, se pregăteşte febril şi, după pretinsediscuţii fără rezultat cu Finlanda, atacă această ţară pe 1 decembrie, cu toate bunele oficii propuse de Roosevelt.

Serviciul secret român condus de Moruzov, peste capul luiArmând Călinescu, începuse de la începutul lui septembrie discuţii cu serviciul similar german condus de Canaris, dar se pare cuasentimentul lui Ernest Urdăreanu, mareşalul palatului, şi aceasta nu o făcea de capul lui.

În cursul lunii noiembrie, unele sabotaje s-au produs; este vorba de explozia de la rafinăria *„Româno-Americană"* (8 noiembrie), un vas petrolier naufragiază pe Dunăre, deraieri de vagoane-cisternă în drum spre Braşov...Datorită faptului că politica internă dictatorială era tot mai falimentară, Constantin Argentoianu - Preşedintele Consiliului de Miniştri - la începutul lui noiembrie 1939, într-o cuvântare, a propus o „reconciliere" prin intrarea în FRN a tuturor formaţiunilor...

Din refuzul lui Iuliu Maniu desprindem:

„... FRN-ul susţine un regim dictatorial cu toate consecinţele lui, iar noi stăm pe baza democraţiei naţionale şi a unui regim constituţional cu răspundere ministerială reală, cu respectarea dreptăţii sociale şi a moralei creştine. Intrarea noastră în FRN ar însemna renegarea credinţei noastre sau plutirea noastră într-oatmosferă de continuă falsitate, insuportabilă pentru noi... Or destinderea se poate înfăptui numai prin lecuirea rănilor şi prin crearea unei moralităţi care trebuie să stăpânească societatea şi întreaga viaţă publică. Dar se ştie că orice dictatură este menită să fie o pepinieră de imoralitate şi corupţie...

Pilda Poloniei ne arată unde se găseşte adevăratul patriotism în momentele grele: nu la acei care «întind mâna», cum i-aţi caracterizat chiar Dv., foarte bine, ci la acei care preferă să spună adevărul, poate supărător, cu riscul temniţelor şi chiar al vieţii, suferind cu răbdare pentru o ţară, pentru închegarea şi întărirea căreia au luptat viaţa întreagă. Aceste pilde din vecini ne arată calea ce trebuie să fie urmată, dacă se urmăreşte o destindere politică adevărată..."

Preocuparea Germaniei devenise din ce în ce mai atentă faţă de România şi acest lucru îl constatăm din declaraţia lui Canaris (şeful serviciului de spionaj german) venit la Bucureşti pentru 48 de ore, pe 10 decembrie 1939 şi care-i declară lui Moruzov:

„Înaltul Comandament şi guvernul german sunt într-o stare de extremă enervare, datorită importanţei considerabile ce se acordă eventualelor acţiuni de sabotaj în România, avându-

se în vedere că această ţară, la ora actuală, este singura sursă de aprovizionare a celui de-al treilea Reich, în special cu petrol. Am socotit ca foarte necesar să-mi dau seama personal, dacă măsurile luate de autorităţile române pentru prevenirea actelor de sabotaj sunt sincere si suficiente spre a oferi Germaniei siguranţa si liniştea necesară în această privinţă, urmând ca în caz contrar, Germania să-şi spună cuvântul..."

Nu mai era nici o îndoială că nu numai ochii, dar şi armata aveau România în vizor.

Iuliu Maniu îşi da seama de pericol şi în permanenţă îl sublinia şi îi făcea răspunzători pe toţi politicienii, în frunte cu regele, deinstaurarea dictaturii şi aservirea ţării intereselor nemţeşti. înapropierea Crăciunului 1939, pe 25 decembrie, Iuliu Maniu adeclarat următoarele:

„... Partidul Naţional Ţărănesc, care a avut un rol hotărâtor în trecutul neamului românesc, fi va avea cu siguranţă şi în viitor, nu poate admite să i se prescrie gândirea, organizarea şi acţiunea sa politică depusă întotdeauna în serviciul şi spre binele ţării şi al Dinastiei... Este ofensă pentru poporul românesc apresupune că el nu-şi poate apăra Statul şiindividualitatea decât prin porunci şi prin constrângere, cum e regimul dictatorial de azi şi prin organizaţiuni impuse cum e FRN... într-un război ca acesta, ideologic, cum omenirea poate nu a mai înregistrat, de la care prin urmare nu atârnă numai soluţionarea conflictului actual înarmat, ci întreaga evoluţie umană, trebuie luate în seamă şi examinate toateconsiderentele dintre care unele sunt cqmplet neglijate de regimul actual. în această încăerare ideologică nici un stat european şi din Orientul apropiat nu poate fi considerat neutru. Statele se împart după criteriul dacă sunt beligerante sau nu sunt beligerante. Neutru poate fi numai un stat căruia îi este indiferent rezultatulrăzboiului. Dar pentru statul românesc, nu este indiferent ce ideologie va triumfa. într-o astfel de situaţie, extrem de dificilă, a conduce Naţiunea prin porunci şi fără contribuţia sufletească şi intelectuală, e o încercare cu totul primejdioasă în contra căreia protestăm cu toată energia...".

În ziarul „Ţăranul Ardelean" din 25 decembrie 1939, fostulministru şi fruntaş al P.N.Ţ.-ului, Ghiţă Popp, a scris un articolintitulat „Ţăranul ardelean contra revizionismului" în care subliniază:*„Cuvântările rostite în ultima vreme în capitala Ungariei ne arată că vecinii noştri de la apus se gândesc din nou şi cu tot dinadinsul la înfăptuirea revizionismului, adică la întoarcerea stăpânirii maghiare în Transilvania şi Banatul nostru. Trebuie să se spuie revizioniştilot apăsat şi cu hotărâre că revizionismul, adică schimbarea hotarelor, poate fi visul lor, dar el nu este şi al nostru, al ardelenilor".*

1940: Anul sfâşierii României

Cu toate asigurările regelui din mesajul de Anul Nou 1940 că el „stă de veghe neclintit ca România să păşească hotărât pe caleadesvoltării paşnice", Carol II nu era nici acum conştient că dusese ţara la dezastru datorită politicii lui nefaste şi că va fi nevoit să fugă, culcat pe burtă în trenul urmărit de gloanţe...

Dezastrul României a fost precedat de cel din apusul Europei care s-a cutremurat de la Narvik până la Toumon.

Pe 16 februarie 1940, un distrugător britanic a atacat o navăgermană în apele teritoriale norvegiene pentru a elibera marinariienglezi făcuţi prizonieri. Germania cumpărase mari cantităţi deminereu de fier norvegian şi acest lucru nu convenea Angliei careurmărea să blocheze regiunea şi va mina apele teritorialenorvegiene pe 8 aprilie 1940, aflând de intenţiile nemţeşti care a doua zi vor invada Norvegia şi Danemarca.

Războiul lua o altă turnură, pe care aliaţii o presimţeau şiluaseră măsuri: după demisia guvernului Daladier, noul prim-ministru francez, Paul Reynaud a semnat pe 28 martie, cu Anglia, o declaraţie prin care cele două puteri se angajau să nu încheie nici armistiţiu, nici pace separată.

În acest context al politicii internaţionale, guvernul regeluiCarol II a trecut la unele măsuri dure împotriva P.N.Ţ.-ului,internând cu domiciliu obligator la Bistriţa, în judeţul Vâlcea, peVirgil Madgearu, secretarul general al partidului, între 22 martie şi 14 aprilie. Regimul carlist a mai internat şi alţi fruntaşi naţional-ţărănişti, printre ei numărându-se: Ghiţă Popp, Ilie Lazăr, Aurel Leucuţia, Augustin Popa, generalul Gabriel Negrei, Emil Socor, Corneliu Coposu, Ion Livianu...

Ţinând cont de ameninţările tot mai accentuate cu privire laRomânia: primul-ministru ungur declarase că „Ungaria nu arenunţat la nimic în ce priveşte pretenţiile ei teritoriale faţă deRomânia"; că Mussolini îi atrăsese atenţia lui Ribbentrop căminoritatea germană din Transilvania înclină mai mult spre România decât spre Ungaria; şi că spionajul german era în luptă surdă cu cel englez descoperindu-se armament şi materiale pentru blocarea Dunării la Porţile de Fier; deci, în faţa acestor semne că regele ar înăspri măsurile interne împotriva opoziţiei, unii lideri P.N.Ţ., în frunte cu Ion Mihalache, s-au declarat pentru negocieri în speranţa că-l vor îmblânzi pe rege să renunţe la unele măsuri antidemocratice.

La acestea se mai adăugau şi ameninţările tangenţiale ruseşti care se făcuseră în Sovietul Suprem, unde Molotov afirmase că „în problema litigioasă a Basarabiei U.R.S.S.-ul nu va recurge la arme pentru redobândirea ei" şi numai după 10 zile, pe 10 aprilie 1940, acelaşi Molotov i-a reproşat ministrului român de la Moscova că „incidentele de frontieră depăşesc orice limită" şi că guvernul său „nu va mai tolera repetarea unor asemenea cazuri", incidente ce nu avuseseră loc, ele fiind imaginaţia diplomaţilor ruşi, pentru a găsi pretexte.

Iuliu Maniu, în faţa solicitărilor prietenilor din partid, Ie-adat mână liberă să trateze cu Palatul, care acceptase să-l elibereze pe Virgil Madgearu în schimbul unei atitudini înţelegătoare a P.N.Ţ.-ului. Ion Mihalache a acceptat pe 17 aprilie să ocupe postul de consilier regal şi, într-o scrisoare trimisă lui Iuliu Maniu, a precizat:

„*... că în ciuda intrării în Consiliul de Coroană îşi va păstra «nealterată» atitudinea politică si ideologică, iar raporturile cu «tovarăşii de idei comune» rămâneau intacte."* La numai 4 zile, pe 21 aprilie 1940, Iuliu Maniu răspundea:

„întrucât consilieratul regal cu care ai fost distins nu te obligă la altceva decât expunerea sinceră a convingerilor d-tale când ele vor fi cerute, numirea d-tale ca consilier regal nu poate influenţa asupra legăturilor personale şi ideologice ce ne unesc".

Într-adevăr, Virgil Madgearu fusese eliberat pe 14 aprilie.

Pe 18 şi 19 aprilie, Carol II se consultă la Palat cu Primul-ministru, cu ministrul de externe şi ministrul palatului, asupraeventualităţii unor atacuri din partea Germaniei şi a Rusiei, subdiferitele ipostaze sub care s-ar comite.

În acelaşi timp, Carol II iniţiază tratative cu legionarii din ţară şi chiar pe 18 aprilie primeşte în audienţă pe 3 dintre ei (BideanuAugustin, Noveanu Vasile, Radu Budişteanu).

Ministrul de externe, Grigore Gafencu a plecat la Berlin şi pe 20 aprilie purta discuţii cu Hitler asupra garanţiilor germane, aceeaşi problemă fiind rediscutată şi cu Gheorghe Brătianu ca să fie transmisă regelui, adică să primească şi garanţia Germaniei alături de cele anglo-franceze. Hitler ar fi spus:

„Garanţiile anglo-franceze nu vă vor folosi la nimic. Dar eu nu mă formalizez. Cunosc slăbiciunea dv. pentru Franţa. Cu totul alta ar fi atitudinea mea, dacă v-aţi alătura Sovietelor în acest plan vast de încercuire a Germaniei pe care o prepară guvernul de la Londra."

Se urmărea un fel de obţinere a neutralităţii din parteaRomâniei în acele momente când Hitler pregătea asaltul împotrivavestului Europei.

Tot în acest timp se pregătea şi plecarea lui Horia Sima şi Nicolae Petraşcu din Germania spre România unde se schimbase atitudinea faţă de legionari, deveniseră o necesitate în combinaţiile lui Carol în jocul faţă de Germania. Legionarii din lagărele româneşti

fuseseră eliberaţi, iar Horia Sima soseşte pe 17 mai şi pe 29 mai va fi scos din arest şi va discuta cu regele Carol.

Germania, căutând şă dea o nouă lovitură alianţei franco-engleze va invada Belgia şi Olanda, zi în care Churchill înlocuieşte ca prim-ministru pe Chamberlain şi ordonă ocuparea Islandei(dependentă de Danemarca), cu acordul Statelor Unite.

Situaţia României se agrava la frontiera de răsărit unde ruşiiconcentraseră numeroase unităţi. în întrevederea lui GrigoreGafencu asupra acestui subiect cu Fabricius, ministrul german de la Bucureşti, primeşte răspunsul din partea germanului că auintervenit schimbări profunde în raporturile ruso-germane şi călinişţea României va depinde de înţelegerea acesteia cu vecinii dinrăsărit.

În faţa situaţiei alarmante, Şeful Statului Major, generalulFlorea Tenescu a adresat un raport regelui Carol II în caresublinia:

„Pactul germano-sovietic lasă posibilitatea Rusiei să atace Basarabia" şi *„că a sosit ultimul moment în care guvernul mai poate hotărî apărarea sau evacuarea Basarabiei. De această alternativă depinde pregătirea dispozitivului de apărare sau de evacuare; în caz de evacuare, este necesar un anumit timp pentru retragerea materialelor militare si a bunurilor mobile. Şi atrage atenţia că răspunsul este urgent.*"

Presiunile se fac şi din partea germană, dar acestea sunt doar economice, fiind obligaţi pe 27 mai să semnăm al treilea acord economic prin care vindem produsele la preţurile din 1938 şi cumpărăm armament german la preţul zilei.

Cu fiecare zi ce trecea, situaţia României devenea tot maidramatică. Concentrările maghiare la graniţa de apus erau tot aşa de masive ca şi cele ruseşti de la Nistru; iar la întrebărileguvernului român, guvernul german răspundea tot prin întrebare: „Dacă şi în ce măsură România ar fi dispusă să discute eventualele dorinţe de revizuire ale vecinilor săi, ca de exemplu acelea ale Rusiei în problema Basarabiei".

După părerea germană, ruşii se plângeau că Odessa era prea aproape de frontiera României şi cum era periclitată existenţa oraşului ruşii construiseră şosele spre Nistru şi pregătiseră 26 de divizii ca să mute mai spre apus frontiera dintre noi şi ei. Şi toate acestea erau gata din partea sovietică la jumătatea lui iunie 1940.

În seara de 22 iunie, Franţa semnase armistiţiu cu Germania. Ultimul nostru strigăt de alarmă l-a dat generalul Florea Tenescu în noaptea de 25/26 iunie 1940 când a prezentat Palatului regal următoarea notă:

„Începând din această noapte, la ora 24, pregătirile ruse sunt încheiate şi ofensiva rusă poate fi deslănţuită în orice moment. Marele Stat Major aşteaptă ordine".

Încă din cursul zilei de 25, Molotov anunţase guvernul german că Rusia trece la soluţionarea grabnică a Basarabiei, la nevoie prin forţă, adăugând că va avea pretenţii şi asupra Bucovinei, această porţiune lipsind Ucrainei. Cu toată împotrivirea, zice-se, a lui Hitler asupra Bucovinei care nu era cuprinsă în protocolul secret, pe data de 26 iunie 1940, la ora 22, Molotov a înmânat ultimatum-ul rusesc în acelaşi timp cu invadarea teritoriului, dându-se termen de evacuare de 4 zile. Şi în ce condiţii s-a făcut evacuarea?

A doua zi şi ungurii făceau o declaraţie în care spuneau căRomânia trebuie constrânsă să satisfacă şi pretenţiile teritoriale aleUngariei.

Ziua următoare, adică pe 28 iunie, Csaky cerea Germanieiaprobarea ca Ungaria să înceapă neîntârziat acţiunea militarăîmpotriva României.

În aceste zile de tragedie naţională, Carol se juca cu soarta ţării şi în loc să ia măsuri,de apărare a frontierelor, el a hotărât transformarea „Frontului Renaşterii Naţionale" într-o altă formaţie hibridă, „Partidul Naţiunii", partid unic şi totalitar, ordonând pedepse grele pentru cei ce făceau propagandă în vederea schimbării organizaţiei politice a ţării (desigur, era vizat Iuliu Maniu şi P.N.Ţ.-ul) şi cei ce urmăreau discreditarea Partidului Naţiunii.

Carol încerca să capete bunăvoinţa Germaniei neutralizând pe legionari şi spera să-l facă pe Maniu să dea voie ţărăniştilor să se înscrie în Partidul marionetă creat.Dar numai pe Maniu nu a reuşit. A fost susţinut de legionari. Mihalache şi-a dat şi el demisia pe 26 iunie 1940 din Consiliul de Coroană.

Prima sfârtecare: Basarabia

Carol II apelează la nemţi ca să discute această situaţie gravă în care pe lângă urgenta rezolvare cerută de ruşi se impunea şi cedarea Bucovinei de nord. De la Berlin soseşte Manfred von Killinger care-i spune regelui că „Fuhrerul doreşte linişte în această zonă...", deci să se supună ultimatum-ului.

Regele a solicitat trimisului neamţ ca să transmită rugămintea lui ca Hitler să folosească influenţa lui pentru a linişti Ungaria şi Bulgaria, şi astfel să-şi retragă armata să poată face faţă în Răsărit. Killinger i-a răspuns:

„Colosul rus vă va strivi. în consecinţă veţi pierde nu numai Bucovina şi Basarabia, ci în mod sigur ceva mai mult. în acest fel o sursă de bogăţie a României va fi pierdută. Noi, de asemenea, am avea de suferit dacă regiunea economică a României ar fi paralizată. înconsecinţă vă sfătuiesc să adoptaţi bunul simţ politic..."

Şi Carol a răspuns:

„Nu, eu nu pot. Voi continua să furnizez petrol. Aveţi grijă ca Ungaria şi Bulgaria să nu mă atace şi să primesc muniţii în continuare de la d-voastră..."

În Consiliul de Coroană din seara de 27 iunie 1940 s-a pusîntrebarea: „Cum funcţionează alianţele României?"

Răspunsul ministrului de externe i-a amuţit pe toţi: „Garanţiile engleze nu privesc frontiera de pe Nistru, Iugoslavia s-a rezumat la anunţarea neutralităţii, iar Bulgaria este nesigură".

Politica nerealistă a regelui ne dusese la izolare completă.

A doua întrebare a pus-o Constantin Argentoianu: „Care este situaţia armatei?"

Generalul Florea Tenescu, Şeful Statului Major a răspuns:„Avem muniţii numai pentru 15 zile şi aviaţie mai mult decâtinsuficientă".

Nicolae lorga revoltat s-a adresat regelui: „Unde sunt banii după timbrul aviaţiei, Sire?" (Este ştiut că banii rezultaţi din vânzarea timbrelor aviaţiei erau încredinţaţi spre administrare regelui în scopul dotării armatei cu o aviaţie modernă şi puternică.

Regele a rămas mut şi n-a mai scos nici un cuvânt.

Votul din Consiliul de Coroană asupra deciziei ce trebuia luată a întrunit 6 adepţi ai rezistenţei prin război şi 26 s-au declarat pentru cedarea Basarabiei şi Bucovinei de nord.

Cei şase demni de a se numi oameni politici conştienţi aiconservării pământului strămoşesc au fost: Nicolae lorga, SilviuDragomir, Victor lamandi, Ştefan Ciobanu, Traian Pop şi ErnestUrdăreanu.

Iar răspunsul pe care trebuia să-l primească regele Carol de la Hitler, prin Killinger, a sosit de la Moscova prin Stalin: „în termen de trei zile teritoriile... vor fi evacuate...".

Nefăcând parte din Consiliul de Coroană, nici un naţional-ţărănist nu a participat la votare. Maniu, Mihalache, Mihai Popovici şi alţi fruntaşi ai partidului au protestat la Corpurile legiuitoare,împotriva cedării teritoriilor româneşti. Era singurul lucru ce-l putea întreprinde.

A urmat dezastrul retragerii.

Vinovaţii erau: Regele cu toţi „aviatorii" politici care i-au făcutjocul în timpul dictaturii personale.

Reacţii la această dramă

Primul care s-a adresat Ţării, printr-un manifest a fost IuliuManiu:

„S-a rupt o parte din trupul, din sufletul nostru. O parte scumpă, nepreţuit de scumpă.

Izolarea internaţională în care ne-a aşezat incompetenţa guvernanţilor noştri ne-a lipsit de mijloacele diplomatice pentru a ne păstra Basarabia şi întreaga Bucovină!

Defetismul cultivat de ani de zile a scăzut fanatismul naţional gata de a ne jertfi si a riscadacă e necesar pentru onoarea naţională!

Brava noastră oştire a fost oprită să-şi dovedească din nou priceperea si vitejia!

Jale îndoită s-a aşezat pe sufletul românesc: am capitulat fără a lupta!

Sfâşietoarea noastră durere ne face să nu vedem azi pe cei vinovaţi, vedem numai fraţii care au fost rupţi de noi!

Lacrimile fierbinţi pe care le vărsăm ne învăpăiază şi mai mult toate simţirile pentru ideia pe care nu o poate şterge nimeni din sufletul popoarelor: Unitatea naţională!"

Iuliu Maniu, 2 Iulie 1940

În aceeaşi zi şi savantul Nicolae lorga a scris câteva gânduri:

„Europa liberă înseamnă o Europă sprijinită pe state naţionale libere. Libertatea lor trebuie deci respectată şi apărată, iar apărarea nu se poate, în cel mai nobil sens englezesc al cuvântului, decât atunci când li se respectă dreptul şi nu li se ia în batjocură însăşi fiinţa lor morală. Nici de reprezentanţii înşişi ailibertăţii, nici de oamenii pe care aceştia îi primesc în casa lor."

Tot pe 2 iulie 1940 o parte din senatorii de drept care au fostîmpiedicaţi să participe la Consiliul de Coroană s-au adresatPreşedintelui cu următoarea scrisoare-protest:

„Corpurile legiuitoare fi Comisia afacerilor străine fiind convocate pentru chestia cedării Basarabiei si parte din Bucovina, noi, senatorii de drept, fiind împiedicaţi în mod arbitrar de a lua parte la lucrările Senatului si de a ne spune cuvântul nostru într-o chestiune vitală a unităţii noastre naţionale, declarăm următoarele:

Poporul român, care a făcut imense sacrificii pentru apărarea naţională, nu poate să înţeleagă pentru ce în momentul când armata trebuia să apere fruntariile ţării a primit ordin să se retragă precipitat si să lase vrăşmaşului mână liberă pentru ocuparea a două provincii, părăsind în voia URSS-ului, trei milioane de români.

Nu Corpurile legiuitoare actuale pot reprezenta voinţa naţională. Ele au fost create printr-o lovitură de stat, printr-un decret-lege, ca emanâţiunea Frontului Renaşterii Naţionale.

Această organizaţie, străină de voinţa alegătorilor a fost dizolvată printr-un alt decret-lege. Prin urmare, Camera şi Senatul nu au nici din acest punct de vedere fiinţă legală.

De aceea, noi senatorii de drept, cari în mai bine de 10 legislaturi am reprezentat voinţa naţională şi am luptat pentru constituirea României Mari, protestăm împotriva cedării Basarabiei şi a unei părţi din Bucovina. Trimitem fraţilor noştri din aceste

provincii salutul nostru frăţesc, profunda noastră simpatie pentru suferinţele lor, cu credinţa că în curând vor fi readuşi la sânul Patriei Mume."

ss. ss. Iuliu Maniu, C. I. Brătianu,

I. Mihalache, Dr. N. Lupu, V. Sassu,

M. Popovici, Dr. Aurel Dobrescu

Foştii miniştri din guvernele de după 1918 care n-au pututparticipa la consultaţii au adresat Comisiei externe a Senatului unmemoriu în problema Basarabiei şi Bucovinei, pe 2 iulie 1940, în care s-a făcut şi un istoric al apartenenţei lor la Statul român şi dincare subliniem:

„Moldova de răsărit, care poartă numele dinastiei Basarabilor, stăpână pe gurile Dunării, continuă o viaţă de două ori milenară în legătură cu strămoşii noştri cei mai îndepărtaţi, iar punerea în valoare a acestor teritorii de o bogăţie unică în ce priveşte roadele pământului se datoreşte muncii româneşti sub conducerea, timp de500 de ani a Domnilor moldoveni, legitimi suverani ai Basarabiei încă din secolul al XlV-lea.

Când s-a simţit nevoia unei închinări faţă de imperiul otoman, considerat ca o continuitate internaţională a Bizanţului, adică a Romei de răsărit, legătura cu acela care a fost pentru noi nu sultanul turc ci împăratul, a *ştirbit, în teoria de stat otomană, dreptul exclusiv al Moldovei la hotarele ei istorice. Ca şi ţara vecină Moldova n-a făcut parte din «casa dinlăuntru» a imperiului, ci din «Casa din afară», din care nimic nu se poate înstrăina. Dovada o avem şi în acest răspuns la pretenţii de anexare al Austriecilor înainte de pacea de la Carloviţ la 1699, răspuns ale cărui cuvinte sunt redate astfel de cronica moldovenească de atunci:*

« Ţara Moldovei este volnică (liberă) şi Turcilor este închinată, nu este luată cu sabia.».

Numai confuziunea tuturor naţiunilor de drept in Europa întreagă, de la sistemul împărţirilor de state la încălcările epocei napoleoniene a putut aduce părăsirea, printr-un tratat ruso-turc, care nu ne priveşte, a Basarabiei către Ţari în 1812...

Judecata Europei în urma războiului Crimeei, a *întărit dreptul românesc prin aceea că Moldova a fost pusă păzitoare în numele ei a gurilor Dunării cu tot ţinutul care le acoperă. Iar, când Rusia lui Alexandru al II-lea a reluat zilnic, nu fără a oferi compensaţii pe careca atare, am declarat că nu le primim, înţelepciuneaîntemeietorului Dinastiei româneşti contemporane a retras, numai înaintea invaziei, armata si funcţionarii fără a voi să iscălească un act de cesiune...*

În timpul marelui război Basarabia, căzută în anarhie si reclamată fără nici un temei de o Ucraina fără bază istorică n-a cerut nimănui această moştenire firească. Ea s-a oferit de la sine pe baza dreptului de autodeterminare care e la baza teoriei constituţionale a Republicilor Sovietelor...

Ultimatul de eri urmat de o luare în stăpânire imediată nu poate găsi un temei istoric si legal si înstrăinarea unei atât de largi părţi a României unite calcă peste dreptul a 3 milioane de ţărani români fi a unei pături de intelectuali devotată cauzei naţionale.

Fără a pune în discuţie necesităţi care cei mai mulţi au socotit că nu se pot evita, subsemnaţii, dintre care cei mai mulţi sunt întemeietorii înşişi ai Statului Român nou în hotarele lui fireşti, nu pot admite ca în orice formă să se dea o recunoaştere legală în numele statului şi poporului român la ceea ce nu este decât ouzurpaţie determinată de confuzia de noţiuni; dorinţi trecătoare, a unei epoci de criză fără pereche."

ss. Iuliu Maniu, C. I. Brătianu,
Nicolae lorga, G. G. Mironescu,
Dr. C. Anghelescu, Ion Mihalache,
A. C. Cuza, Mihai Popovici, Dr. N. Lupu,
Gheorghe Brătianu, Alexandru Lapedatu,
P. Halipa, Dr. Ion Costinescu,
Stelian Popescu, Vasile Sassu, Gh. Popp,
M. Oromoiu, Virgil Madgearu,
Nicolae Chirculescu, O. Tăslăoanu,
C. Brătianu, Nicolae Polizu Micşuneşti,
Dr. Aurel Dobrescu, T. G. Emandi,
Gh. Cipăianu, Ion Lugoşianu.

Situaţia ţării era dezastruoasă. Pe de o parte evacuarea celor două provincii produsese nenumărate drame familiare, pe lângă marea înjosire la care fusese supusă armata, batjocorită de scursurile ce ieşeau la iveală în timpul retragerii şi imposibilitatea ostaşilor de a riposta. Era umilinţa la care fusese adusă ţara din cauza dictaturii.

La acestea se mai adăugau presiunile ungurilor şi bulgarilor care creaseră o situaţie internă de deznădejde, greu de depăşit.

Şi totuşi trebuia făcut ceva. Iuliu Maniu împreună cu C.I.C.Brătianu, în fruntea a 12 miniştri naţional-ţărănişti şi naţional-liberali s-au prezentat pe 4 iulie 1940 în audienţă la regele Carol şi i-au cerut să renunţe la dictatura care adusese ţara la dezastru şi să formeze un guvern naţional.

Dar şi de data aceasta Carol II a refuzat povaţa celor maiautorizaţi oameni politici.

Deja, sperând într-o reconciliere cu nemţii, introdusese înguvern pe Horia Sima, pe 28 iunie, manifestându-şi dorinţa de acolabora cu legionarii.

După plecarea delegaţiei conduse de Maniu-Brătianu, tot pe 4 iulie, a format un nou guvern, sub conducerea lui Ion Gigurtu, în care fuseseră introduşi 3 legionari.

Tensiunea era în creştere din cauza pretenţiilor ungureşti caredeveniseră din ce în ce mai zgomotoase, o dată cu prima fâşie smulsă de ruşi din trupul României. în discuţia de pe 4 iulie dintre Hitler şi Ciano, cele două state se arată interesate de petrolul românesc, dar neliniştite de agitaţia Budapestei şi hotărăsc să aibă loc o convorbire tripartită, pe 10 iulie 1940, la Munchen.

În cursul acestor discuţii Hitler Ie-a spus ungurilor căRomânia este mai bine pregătită din punct de vedere militar şi într-o confruntare va înfrânge Ungaria. La insistenţele lui Teleki i-a asigurat că se va rezolva favorabil pretenţia teritorială a ungurilor şi aceasta nu prea târziu.

Carol II, după retragerea trupelor din faţa puhoiului rusesc, s-a adresat Fuhrerului printr-o scrisoare solicitând o alianţă totală cu Germania. Profitând de cele discutate ia convorbirea tripartită de la Munchen, pe 15 iulie Hitler, în răspunsul dat regelui, i-a cerut să se alăture fără rezerve Germaniei şi să accepte cedările teritoriale ale vecinilor, cât mai repede, că întârzierea ar însemna distrugerea României. Manevrele ungureşti deja se desfăşurau la frontiera de vest.

Profitând de situaţia grea, şi bineînţeles încurajaţi de nemţi, Horia Sima s-a prezentat la rege cu o declaraţie cerând să se încredinţeze guvernul mişcării legionare.

Regele Carol trimite pe data de 25 iulie 1940 pe Ion Gigurtu(primul-ministru) şi pe Mihai Manoilescu (ministru de externe) înGermania pentru a expune situaţia României. Dar în dimineaţa de 26 iulie Ribbentrop, după ce a reproşat politica de apropiere de Anglia şi Franţa, Ie-a cerut să se înţeleagă cu Ungaria pentru a evita consecinţele grave ce ar aştepta-o. în după-amiaza aceleiaşi zile, Hitler, care i-a primit în audienţă, după ce i-a ameninţat dacă nu ajung la compromis cu Ungaria, le-a spus că el e nevoit să ia măsuri pentru apărarea intereselor germane în acesta parte a Europei.

Plecaţi la Roma, Gigurtu şi Manoilescu sunt primiţi pe 27 iulie de Mussolini şi Ciano cu aceleaşi ameninţări referitoare la cedareaTransilvaniei.

Pe 30 iulie 1940, după întoarcerea de la Munchen şi Roma,ministrul de externe - Manoilescu - a făcut o declaraţie presei încare a căutat să ocolească realitatea ceea ce a i-a făcut pe nemţi să atace prin presa lor politica guvernului român.

În aceeaşi zi, Iuliu Maniu şi C.I.C. Brătianu au adresat unmemoriu din partea celor două partide, cu privire la ameninţarea cu pierderea unor noi teritorii din Dobrogea şi Ardeal, în care mâna lui Hitler dirija şi forţa aceste cedări. Câteva sublinieri din memoriu:

„Primul-ministru si ministrul de externe ai României au fost invitaţi la Salzburg şi Roma, după conferinţa ce a avut loc la Munchen cu reprezentanţii guvernului maghiar, o dată cu primul-ministru şi ministrul de externe bulgari.

Scopul acestor vizite a fost de a se ajunge la o înţelegere cu privire la cunoscutele revendicări ale Ungariei şi ale Bulgariei.

Cu aceste discuţii, cari comportă acceptarea în principiu a unor cesiuni teritoriale, procesul, început la 26 iunie prin ultimatumul sovietic şi cu ocuparea Basarabiei şi Bucovinei de Nord, ameninţa să se încheie printr-o adevărată împărţire a României între vecinii ei...

Singurul fapt ce trebuie amintit astăzi este că prin înseşi condiţiile nemaipomenit de brutale ale evacuării, ca şi prin călcarea din primul ceas a convenţiei ce ne-a fost dictată, nu mai rămâne nici o îndoială asupra caracterului real al acestor evenimente. Ne-am plecat în faţa puterii silnice, dar dreptul ţării rămâne întreg.

Nu astfel se prezintă lucrurile la celelalte hotare, unde, din discuţiile ce au loc, nu poate decât să rezulte consimţământul nostru la noile ciuntiri ce ni se pregătesc. Avem deci datoria să apărăm cu atât mai hotărât şi mai dârz drepturile şi graniţele României."

După ce se face un istoric al acestor teritorii româneşti ameninţate de a fi rupte din trupul ţării, memoriul continuă:

„Socotim pe de altă parte ca o greşeală de neiertat şi cea mai strigătoare nedreptate să se examineze pe rând numai revendicările statelor vecine împotriva noastră, fără să. se ţină seama de toate datele problemei româneşti.

Oare am ajuns ca principiul naţional să poată fi invocat astăzi în favoarea tuturor popoarelor cu excepţia singură a poporului român?

Se trece astfel cu totul cu vederea existenţa numeroaselor minorităţi româneşti aflate în afara hotarelor noastre, de care unele nu sunt despărţite decât de cursul unei ape. După evaluări extrem de moderate, numărul românilor de dincolo de hotare în Rusia, Iugoslavia, Bulgaria, Grecia si Albania e de peste 1 000 000 (afară de românii din Basarabia si Bucovina). Oare aceştia nu au dreptul la viaţa lor naţională?"

Reclamând toate aceste suflete româneşti, spunea memoriul înfăţişat Conferinţei de pace din 1918, *România ar fi putut uşor face abstracţie de elementele străine stabilite înlăuntrul graniţelor sale... Dar România nu cere intrarea în unitatea românească a tuturor acestor populaţii de dincolo de Dunăre, de Nistru şi Tisa... ea cere numai tuturor statelor vecine de a arăta aceiaşi moderaţiune şi de a face aceleaşi sacrificii în interesul păcii, al liberei desvoltări a popoarelor şi al progresului economic al Europei..."*

Pentru motivele ce nu avem a le discuta aci, conjunctura politică de astăzi nu pare în favoarea României. A folosi însă această situaţie împotriva ei pentru a-i impune hotărâri nedrepte, nu poate asigura în această regiune a Europei ordinea şi convieţuirea paşnică a popoarelor.

Dimpotrivă, prin desmembrarea unităţii româneşti, împotriva căreia protestăm în numele întregului popor românesc, nu poate fi decât adâncită învrăjbirea, creându-se noui şi puternice motive de vrăjmăşie între state şi naţiuni pentru viitor. Aceasta o spunem cu toată puterea convingerii noastre, conducătorilor Marilor Puteri Europene, cari urmăresc în aceste părţi ale lumii aşezarea unei păci temeinice şi drepte."

ss. Iuliu Maniu

C.I.C. Brătianu

La începutul lunii august, sute de personalităţi politice şi-auridicat glasul în apărarea teritoriilor româneşti ameninţate şi, deasemenea, au adresat memorii legaţiilor Germaniei şi Italiei de laBucureşti, protestând împotriva manevrelor ce se fac pentrusfârtecarea trupului ţării.

U.R.S.S.-ul începuse o serie de incursiuni şi provocaincidente la graniţa nouă cu România, fapte ce încurajau pretenţiileungureşti.

Pe de altă parte Rusia căuta să subjuge definitiv teritoriileacaparate pe baza pactului Ribbentrop-Molotov. Astfel, pe 2 august 1940, Bucovina de Nord, Basarabia şi ţinutul Herţa au fost înglobate oficial la URSS.

Acelaşi procedeu se va aplica şi Ţărilor Baltice, unde, dupăultimatumurile din 14-19 iunie, au impus noi guverne contolate deDekanozov pentru Lituania, Vîşinsky pentru Letonia şi Jdanovpentru Estonia. Cu această ocazie au răpit circa 100.000 delocuitori pe care i-au dus în Siberia şi în locul lor au adus altepopulaţii, iar între 1 şi 8 august s-a trecut la „anexarea" lor printr-ohotărâre a Sovietului suprem care Ie-a încadrat ca noi republicisocialiste sovietice.

Deci Rusia îşi crease o nouă frontieră spre apusul Europei, din Lituania, pe Prut până la gurile Dunării.

În faţa pericolului crescând, pe 6 august 1940, o serie defruntaşi politici au adresat opiniei publice internaţionale şiconducătorilor Germaniei şi Italiei un apel din care, în rezumat, sespunea:

„Graniţele noastre dinspre Ungaria nu sunt, cum s-a afirmat de atâtea ori greşit şi tendenţios, numai o consecinţă a Tratatului de la Trianon. Acesta n-a făcut decât să confirme - şi încă nu deplin - realităţile etnice ale poporului român... La 1 Decembrie 1918, Marea Adunare de la Alba-lulia, expresiunea liberă a voinţei tuturor românilor din Ardeal şi Ungaria,

a proclamat unirea cu România, la care au aderat de îndată fi reprezentanţii populaţiei germane. Românii din Ardeal nu au făcut deci altceva decât ce au făcut toate naţionalităţile cuprinse în hotarele fostei monarhii Austro-Ungare..."

ss. Iuliu Maniu, Ion Mihalache,

Virgil Madgearu, N. Lupu, Mihai Popovici,

Ghiţă Popp, Pan Halipa, Aurel Dobrescu,

Sever Bocu, C.I.C. Brătianu, I. Lupas,

Istrate Micescu, Ion Pelivan, Gh. Gh. Mironescu,

dr. C. Angelescu, Gh. Brătianu,

Ion Petrovici, Octav Onicescu,

C. Rădulescu-Motru ş. a.

La Bădăcin, pe 8 august 1940, Iuliu Maniu a făcut o declaraţie reprezentanţilor presei asupra situaţiei Transilvaniei, spunând:

„Atitudinea românilor din Ardeal si Banat şi a tuturor românilor de bine nu poate fi alta decât aceia să apărăm şi să păstrăm cu ori ce preţ integritatea ţării noastre.

Nu poate forma nici măcar obiect de discuţie cedarea vreunei părţi din teritoriul nostru naţional şi nu putem admite nici un pretext pentru a fi târâţi pe tărâmul discuţiilor sau al concesiilor în ce priveşte hotarele noastre...

Faptul că situaţia Transilvaniei şi problema hotarelor de vest ale ţarii româneşti se discută în legătură cu tratatele de pace încheiate la Versailles şi Trianon, arată că opinia publică mondială şi oamenii de stat diriguitori de astăzi nu cunosc pe deplin evoluţia istorică şi politică a sud-estului european, evoluţie din care a răsărit unirea Transilvaniei cu Vechiul Regat

Unitatea uimitoare a limbii româneşti, conştiinţa naţională şi setea de libertate au fost baza firească pe care s-au întemeiat aspiraţiile tuturor românilor de a realiza unitatea naţională. Sub influenţa mişcării măreţe a poporului italian pentru «Italia Unita» şi a poporului german pentru unirea naţională a tuturor germanilor şi sub influenţa ideilor de libertate plămădite în Franţa, poporul român a luptat în mod conştient pentru înfăptuirea libertăţii, independenţei şi unităţii sale naţionale..."

Şi, după ce a prezentat un scurt istoric al înfăptuirii unirii, a continuat:

„Noi, românii, suntem, în ce priveşte teritoriile româneşti, succesorii de drept ai Monarhiei Austro-Ungare desfiinţată, în aceeaşi măsură în care Germania, Italia şi chiar Ungaria sunt succesoare pe teritoriile lor naţionale moştenite de la Monarhia Habsburgică şi stăpânite de ele.

Nu noi am fost «favorizaţii» Tratatului de la Trianon şi ai Conferinţei de Pace, ci în unele privinţe chiar nedreptăţiţii ei, pentru că ni s-a fixat o linie de demarcaţie nedreaptă şi pentru că Tratatul de la Trianon nu a respectat hotărârile de la Alba-Iulia şi nici pe cele stabilite în tratatul încheiat de România în 1916.

Tratatul de la Trianon a stabilit hotare pe care noi le-am acceptat numai siliţi de un ultimatum ce ne-a fost adresat de Marile Puteri aliate la finele anului 1919.

Rectificarea hotarelor în favoarea Ungariei s-a făcut chiar la Trianon, rectificare pe care am primit-o de dragul păcii. între timp, procesul de disoluţie al Statului Ungar a continuat. S-a înstăpânit acolo regimul bolşevic de care Ungaria a scăpat graţie armatei române, armată dare a fost primită, la intrarea ei în oraşelemaghiare, cu flori de populaţia lor. Armata noastră a trebuit să intre în Budapesta pentru a apăra astfel noile noastre hotare atacate de regimul bolşevic.

întreaga Transilvanie, până la hotarele de azi înspre vest, o stăpânim în baza fiinţei noastre autohtone şi în baza realităţilor etnografice. Ea formează nu numai leagănul poporului românesc, ci şi cetatea de apărare a neamului nostru. Ori ce ciuntire a acestui teritoriu ar însemna cea mai mare nedreptate pentru români şiîncălcarea tuturor considerentelor care trebuie săreglementeze aşezarea si convieţuirea popoarelor civilizate într-o lume civilizată...

Adânc îndureraţi constatăm că din consfătuirile de la Salzburg si Roma se desprinde dorinţa Germaniei si Italiei ca România să intre în tratative directe cu Ungaria pentru a stabili o înţelegere între statele noastre. Noi dorim o prietenească vecinătate cu Ungaria. Dorim să avem cele mai bune relaţii cuconcetăţenii noştri maghiari, care trebuie înzestraţi cu depline drepturi, dar acestea nu le putem răscumpăra prin concesiuni teritoriale, pentru că noi nu deţinem teritorii ungare, ci numai teritoriile noastre, pe care Ie-a posedat Ungaria înaintea Adunării de la Alba-Iulia, le-am avut noi în stăpânire în urma unor conjuncturi internaţionale favorabile ei si în urma forţei militare amonarhiei habsburgice. Dovadă este faptul că îndată după prăbuşirea monarhiei habsburgice Ie-a pierdut si în zadar au încercat în două rânduri să le recâştige prin forţa lor proprie.

Nu putem admite cu nici un preţ ca în urma unor conjuncturi noui internaţionale să fim despuiaţi din nou de aceste teritorii ale noastre si să se repete şi la frontiera de vest nedreptatea ce s-a săvârşit cu Basarabia şi Bucovina...

Drept concluzie se impun următoarele:

1. Cerem şi pretindem respectarea hotărârilor de unire de la Alba Iulia;

2. *Nu admitem înstrăinarea vreunei părţi a ţării şi, prin urmare, nici diminuarea sau desmembrarea Ardealului, a Banatului, a Crişanei şi Maramureşului sub nici un pretext şi spre nici un scop;*

3. *Având această hotărâre precisă şi nestrămutată, protestăm în contra tratativelor începute, pentru că acestea ar fi considerate ca recunoaştere de drept şi pentru că suntem de la început hotărâţi a nu ceda teritorii;*

4. *Fiind o iluzie deşartă presupunerea că problema minoritară din Ardeal se va realiza printr-un schimb de populaţie, nu admitem ca opinia publică românească să fie sedusă şi amăgită cu o astfel de soluţie ireală;*

5. *Trebuie să convingem pe vecinii noştri maghiari de necesitatea unei convieţuiri pacifice şi că această ţintă nu se poate atinge cu mijloace volnice. Trebuie să-i convingem că, conaţionalii lor pot fi asiguraţi în existenţa şi desvoltarea lor naţională deplin mulţumitoare şi pe altă cale, pe care suntem gata să i-o asigurăm cu cuvenite garanţii;*

6. *Nici un fel de sacrificiu nu poate fi prea mare pentru a ne menţine onoarea, demnitatea şi patrimoniul naţional.*

Oricare descendent al celor întruniţi pe Câmpia Blajului în 1848 sau participanţi la Adunarea Naţională de la Alba-lulia, care va consimţi la ciuntirea teritoriului Ardealului, Banatului, Crişanei şi Maramureşului şi toţi acei români care vor şovăi să stea neclintiţi de veghe pentru apărarea hotarelor noastre, vor fi socotiţi de noi şi de urmaşii noştri ca dezertori, pentru totdeauna condamnaţi.

Bădăcin, 8 august 194 ss. Iuliu Maniu

Şi tot pe 8 august Nicolae lorga scrie un articol „Spre paceacomuna":

„Ce oarbe, Doamne! sunt popoarele în această clipă. Un singur gând ar trebui să aibă: a se păstra vii şi, cât se mai poate, neatârnate. Iar pentru aceasta, să caute cele mai bune legături cu vecinii asupra cărora apasă aceeaşi primejdie. Dar nu ! Ele fac tot ce pot pentru ca un sprijin reciproc să nu fie cu putinţă când, pentru fiecare, va bate ceasul pe care cu toţii, împreună, încă l-ar putea opri. Unii se îmbată cu teorii care n-au nimic a face nu numai cu trecutul, dar nici măcar cu fiinţa lor intimă, asa cum s-a păstrat de-a lungul veacurilor... Alţii umblă după anexări de suflete liberş atunci când însăşi fiinţa lor poate fi pusă în discuţie, în fiecare moment. Quos Jupiter perdere vuit prius dementat, zicea vechiul roman: Jupiter nebuneşte întâi pe aceia pe cari vrea să-i piardă. -Ce vii sunt încă aceşti necruţători zei ai vremurilor păgâne!"

De Sfânta Măria Mare, pe 15 august 1940, la Moscova are loc o convorbire între Molotov şi ambasadorul român Grigore Gafencu, în cursul căreia ruşii declară că nu mai au nici o pretenţie din partea României, această declaraţie având o durată de o lună de zile, după care, tot ruşii vor ocupa 4 insule din Delta Dunării şi canalul navigabil al braţului Chilia.

Pe 16 august au început la Turnu-Severin discuţii cudelegaţia ungară care pretindea 69 000 kmp, adică toată regiunea de la nord de Mureş şi regiunea secuiască, în total 3 900 000 locuitori dintre care 2 200 000 erau români. După 4 zile de discuţii nu s-a ajuns la nici o înţelegere şi s-au despărţit delegaţiile pentru noi instrucţiuni de la guvernele respective. Teleky era de părere că numai războiul este hotărâtor.

Ministrul Ungariei la Moscova s-a întâlnit pe 23 august cuMolotov căruia i-a comunicat că nu s-a ajuns la nici înţelegere curomânii la Turnu-Severin.

În aceeaşi zi după-amiază s-a convocat primul Consiliu deCoroană de la Bucureşti în care, după ce s-au ascultat pretenţiileUngariei, s-a hotărât ca armata să-şi facă datoria şi să respingă orice acţiune ce s-ar întreprinde împotriva Transilvaniei.

Pe 24 august se reiau discuţiile de la Turnu-Severin care s-auîntrerupt din cauza pretenţiilor ungureşti.

Hitler hotărăşte soarta Transilvaniei

Constatând că nu este posibilă înţelegerea prin tratative între români şi unguri, Hitler, pe 26 august 1940, a ordonat ca 10 divizii de infanterie şi două de blindate să se deplaseze în secret înspre România. în acelaşi timp se pregătesc două divizii motorizate şi patru divizii blindate care pe data de 31 august să ocupe zona petroliferă din România.

Alertaţi de unguri, care au anunţat că au optat pentru soluţia militară în rezolvarea conflictului cu România, începe o activitate febrilă între Berlin şi Roma pentru a preîntâmpina conflictul. Miniştrii germani de la Bucureşti şi Budapesta sunt chemaţi de Ribbentrop la Berlin, iar Hitler cu consilierii săi, pe 27 august, stabileşte pe hartă noul traseu al frontierei româno-ungare pe care l-a comunicat şi ministrului de externe italian, lui Ciano.

În continuarea derulării evenimentelor îl găsim pe 28 august pe Hitler discutând cu Ciano asupra posibilităţii de a rezolvaproblema româno-maghiară fără conflict şi afirmând greutateasoluţionării deoarece pretenţiilor maghiare li se opune orevendicare incontestabilă, în care românii deţin 2/3 din populaţie.

Concomitent cu aceste discuţii, armatele maghiare I, II, III sunt gata de atac pe 28 august şi avioanele violează în mai multe rânduri frontiera, aruncând manifeste insultătoare la adresa statului român, unul din avioane ajungând până la Braşov iar altul mitraliind aeroportul din Satu Mare unde a fost doborât şi echipajul făcut prizonier.

Pentru dimineaţa de 29 august 1940 au fost convocaţi la Viena miniştrii de externe ai Ungariei şi României.

Ungurii au fost primii primiţi, chiar în cursul dimineţii, şi li s-a adus la cunoştinţă hotărârea lui Hitler de a accepta arbitrajul germano-italian. După unele rezerve, Csaky şi Teleky au cerut avizul Budapestei unde guvernul ungar a acceptat arbitrajul Axei, care pentru ei a fost mai mult decât se aşteptau.

În cursul dimineţii când ministrul nostru de externe, MihaiManoilescu, sosea la Viena, ministrul României la Moscova,Grigore Gafencu, cerea audienţă la Dekanozov pentru a semnala o comunicare a guvernului român în legătură cu un incidentprovocat de ruşi şi în care fuseseră omorâţi nişte ostaşi români. La ora 3 p.m. ministrul de externe rus a comunicat că este ocupat şi nu-l poate primi, şi i-a indicat să ceară audienţă a doua zi Secretarului general.

Dar în aceeaşi după-amiază, Dekanozov a primit în audienţă pe ambasadorul german la Moscova care l-a încunoştinţat asupra impunerii dictatului în problema Transilvaniei.

Paralel, la Viena, Ribbentrop aduce la cunoştinţă hotărâreaFuhrerului de a garanta frontierele României, după arbitraj, în cazcontrar va fi război şi se va pierde toată Transilvania. Nu s-aacceptat să se aibă în vedere nici principiul etnic, dându-se termen până la ora 22 şi cu mare greutate s-a prelungit până la ora 24.

Tot la miezul nopţii, la Moscova, ministrul de externe,Dekanozov, şi-a schimbat părerea şi i-a cerut lui Gafencu să vinăimediat şi i-a remis o „notă verbală" ameninţătoare asupraincidentului în care au avut loc victime. Dar, în faţa explicaţiilorscrise în care Gafencu dovedea că victimele au fost româneşti şineprovocate de ei, rusul a lăsat tonul. A doua zi însă agenţia TASSpublica nota ameninţătoare a URSS-ului, fără a se publica şirăspunsul românesc.

Era clar că între acţiunea de ameninţare de la Viena şi cea de la Moscova era o strânsă legătură.

La Bucureşti, în acea noapte de 29/30 august, a avut loc un Consiliu de Coroană în care Ion Mihalache, Mihai Popovici, C.I.C. Brătianu, mitropolitul N. Bălan s-au pronunţat împotriva

cedării teritoriului cerut de dictatul de la Viena. Pentru cedare s-au pronunţat unii foşti prim-miniştri: Gh. Tătărăscu, Constantin Argetoianu, Gh. G.Mironescu, Alex. Vaida Voievod.

Şeful Statului Major, generalul Gh. Mihali, a spus că orezistenţă împotriva armatei germane ar fi posibilă numai douăsăptămâni.

Dar discuţiile din Consiliul de Coroană au fost întrerupte de sosirea unei telegrame, în jurul orei 4 dimineaţa, prin care se mai acordau doar 5 minute pentru răspuns. Votul care a urmat a avut ca rezultat: 10 pentru rezistenţă armată, 1 abţinere şi 21 de voturi pentru cedare.

în dimineaţa de 30 august 1940 delegaţilor români nu li s-a permis să prezinte nici o expunere asupra dictatului şi, mai mult, nu s-a dat voie să prezinte nici un protest faţă de procedeele folosite în acceptarea dictatului.

Trecându-se la examinarea hărţii, Mihail Manoilescu, lavederea ei, a leşinat şi a fost pus să semneze în stare de semi-conştienţă. Vaier Pop, care făcea parte din delegaţie, a refuzat s-o semneze. Prin acel dictat ni se luau 42 000 kmp şi intrau sub jugul maghiar un număr de 2 600 000 români.

În cadrul Consiliului de Coroană, Ion Mihalache a declarat:

„Cred că cea mai bună soluţie pentru România este să convină la una. din două soluţii: sau războiul -cel puţin să cedăm prin război, să ştie generaţiile viitoare că noi am fost înfrânţi după ce ne-am făcut datoria în marginile posibilităţilor noastre; sau, dacă nu,această situaţie să ne fie impusă din afară, fără consimţământul nostru. Prin urmare sunt contra arbitrajului."

Celălalt vicepreşedinte al Partidului Naţional Ţărănesc, MihaiPopovici, a declarat:

„Sunt hotărât pentru rezistenţă, pentru sacrificiul suprem al naţiunii. O naţiune de 16 milioane de oameni nu va pieri, oricare ar fi încercările pe care va trebui să le suporte în vremurile acestea".

Iorga a spus: *„mai bine murim în picioare decât să murim îngenunchi".*

Constantin I. C. Brătianu şi Ion Mihalache au cerut ca să semenţioneze în comunicat ca propunerea de arbitraj a avut uncaracter ultimativ şi că ea a fost acceptată cu majoritate de voturi.

Dar, în comunicatul dat nu s-a introdus ideea majorităţii,lăsându-se să planeze unanimitatea.

Iuliu Maniu îl înfruntă pe Carol al ll-lea

În ziua de 30 august regele l-a primit în audienţă pe luliu Maniu care i-a spus răspicat:

„Din momentul când M. Voastră aţi inaugurat regimul absolutist, v-aţi asumat personal răspunderea, răspundere care într-un regim democratic-parlamentar trebuie să o poarte guwernele. Prin o politică complet greşită, în inferior şi în afară, din punct de vedere strategic şi tactic, aţi reuşit să pierdeţi patru provincii... în politică, greşelile se plătesc şi se sancţionează ca şi în viaţa socială de toate zilele."

Regele, descumpănit, cu o voce joasă, l-a întrebat pe Maniu: *„Va să zică, sunteţi de părere să abdic?"*

Răspunsul lui luliu Maniu a fost prompt:

„Da, Majestate, nu văd altă soluţiei"

În seara de 30/31 august a avut loc un nou Consiliu de Coroană, ultimul la care a participat regele şi în cadrul căruia luliu Maniu a ţinut un discurs memorabil:

„Mulţumesc Majestăţii Voastre că mi-a dat ocazia să arăt înaintea acestei distinse reuniuni punctul de vedere al Transilvaniei, privitor la ultimatumul din Viena. Mă simt în drept să afirm că reprezint Transilvania, în deosebi când iau cuvântul în problema deslipirei ei de la Patria Mamă. Adunarea de la Alba-lulia, care a decretat Unirea, m-a însărcinat pe mine să pun în aplicare, în calitatea mea de prezident al Consiliului Dirigent, hotărârile dela Alba-lulia şi în special realizarea alipirii Transilvaniei la Vechiul Regat.

Pot să afirm că m-am silit totdeauna să satisfac cu conştiinciozitate jurământul ce am depus înaintea celor patru arhierei, de a păstra integritatea Ardealului încorporat la România şi drepturile poporului român. Nu m-am abătut un moment dela calea ce mi-a dictat acest jurământ şi nu mă voiu abate nici în momentul de faţă, când duşmanii vor să ia din nou Transilvania.

În faţa acestei tentative, declar că Transilvania şi, cu ea împreună, şi eu, suntem categoric împotriva deslipiriide România şi în contra fărâmiţării ei.

Nu putem admite să ni se răpească nici cea mai mică parte din ea. Sunt revoltat adânc atunci când aud că se aduce chestia Transilvaniei în legătură cu Tratatul de la Trianon. Unirea Ardealului cu Patria Mamă nu se întemeiază pe Tratatul de la Trianon, ci urmează dindreptul la autodeterminare al poporului român din Transilvania, manifestat liber la 1 Decembrie 1918. Noi am luat în stăpânire Transilvania în baza acestui drept, încă înainte de încheierea Tratatului de la Trianon şi chiar înainte de armistiţiu. Am organizat viaţa de stat românească în Dacia Superioară, înainte de încheierea şi ratificarea Tratatului dela Trianon, organizând o armată regulată, care, împreună cu armata venită din Vechiul Regat, a dat dovadă eminentă despre buna sa organizare şi impresionanta sa vitejie, rupând linia demarcaţională întâiu şi apoi trecând Tisa.

Asupra Ardealului nu poate dispune nimeni altul, decât poporul român din Transilvania, care a avut şi are dreptul firesc de a uni Ardealul cu Vechiul Regat, pentru a realiza marele ideal al Unirii Naţionale. Poporul român are acest drept pentrucă formează majoritatea locuitorilor din Transilvania şi pentrucă unitateageografică a Vechiului Regat şi împrejurările social-economice pretind această unitate.

Am aflat că, delegaţii maghiari, ştiind acest lucru, au refuzat consecvent să discute această problemă din punct de vedere etnografic şi social-economic, şi au argumentat exclusiv argumentul fals că Ungaria are drept istoric asupra Transilvaniei, argument absolut neîntemeiat, pentrucă Transilvania nu a fost niciodată a Ungariei, ci a fdst întotdeauna independentă până în1867, când, împotriva voinţei noastre, în urma războaielor pierdute de Prusia, Dinastia Habsburgică a fost nevoită să sacrifice Ardealul Ungurilor...

Protestez deci cu cea din urmă energie în contra hotărârii de arbitraj şi protestez ca această hotărâre să fie pusă în aplicare. Aceasta şi pentru motivul formal, că guvernul actual care a hotărât acceptarea arbitrajului şi care a semnat hotărârea, nu are nici un drept să lucreze în numele Naţiunii Române. Guvernul actual nu are nici un mandat dela Naţiune. El este un guvern dictatorial, ieşit dintr-o lovitură de stat, şi nu are nici-o legătură de drept cu cetăţenii acestui stat, deci semnătura lui nu are nici-o valoare.

Este foarte important lucru de a constata aceasta, deoarece un document nu poate fi izvor de drept decât atunci când semnatarii lui sunt mandatari legitimaţi, ceea ce nu e cazul în problema actuală...

Chiar în ce priveşte Consiliul de Coroană de faţă, trebuie să constat respectuos, dar cu toată hotărârea, că el nu are dreptul de a hotărî nimic îndeosebi în problema Ardealului care ne preocupă. Consiliul de Coroană nu este o corporaţie deliberativă. Noi suntemchemaţi aici să ne exprimăm fiecare personal opinia noastră, dar nu putem hotărî nimic. Soarta Ardealului nu poate fi determinată la masa verde şi între patru pereţi, ori cât de distinse ar fi persoanele întrunite. Soarta Transilvaniei trebuie să fie hotărâtă de însuşi poporul românesc din Ardeal şi de curentele care mişcă acest popor, iar nu de persoane care nu sunt în funcţie de voinţa naţională...

Cei vinovaţi pentru dureroasa pierdere a Basarabei şi Bucovinei trebue chemaţi la răspundere cu atât mai mult, că nenorocirea pe care o suferim acum cu Transilvania şi demoralizarea în care a căzut poporul român, este a se atribui catastrofei de atunci, care ne-a adus pierderi şi prejudicii ireparabile."

După noaptea furtunoasă din 30/31 în care luliu Maniu a dat o lecţie de demnitate şi una de istorie celor ce se jucaseră cu soarta ţării, ciopârţindu-i teritoriul, celor care îngenunchează poporul unei dictaturi nenorocite şi care acum se plecau în faţa altor dictaturi străine, în dimineaţa de 31 august 1940 a trimis o telegramă lui Hitler şi alta lui Mussolini, vinovaţii de răsturnările prin forţă săvârşite în Europa:

„În numele poporului românesc din Transilvania şi în calitatea mea de fost preşedinte al Consiliului Dirigent al Transilvaniei, Consiliu ales în istorica Adunare naţională din Alba-lulia ţinută la 1 Decembrie 1918 îndată după hotărârea de unire a Ardealului şi a Banatului cu România, protestez cu puterea sufletului meu contra sentinţei arbitrare care atribuie Ungariei o majoritate de români din Ardeal, pentru a îngloba ţării lor o minoritate de maghiari. Această sentinţă nesocoteşte principiul naţionalităţilor şi concepţiile cele mai elementare de dreptate, creând în Europa orientală un focar de nelinişte care va fi un izvor de permanentătulburare a păcii.

Solicit pe Excelenţa Voastră să binevoiască a anula această sentinţă fi îmi permit să Vă supun în curând un memoriu pentru motivarea acestei cereri. Transilvania, Banatul si Poporul românesc nu vor accepta niciodată această hotărâre, care s-a adus fărăconsultarea sa.

Cu distinsă stimă ss. Iuliu Maniu"

Drama ce s-a abătut asupra poporului român, a fost adusă lacunoştinţa celor ameninţaţi cu jugul robiei, la iniţiativa lui luliuManiu, pe 1 septembrie 1940 prin următoarea

CHEMARE

către poporul român din Transilvania, Banat, Crişana şi Maramureş

Fraţilor

„Hotarele ţării noastre sunt în primejdie. Vecinii din toate părţile râvnesc la pământul României întregite, de la Nistru până la Câmpia Tisei, cu jertfa scumpă a sângelui nostru.

Rusii ne-au smuls Basarabia si Nordul Bucovinei; Bulgarii ne cer cele două judeţe din Cadrilaterul Dobrqgei, iar Ungurii vor Ardealul.

În faţa acestei primejdii, noi fruntaşii Românilor din Ardeal, Banat, Crişana si Maramureş, fără deosebire de păreri politice, chemăm poporul românesc din numitele ţinuturi la o mare

ADUNARE NAŢIONALĂ LA ALBA-IULIA

pe ziua de duminică, 8 septembrie 1940 orele 10 dimineaţa

ca să protestăm împotriva ciuntirii graniţelor noastre dinspre apus.

Din fiecare comună românească mai îndepărtată să vină cel puţin un delegat, iar din comunele mâi apropiate cât mai mulţi ca să arătăm lumii întregi voinţa noastră hotărâtă de a păstra, cu orice jertfe, pământul scump, în care ne-am născut si în care odihnesc oaselestrămoşilor noştri.

Veniţi să protestăm împotriva poftelor ungureşti de a ne răpi fâşii din Ardealul şi Banatul unit pentru vecie cu România liberă şi independentă.

Veniţi să ne apărăm drepturile noastre consfinţite prin hotărârile Adunării de la Alba-lulia din 1918.

Veniţi să ne apărăm fiinţa noastră naţională şi pământul nostru strămoşesc!"

- Sfârşitul volumului I -

Postfaţă

Această carte ne ajută să cunoaştem şi să înţelegem mai bine viaţa şi activitatea politică a lui luliu Maniu, ce se împleteşte cu o parte a istoriei poporului român.

Intrând în politică, animat de gândul eliberării de sub ocupaţia austro-ungară şi unirii Transilvaniei cu România, luliu Maniu a pus mai presus de toate interesele naţionale, fiind artizanul Unirii de la 1 Decembrie 1918. In perioada interbelică luliu Maniu a reprezentat cu fidelitate interesele vitale ale poporului român şi a luptat pentru libertate. S-a opus permanent tendinţelor dictatoriale ale regelui Carol al ll-lea şi a fost împotriva dictaturii antonesciene, militând pentru păstrarea regimului democratic parlamentar. în ceea ce priveşte evoluţia societăţii româneşti, după Marea Unire, luliu Maniu aprecia că *„la bază trebuie să stea ideea naţională, democraţia şi" dreptatea socială",* iar statul *„să apere şi să sprijine pe cei mici şi slabi".* In privinţa minorităţilor, Maniu avea o concepţie cu adevărat democratică: *„problema minorităţilor trebuie privită şi rezolvată întâi din punctul nostru de vedere, al statului naţional, în înţelesul, importanţa culturală, economică şi socială aminorităţilor şi influenţa lor în legislaţie, administraţie şi justiţie".*

Apărător ferm al regimului democratic, adversar al tendinţelor dictatoriale, Maniu a desfăşurat o luptă energiqă, utilizând în acest scop memorii, scrisori, tribuna parlamentară, întrunirile politice, interviurile şi declaraţiile făcute presei.

La 5 februarie 1953 se stinge din viaţă în temniţa de la Sighet, **„un mare om de stat, luptător pentru întregirea neamului şi pentru democraţie".** Viaţa şi activitatea lui politică a fost estompată şi deformată în faţa opiniei publice româneşti, atâta timp cât România a fost condusă de un regim comunist, luliu Maniu fiind unul dintre cei mai implacabili adversari ai instaurării regimului comunist în această ţară.

La mai bine de 4 decenii de la moartea sa, să-l onorăm, interpretându-i corect gândurile şi faptele. Conţinutul acestei cărţi este o pildă pentru generaţiile mai tinere care au fost văduvite de cunoaşterea adevărului istoric.

Prof. Lucian Buică